fetena.net : Download educational books for free

ምዕራፍ አንድ
ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፤*

- የዴሞክራሲና የዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ምንነትን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ ሲከበሩ የሚገባቸውን ሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶችን ታውቃለህ/ታውቂያለሽ።
- የልዩነትን ምንነትና ልዩነትን እንዴት አቻችሎ መኖር እንደሚቻል ትረዳለህ/ትረጃለሽ።
- የፌደራልና የክልል መንግሥታትን ምንነት ታውቃለህ/ታውቂያለሽ።
- የውጭ ግንኙነት ምንነት ትረዳለህ/ትረጃለሽ።

1.1 ዴሞክራሲ ምንድንነው?

ሥዕል 1.1 የክፍል አለቃ ምርጫ

ሥዕል 1.2 የትምህርት ቤቱ ሥነሥርዓት መመሪያ

- *በሥዕል 1.1. ላይ ምን ይታያችኋል? በክፍሉ ውስጥ ምን እየተደረገ እንደሆነ ገምቱ።*
- *በሥዕል 1.2 ላይ እንደምትመለከቱት በአዳራሹ ውስጥ ምን እየተደረገ እንደሆነ ገምቱ።*
- ዴሞክራሲ የሚለውን ቃል ብዙ ጊዜ ሳትሰሙት አትቀሩም፤ ዴሞክራሲ የሚለውን ቃል ስትሰሙ በአእምሮአችሁ የሚመጣው ሀሣብ ምንድን ነው?

የክፍል አለቃ ምርጫ

አቶ መርጋ በፍኖተ ጥበብ ትምህርት ቤት የ5ኛ ክፍል ኃላፊ መምህር ናቸው። ትምህርት ቤቱ ለክረምት ዕረፍት ተዘግቶ ከተከፈተ አንድ ሳምንት ሞልቶታል። መምህር መርጋ ባለፈው ዓመት የዚህ ክፍል አለቃ ግርማቸው እንዲሆን የተመረጠው ቀደም ሲል በነበሩት መምህር አንደነበር ማወቃቸውን ተናገሩ። በመሆኑም ያለፈው ዓመት አለቃ የነበረው ግርማቸው በዚህ ዓመትም እንዲቀጥል ወይም ሌላ አዲስ አለቃ መምረጥ ይፈልጉ እንደሆነ ተማሪዎቹን ጠየቋቸው። ተማሪዎቹም በአብዛኛው ፍላጎታቸው አዲስ አለቃ መምረጥ መሆኑን ገለፀ። ሆኖም የተወሰኑ ተማሪዎች ግርማቸው እንዲቀጥል በመፈለጋቸው ለክፍል አለቃነት በድጋሚ እንዲወዳደር በጋራ ስምምነት ላይ ደረሱ።

በዚሁ መሠረትም የ5ኛ ክፍል ተማሪዎች ተማሪ ግርማቸውን፣ ተማሪ ከድርን እና ተማሪ ዓለሚቱን ለምርጫ እንዲወዳደሩ አቀረቡ። ተማሪ ከድርን የክፍል አለቃ እንዲሆን የመረጡት 15 ተማሪዎች ሲሆኑ ለተማሪ ግርማቸው ድምፅ የሰጡ ደግሞ 12 ተማሪዎች ነበሩ። የቀሩት 40 ተማሪዎች ድምፃቸውን የሰጡት ለተማሪ ዓለሚቱ ነው። ተማሪ ዓለሚቱ አ
የ5ኛ ክፍል ተማሪዎች አለቃ ሆነች።

የ5ኛ ክፍል ተማሪዎች ለዚህ ዓመት መሪ የሚ ሆናቸውን አለቃ በዴሞክራሲያዊ መንገድ ::

የፍኖተ ጥበብ ትምህርት ቤት የ5ኛ ክፍል ተማሪ ዎች ለ በደንብ ትሠራልናለች ብለው ያመኑባት እና የ

አ ዴሞክራሲ ማለት ይሄ ነው የሥልጣን ባለቤት ሆንን ብለው ፈነ ደቁ። በዴሞክራሲ ሥርዓት ተማሪ አለቃ የ መረጠችው አለቃ ሥራ ን በደ ንብ ካል ራ ና ኃላፊነ ን በአግባቡ ካልተወ ጣ ሌላ የተሻለ እ የበፊቱ አለቃ ሥል ጣኑን በ ላማዊ መንገድ ለአዲ አለቃ አ ::

የዴሞክራሲ ሥርዓት ሂደትን በሥዕል 1.2 ላይ እንዳያችሁት ተማሪዎቹ በትምህርት ቤታቸው ውስጥ በዴሞክራሲያዊ አካሄድ በሚመሩበት የሥ ነሥርዓት መመሪያ ላይ ውይይት በማድረግ እና የማሻሻያ አስተያየት በመስጠት በንቃት እንደተ ሳተፉ ሁሉ ሕዝቡም በራሱ ጉዳይ ውሳኔ በሚሰ ጥበት ጊዜ በውሳኔ አሰጣጡ ሂደት ላይ ይሳተ ፋል።

በአጠቃላይ በዴሞክራሲ ሥርዓት መሪ ሲመረጥ የሚመለከታቸው ሰዎች በምርጫው ላይ በእኩ ልነት ይሳተፋሉ። በአብላጫ ድምፅ የተመረጠው አለቃ ወይም መሪ ይሆናል። በዴሞክራሲ ሥር ዓት ሕዝቡ እሱን በሚመለከት በሚደረግ በማን ኛውም ውሳኔ ላይ በንቃት ይሳተፋል።

መልመጃ 1

?

1. ከላይ ባነበባችሁት ፅሁፍ እና በሥዕሎቹ ውስጥ ባስተዋላችሁት ተግባር የተገነዘባ ችሁትን መሠረት በማድረግ ዴሞክራሲ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ግለፁ።
2. ከላይ በጥያቄ 1 ላይ የሰጣችሁት የዴሞክራሲ ትርጉም ከንባቡ በፊት ከሰጣችሁት ትርጉም ጋር ምን ያህል ይመሳሰላል።
3. መምህር መርጋ የክፍሉ አለቃ ግርማ ችው ሆኖ እንዲቀጥል ቢያደርጉ ምን ችግር አለው? ተወያዩበት።

ዴሞክራሲ የሚለው ቃል «ዴሞስ» እና «ክራቶስ» ከሚሉ ሁለት የግሪክ ቃላት የተገኘ ነው። ዴሞስ ማለት በአንድ ሀገር የሚኖር ሕዝብ ማለት ሲሆን ክራቶስ ማለት ደግሞ ሥልጣን ወይም አመራር ማለት ነው። በመሆኑም ዴሞክራሲ የሚ ለው ቃል ሥልጣን ወይም አመራር የሕዝብ የሆ ነበት አስተዳደር ማለት ነው። በሥዕል 1.1 ላይ እንዳያችሁት ተማሪዎች አለቃቸውን በመረጡበት አካሄድ ሕዝቡም የሚመሩትንና የሚያስተዳድ ትን በፍላጐቱ መምረጥና በመረጠው መሪ የሚተ ዳደርበት ሥርዓት ዴሞክራሲ ይባላል።

መልመጃ 2

?

1. በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ ከክፍል አለቃ ምርጫ እና በትምህርት ቤት የሥነ ሥርዓት መመሪያ ላይ ከመወያየት ሌላ ዴሞክራሲ የሚገለፅባቸው አሠራሮች አሉ? ካሉ ምሳሌ ዎችን ጥቀሱ። ከሌሉ ደግሞ በምን በምን መልኩ ዴሞክራሲያዊ አሠራሮች ሊኖሩ እን ደሚገባቸው ዘርዝሩ?
2. በክፍላችሁ እና በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ ዴሞክራሲያዊ አሠራር እንዲኖር ማድረጉ የሚኖረው ጥቅም ግለፁ?

1.2 የሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች ምንነት

1.2.1 የሰብዓዊ መብቶች ምንነት

- ሰብዓዊ መብት ማለት ምን ማለት እን ደሆነ ትርጉሙን በራሳችሁ አባባል በወ ረቀት ላይ በፅሑፍ አስፍሩ።
- የ ፋችሁትን ትርጉም አጠገባችሁ ዓደ ችሁ ጋር ተነጋገሩበት።

ሰብዓዊ መብት ማለት ዎች ው በመሆናቸው መብት ነው። ለምሳሌ የሕይወት እና የአካል ደህንነት መብቶች ማንኛውም ው ው በመሆኑ ያሉት ሰብዓዊ መብቶች ናቸው። ማንኛውም ው በ ግ በተደነገገ ከባድ የወንጀል ቅጣት ካልሆነ በስተቀር በሕይወት የመኖር መብቱ አይደፈርም። የአካል ደህንነት መብት ሲባል ማን ኛውም ው በአካሉ ላይ ጉዳት እንዳይደርስበት የመጠበቅ መብት አለው ማለት ነው።

1.2.2 የዴሞክራሲያዊ መብቶች ምንነት

ሥዕል 1.3 የክበብ ምሥረታ

- ዕሉ ውስጥ የሚንፀባረቀው ዴሞክራ ሲያዊ መብት ምን እንደሆነ ተናገሩ።
- ዕ ዴሞክራሲያዊ መብት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ።

ዴሞክራሲያዊ መብት ማለት በዴሞክራሲ ሥር ዓት ውስጥ የሚኖሩ ግለሰቦችም ሆኑ ሕዝቦች የሥርዓቱ አባል በመሆናቸው የሚደነገጉ መብቶች ናቸው። በዴሞክራሲ ሥር ዓት ውስጥ ሊከበሩ የሚገባቸው ዴሞክራሲያዊ መብቶች በርካታ ናቸው። ለምሳሌ በማኅበር የመደራጀት መብት አንዱ የዴሞክራሲ መብት ነው። ማንኛውም ው ለማንኛውም ዓላማ በማኅበር የመደራጀት መብት አለው።

ከዚህ አንፃር ተማሪዎች በትምህርት ቤታቸው ውስጥ የተለያዩ ክበባትን የመመሥረትና በተ ለያዩ ክበባት ውስጥ የመሳተፍ መብት አላ ቸው። ተማሪዎቹ በነዚህ መብቶቻቸው ለመ ጠቀም ክበባቱን በሚመሠርቱበት ጊዜ የትም ህርት ቤቱን ደንብና መመሪያ ማክበር ይጠበቅ ባቸዋል።

በክበባቱ ውስጥ በሚሳተፉበትም ጊዜ የትምህርት ቤቱን ማ በረሰብና የሌሎችን ተማሪዎች ክብርና ደህንነታቸውን የመጠበቅ ግዴታ አለባቸው።

መብት የሚለው ቃል በውስጡ ግዴታንም ያመ ለክታል። መብት ብቻውን አይደለም። መብት ባለበት ሁሉ ግዴታም አ ።

መብት ሲባል ዎች ያለባቸውን ግዴታና ላፊ ነት አቅፎ መያዙን ማወቅ አ ። ለዚህ ማንኛውም ው መብቱን ለመጠቀም ሲፈ ልግ የሌሎችን ዎች መብት በማይጥስ መጠቀምና መብታቸውን የማክበር ግዴታ እን ዳለበት መዘንጋት አይኖርበትም።

መልመጃ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የሰብዓዊ መብቶችን ምንነት በምሳሌ ግለፁ።
2. የዴሞክራሲያዊ መብቶችን ምንነት በምሳሌ ግለፁ።

1.3 ልዩነት

1.3.1 በክፍልና በትምህርት ቤት ውስጥ በተማሪዎች መካከል የሚታዩ ልዩነቶች

ሥዕል 1.4 ተማሪዎች በአረፍት ሰዓት

- ሥዕል 1.4ን በደንብ ተመልከቱ::
- በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ በተማሪዎች መካከል የሚታዩ ልዩነቶችን ዘርዝሩ::
- አንዳችሁ ከሌላችሁ ጋር የምትመሳሰሉባቸውን አምስት አምስት ::

መልመጃ 4

1. ልዩነት ማለት ምን ማለት ነው?
2. ልዩነታችን ውበታችን ነው ሲባል ምን ማለት ነው?

ልዩነት ማለት በቆዳ ቀለም በሃይማኖት በዕድሜ በፆታ በመልክ በቁመ በችሎታ እና አንዱ ከሌላው ጋር አ ነው:: አንዳችን ከሌላችን የምንመሳሰልባቸው በርካታ ነገሮች የምንለያይባቸውም ብዙ ነገሮች አሉ:: ዋናው ቁምነገር ከምን ለያይባቸው ነገሮች ይልቅ የምንመሳሰልባቸው ነገሮች የበለጡ መሆናቸውን ማወቅ ነው:: ሌላው ትልቁ ነገር ልዩነት መኖሩ የማይቀርና አስፈላጊ መሆኑን መረዳት ነው:: ልዩነት መኖሩ ኑሮአችንን እና ይወታችንን የበለጠ አስደሳች ውብ የሚያደርግ መሆኑን መገንዘብ ::

1.3.2 ልዩነትን አቻችሎ በሠላም መኖር

- ከጓደኞችሁ፣ ወይም ከወንድምና ከእህታችሁ ጋር በጨዋታ ላይ ወይም በንግግር ወቅት መስማማት አቅቷችሁ የተጣላችሁበትን ጊዜ አስታውሱ::
- አጠገባችሁ ላለ/ላለች ጓደኛችሁ ገጠመኛችሁን ንገሩ:: የተጣላችሁበት ምክንያት ምን እንደነበር እና በፀቡ ወቅት ምን እንደተፈጠረ በአጭሩ ንገሯቸው::

እርግበ እና ፋጦ

እርግበ እና ፋጦ በጣም የሚዋደዱ ጓደኛሞች ናቸው። የእርግበ ቤተሰቦች ገበሬዎች ሲሆኑ የፋጦ ደግሞ ነጋዴዎች ናቸው። እርግበ እና ፋጦ ዘወትር በዕረፍት ሰዓታቸው የተለያዩ ጉዳ ዮችን በማንሳት ይወያያሉ። አንዳንዴም ይከራክ ራሉ። ሆኖም አንድም ቀን በሃሳብ ልዩነት የተ ነሣ ተጣልተው አያውቁም።

ከተቻለ ይተማመናሉ ካልሆነ ግን አንዳቸው የሌ ላውን ልዩነት በማክበርና በመቀበል ተቻችለው ክርክራቸውን በሠላም ይደመድማሉ።

አንድ ዕለት ግን እርግበ እና ፋጦ ከወትሮው ትንሽ ለየት ያለ ነገር ገጥሟቸዋል። ከገበሬ እና ከነጋዴ የትኛው የበለጠ ለሀገር ይጠቅማል? የሚል ክርክር አነሱ። እርግበ ገበሬ ይበልጣል ስትል ፋጦ ደግሞ ነጋዴ ነው የሚበልጠው አለች። ሁለቱም በክርክራቸው ወቅት ከወትሮው የተለየ ሁኔታ ያሳዩ ነበር። ድምፃቸውን ከፍ አድ ርገው ይጯጯሁ ጀመር። ተራ ሳይጠብቁ የመጣ ላቸውን ይናገሩ ስለነበርም መደማመጥ አልቻ ሉም።

ከብዙ ንትርክ በኋላ ግን ሁለቱም ሁኔታቸው ለእራሳቸው ገርሟቸው ምን ነካን? ምን ሆነናል? ብለው ራሳቸውን ጠየቁ። ከዚያም ለመካረራቸውና ላለመደማመጣቸው ምክንያቱ ምን እንደሆነ ተገነዘቡ። መግባባት ያልቻሉበት ምክንያት እር ግበ ቤተሰቧ ገበሬ በመሆናቸው ገበሬ እንዲ በልጥ በመፈለጓ፤ ፋጦም ደግሞ ቤተሰቧ ነጋዴ ዎች ስለሆኑ ለነጋዴ በማዳላቷ እንደሆነ ተረዱ። የፈፀሙት ተግባር ተገቢ እንዳልሆነ አምነው በድ ርጊታቸው ተፀፀቱ። በመጨረሻ ልዩነታቸውን አስወግደው ገበሬም ሆነ ነጋዴ ለሀገር እድገት ጠቃሚ መሆናቸውን ተማመኑ። ገበሬው ነጋዴ ከሌለ ነጋዴውም ገበሬ ከሌለ በሥራቸው ውጤ ታማ እንደማይሆኑ ተረዱ። የዕረፍት ሰዓት ማለ ቁን የሚያበስረው ደወል ተደወለ። እርግበና ፋጦ ከተቀመጡበት ተነስተው ተቃቀፉና ወደ ክፍላ ቸው ሄዱ።

መልመጃ 5

? 1. እርግበ እና ፋጦ በክርክራቸው ወቅት በመደማመጥ ፋንታ የተጯጯሁት ስምንድን ነው?
2. ልዩነትን አቻችሎ ከሌሎች ጋር በሠላም ስመኖር የሚያስፈልገን ነገር ምንድን ነው?
3. ከእርግበ እና ከፋጦ ታሪክ ምን ትምህርት አገኛችሁ?

ልዩነትን አቻችሎ ከሌሎች ጋር በ ላም ለመኖር የሚያስፈልገን ትል ነገር ትዕግሥት እና መደ ማመጥ ነው።

ሰዎች በተፈጥሮ የሚለያዩባቸው በርካታ ነገሮች አንዳሏቸው ተረድተናል። የየራሳ ቸው አስተሳሰብ አመለካከት አምነት አላቸው። የአመለካከትና የአስተሳሰብ ልዩነት በመኖሩ ደግሞ ማንም የኔ ሃሳብ ትክክል የሌ ላው ስህተት ነው ማለት አይችልም። እኔ ያልኩት ብቻ ትክክል ነው የሚል ነገር ከመጣ በ ላም አብሮ ለመኖር አይቻልም። ግጭት ብጥብጥና ሁከት ። ስለዚህ ግጭትና ብጥብጥ እንዲይከሰት ልዩነትን አቻችሎ በ ላም አብሮ ለመኖር እና መደማመጥ በጣም ጠቃሚ ነው። ታጋሽነት ልዩነትን ለመ ቀበልና ተቻችሎ በ ላም ለመኖር ይረዳል።

በቆዳ ቀለም በሃይማኖት በችሎታ እና በመሳሰሉት ልዩነት ቢኖረንም የሌሎችን ስሜት በመረዳትና በማክበር እየተረዳዱ አብሮ ለመኖር ይጠቅማል።

ልዩነትን ማክበር ወይም በፀጋ መቀበልና ልዩ ነቶችን አቻችሎ በሠላም መኖር ማለት እምነቱ፣ አመለካከቱ መልኩ፣ ዘሩ፣ ወዘተ ከኛ የተለየ ቢሆንም የማንኛውንም ሰው መብት ማክበርና ክብሩን መጠበቅ ማለት ነው። የሰው ልጅን ልዩ ነት እንደጠቃሚ ሀብት በመቁጠር ማድነቅ፣ ሁሉም ዓይነት የሰው ልጅ ባህል፣ ሃይማኖት፣ ዘር፣ ወዘተ በጉና ጠቃሚ አስተዋፅኦ እንዳለው አምኖ መቀበል ነው። ይህን ማድረግ መቻል ደግሞ የሰው ልጆች ልዩነታቸው እንዳለ ሆኖ በሠላምና በፍቅር አብረው እንዲኖሩ ያደርጋል።

መልመጃ 6

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

?

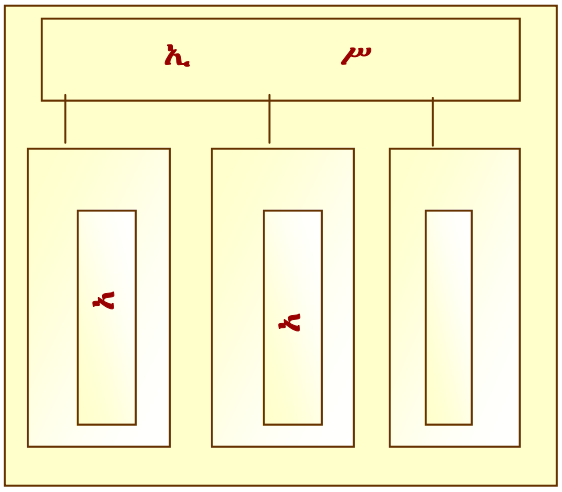
1. ወላጆቻችሁን በመጠየቅ በቤተሰብ አባላት መካከል ልዩነትን በፀጋ በመቀበልና ልዩነቶችን አቻችሎ በሠላም በመኖር ፈንታ መቻቻል ጠፍቶ ፀብና ግጭት የተከሰተበትን አጋጣሚ መንስዔ ስፀብና ስግጭቱ የተሰጡ መፍትሔዎች ያካተተ ከአንድ ገፅ ያልበለጠ ጽሑፍ አቅረቡ።
2. በመጨረሻ ከዚህ አጋጣሚ ክስተት ምን ትምህርት እንዳገኛችሁ በአጭሩ ግለፁ።

1.4 የመንግሥት ሥርዓት በኢትዮጵያ

1.4.1 የዴሞክራሲያዊ መንግሥት ምንነትና አስፈላጊነቱ

ሥዕል 1.5 ስመምረጥ የተሰለፉ ሰዎች

ሥዕል 1.6 የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ መንግሥት አወቃቀር

- ሥዕል 1.5 የሚያሳየው ሦች ምን ሲያደርጉ ነው?
- ሥዕል 1.6 ምን ያሳያል?
- መንግሥት የሚለውን ቃል ስትሰሙ አእምሮአችሁ የሚመጣው ምን እንደሆነ ግለፁ።

ዴሞክራሲያዊ መንግሥት ሕዝብ የመንግሥት አመራር ዓይነት ነው። በዴሞክራሲያዊ መንግሥት አመራር ውስጥ ሕዝቡ በዋናነት የሚሳተፈው በመምረጥና በመመረጥ ነው። ከዚህም በላይ ሕዝቡ በተለያዩ ጉዳዮች ውስጥ ለምሳሌ በአካባቢ ልማት በንቃት ይሳተፋል።

ዴሞክራሲያዊ መንግሥት ሕዝብ የሚሳተፍበት ሥርዓት በመሆኑ በርካታ ጥቅሞች አሉት። ከጥ ቅሞቹ መካከል በዋናነት የሚከተሉት ይጠ ቀሳሉ፦

- የሕዝቦች መብቶችና ጥቅ ሞች በተገቢው መንገድ ያስጠብቃል
- መልካም የሆነ አስተዳደር ያሰፍናል
- ዝቦች በሠላምና በተረጋጋ መንፈስ ሠርተው እንዲኖሩ ያስችላል።

ዕ ::

መልመጃ 7

1. ዴሞክራሲያዊ መንግሥት ምን ዓይነት መንግሥት ነው?
2. የዴሞክራሲያዊ መንግሥትን ጥቅም ዘርዝሩ?

1.4.2 የፌደራል መንግሥት ምንነት

- ፌዴራል የሚለውን ቃል ትርጉሙን ታው ቃላችሁ? እስቲ ፌዴራል የሚለውን ቃል ስትሰሙ በአዕምሮአችሁ የሚመጣው ሃሳብ ምን እንደሆነ በወረቀት ላይ አስፍሩ::
- በወረቀት ላይ ያሰፈራችሁትን የፌደራል ትርጉም አጠገባችሁ ከተቀመጡ ተማሪዎች ጋር አስተያዩ:: ምን ያህል ተመሳሳይ ወይም የተለያየ ነው?

ፌደራል ማለት ራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ የክልል መንግሥታት በሕብረት መሥርተው የሚኖሩበት የመንግሥት ሥርዓት ነው:: በፌዴራል ቅርፀ መንግሥት ውስጥ አንድ ማዕከላዊ መንግሥት ያዋቀሩ ራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ በርካታ መንግሥታት ሊኖሩ ይችላሉ:: ለምሳሌ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ 9 አባል የክልል መንግሥታት አሉት::

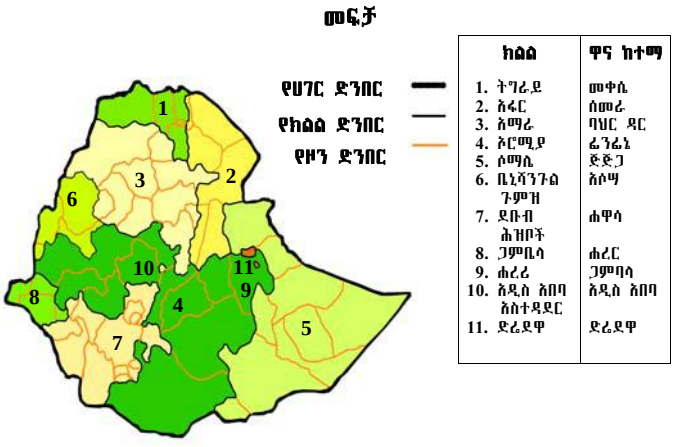
በፌደራላዊ የመንግሥት ሥርዓት አወቃቀር ሥልጣን በማዕከልና በክልሎች ተከፋፍሎ በሕግ የተለየ ነው:: የማዕከላዊ መንግሥት ፌደራል መንግሥት የሚል ሥያሜ ሲኖረው በሕግ ከተሠጠው ሥልጣን ውጭ በክልሎች ጉዳይ ጣልቃ አይገባም:: የክልል መንግሥታትም በሕግ ከተሠጣቸው ሥልጣን ውጭ በፌዴራል መንግሥቱ ጉዳይ ጣልቃ አይገቡም::

መልመጃ 8

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

1. ፌደራል የሚለው ቃል ትርጉም እናንተ ከሰጣችሁት ምላሽ ጋር ምን ያህል እንደሚቀራረብ አነጻጽሩ::
2. ፌደራል ምን ዓይነት የመንግሥት ሥርዓት ነው?

1.4.3 የክልል መንግስታት ምንነት

ሥዕል 1.7 የኢትዮጵያ ካርታ

- ኢትዮጵያ ስንት የክልል መንግሥታት አሏት? የክልሎቹን ሥም ዘርዝሩ::
- የክልል መንግሥት ማለት ምን ማለት ነው?

ከፌደራሉ መንግሥት ቀጥሎ ከፍተኛው አደረጃጀት ክልል ነው:: ክልሎች በሕዝብ አሰፋፈር፣ በቋንቋ፣ በማንነት እና በፈቃደኝነት ላይ በመመስረት ይዋቀራሉ:: በዚህ መሠረት ኢትዮጵያ በአሁኑ ጊዜ ዘጠኝ የክልል መንግሥታት አሏት:: እነሱም የሚከተሉት ናቸው::

1. የትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
2. የአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
3. የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
4. የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
5. የሱማሌ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
6. የቤንሻንጉል ጉሙዝ ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
7. የደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
8. የጋምቤላ ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት፣
9. የሐረሪ ሕዝብ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ናቸው::

መልመጃ 9

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

1. የክልል መንግሥትን ምንነት ግለፁ?
2. የምትኖሩበት ክልልና የተጎራባች ክልሎችን ስም ጥቀሱ?

1.4.4 የከተማ አስተዳደር ምንነት፣

ሥዕል 1.8 የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር

- የከተማ አስተዳደር ማለት ምን ማለት ነው?

በየክልሉ አራሣቸውን በራሣቸው እንዲያስተዳድሩ አውቅና የተሰጣቸው ከተሞች አሉ:: እነዚህ ከተሞች የከተማ አስተዳደር ምክር ቤቶች አሏቸው:: ምክር ቤቶቹ ከተማውን አስመልክቶ የሕግ አውጪ አካል ናቸው:: በምክር ቤቶቹ የተመረጡና የከተሞቹን የዕለት ተዕለት ተግባር የሚያከናውኑ ከንቲባዎች አሉ:: ለምሣሌ የአዲስ አበባ ከተማ የራሷ አስተዳደርና ከንቲባ አላት::

መልመጃ 10

1. በአካባቢያችሁ የከተማ አስተዳደር አለ? ካለ አስተዳዳሩ በማን እንደሚመመራ በክፍል ውስጥ ተወያዩበት::

1.5 የውጭ ግንኙነት

የውጭ ግንኙነት ምንነት እና የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ

ሥዕል 1.9 ኢትዮጵያ እና ጎረቤቶቿ

- ካርታው ላይ የምታዩዋቸው የኢትዮጵያ ጎረቤት አገሮች እነማን ናቸው? ስማቸውን ጥቀሱ::
- ኢትዮጵያ ከጎረቤቶቿ ጋር በምን በምን ጉዳዮች ግንኙነት እንደምታደርግ ታውቃላችሁ?

አንድ ሀገር ከሌሎች ሀገሮች ጋር በተለያዩ ጉዳዮች (በኢኮኖሚ፣ በፖለቲካ እና በመሳሰሉት) የሚፈጥረው ትስስርና ወዳጅነት *የውጭ ግንኙነት* ይባላል::

የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ማለት የአንድ ሀገር መንግሥት ከሌሎች ሀገራት መንግሥታት ጋር የሚያደርገው ግንኙነት ምን መምሠል እንዳለበት የሚያመለክት አጠቃላይ መመሪያ ነው::

በዚህ መሠረት የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ኢትዮጵያ ከሌሎች ሀገራት ጋር በሠላም፣ በመከባበርና በመልካም ጉርብትና ተስማምቶ አብሮ መኖር ነው::

መልመጃ 11

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ::

1. የውጭ ግንኙነት ማለት ምን ማለት ነው?
2. የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ዓላማው ምንድን ነው?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ሥልጣን ወይም አመራር የሕዘብ የሆነበት የአስተዳደር ሥርዓት ዴሞክራሲ ይባላል። የዴሞክራሲ አሠራር ባለበት ሕዝብን በሚመለከት ማንኛውም ውሳኔ ሳይ ሕዝብ በንቃት ይሳተፋል። ሰብዓዊ መብት ማለት ሰዎች ሰው በመሆናቸው ያገኙት መብት ነው። ለምሳሌ ያህል በሕይወት የመኖር መብት አንዱ ሰብዓዊ መብት ነው። ዴሞክራሲያዊ መብት ደግሞ በዴሞክራሲ ሥርዓት ውስጥ የሚኖሩ ግለሰቦችም ሆኑ ሕዝቦች የሥርዓቱ አባል በመሆናቸው የሚኖራቸውን በሕግ የሚደነገጉ መብቶች ናቸው። ለምሳሌ የመደራጀት መብት ከዴሞክራሲያዊ መብቶች አንዱ ነው። ማንኛውም ሰው በመብቶቹ ለመጠቀም ግዴታውን መወጣት እንደሚኖርበት ጠንቅቆ ማወቅና ተግባራዊ ማድረግ አለበት።

ልዩነት ማለት በቆዳ ቀለም፣ በሃይማኖት፣ በዕድሜ፣ በፃታ፣ በችሎታ እና ወይም በሌላ ነገር አንዱ ከሌላው ጋር አንድ ዓይነት ወይም ተመሳሳይ አለመሆን ማለት ነው። በሕብረተሰብ ውስጥ ልዩነት መኖሩ የማይቀርና አስፈላጊ ነው። ሰዎች በዚህ ልዩነት የተነሳ የየራሳቸው አስተሳሰብና የየራሳቸው እምነት አላቸው። ስለዚህ ልዩነትን በፀጋ መቀበልና ተቻችሎ በሠላም አብሮ መኖር ያስፈልጋል። ታጋሽነት ልዩነት ቢኖረንም የሌሎችን ስሜት በመረዳትና በማክበር እየተረዳዱ አብሮ ለመኖር ይጠቅማል። ልዩነቶችን በፀጋ መቀበልና አቻችሎ በሠላም መኖር ማለት እምነቱ፣ መልኩ፣ ዘሩ፣ ወዘተ ከኛ የተለየ ቢሆንም የማንኛውንም ሰው መብት ማክብርና ክብሩን መጠበቅ ማለት ነው።

ዴሞክራሲያዊ መንግሥት ማለት ሁሉም ሕዝብ የሚካፈልበትና የሚሳተፍበት የመንግሥት አስተዳደር ነው። ዴሞ ክራሲያዊ መንግሥት የሕዝቦችን መብቶችና ጥቅሞች በተገቢው መንገድ ያስጠብቃል። መልካም አስተዳደርን ያሰፍናል። ሕዝቦች በሠላምና በተረጋጋ መንፈስ ሠርተው እንዲኖሩ ያስችላል።

ፌዴራል ማለት የተለያዩ ራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ መንግሥታት በሕብረት የሚኖሩበት የመንግሥት ሥርዓት ማለት ነው። ክልሎች የሚዋቀሩት በሕዝብ አሰፋፈር፣ በቋንቋ፣ በሕዝቦች በማንነት እና በፈቃደኝነት ላይ በመመስረት ነው። በዚህ መሠረት ኢትዮጵያ በአሁኑ ጊዜ ዘጠኝ የክልል መንግሥታትና ሁለት የከተማ አስተዳደሮች አሏት።

የውጭ ግንኙነት ማለት አንድ ሀገር ከሌሎች ሀገሮች ጋር በተለያዩ ጉዳዮች የሚፈጥረው ትስስርና ዝምድና ማለት ነው። *የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ* ደግሞ የአንድ ሀገር መንግሥት ከሌሎች ሀገራት መንግሥታት ጋር የሚያደርገው ግንኙነት ምን መምሠል እንዳለበት የሚያመለክት አጠቃላይ መመሪያ ነው። በዚህ መሠ ረት የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ኢትዮጵያ ከሌሎች ሀገራት ጋር በሠላም፣ በመከባበርና በመልካም ጉርብትና ተስማምቶ አብሮ መኖርን ዓላማ ያደረገ ነው።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ዴሞክራሲ፣	የሕዝብ አስተዳደር።
ሥልጣን፣	አንድን ድርጊት ለመፈፀም የመብትና የሕግ ፈቃድ መኖር/ማግኘት።
መብት፣	ለሰው ልጅ በህግ ጥበቃ ሲደረግለት የሚገባውን ማናቸውንም ጥቅሙንና ፍላጎቱን ለመግለፅ የምንጠቀምበት ቃል ነው።
ሰብዓዊ መብት፣	ሰዎች ሰው በመሆናቸው በተፈጥሮ ያላቸው መብት ነው።
ዴሞክራሲያዊ መብት፣	ግለሰቦችም ሆኑ ሕዝቦች በዲሞክራሲ ሥርዓት በመመራታቸው ምክንያት የሚኖሯቸው መብቶች።
ፌዴራል፣	ራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ የተለያዩ የክልል መንግሥታት ሕብረት መሥርተው የሚኖሩበት የመንግሥት ሥርዓት።
መንግሥት፣	የሕዝብን ሥልጣን በውክልና በመውሰድ ሀገርን የሚመራ ከፍተኛ የፖለቲካ ተዋካይ።
የውጭ ግንኙነት	አንድ ሀገር ከሌሎች ሀገራት ጋር በተለያዩ ጉዳዮች ዙሪያ (በኢኮኖሚ በፖለቲካ እና በመሳሰሉት) የሚፈጥረው ትስስርና ዝምድና ነው
የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ	አንድ መንግሥት ከሌሎች ሀገራት ጋር የሚኖረውን ግንኙነት የሚያካሂድበት አጠቃላይ መመሪያ ነው

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ሞክራሲ ሥልጣን ወይም አመራር የሕዝብ የሆነበት አስተዳደር ነው::
2. በ ሞክራሲ ሥርዓት ሕዝቡ የሚመለከት ውሳኔ በሚደረግበት ጊዜ በውሳኔ አሰጣጡ ሂደት ላይ ይሳተፋል::
3. ሞክራሲያዊ መብት ሰዎች ሰው በመሆናቸው ብቻ ያላቸው መብት ነው::
4. ሰብዓዊ መብት ግለሰቦችም ሆኑ ሕዝቦች በ ሞክራሲ ሥርዓት በመመራታቸው ምክንያት የሚኖራቸው የነፃነት መብት ነው::
5. ልዩነት በቆዳ ቀለም በሃይማኖት በመልክ በችሎታ በመሳሰሉት አንድ ዓይነት ወይም መሳሳይ አለመሆን ማለት ነው

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. ልዩነት ቢኖረንም የሌሎችን ስሜት መረዳትና ማክበር	ሀ) ሞክራሲ
2. ሁሉም ሕዝብ የሚካፈልበትና የሚሳተፍበት አመራር	ለ) የውጭ ግንኙነት
3. አንድ ገር ከሌሎች ሀገራት ጋር በተለያዩ ጉዳዮች ዙሪያ የሚፈጥረው ትስስርና ዝምድና ነው	ሐ) ፌደራል
	መ) መቻቻል
4. የሕዝብን ሥልጣን በውክልና በመውሰድ ሀገርን የሚያስተዳድር አካል	ሠ) መንግሥት

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ተጠሪነቱ ለፌዴራል መንግሥት ሆኖ እራሱን በራሱ የሚያስተዳድር ከተማ የትኛው ነው?
   ሀ) ባሕር ዳር ሐ) መቀሌ
   ለ) ድሬዳዋ መ) መልሱ አልተሰጠም::
2. እራሱን በራሱ የማስተዳዳር ሥልጣን ያለውና የፌደራሉ መንግሥት ርዕስ ከተማ የትኛው ነው?
   ሀ) አዲስ አበባ፣ ሐ) መቀሌ፣
   ለ) ድሬዳዋ፣ መ) ባሕር ዳር::
3. የዲሞክራሲ ሥርዓት መለያ የሆነው የትኛው ነው?
   ሀ) የሰብዓዊ መብቶች መከበር፣
   ለ) የዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር፣
   ሐ) መቻቻል፣ መደማመጥ እና መከባበር፣
   መ) ሁሉም::

4. የዲሞክራሲያዊ መንግሥት መገለጫ ያልሆነው የቱ ነው?
   ሀ) መሪዎች ሕዝቡ የመረጣቸው ናቸው፣
   ለ) መሪዎች በሃይል ሥልጣን የያዙ ናቸው፣
   ሐ) ሕዝቡ በሀገሩ ጉዳይ ላይ በንቃት ይሳተፋል፣
   መ) መልሱ የለም።

5. በሠላምና በፍቅር አብሮ ለመኖር የሚጠቅመው የትኛው ነው?
   ሀ) ልዩነትን እንደ ጠቃሚ ሀብት በመቁጠር ማድነቅ፣
   ለ) ሁሉም ዓይነት የሰው ልጅ ባህል፣ ሃይማኖት፣ ዘር፣ ወዘተ በጐና ጠቃሚ አስተዋፅኦዎ እንዳለው ማመን፣
   ሐ) አንዱ ባህል፣ ሃይማኖት፣ ዘር፣ ወዘተ ከሌላው የተሻለ እንደሆነ ማመን፣
   መ) ሀ እና ለ።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታ በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ልዩነትን አቻችሎ ከሌሎች ጋር በ ላም ለመኖር የሚያስፈልገን ነገር---------- ነው።
2. የተለያዩ ራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ መንግሥታት በ ብረት የሚኖሩበት የመንግሥት ሥርዓት ----------ይባላል።
3. ለ ው ልጅ በ ግ ጥበቃ ሊደረግለት የሚገባውን ማናቸውንም ጥቅሙንና ፍላጎቱን ለመግለፅ የምንጠቀምበት ቃል ---------- በመባል ይታወቃል።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልሱ።

1. የዴሞክራሲን ምንነት ግለፁ።
2. በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ መከበር ያለባቸውን መብቶች ዘርዝሩ።

ምዕራፍ ሁለት

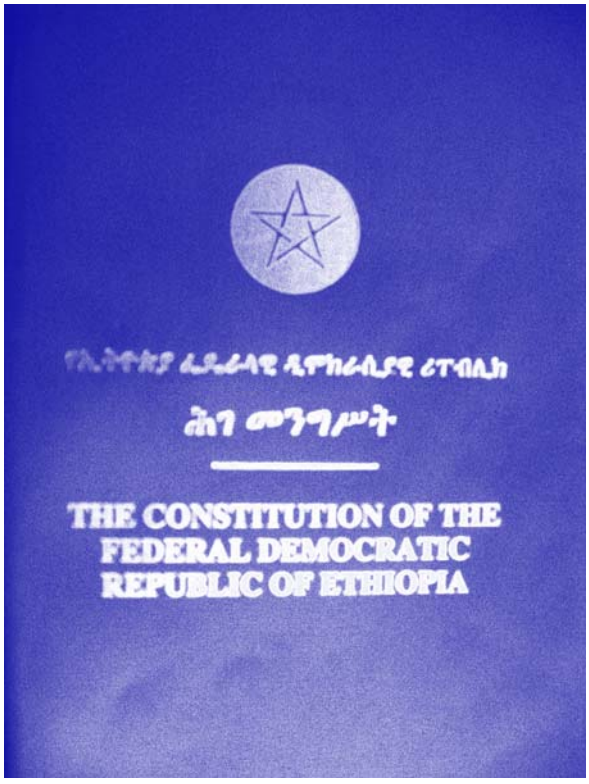
የሕግ የበላይነት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ***ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፣***

- የሕገ መንግሥትና የሌሎች ሕጎችን ምንነትና ጠቀሜታ ትገነዘባለህ/ ትገነዘቢያለሽ።
- የሕግ የበላይነት ለምን እንደሚያስፈልግ ትረዳለህ/ ትረጂያለሽ።
- የትምህርት ቤት ሕጎችና ደንቦች ለምን እንደሚያስፈልጉ ታውቃለህ/ ታውቂያለሽ።

2.1 ሕገ መንግሥት ምንድነው?

- ሕገ መንግሥት ሲባል ሰምታችሁ ታውቃላችሁ?
- ሕገ መንግሥት ምን ጥቅም ይሰጣል?

ሕገ መንግሥት የአንድ ሀገር ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ መርሆዎች ተደንግገው የሚገለጹበት ሰነድ ነው። በሌላ አገላለጽ ሕገመንግሥት የዜጐች መሠረታዊ ነፃነቶችና መብቶች የሠፈሩበት ሰነድ ነው።

በተጨማሪም ሕገ መንግሥት የአንድን ሀገር የአስተዳደር ሥርዓትን፣ የኢኮኖሚና የማኅበራዊ ጉዳዮችን ያመላክታል። ሕገ መንግሥት የአንድ ሀገር የበላይ ሕግ ሲሆን የመንግሥትም ሥልጣን ከዚሁ ይመነጫል።

ሌሎች የሀገሪቱ ሕጐችም መሠረታቸው ሕገ መንግሥት ነው። ማንኛውም ሕግና አሠራር ከዚህ ሕግ ጋር ተስማሚ መሆን ይኖርበታል። አለበለዚያ ሥራ ላይ ሊውል አይችልም።

ኢትዮጵያም የራሷ ሕገ መንግሥት አላት። የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት መንግሥት ፌዴራላዊ አወቃቀርን የሚከተል መሆኑንና ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የሥልጣን ባለቤት መሆናቸውንም ይደነግጋል።

መልመጃ 1

? *በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ።*

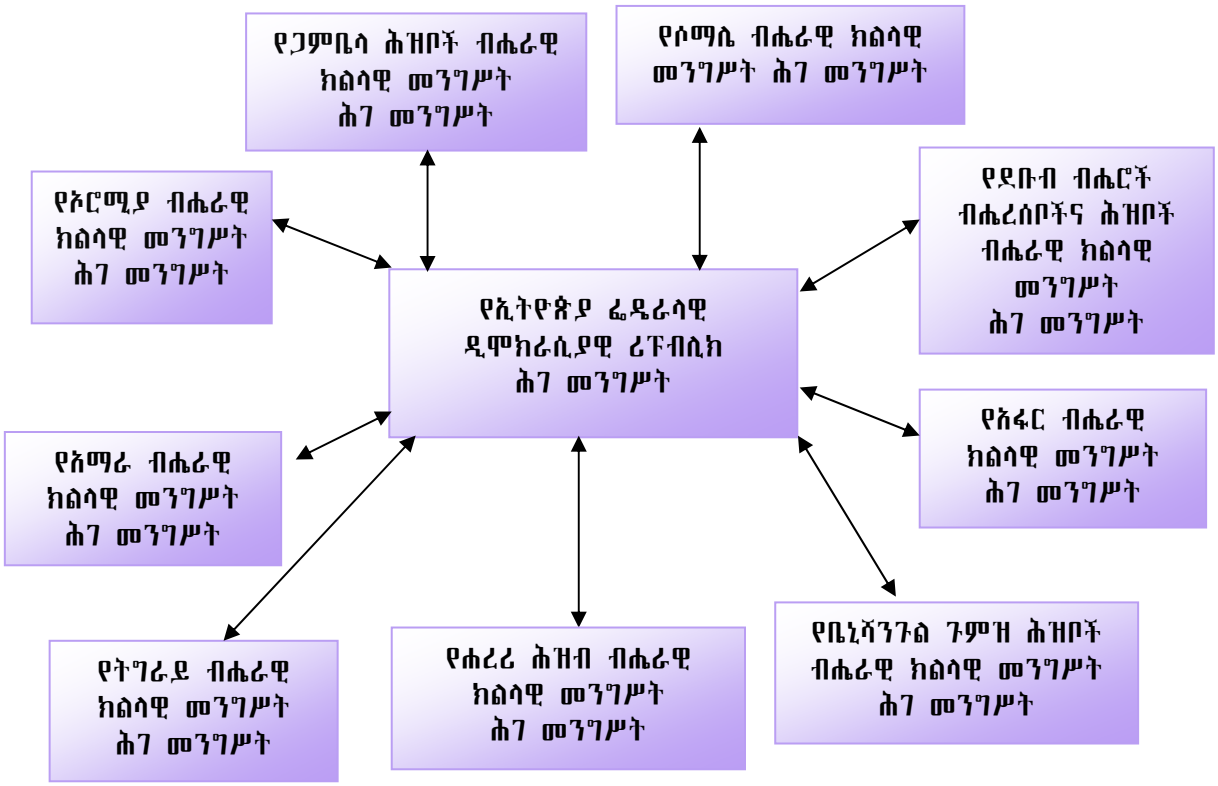
1. ሕገ መንግሥት ምንድን ነው?

2.1.1 የሕገ መንግሥት አስፈላጊነት

- ሕገ መንግሥት ለምን ያስፈልጋል?

ሕገ መንግሥት ለአንድ ሀገርና ለዜጐቹ የተለያዩ ጥቅሞችን ይሰጣል። ለምሳሌም ያህል ዜጐች በመብታቸው እንዲጠቀሙና ኃላፊነታቸውን እንዲወጡ ይደነግጋል። መንግሥትም ያለበትን ግዴታዎችና ኃላፊነቶች ተገንዝቦ እንዲሠራ ይረዳል። በተለይም ዴሞክራሲያዊ ሕገ መንግሥት ዜጐች ወደውና ፈቅደው በመረጧቸው ተወካዮቻቸው አማካኝነት እንዲተዳደሩ ያደርጋል።

2.1.2 የክልሎች ሕገመንግሥታት

- ?

በፌዴራል ደረጃ የሚዘጋጀው ሕገ መንግሥት የሀገሪቱ የበላይ ሕግ ሆኖ ያገለግላል ማለታችን ይታወሣል። ክልሎችም ራሳቸውን ለማስተዳደር የሚያስችላቸውን የየራሳቸው ሕገ መንግሥት አላቸው። የክልሎች ሕገ መንግሥታት የፌዴራሉን ሕገ መንግሥት መሠረት አድርገው ይዘጋጃሉ። ይሁን እንጂ የእያንዳንዱ ክልል ሕገ መንግሥት የራሱን ተጨባጭ ሁኔታ አገናዝቦና ትኩረት ሰጥቶ ይዘጋጃል።

3. አንድ ሀገር ሕገ መንግሥት ለምን ያስፈልገዋል?
4. ክልሎች የየራሳቸው ሕገ መንግሥት እንዲኖራቸው ለምን አስፈለገ?

2.1.3 ሌሎች ሕጐችና ደንቦች

- ሕግ ለምን ዓላማ ነው የሚወጣው?
- ከሕገ መንግሥት ሌላ ሌሎች ሕጐች ሊኖሩ የሚችሉት በምን ሁኔታ ነው?

ከሕገ መንግሥት ሌላ በርካታ ሕጐች፣ ደንቦችና መመሪያዎች አሉ። እነሱም የሚዘጋጁት የሁሉም የበላይ የሆነውን ሕገ መንግሥትን መሠረት አድርገው ነው።

- መሠረታዊ ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶችን ማስከበር፣

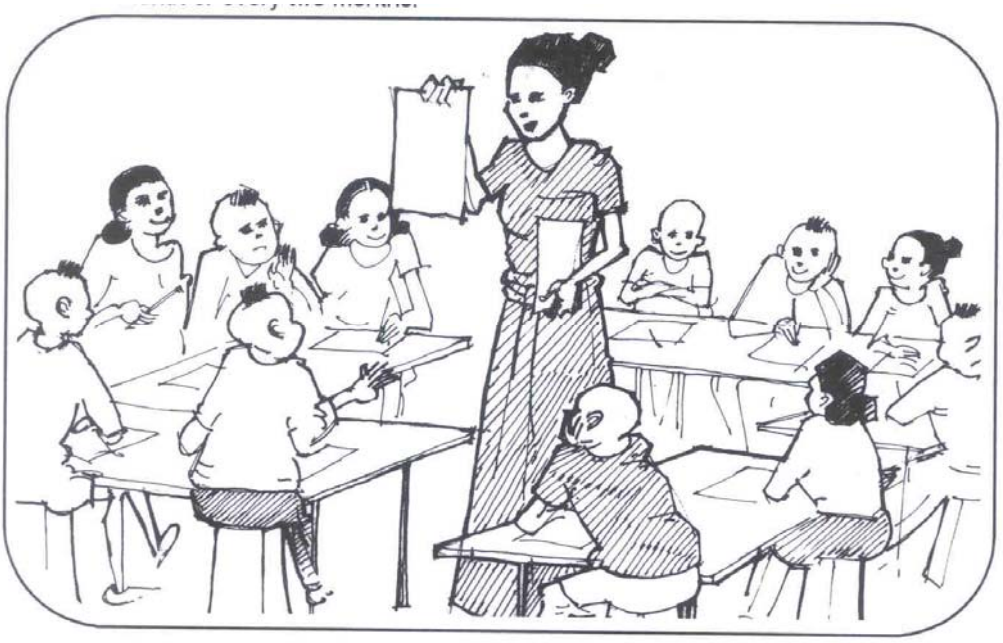
መልመጃ 2

?

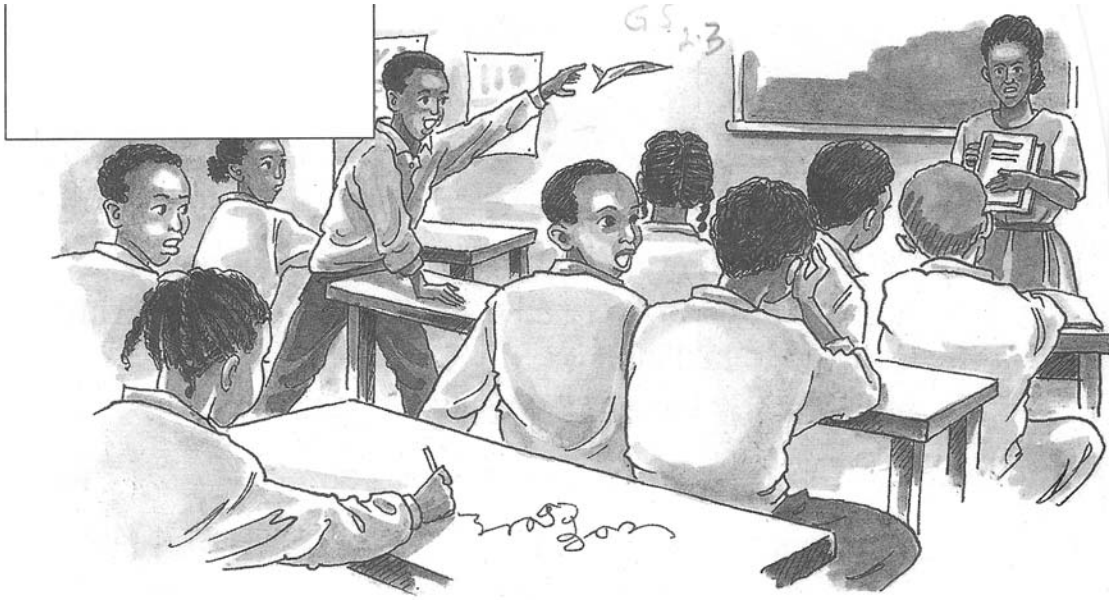
1. ሕግ ምንድነው? ለምን ዓላማ ይዘጋጃል?
2. ሕገ መንግሥት ማለት ምን ማለት ነው?

- ግጭቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሠላማዊ መንገድ ማስወገድ፣
- ሠላምና መረጋጋትን ማስፈን፣

2.1.4 የትምህርት ቤት ደንቦች

ሥዕል 2.1 በሥርዓትና ደንብ የሚመራ የመማሪያ ክፍል

ሥዕል 2.2 በሥርዓትና ደንብ የማይመራ የመማሪያ ክፍል

- ከሥዕል 2.1 እና ከሥዕል 2.2 ምን ትረዳላችሁ?
- በየትኛው ክፍል ውስጥ የሚካሄደው የመማር ማስተማር ሂደት ነው ውጤታማ ሊሆን የሚችለው?
- እናንተ የምትመርጡት በየትኛው ክፍል የሚካሄደውን የመማር ማስተማር ሂደት ነው?

በአንድ ትምህርት ቤት ውስጥ የደንብ መኖርን አስፈላጊነት ከሚያረጋግጡ በርካታ ምክንያቶች መካከል የሚከተሉት ሊጠቀሱ ይችላሉ፤

- ሥርዓት ያለው የመማር ማስተማር ሂደት እንዲኖር ለማድረግ፤
- በተማሪዎች መካከል እኩልነትን ለማስፈን፤
- ጊዜን በአግባቡ ለመጠቀም፤
- የሥነ ሥርዓት ችግሮችን ለመከላከልና ለመቆጣጠር፤
- የትምህርት ቤቱን አመራርና አሰራር የተ ስተካከለ ለማድረግ ወዘተ።

በአንፃሩም በአንድ ትምህርት ቤት ሥርዓትን የሚያስከብር ደንብ ከሌለ የተማሪዎች መብት አይከበርም፤ በርካታ የሥነ ሥርዓት ችግሮች ይከሰታሉ፤ የጊዜ ብክነት ይፈጠራል፤ የመማር ማስተማሩም ሂደት ውጤታማ አይሆንም።

መልመጃ 3

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. በትምህርት ቤት ውስጥ የደንብ መኖር ለምን አስፈለገ?
2. በትምህርት ቤት ውስጥ ሕግና ደንብ ባይኖር ምን ችግር ይፈጠራል?

2.2 ስሕግ የበላይነት መገዛት

2.2.1 ስሕግ የበላይነት መገዛት ምንነት

- ለሕግ የበላይነት መገዛት ማለት ምን ማለት ነው?

ለሕግ የበላይነት መገዛት ማለት ማንኛውም ዜጋ ባለሥልጣናትን ጨምሮ ሕግ ከሁሉም በላይ መሆኑን መቀበል እንደሚገባቸው የሚያመለክት ነው። ይህም ሕግ ሁሉን ሰው እንደሚገዛና ሰዎች ሁሉ በሕግ ፊት እኩል መሆናቸውን ያረጋግጣል። የሕግ የበላይነት በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት እንደ ምሰሶ ሆኖ የሚያገለግል መርህ ነው።

መልመጃ 4

በሚቀጥሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን ተወያይባቸውና አጭር ሪፖርት በጽሑፍ አቅርቡ።

1. የሕግ የበላይነት ማለት ምን ማለት ነው?
2. የሕግ የላይነት ለምን ያስፈልጋል?

2.2.2 ስሕግ የበላይነት መገዛት ስምን ያስፈልጋል?

- ለሕግ የበላይነት መገዛት የሚያስፈልግባ ቸው ምክንያቶች ምንድን ናቸው?

ዜጐች በሠላምና በደስታ እንዲኖሩ የሕግ የበ ላይነት ያስፈልጋል። የሕግ የበላይነት የዜጐች መብት በማንኛውም አካል እንዳይጣስ ዋስትና ይሰጣል። በትምህርት ቤት የሕግ የበላይነት መከበር የትምህርት ቤቱ አመራር፣ መምህራንና ተማሪዎች ሥራቸውን ከሕግ ውጪ እንዳ ይፈጽሙ ያደርጋቸዋል። የተማሪዎች መብት በማንኛውም አካል እንዳይጣስም ያደርጋል።

በአንድ ሀገር ውስጥ ሕግ የበላይ ሆኖ ካልሠራና ለሕግ የበላይነት መገዛት ከሌለ፤

- አቅመ ደካሞች፣ ህፃናት፣ አረጋውያን፣ ወዘተ የበርካታ ችግሮች ተጠቂ ይሆናሉ።
- አስገድዶ መድፈር፣ የህፃናት መብት አለመከበር፣ የሰውን ንብረት መዝረፍ፣ ሰውን መግደል ወዘተ ሊከሰት ይችላል።
- ጉልበተኞች ይበዛሉ፣ ደካሞች ይጠቃሉ፣ ሕገ ወጥነት ይበራከታል፣ ሠላም ይጠፋል፣ ፀጥታ ይደፈርሣል።

የአቶ ነሞምሳ ብስራ

በዕድገት በሥራ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ካለፈው የትምህርት ዘመን ጀምሮ የተማሪዎች ንብረት በብዛት ይጠፋል። በየክፍሉ ንብረት ያል ጠፋባቸው ተማሪዎች ቁጥር ጥቂቶች ናቸው። የአቶ ነሞምሳ ቱምሣ ሶስት ልጆች እዚሁ ትም ህርት ቤት ይማራሉ። እንደ አጋጣሚ ከሶስቱም ልጆቻቸው ቦርሣ ውስጥ ዘወትር ዕቃቸው ይሠ ረቃል። አቶ ነሞምሳ ነገሩ በጣም ስላናደዳቸው ወደ ርዕሰ መምህሩ ቢሮ በመሄድ፤ «ለመሆኑ ትምህርት ቤቱ ሕግ የለውም? ወይስ ሕጉ አይከበርም? ተማሪዎችንስ አትቆጣጠሩም? ትም ህርት ቤቱ እንዴት አጥፊዎችን ማፍሪያ ሊሆን ቻለ በማለት በምሬት ተናገሩ።

በተለይ ኪሩቤል የተባለው የ5ኛ ክፍል ተማሪ ቦርሣ ሲፈተሽ የተወሰኑ ተማሪዎች ዕቃ ተገኝበት። በዚህም የተነሣ ወላጅ አባቱን ይዞ እንዲመጣ ተደርጐ ሲመረመር እንዴት ይሰርቅ እንደነበር እውነቱን ተናገረ። ድርጊቱን ይፈጽም የነበረው መስረቅና መደበቅ ጀብድ ስለመሰለው ብቻ መሆኑን ጠቅሶ ይቅርታ እንዲደረግለትም ጠየቀ። በዚህም ምክንያት ሁለተኛ ይህንን የመሰለ ጥፋት እንዳይፈጽም ተመክሮና ተገስጾ ይቅርታ ተደረገለት። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ አብዛኛዎቹ ተማሪዎች የጽህፈት መሣሪያችን ይጠፋል የሚል ሥጋት ተወግዶላቸው በሰላም መማር ጀመሩ።

ሁም በአመራር ላይ ያሉ ሰዎችንም ድጋፍና ክትትል ይጠይቃል።

መልመጃ 5

ከዚህ በላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የአናንተን ትምህርት ቤት ከዚህ ትምህርት ቤት ጋር ስታወዳድሩት ሥነ ሥርዓትን በማስከበር ረገድ በምን ደረጃ ላይ ይገኛል?
2. አቶ ነሞምሳ ትምህርት ቤቱ «ሕግ የለውም? ወይስ ሕጉ አይከበርም?» ብለው ሲጠይቁ ምን ማለታቸው ነው?
3. የኪሩቤልን ባህሪ እንዴት ታዩታላችሁ? ተወያዩበት?

2.2.3 የዜጐች በሕግ ፊት እኩል መሆን

- ዜጐች በሕግ ፊት እኩል ናቸው ሲባል ምን ማለት ነው?

የዜጐች በሕግ ፊት እኩል መሆን ማለት በዜጐች መካከል ልዩነት ሣይኖር ሰዎች ሁሉ በሕግ እኩል የሚዳኙበት ሥርዓት መኖር ማለት ነው። ይህም ሲባል ዜጐች ሁሉ ለሚፈጽሙት ጥፋት እኩል በሕግ ፊት ተጠያቂ ይሆናሉ ማለት ነው።

በሠላምና በመከባበር ለመኖር ሕግ ያስፈልጋል። ሕግ ደግሞ ሁሉንም በእኩል ዓይን ያያል። ስለሆነም ተማሪዎችና የትምህርት ቤት ማህበረሰብ አባላት ስለ ሕግ የበላይነት በሚገባ ማወቅ ይኖርባቸዋል። የሕግ የበላይነት እንዲከበርና ሕግ በአግባቡ በሥራ ላይ እንዲውል የሁሉም የህብረተሰብ ክፍል ድጋፍ ይፈልጋል። እንዲ

መልመጃ 6

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩባቸው።

1. ስሕግ የበላይነት መገዛት ስምን ያስፈልጋል?
2. የዜጐች በሕግ ፊት እኩል መሆን ማለት ምን ማለት ነው?
3. ሕግ የበላይ ሆኖ ካልሠራ ምን ይከሰታል?

2.3 ሥነ-ምግባር

2.3.1 ሥነ-ምግባር ምንድነው?

- በቤተሰባችሁ ተመስግናችሁ ወይም ተወቅሣችሁ ታውቃላችሁ?
- ምን ምን ነገሮችን ስታደርጉ ነው የምትመሰገኑት?

- ትክክለኛና ትክክለኛ ያልሆነ ባህሪይ መለኪያ ነው፣
- አንድ ሀሳብ ወይም ድርጊት ተቀባይነት ያለው ወይም የሌለው፣ መልካም ወይም መጥፎ፣ ትክክል ወይም ስህተት መሆኑ የሚገለጸበት ነው፣
- የሚያስመሰግኑንን ድርጊቶች ስንፈጽም መልካም ሥነ-ምግባር፣ የሚያስወቅሰን ከሆነ ደግሞ መጥፎ ሥነምግባር አሳይ ተናል ማለት ነው።

- ካ ዕ
?

ሥዕል 2.3. መልካም ቤተሰብ የመልካም ሥነምግባር መሠረት ነው።

በቤተሰብ ደረጃ ልንፈጽማቸው የሚገቡ በርካታ የመልካም ሥነምግባር መገለጫዎች መካከል የሚከተሉት ዋናዎቹ ናቸው፡

1. እ ሉ

- እናትና አባት ሲናገሩና ሲመክሩን በትዕግሥት ማዳመጥና ምክራቸውን በሥራ ላይ ማዋል፣
- የቤተሰብን አቅም በመረዳት ፍላጐትን በአግባቡ መግለጽ፣
- እናትና አባት ከውጪ ሲገቡ ተነስቶ በአክብሮት መቀበል፣
- አቅም በሚፈቅድ ሥራ ላይ ተሠማርቶ ቤተሰብን ማገዝ ወዘተ...

2.

- ከእያንዳንዱ ቤተሰብ አባል ጋር መከባበርና መፈቃቀር፣
- በዕድሜ ከፍ ላሉ የቤተሰብ አባላት ተገቢውን አክብሮት መስጠት፣
- ወንድምን፣ እህትንና ሌሎች የቤተሰብ አባላትን ማክበርና ማፍቀር ወዘተ...

3. ሉ

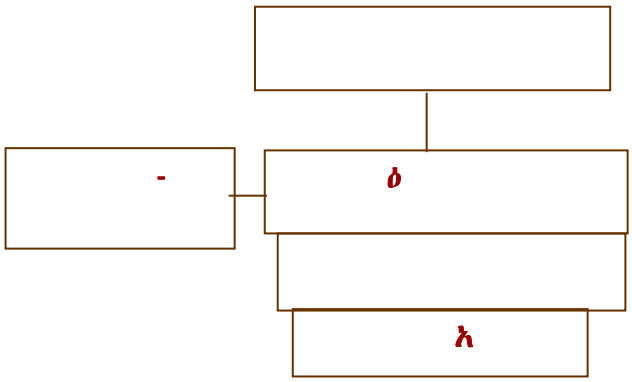
- የግል ንጽህናን መጠበቅ (እጅን፣ ፊትን፣ እግርን፣ ፀጉርን ዘወትር መታጠብ፣ ሰውነትን በንጽህና መጠበቅ፣ ጥፍርን መቁረጥ፣ ልብስን ማጠብ፣ አቧራ ወይም ቆሻሻ ላይ አለመቀመጥ፣ ወዘተ)
- ትምህርትን በሥርዓት መከታተል (የቤት ሥራን መሥራት፣ ማጥናት፣ ግልጽ ያልሆነውን ነገር መጠየቅ፣ መምህራንን ማክበር፣ እርስ በእርስ መማማር ወዘተ) ናቸው።

መልመጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሥነምግባር ምንድነው?
2. በቤተሰብ ደረጃ የሚጠበቅ መልካም ሥነ ምግባርን በተመለከተ በትምህርቱ ከተገለፁት ውጪ ለእያንዳንዱ ሶስት ሶስት ምሳሌዎች ስጡ።

ሀ. እናትና አባት ማክበርን በሚመለከት፣
ለ. ታላቅን ማክበር በሚመለከት፣
ሐ. የግል ንጽህናን መጠበቅ በሚመለከት፣

2.4 ሥልጣን

2.4.1 የሥልጣን ምንነት

- በትምህርት ቤታችሁ ከፍተኛ ሥልጣን ያለው ማን ነው?

በአንድ መስሪያ ቤት ወይም ትምህርት ቤት ውስጥ ሌሎችን ሰዎች የማዘዝ የማስተባበርና የመምራት ኃላፊነት የተሰጣቸው ሰዎች ምን ምን ተግባራትን ማከናወን እንደሚችሉ የሚያመለክት ፅንሰ ሀሳብ ሥልጣን ይባላል።

2.4.2 የሥልጣን ገደብ ምንነትና ጠቀሜታ

- በሥልጣን ላይ ገደብ ማድረግ ምን ጠቀሜታ አለው?

አባትና እናት ለልጆቻቸው ይበጃል ባሉት መንገድ ቤተሰባቸውን የማስተዳደር ሥልጣን አላቸው። ርዕሳነ መምህራንም መምህራንና ተማሪዎችን የማስተዳደር ሥልጣን አላቸው። የክፍል አለቆች የክፍሉን ጸጥታና ደህንነት የማስጠበቅ ሥልጣን አላቸው። ይሁን እንጂ ማንኛቸውም ይህንን ሥልጣናቸውን እንደፈለጉ ሊጠቀሙበት አይችሉም።

የአንድ ሰው ሥልጣንና ኃላፊነት ሚዛናዊ መሆን አለበት። ከፍተኛ ኃላፊነት ያለው ሰው የላቀ የኃላፊነት ሥልጣን ይኖረዋል።

መምህርና ርዕሰ መምህር አኩል ሥልጣን አይኖራቸውም። ርዕሰ መምህሩ ትምህርት ቤቱን በሚመለከት በርካታ ኃላፊነቶች ስለ አሉበት ይህንኑ ለማስፈፀም የሚያስችል በቂ ሥልጣን አለው። አያንዳንዱ ኃላፊ ሥልጣኑን በአግባቡ መጠቀም ይጠበቅበታል።

ሥልጣኑን በአግባቡ ካልተጠቀመ የሥልጣን ገደቡን አለፈ ይባላል። በዚህ ምክንያትም የሕግ የበላይነት ይጣሳል። ይህም ዜጐችን ጉዳት ላይ የሚጥል ሲሆን በፈጻሚው ላይ የሕግ ተጠያቂነትን ያስከትላል።

መልመጃ 8

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ሥልጣን ምንድነው?
2. በሥልጣን ላይ ገደብ ማድረግ ስምን ይጠቅማል?
3. የክፍል አስቃ የሥልጣን ገደብ ሳይደረግበት ሙሉ ሥልጣን ቢሰጠው ምን ሁኔታ ሊከሰት ይችላል?
4. አንድ መምህር የሥልጣን ገደብ ሳይደረግበት ተማሪዎቹን እንደፈለገ መቅጣት ቢችልስ ምን ጉዳት ሊከተል ይችላል?

2.5 ምሥጢር

የግል ምሥጢር

- የግል ምስጢር የሚባለው ምን ዓይነት ምስጢር ነው?

ምሥጢር ማባከን

የወይዘሮ ቀለሚ ባለቤት አቶ ዘመድኩን ባለቤቱን የግል ምሥጢሩን መጠበቅ አለመጠበቋን ለመፈተን ስለፈለገ አንድ ዘዴ ፈጠረ። የሚነግራትን ምሥጢር ለማንም እንዳትነግር ቃል አስገብቶ ዛሬ ሌሊት ዕንቁላል ወለድኩ ብሎ ትኩስ እንቁላል አሣያት። ወይዘሮ ቀለሚም አላስችል ብሏት በነጋታው ለጓደኛዋ ቃል አስገብታ ባለቤቱ እኮ ትናንትና ማታ ሁለት ዕንቁላል ወለደ ብላ ነገረቻት።

ያቺም ጓደኛዋ ለሌላ ጓደኛዋ ቃል አስገብታ የእኩሌት ባል ሶስት ዕንቁላል ወለደ ብላ ነገረች። ወሬው በእንደዚህ ሁኔታ እየተባዛ ሄዶ አቶ ዘመድኩን በሚኖርበት መንደር መጠቋቆ ሚያ ሆነ። በመጨረሻም ወሬው አቶ ዘመድኩን ጆሮ ደረሰ። አቶ ዘመድኩንም ወሬውን ሲሰማ በገዛ እጁ ያመጣሁት ጣጣ በተከበርኩበት ሠፈር ተዋረድኩ በማለት በራሱ ላይ ማማረር ጀመረ። ባለቤቱንም ጠርቶ ምነው ምሥጢሬን መጠበቅ ተሳነሽ እንቁላል የሚወልድ ዶሮ እንጂ ሰው አይደለምን ብሎ ገሰጻት።

ምሥጢር ተብሎ የተነገረን ነገር ቸኩሎ ለሌላው መናገር ለችግር እንደሚዳርግም አስረዳት። በተከበረበት መንደርም እንዳዋረደችው ገለጸላት። ከዚህ በኋላ በአቶ ዘመድኩንና በወይዘሮ ቀለሚ መካከል መተማመን የሚባል ነገር ስለጠፋ ሠላም ከቤታቸው ራቀ።

(ምንጭ አባባ ተሰፋዬና ተረቶቻቸው አንደኛ መጽሀፍ)

መልመጃ 9

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አቶ ዘመድኩን የግል ምሥጢሩን በማባከኑ የደረሰበት ችግር ምንድነው?
2. አቶ ዘመድኩን የግል ምሥጢሩን መጠበቅ ነበረበት ወይስ አልነበረበትም?

ምሥጢር በአንድ ሰው ብቻ ወይም በጓደኛሞች መካከል ወይም ደግሞ በቤተሰብ ደረጃ ወይም በተለያዩ ዓላማዎች ዙሪያ በተሰባሰቡ ሰዎች መካከል ተጠብቆ ለሌላ ሳይተላለፍ የሚያዘ ጉዳይ ነው።

አንዳንድ መረጃዎች ከአንዱ ወደ ሌላው ከተላለፉ በተናጋሪው ወይም በሰሚው ላይ ጉዳት እንደሚያስከትሉ ከተገመተ ወይም ከተረጋገጠ ጉዳዩን ደብቆ የመያዝ ዘዴ ምሥጢር ይባላል።

ምሥጢርን መጠበቅ የመልካም ሥነምግባርና የታማኝነት መለኪያ ነው። ምሥጢር፣ የግል ምሥጢር፣ የቤተሰብ ምሥጢር፣ የጓደኛ ምሥጢር፣ የሕዝብና የሀገር ምሥጢር ተብሎ ሊከፈል ይችላል።

የግል ምሥጢር ሰዎች በሕይወታቸው ለማንም ሳያካፍሉ የሚይዙት ጉዳይ ነው። ምሥጢሩ ቢታወቅ በራስ ወይንም በሌሎች ላይ ችግር ያስከትላል። በዚህም ምክንያት ምሥጢር ተብሎ የተነገረንን ነገር በጥንቃቄ ጠብቆ ማቆየት አማባብ ይሆናል።

ምሥጢርን መጠበቅ የመልካም ሥነምግባር መለኪያ ነው።

መልመጃ 10

? *በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።*

1. የግል ምሥጢርን አለመጠበቅ ምን ጉዳት ያስከትላል?
2. ምሥጢርን መጠበቅ የመልካም ሥነ ምግባር መገለጫ ነው የሚባለው ለምንድ ነው?

2.6 ሙስና

2.6.1 ሙስና ምንድን ነው?

- በሙስና የማይጐዳ የሕብረተሰብ ክፍል ይኖራል ብላችሁ ታስባላችሁ?
- ሙስናን ለመግታት የመምህራንና የተማሪዎች ሚና ምን መሆን አለበት?

ሙስና አንድ ሰው ያልደከመበትንና የማይገባውን ጥቅም ለማግኘት ሲባል የሚፈፀም ድርጊት ነው። ሙስና ሥልጣንን መከታ በማድረግ በሕገወጥ መንገድ የግል ጥቅምን ለማግኘት የሚፈፀም ድርጊት ነው። ሙስና ሥፍራ ሣያግደው በየትም ቦታ ሊፈፀም የሚችል ሕገወጥ ድርጊት ነው። በትምህርት ቤትም ሙስና ሊፈፀም ይችላል። ሙስና በትምህርት ቤት አካባቢ በተለያዩ አካላት ሊፈፀም ይችላል።

2.6.1.1 በተማሪዎች የሚፈፀሙ የሙስና ዓይነቶች

በተማሪዎች ከሚፈፀሙ የሙስና መገለጫዎች መካከል የሚከተሉት ሊጠቀሱ ይችላሉ።

- የቤት ሥራን ወይም ፈተናን በራስ ከመሥራት ይልቅ ከሌሎች መኮረጅ ወይም መገልበጥ፣
- የሌላ ተማሪን ንብረት ሰርቆ መውሰድ፣
- የትምህርት ቤትን ንብረት በጥንቃቄ አለመያዝ፣ ማበላሸት ወይም መውሰድ፣
- ትምህርት ቤት ዘግይቶ መምጣት ወይም ከሰዓቱ በፊት ቀድሞ መውጣት ወዘተ...

2.6.1.2 በመምህራን ከሚፈፀሙ የሙስና ዓይነቶች

በመምህራን ከሚፈፀሙ የሙስና መገለጫዎች መካከል ጥቂቶቹ፣

- ተማሪዎችን በእኩል ዓይን አለማየት ወይም አድሎ ማድረግ፣
- ፍትሐዊ ባልሆነ መንገድ ለተማሪ ማርክ መጨመር ወይም መቀነስ፣
- የትምህርት ክፍለ ጊዜን በተገቢው መንገድ አለመጠቀም፣
- የትምህርት ቤቱን ንብረት በጥንቃቄ አለመያዝና ማባከን፣
- ለትምህርት ቤቱ ደንብና ሥርዓት ተገዥ አለመሆን ወዘተ. ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው።

መልመጃ 11

? 1. የሙስና መገለጫዎችን ዘርዝሩ።
2. በትምህርት ቤት ደረጃ የሚፈጸሙ የሙስና ዓይነቶችን ጥቀሱ።

የሙስና ትርጓሜ

መምህርት ዐይናለም ሰዓት አክባሪና የሚያስተምሩትን ትምህርት በሚገባ እያዘጋጁ የሚመጡ ነበሩ። ከጊዜ በኋላ ግን ይህንን ትጋታቸውን እየቀነሱ መጥተዋል። አርፍዶ ወደ ክፍል መግባትና ፈጥኖ ከክፍል መውጣት ማዘውተር ጀምረዋል። ትምህርታቸውን በሚገባ ማስተማር ትተዋል።

ፈተናቸው እንደሌሎች መምህራን ፈተና ግልጽ አይደለም። ሌሎች መምህራን የጥያቄ ወረቀት ሲመልሱ እሳቸው አይመልሱም። ለሁሉም ተማሪ ከሰማንያ በላይ ውጤት በመስጠት ይታወቃሉ። ባጠቃላይ መምህርቷ የሙስና መገለጫ ባህሪያት ይታይባቸዋል።

መልመጃ 12

ከዚህ በላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የመምህርት ወደናስም ችግሮች ምን ምን እንደሆኑ በዝርዝር አስቀምጣቸው?
2. መምህርቷ ደህንን ባህሪያቸውን እንዲያሻሽሉ ምን ዓይነት አስተያየት ትሰጡአችኋላችሁ?
3. መምህርቷ ደህንን ባህሪያቸውን ካላሻሻሉ በተማሪው ላይ ምን ችግር ሊፈጠር ይችላል?

2.6.1.3 በትምህርት ቤትና በመኖሪያ አካባቢ የሚፈጸሙ የሙስና ተግባራት

- በአካባቢያችሁ የተፈፀሙ የሙስና ተግባራት አሉ? ካሉስ ምንድን ናቸው?

በመኖሪያ አካባቢ ሙስና የሚፈጸምባቸው የተለያዩ መንገዶች ሊኖሩ ይችላሉ። ለምሳሌ በመኖሪያ አካባቢያችሁ የጽዳት ዘመቻ የሚካሄድ ቢሆን ሁሉም የአካባቢው ሰው በጽዳት ዘመቻው የተግባር እንቅስቃሴ ውስጥ ተሳትፎ ማድረግ ይጠበቅበታል። ነገር ግን የጽዳት ዘመቻውን የሚያስተባብረው ሰው ሌሎች ሲሳተፉ የእርሱ የቤተሰብ አባላት እንዳይሳተፉ ቢያደርግ ይህ የሙስና መገለጫ ነው። ምክንያቱም ከሌሎች በተለየ የቤተሰቡን አባላት የሚጠቅም ተግባር ፈፅሟል።

እንዲሁም በምትኖሩበት ቀበሌ የቀበሌው መስተዳደር የተለያዩ መደለያዎችን በመውሰድ አንድ ድርጊት ለእናንተ ወይም ለወላጆቻችሁ ቢፈፅም ይህም የሙስና ተግባር ነው።

በሌላ በኩልም መደለያ ካልሰጣችሁኝ በማለት የቀበሌ ኃላፊዎች ወላጆቻችሁን ወይም እናንተ የሚገባችሁን መብት ቢከለክሏችሁ ይህ የሙስና መገለጫ ነው።

ከዚህም ባሻገር እናንተ ማንኛውንም ጨዋታ በምትጫወቱበት ጊዜ ጨዋታውን ለማመራው ዳኛ ጥቅም በመስጠት ጨዋታውን ብታሸንፉ ይህ በሙስና የተገኘ ውጤት ነው።

2.6.2 ሙስና የሚያስከትላቸው ጉዳቶች

- አድሎአዊ አሠራር እንዲሰፍን ያደርጋል፣
- በተማሪዎች መካከል አለመግባባትን ይፈጥራል፣
- የትምህርት ቤቱን አስተዳደር ከተማሪዎችና ከወላጆች ያራርቃል፣
- የመማር ማስተማሩን ሂደት እንዲዛባ ያደርጋል፣
- መጥፎ ሥነምግባር እንዲሰፍን ያበረታታል፣ ወዘተ...

መልመጃ 13

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በትምህርት ቤት ከሚታዩ የሙስና መገለጫ ምሣሌዎች መካከል በተማሪዎች ሊፈፀሙ የሚችሉትን ዘርዝሩ።
2. በትምህርት ቤት የሚፈፀም ሙስና ምን ጉዳት ያስከትላል?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ሕገ መንግሥት የአንድ ሀገር የበላይ ሕግ ሲሆን፣ ማንኛውም ሕግና አሠራር ከዚህ ሕግ ጋር ተስማሚ መሆን አለበት። ሕገ መንግሥት ዜጐች በመብታቸው እንዲጠቀሙና ኃላፊነታቸውን እንዲወጡ ይረዳል።

የክልሎች ሕገ መንግሥቶች የፌደራሉን ሕገ መንግሥት መሠረት አድርገውና የክልላቸውን ተጨባጭ ሁኔታ አገናዝበው ይዘጋጃሉ። ከሕገ መንግሥት ውጪ በርካታ ሕጐች፣ ደንቦችና መመሪያዎች አሉ። የሚዘጋጁትም ሕገ መንግሥትን መሠረት አድርገው ነው። ከነዚህም ውስጥ አንዱ የትምህርት ቤት ደንብ ነው። የትምህርት ቤት ደንብ ሥርዓት ያለው የመማር ማስተማር ሂደትን ለማስፈን ይጠቅማል።

በማንኛውም የሕብረተሰብ ክፍል ሕግ ከሁሉም በላይ መሆኑን አምኖ የመቀበል ሁኔታ የሕግ የበላይነት ይባላል። በአንድ ሀገር ወስጥ ሕግ የበላይ ሆኖ ካልሠራና ለሕግ የበላይነት መገዛት ከሌለ አቅመ ደካሞች ህፃናት፣ ሽማግሌዎች፣ በሽተኞች፣ አነስተኛ ቁጥር ያለቸው የሕብረሰተሰብ ክፍሎች ችግር ሊገጥማቸው ይችላል።

በዜጐች መካከል ያለአንዳች ልዩነት ሰዎች ሁሉ በሕግ የሚዳኙበት ሥርዓት ሲኖር ዜጐች በሕግ ፊት እኩል ሆኑ ማለት ነው። ሥልጣን በአንድ መሥሪያ ቤት ወይም በትምህርት ቤት ውስጥ በተለያየ የኃላፊነት ደረጃ ሌሎች ሰዎችን ለመምራትና ለማስተባበር የተመደቡ ሰዎች ምን ምን ተግባራትን ለመምራትና ለማስተባበር እንደሚያከናውኑ ይገልፃል፣ እንዲሁም ምን ምን ነገር ላይ መወሰን እንደሚችሉ ያሣያል።

ምሥጢር በአንድ ሰው ብቻ ወይም በጓደኛሞች መካከል ወይም በቤተሰብ ደረጃ ወይም ተመሣሣይ ዓላማ ኖሯቸው በተሰባሰቡ ሰዎች መካከል ተጠብቆ ለሌላ ሳይተላለፍ የሚያዝ ጉዳይ ነው። የግል ምሥጢር ሰዎች በታማኝነት ለማንም ሰው ሳይነግሩ የሚይዙት ጉዳይ ነው።

ሙስና አንድ ሰው ያልደከመበትንና የማይገባውን ጥቅም ለራሱ ለማድረግ የሚፈጽመው ድርጊት ነው። በትምህርት ቤትም በተማሪዎችና በመምህራን የሚፈፀሙ የሙስና መገለጫዎች አሉ።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ሕገ መንግሥት፣	አንድ መንግሥትና ሕዝብ ሲከተለው የሚገባው የተደነገገ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ሰነድ ነው።
ሕግ፣	ሕገ መንግሥትን መሠረት ያደረገ አስገዳጅነት ያለው የደንቦችና የመመሪያዎች ስብስብ።
ሥነምግባር፣	የሰዎችን ባህሪ የሚቆጣጠር ወይም በሰዎች ባህሪይ ላይ ተጽእኖ የሚያደርግ፣ አንድ ሕብረተሰብ የተቀበለው የትክክለኛ እና ትክክለኛ ያልሆነ ባህሪይ መለኪያ።
ምስጢር፣	በአንድ ሰው ብቻ ወይም በጥቂት ሰዎች መካከል ተጠብቆ፣ ከሌሎች ተሰውሮ የሚያዝ ጉዳይ።
ሰነድ፣	ውሳኔ ያረፈበት መዝገብ።
መደንገግ፣	መወሰን፣ ማወጅ።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ኢትዮጵያ በሥራ ላይ ያዋለችው የራሷ የሆነ ሕገ መንግሥት የላትም::
2. የሕግ የበላይነት ባለሥልጣኖችን አይመለከትም::
3. ሕግ የበላይ ሆኖ ካልሠራ ችግር የሚገጥማቸው የሕብረተሰብ ክፍሎች አሉ::
4. የርዕሰ መምህር ሥልጣን ገደብ አይደረግበትም::
5. የቤት ሥራን ወይም ፈተናን ከሌሎች መቅዳት ሙስና አይደለም::
6. ምስጢርን መጠበቅ የመልካም ሥነምግባርና የታማኝነት መለኪያ ነው::

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. በአንድ ሰው ብቻ ወይም በጥቂት ሰዎች መካከል ተጠብቆና ከሌሎች ተሰውሮ የሚያዝ ጉዳይ፣	ሀ. ሕገ መንግሥት
2. የአንድ ሀገር የበላይ ሕግ፣	ለ. ሙስና
3. ሕገ መንግሥትን መሠረት ያደረገ አስገዳጅነት ያለው የደንቦችና መመሪያዎች ስብስብ፣	መ. ሥነምግባር
4. አንድ ሰው ያልደከመበትን የማይገባውን ጥቅም ለማግኘት የሚፈፀም ድርጊት፣	ሠ. ምሥጢር
5. ትክክለኛና ትክክለኛ ያልሆነ ባህሪይ መለኪያ፣	ረ. ሕግ ሰ. ደንብና መመሪያ

III. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ከሚከተሉት ውስጥ የሕገ መንግሥትን አስፈላጊነት የሚያሣየው የቱ ነው?
   ሀ. ዜጐች በመብታቸው እንዲጠቀሙ ያደርጋል፣
   ለ. ዜጐች ኃላፊነታቸውን እንዲወጡ ያደርጋል፣
   ሐ. መንግሥት ያሉበትን ግዴታዎች እንዲወጣ ያደርጋል፣
   መ. ሁሉም መልስ ነው::
2. ከሚከተሉት ውስጥ የሕግ ዓላማ ያልሆነው የቱ ነው?
   ሀ. ሰብአዊ መብቶችን ማስከበር፣ ሐ. ግጭቶችን ማጠናከር፣
   ለ. ፍትሃዊነትን ማስፈን፣ መ. ሠላም ማስፈን::

3. ስለሙስና እውነት የሆነው የቱ ነው?
   ሀ. የስግብግብነት ድርጊት ነው፣
   ለ. የማይገባ ጥቅምን መቀበል ነው፣
   ሐ. በሕገወጥ መንገድ የግል ጥቅምን ማግበስበስ ነው፣
   መ. ሁሉም መልስ ነው።
4. ሰዎች እስከ ሕይወታቸው ፍፃሜ ለማንም ሳያካፍሉ የሚይዙት ጉዳይ ---------- በመባል ይታወቃል።
   ሀ. የቤተሰብ ምስጢር፤
   ለ. የጓደኛ ምስጢር፤
   ሐ. የአገር ምስጢር፣
   መ. የግል ምስጢር።

IV. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. በትምህርት ቤት በመምህራን ሊፈፀሙ ከሚችሉ የሙስና ተግባራት መካከል ሶስቱን ጥቀሱ።
2. በአንድ ትምህርት ቤት ደንብ ለምን ያስፈልጋል? ሶስት ምክንያቶችን ግለፁ።

ምዕራፍ ሦስት

እኩልነት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ***ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፣***

- የእኩልነት ምንነትን ታውቃለህ/ ታውቂያለሽ፤
- ሁሉም የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች፣ እንዲሁም ዜጐች ያሏቸውን ዋና ዋና የእኩልነትና የእኩል ተጠቀሚነት መብቶችን ትገነዘባለህ/ ትገነዘቢያለሽ፤
- የአካል ጉዳተኝነት ምንነትን ትረዳለህ/ ትረጃለሽ።

3.1 የእኩልነት ምንነት

- እኩልነት የሚለውን ቃል በመጀመሪያ ስትሰሙት ወደ አዕምሮአችሁ ሃሳብ ምንድን ነው?

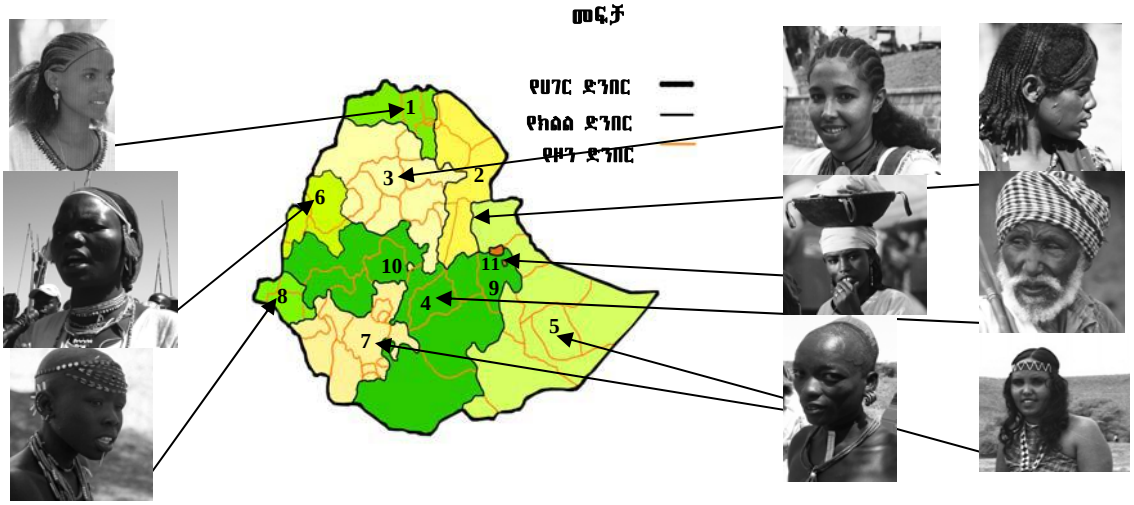
እኩልነት እ ሰዎች በተመሳሳይ ሊያገ ኙት የሚገባ መብትና ጥቅም ነው። በሌላ መልኩ እ ሰዎች በተመሳሳይ ደረጃ ሊወጡት የሚገባ ሃላፊነትንም ያጠቃልላል። ዴሞክራሲያዊ ርዓት ውስጥ ማንኛውም ዜጋ ያለአንዳች ልዩነት እ ሊያገኘው የሚገባ መብትና ጥቅም አለው። ለምሳሌ አንድ ሰው ሰው ስለሆነ ብቻ እ መብቱ ሊከበርለት ይገባል። በተ መሳሳይ ደረጃና ሙያ ላይ ተመሳሳይ ጥቅም እ አ

እኩልነት ማለት በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ ዜጐች ሁሉ እኩል ሊያገኙት የሚገባ መብትና ኃላ ፊነት ማለት ነው። እኩልነት በዘር፣ በሃይ ማኖት፣ በቋንቋና በሌሎችም ልዩነት ሳይ ደረግ ሊከበር የሚገባ መብት ነው።

መልመጃ 1

1. እኩልነት ማለት ምን ማለት ነው?
2. በቤተሰባችሁ ውስጥ እኩልነት በምን ጉዳዮች ይገለፃል? ምሳሌ በማቅ ረብ አስረዱ።

3.2 የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች እኩልነት? መብቶች

ሥዕል 3.1 ኢትዮጵያ የብሔሮች፣ የብሔረሰቦች የሕዝቦች ሀገር

- ዕ ?
- በአካባቢያችሁ የሚኖሩትን የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች አባላት ስም በደብተራችሁ ላይ ::

በኢትዮጵያ ውስጥ ከ80 በላይ የሚሆኑ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በጋራ ይኖራሉ:: አንዱ ከአንዱ ሳይበላለጡ ሁሉም እኩል ናቸው:: እ ራሳቸውን በራሳቸው ፣ በቋንቋቸው ፣ ባህላ ቸውን የማበልፀግና የራሳቸውን ሃይማኖት የማራ መድ ::

መልመጃ 2

? 1. በክፍላችሁ ውስጥ ከተለያዩ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የመጡ ጓደኞ ቻችሁ መብቶች ማክበር ምን ጥቅም ይሰጣል?
2. በአካባቢያችሁ የሚኖሩ ሕዝቦች የተ ከበረላቸውን የእኩልነት መብቶች በሚገልጹ ጉዳዮች ላይ ተወያዩ::

3.2.1 ራስን በራስ የማስተዳደር መብት

- ?

የአገው ሕዝብ

የአገው ሕዝብ በኢትዮጵያ ውስጥ ብሔረሰቦች መካከል አንዱ ነው:: ሕዝቡም በአሁኑ ጊዜ በስፋት የሚገኘው በአማራ ብ ራዊ ክልል በዋግምኽራና አዊ ዞኖች ውስጥ ነው:: በዙሪያው ከሚገኙ ሌሎች ብ ረሰቦች ጋር በእ ኩልነትና በመከባበር እየኖረ ይገኛል:: የአ ገው ሕዝብ የራሱ የሆነ ቋንቋ፣ ባህልና ታሪክ አለው:: በአሁኑ ወቅት ራሱን በራሱ በማ ስተዳደር ላይ ነው:: በሀገሪቱ ምክር ቤቶች ውስጥ እንዲሁም በክልሉ ምክር ቤት ሕዝቡ በመረጣቸው ሰዎች ውክልና አግኝቷል:: በሀገ ሪቱ ሕገ መንግሥት በተደነገገው መሠረትም የአገው ብሔረሰብ እራሱን በራሱ ማስተዳደር የእኩልነት መብቱን እየተጠቀመ ይገኛል:: ይህም በአካባቢው ልማትን ለማምጣትና የሕዝቡን መብት ለማስከበር ጠ ሞታል::

መልመጃ 3

? 1. የብሔሮች የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ራሳቸውን በራሳቸው የማስተዳደር መብት የሚያስገኘው ጥቅም ምን ድን ነው?
2. የአገው ሕዝብ በዙሪያው ካሉ ሌሎች ብሔረሰቦች ጋር እንዴት ባለ ሁኔታ እየኖረ ነው?

3.2.2 በራስ ቋንቋ የመገልገል መብት

1. በአካባቢያችሁ ከሚነገሩ ልዩ ልዩ ቋንቋዎች መካከል በስም የምታውቋቸውን ዘርዝሩ::
2. በአካባቢያችሁ የመንግሥት የሥራ ቋንቋ ምንድን ነው?

በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ሁሉም ቋንቋዎች አንዱ ከአንዱ ሳይበላለጡ በመግባቢያነታቸው እኩል ናቸው:: ሁሉም ቋንቋዎች ለሚጠቀሙባ ቸው የማንነታቸው መገለጫ ባህላቸ ውን ናቸው:: ሕፃናት የአና መፍቻ ቋንቋቸውን ከቤተሰብ፣ ከተወለዱበት አካባቢና ሕብረተሰብ ሊማሩ ይችላሉ:: ቋንቋ የመግ ልገል መብት በሕገመንግሥቱ የተከበረ ነው:: ቋንቋን የመጠቀም መብት ስንል ቋንቋ የመናገር፣ የመፃፍና ቋንቋ የማሳደግ እንዲ ሁም ለትምህርት የመጠቀም መብቶ ችን ሁሉ ያካተተ ነው::

መልመጃ 4

1. በራስ ቋንቋ የመገልገል መብት ሲባል ምን ማለት ነው?
2. በራስ ቋንቋ መገልገል ምን ጥቅም ያስገኛል?

3.2.3 እኩል የትምህርት እድል የማግኘት መብት

- እኩል የመማር መብት ማግኘት ምን ጠቀሜታ አለው?

ኢ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች እኩል የትምህርት እድል ማግኘት የተከበረ ነው:: ይህ መብት ለሴትም ሆነ ለወንድ፣ ለከተማም ሆነ ለገጠ ያለልዩነት በእኩል ተግባራዊ እ :: አድሎአዊ አ ራር ሲወገድና ትምህርት ለሁሉም በእኩል ሲዳረስ ሀገራችን ፈጣን ዕድገት ማስመዝገቧን ትቀጥላለች:: ዜጐችም እኩል የመ ማር መብታቸው ሲከበር ሀገራዊ ስሜታቸው ከፍ ይላል:: እ

መልመጃ 5

1. እኩል የትምህርት ዕድል የማግኘት መብት በምን ይገለጻል?
2. የዜጐች እኩል የመማር መብታቸው መከበር ምን ጠቀሜታ ያስገኛል?

3.2.4 እኩል የሥራ ዕድል የማግኘት መብት፤

- እኩል የሥራ ዕድል የማግኘት መብት ሲባል ምን ማለት ነው?

ማንኛውም ሰው ባለው ዕውቀትና ሙያ እ ሥራ ዕ መብት አለው::
ዕ በፆታ፣ በብሔርና ብሔረሰብ፣ በሃይማኖት ልዩነት አይደረግም:: አንድ ሰው ከሌሎች ጋር እኩ ችሎታና ልምድ ካለው በእ ኩልነት ተወዳድሮ ለሥራ መቀጠርና መ ራት ይችላል:: ሥራ የመቀጠርና የመ ራት መብት በአድልዎ፣ በዝምድና፣ በመተዋወቅና ... ምክንያት መስናከል የለበትም::

መልመጃ 6

1. እኩል የትምህርት ዕድል የማግኘት መብት በምን ይገለጻል?
2. የዜጐች እኩል የመማር መብታቸው መከበር ምን ጠቀሜታ ያስገኛል?

3.3 የእኩልነት መብት በትምህርት ቤት

- ተማሪዎች በትምህርት ቤት ውስጥ ያላቸውን መብቶች ዘርዝሩ::

የነጭ ስንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

የነጭ ትምህርት ቤት፣ የማቻክል ወረዳ፣ የአማኑኤል ከተማ ውስጥ የሚገኝ ነው:: በትምህ ርት ቤቱ የአለቆች ህብረት ማቋቋም ስለሚያ ስፈልግ ከየክፍሉ ተወካይ ተማሪዎች ተመርጠው ስብሰባ ተካሄደ:: በስብሰባውም ላይ መጀመሪያ የትምህርት ቤቱ ዕ ንግግር ካደረጉ በኋላ ከተማሪዎቹ መካከል አስመራጭ ኮሚቴ ተመርጦ ተቋቋመ:: ኮሚቴውም የተማሪዎች አባላትን ለመምረጥ የሚከተለውን መመሪያ አዘጋጀ::

መመሪያውም "በምርጫው መሳተፍ የሚችሉት ወንዶችና ምንም ይነት የአካል ጉዳት የሌለ ባቸው መሆን አለባቸው:: " ነበር:: ተማሪ ዎች ግን መመሪያውን በጥብቅ ተቃወሙት:: ኮሚቴውም ጉዳዩን እንደገና እንዲያይና አዲስ መመሪያ እንዲያወጣ በአብላጫ ድምጽ ተወሰነ::

በዚሁ መሠረት የተ ለው መመሪያ "ማንኛ ውም የትምህርት ቤቱ ተማሪ ለአለቆች ህብረት አባልነት በእ ነት መቅረብና መወዳደር ይች ላል::" ነበር

በተ ለው አዲስ መመሪያ መሠረትም አምስት አባላት ያሉ የትምህርት ቤቱ የአለቆች ህብረት ተቋቋመ

ሥዕል 3.2 ተማሪዎች በምርጫው ሂደት ላይ

መልመጃ 7

1. በምርጫው ሂደት በአስመራጭ ኮሚቴው ምን ዓይነት የአድልዎ አስተሳሰቦች ተንፀባርቀዋል?
2. "ሴቶችና የአካል ጉዳተኞች በተማሪ ዎች አመራር አባላት ውስጥ መሳተፍ አይችሉም::" የሚለው አስተሳሰብ ትክክል ነው? ለምን?
3. በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ የአስቆች ህብረት አለ? ስንት ሴት ተማሪዎች በአመራር ሰጪነት ቦታ ላይ ይገኛሉ?

ጥያቄ መልስ የማግኘት በልዩ ልዩ ክበባት ውስጥ የመሳተፍ ትምህርት ቤቱን በሚመለከቱ ጉዳዮች ላይ ሃሳብ የመስጠት፣ በትምህርት ቤቱ ንብረት የመጠቀምና የመሳሰሉት ይጠቀሳሉ::

ማንኛውም ተማሪ ከመብቱ ጐን ለጐን በአግባቡ መወጣት ይጠበቅበታል:: ለም ሳሌ፡ የትምህርት ቤቱን ሕግና ደንብ ማወቅና ማክበር፣ በክፍል ውስጥም ሆነ ከክፍል ውጭ ለሌሎች ምሳሌ ሆኖ መገኘትና የክፍልና የቤት ራውን በተገቢው ጊዜ መፈፀም ይጠቀሳሉ::

መልመጃ 8

በትምህርት ቤት ውስጥ በየ በቀለም በሃይማ ኖትና በሌሎችም ሁኔታዎች መድልዎ እ እ በትምህርት ቤት ግቢ

ያልገባውን ጥያቄ የመጠየቅ፣ ለተጠየቀ

1. በትምህርት ቤት ውስጥ ሊከበሩላቸው የሚገቡ መብቶችን ግለጹ::
2. ልትወጣቸው የሚገቡ ግዴታዎች ምንድን ናቸው?

3.4 የፃታ እኩልነት

3.4.1 የሴቶችና የወንዶች እኩልነት በሁሉም ዘርፍ

ሥዕል 3.3 የወንድና ሴት በሥራ ላይ

- የሴቶችና የወንዶች ዕኩልነት ማለት ምን ማለት ነው?
- በሥዕሉ መሠረት ሴቶች በማንኛውም ጊዜና ቦታ ከወንድ እኩል መሥራት ይችላሉ በሚለው ሃሳብ ትስማማላችሁ?

የሠ/ፎ ጣይቱ ሕይወት

ሶስናና ከድር የ5ኛ ክፍል ተማሪዎች ናቸው:: በአንድ ወቅት ወ/ሮ ጣይቱ የተባሉትን የቤት እመቤት እንደሚከተለው ቃለመጠይቅ አድርገ ውላቸው ነበር:: እናንተም ቃለ መጠይቁን በሚ ገባ ከተከታተላችሁ በኋላ ከስር በተሰጡት ጥያቄ ዎች ላይ ተወያዩ::

ሶስና የት ተወልደው አደጉ?

ወ/ሮ ጣይቱ ተወልጄ ያደኩት ጋይንት በተባለ ሥፍራ ነው::

ከድር የቤት እመቤት እንደመሆንዎ ምን ምን ራዎችን ያከናውናሉ?

ወ/ሮ ጣይቱ አብዛኛውን የቤት ውስጥ ራ ማለትም ልጆች መንከባከብ፣ ቤት ማጽዳት፣ ምግብ ማዘጋጀትና የመሳሰሉትን አከናውናለሁ::

ሶስና ይህንን ሥራ በሚያከናውኑበት ወቅት የሚገጥ ት ችግር ካለ ቢነግሩን?

ወ/ሮ ጣይቱ በተለይ ቀደም ባለው ወቅት ትልቁ ችግር የቤት ውስጥ ሥራ የሴቶች ብቻ ተደርጌ መወሰዱ ነበር:: አሁንም ይህ አመለካከት ገና ሙሉ በሙሉ አልተወገደም::

ከድር ንዶች በቤት ውስጥ ሥራ ላይ አይሳተፉም ማለት ነው?

ወ/ሮ ጣይቱ አዎን፣ አብዛኛውን የቤት ውስጥ ራ የምንሰራው እኛ ሴቶች ነን::

ሶስና የወንዶች ተግባር ምንድን ነው?

ወ/ሮ ጣይቱ የኔን ቤተሰብ ብትመለከቱ የም ንተዳደረው በግብርና ሥራ ነው:: ባለቤቴና ወንዶች ልጆቼ በቤት ውስጥ ሥራ ብዙም አይሳተፉም::

ከድር በአካባቢያችሁ ሴቶች በርካታ ሥራና ከባድ ኃላፊነት አለባቸው ማለት ነው?

ወ/ሮ ጣይቱ አዎ፣ የሴቷ ሥራ ብዙ ነው። የቤቱን አባወራ ሥራ እርዳኝ ብሎ የመየቅ ልምዱና እድሉ ብዙ የለም።

ሶስና ይህን ሁኔታ እንዴት ማስተካከል የሚቻል ይመስሎታል?

ወ/ሮ ጣይቱ የወንዶችና የሴቶች እኩልነት እንዲከበር በማድረግ፣ ሕብረተሰቡን ስለ እኩልነት በማስተማር፣ እንዲሁም ለሴት ልጆች የበለጠ የመማር እድል እንደያገኙ በማድረግ ነው።

ሶስና ፈቃደኛ ሆነው ለሰጡን ቃለ መጠይቅ እናመሰግናለን።

ወ/ሮ ጣይቱ እኔም እድሉን ስለሰጣችሁኝ በጣም አመሰግናለሁ።

መልመጃ 9

? 1. የየራሳችሁን ቤተሰብ ከላይ ከቀረበው ቃለ መጠይቅ ጋር ስታነፃጽሩት ምን ይመስላል? ተመሳሳይነቱንና ልዩነቱን አስረዱ።
2. ወ/ሮ ጣይቱ ብቻቸውን ይህን ሁሉ ሥራ ማከናወናቸው ቤተሰባቸውን ይጠቅማል ወይስ ይጐዳል? ለምን?
3. የወ/ሮ ጣይቱ ባለቤት በቤት ውስጥ ሥራ ለመሳተፍ ምን ማድረግ ይጠበቅባቸዋል? ልጆችስ?

ሴቶች የሕብረተሰቡ ግማሽ መብቶቻቸውን ሁሉ ማክበርና እኩልነታቸውንም መቀበል ጠቃሚ ነው። ሁሉም ዜጐች የሴቶችን እኩልነት የማይቀበል አመለካከትና ድርጊትን መታገልና የሴቶችን እኩልነት መብት መደገፍ ይጠበቅባቸዋል።

ሴቶች በአካላዊም ሆነ በአእምሮአዊ ብቃታቸው ከወንዶች እኩል ናቸው።

የያታ እኩልነት ማለት ወንድና ሴት በማንኛውም ሁኔታና የሥራ መስክ እኩል :: ለምሳሌ በቤት ውስጥ በትምህርት ቤት በእርሻ ሥራ በክብት እርባታ፣ በንግድና በሌሎች ኃላፊነቶችም ሴቶች ከወንዶች እኩል ናቸው።

መልመጃ 10

? 1. በተሰመዶ በአካባቢያችሁ የሴትና የወንድ ናቸው የሚባሉት ሥራዎች የትኞቹ ናቸው?
2. ሴቶች የሚሠሩትን ሥራ ወንዶች መሥራት ይችላሉን?
3. በተሰመዶ የወንዶች ተብለው የሚገመቱትን ሥራዎች ሴቶች ሲሠሩ ይችላሉን?

3.4.2 በትምህርት ቤት የሴትና የወንድ ተማሪዎች የእኩልነት መብት መገለጫዎች

ሥዕል 3.4 ተማሪዎች በክፍል ውስጥ

- ዕ ?
- እ ?

ሴትና ወንድ ተማሪዎች በትምህርት ቤት ውስጥ በሁሉም መብቶች እኩል ናቸው። ለምሳሌ በተጓዳኝ ክበባት ውስጥ የመሳተፍ፣ በተማሪዎች ምክር ቤ አመራር እኩል ው ልና የማግኘት እና የመሳሰሉት መብቶች ሊከበሩላቸው ይገባል።

በትምህርት ቤት ውስጥ የሴትና የወንድ ተማሪዎች የእኩልነት መብት በተግባር እንዲውል ተማሪዎች መምህራን የትምህርት ቤት አመራር አካላት ወላጆችና መንግ ት የጋራ ኃላፊነት አለባቸው።

መልመጃ 11

1. በክፍላችሁ ውስጥ ስንት ሴት ተማሪዎች አሉ? የወንድ ተማሪዎችስ ቁጥር ስንት ነው? የየትኞቹ ቁጥር ይበልጣል?
2. በክፍላችሁ ውስጥ ስሴት ተማሪዎች ቁጥር ከፍተኛ ወይም ዝቅተኛ መሆን ዋና ዋና ምክንያቶች ምን ይመስላች ኋል? በቡድን በመወያየት አስረዱ::
3. የሴትና የወንድ ተማሪዎች ቁጥር እን ዲመጣጠን ምን መደረግ አለበት ትላ ላችሁ? የተመጣጠነ ከሆነስ ቀጣይነት እንዲኖረው ከትምህርት ቤታችሁና ከቤተሰቦቻችሁ ምን ይጠበቃል?

3.5 የባህል እኩልነት

3.5.1 የባህል እኩልነት ምንነት

ሥዕል 3.5 የተለያዩ ሕዝቦች ባህል

- ተማሪዎች ከላይ ከምትመለከቷቸው ሥዕሎች ምን ተረዳችሁ?

ባህል የሰው ልጆች አጠቃላይ አ ዘይቤን የሚገለ ነው:: የባ ል መገለጫ ከሆኑት መካከል ቋንቋ ሃይማኖት፣ አኗኗር፣ አለባበስ፣ አመጋገብ፣ የደስታና የሀዘን አገላለፅ እና የመሳሰሉት ይጠቀሳሉ::

በኢትዮጵያ ውስጥ ብዙ ባህሎች አሉ:: እ እነዚህ ባህሎች ከቦታ ቦታ ይለያያሉ:: ይህም ብቻ ሳይሆን ከጊዜ ወደ ጊዜ በሰው ልጅ የዕድገት ደረጃና የአ ር ሁኔታ፣ እንዲሁም አ ሁኔታ ዎች አ እ

መልመጃ 12

1. ባህል ማለት ምን ማለት ነው?
2. የባህል እኩልነት ማለት ምን ማለት ነው?

ከዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ
አ የባህል እኩልነት ነው። ሁሉም
የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ባህ
ላቸውን፣ ቋንቋቸውንና ታሪካቸውን የመጠቀምና
የማበልፀግ እኩል መብት አላቸው።
ሕዝቦች አንዳቸው የሌላውን ባህል፣ ቋንቋና
ታሪክ ሊማሩ፣ ሊያውቁና ይገባል።
በእኩልነትና በመፈቃቀድም ላይ የተመሠረተ
ግንኙነት ህ
አ

መልመጃ 13

1. በአካባቢያችሁ የሚታዩትን ባህላዊ መገለጫዎች ዘርዝሩ።
2. በአካባቢያችሁ የሚገኙ ጠቃሚና ጉጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን ለዩ። በመቀጠልም ከዚህ በታች የተመለከተ ውን ሠንጠረዥ በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ አሥፍሩ።

ጠቃሚ ባህላዊ መገለጫዎች	ጉጂ ልማዳዊ ድርጊቶች

3.5.2 ባህልን የማዳበር አስፈላጊነት

•
?

በሀገራችን የተለያዩ አካባቢዎች ውስጥ ከሚታዩ ልማዳዊ ድርጊቶች መካከል፡

ሀ. በጉጂነት የሚፈረጁ

- የሕፃናትን እንጥል መቁረጥ
- የሴት ልጅ ግርዛት
- ያለዕድሜ ጋብቻ
- በለቅሶና በሀዘን ወቅት ገላን ማቁሰልና ራስን ማጉሳቆል
- የሕፃናትን ጉሮሮ ማስቧጠጥ
- አካልን ተገቢ ባልሆነ መልኩ በስለታም ነገር መቁረጥ
- ለ ርግና ለድግስ ከአቅም በላይ ወጪ ማውጣት።

ለ. ለልማትና ለዕድገት ከሚጠቅሙ ድርጊቶች መካከል

- ሥራን ተጋግዞ በጋራ መ ራት/ደቦ ወንፈል/
- እንግዳ ተቀባይነትና ታላቅን አክባሪነት
- እድር /በሐዘን ጊዜ የመረዳጃ ዘዴ/ እና እቁብ /የቁጠባ ዘዴ/
- የተቸገሩ ወገኖችን አቅም በፈቀደ መርዳት ወዘተ. ናቸው።

የቡድን ሥራ

በአካባቢያችሁ በሴት ተማሪዎችና በሕፃናት ላይ ሚደርሱ ጉጂ ድርጊቶች

አ አ

3.6 የአካል ጉዳተኝነት

3.6.1 የአካል ጉዳተኝነት ምንነት

- የአካል ጉዳተኝነት ማለት ምን ማለት ነው?
- ለአካል ጉዳተኝነት የሚያጋልጡ ሁኔታዎችን ::

የአካል ጉደተኝነት ማለት አንድ በሙሉ ጤንነትና ሁኔታ ላይ ያለ ሰው ሊያከናውነው የሚገባውን ተግባር ማከናወን አለመቻል ነው። በሌላ መልኩ አካል ጉዳተኝነት ማለት አንድን ተግባር ወይም እንቅስቃሴ በተለያዩ ምክንያት መፈጸም አለመ ቻል ነው።

በኢትዮጵያ ውስጥ በርከት ያሉ የአካል ጉዳተ ኞች ይገኛሉ። አ በትምህርት ቤት፣ ሥራ ቦታ፣ በማ በራዊ ኑሮና በመሳሰሉት ሲገለሉ ይታያል። እንደዚህ ዓይነቱ የአካል ጉዳተ ኞችን የማግለልና የማራቅ ሂደት በሕግ የተከለ ከለና ለ ገር አድገት የማይጠቅም ነው።

አካል ጉዳተኞች ሙሉ ክብር አላቸው። እንደ ማንኛውም ዜጋ ለሀገር የሚጠቅም ተግባር ሊያ ከናውኑ ይችላሉ። ስለሆነም መንግ ትና ሕብረ ተሰቡ መብታቸውን ማክበርና ድጋፍ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል።

መልመጃ 14

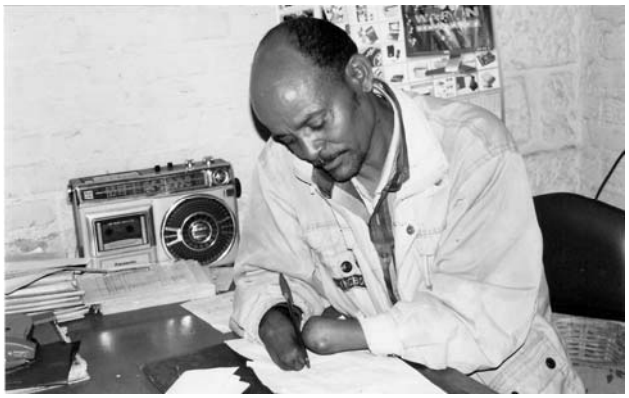
1. ለአካል ጉዳተኞች ምን ምን ድጋፍ ሊደረግላቸው ይገባል?
2. አካል ጉዳተኞች እንደማንኛውም ዜጋ ለሀገር የሚጠቅም ተግባር ሊያከ ናውኑ የሚችሉት ምን ምን ሁኔታ ዎች ሲመቻቹላቸው ነው?

3.6.2 የአካል ጉዳተኞች የሚያስፈልጓቸው ድጋፎች

- አ የሚገኙ የአካል ጉደተኞች ምን ምን ድጋፎች ይ ሉ?

የአካል ጉዳተኞች ከመንግሥት፣ ከሕብረተሰቡና ከበጐ አድራጊ ድርጅቶች ድጋፎች ሊደረጉላቸው ። ከነዚህም መካከል በሚኖሩበት አካባ ቢና በትምህርት ቤቶች ፍቅርና እንክብካቤ ያስ ፈልጋቸዋል።

እንዲሁም የሚያስፈልጓቸው ቁሳቁሶች ሊሟሉላ ቸው ይገባል። ለምሳሌ ማየት ለተሳናቸው ወገ ኖች ብሬል መጽሐፍ ማቅረብ ያስፈልጋል። የአካል ጉዳተኞች መብቶቻቸው ከተከበሩላቸውና አስፈላጊውን ድጋፍ ካገኙ፣ ሀገርን ከድህነትና ከኋላቀርነት ለማላቀቅ በሚደረገው ጥረት ከፍ ተኛ አስተዋፆ ሊያደርጉ ይችላሉ።

ሥዕል 3.6 አካል ጉዳተኞች እንደማንኛውም ሰው ስመሪቶ ዘገች ናቸው

መልመጃ 15

1. በትምህርት ቤታችሁ የአካል ጉዳተኞች ካሉ እነርሱን ለመርዳት ምን ዓይነት እንቅስቃሴ ተደርጓል?
2. ለአካል ጉዳተኞች ድጋፍ በማድረግ ረገድ የእናንተ ሚናና ኃላፊነት ምን ሊሆን ይገባል?

3.7 የሃይማኖት እኩልነት መብት መንነት

- ሃ እ ?

ሃይማኖት ማለት ፈጣሪ አለ ብሎ ማመን ነው። በቃላት ሊገለጽ የማይችለውንና ከመታወቅ የሚ ያልፈውን አምላክ/ፈጣሪን መፍራትና ማምለክ ሃይማኖት ይባላል። አብዛኞቹ በአለም ላይ ያሉ ሃይማኖቶች የሚያስተምሩት መልካም ሥነምግ ባርንና ለሰው ልጆች መልካም ወይም በጎ የሆ ነውን ነገር ማድረግን ነው።

የሕዝቦች የማንነታቸው መገለጫ ከሆኑት ሰብ ኣዊ መብቶች መካከል አንዱ የፈለጉትን ሃይ ማኖት የመያዝና የማራመድ መብት ነው። የፈለጉትን ሃይማኖት የመከተል መብት እጅግ አስፈላጊ ከሆኑት መብቶች መካከል ይመደባል። የኢትዮጵያ ፌ ራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግ ት ማንኛውንም ሃይማኖት የመከተል

መብት በግልጽ ደንግጓል። ከዚህም በተጨማሪ አንድን ሃይማኖት ወይም እምነት በሌላው ላይ በሀይል ለመጫን መሞከርንና የኃይል ተጽኖን ከልክሏል።

የሃይማኖት እኩልነት መብት ሲባል የሀገራችን ማንኛውም ዜጋ የመሰለውን እምነት የመያዝ የሌላውን ዜጋ እምነት ማክበርና በእምነቱ መሠረት ተግባራዊ እንዲያደርግ አለመከልከል ማለት ነው። አንዱ ይነት እምነት የተከበረና የበላይ የሌላው እምነት የተናቀና የበታች ያለመሆን እኩልነት የሃይማኖት እኩልነት መብት ይባላል።

መልመጃ 16

?

1. ሃይማኖት ምንድን ነው?
2. የሃይማኖቶች እኩልነት መብት ስንል ምን ማለታችን ነው?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

የእኩልነት መብት የሰው ልጆች መሠረታዊ መብት ነው። ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የራሳቸውን ጉዳይ በራሳቸው ፍላጐት ሲያከናውኑ በሕገ መንግሥቱ የተደነገገው ራስን በራስ የማስተዳደር መብት በተግባር ይረጋገጣል። ከዚህም በተጨማሪ ሕዝቦች በራሳቸው ቋንቋ ሲገለገሉ፣ ባህላቸውን ሲያበለጽጉና ታሪካቸውን ሲንከባከቡ የእኩልነት መብቶቻቸው ይከበራሉ።

እኩል የትምህርት ዕድል የማግኘት መብት በተግባር መዋሉ በሀገራችን እድገትና ልማትን ለማፋጠን ያስችላል። የፃታ እኩልነት በሴቶችና በወንዶች መካከል ያለውን የአድሎ አሠራርና ጉዳጂ ልማድ ለማስቀረት የሚጠቅም መብት ነው። እንዲሁም የአካል ጉዳተኞችን መብቶች በተገቢው ሁኔታ ማክበርና ማስከበር ለሁላችንም እጅግ ጠቃሚ በመሆኑ እንክብካቤና ፍቅርን ልናሳያቸው ይገባል። የሃይማኖት እኩልነት በዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያችን የተረጋገጠ የዜጎች መብት ነው። ስለሆነም አንዱ የሌላውን ሃይማኖት በማክበር በሰላም አብሮ መኖር የሚገባ ሲሆን ለሀገር እድገትም ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

መብት፣ አንድ ሰው ሊያገኘው የሚገባ ማንኛውም ጥቅም፣ አገልግሎትና ሙሉ ክብር ወዘተ።

ባህል፣ የአንድን ሕዝብ ቋንቋው፣ ሃይማኖቱ፣ አኗኗሩ፣ ልምዱ ወዘተ።

ብሔር፣ ብሔረሰብና ሕዝብ፣ የጋራ ባህል፣ ቋንቋ፣ ታሪክ ያለውና በአንድ አካባቢ የሚኖር ሕዝብ/ማህበረሰብ።

ብሪል፣ ማየት የተሳናቸው ወገኖች እንደ ወረቀት ለመጻፊያና ለማንበቢያ የሚገለገሉበት።

አድልዎ፣ ሆን ብሎ አንዱን ወገን በመጉዳት ሌላውን ወገን የመጥቀም ዝንባሌ፣ ድርጊት።

እኩልነት፣ ሳይበላለጡ ትክክለኛውን ወይም ተገቢውን ደረጃ/ድርሻ ማግኘት።

ወንፈል፣ በገጠር አካባቢ በየተራ የሚደረግ የመረዳዳት ሥራ።

ደቦ፣ ብዙ ሰዎችን እያበሉ፣ እያጠጡ ወይም በአንድነት እየሆኑ በመረዳዳት መሥራት።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ባህል የሰው ልጆችን ከፊል የአኗኗር ሁኔታ የሚገልጽ ነው::
2. ሥራን ተጋግዞ መሥራት በሀገራችን የተለመደ ጠቃሚ ባህል ነው::
3. ያለዕድሜ ጋብቻ ጠቃሚ ከሆኑ ድርጊቶች መካከል ልንመድበው እንችላለን::
4. ራስን በራስ የማስተዳደር መብት የዕኩልነት መገለጫ ነው::
5. የዖታን እኩልነት በወንድና በሴት መካከል ልዩነትና አድሎ እንዲፈጠር የሚያደርግ ነው::

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ		ለ
1.	እ እ	.
2.		.
3.		. እ
4.		. እ
5.		. አ

III. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ከሚከተሉት መካከል የብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ራስን በራስ ማስተዳደር የሚያስገኘው ጥቅም የቱ ነው?
   ሀ. በአካባቢ ው ልማትን ለማምጣት
   ለ. የሕዝቡን መብት ለማስከበር
   ሐ. ከሌሎች ሕዝቦች ጋር ለመኖር
   መ. ሁሉም ትክክል ናቸው
2. ከሚከተሉት መካከል በትምህርት ቤት ውስጥ የተማሪዎች እኩልነት መብትን የማይገልጸው የትኛው ነው?
   ሀ. በክፍል ውስጥ ትምህርታዊ ጥያቄ መጠየቅ
   ለ. በልዩ ልዩ ክበባት ውስጥ መሳተፍ
   ሐ. በትምህርት ሰዓት ጨዋታ መጫወት
   መ. ተማሪዎችን በሚመለከቱ ጉዳዮች ሃሳብ መስጠት

3. የሴቶችን ሰብዓዊ መብትና ክብር የሚነካ ጉጂ ድርጊት _____ ነው
   ሀ. ያለዕድሜ ጋብቻ ሐ. ወንድ የሚ ራውን ሥራ መሥራት
   ለ. የሴት ልጅ ግርዛት መ. ሀ እና ለ
4. ለአካል ጉዳተኞች ሊደረጉላቸው ከሚገቡ ድጋፎች መካከል ያልሆነው_____
   ሀ. ፍቅርና እንክብካቤ ሐ. የትምህርት መርጃ ቁሳቁሶችን ማቅረብ
   ለ. ማግለልና መድሎ መ. በእኩል መብታቸውን ማክበር
5. የአንድ ሕዝብ የባህል መገለጫ ሊሆን የሚችለው የቱ ነው?
   ሀ. አለባበስ ሐ. የደስታና የሀዘን አገላለፅ
   ለ. አመጋገብ መ. ሁሉም ትክክል ናቸው

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሐረግ ሙሉ።

1. በሀገራችን ገጠር አካባቢዎች በየተራ የሚደረግ የመረዳዳት ሥራ _____ይባላል።
2. ህፃናት የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን ከ_____፣ _____እና
   _____ ሊማሩት ችላሉ።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ተማሪዎች በራሳችሁ ቋንቋ መማራችሁ ያስገኘላችሁን ጥቅሞች ጥቀሱ።
2. በትምህርት ቤታችሁ የሴት ተማሪዎችን ተሳትፎ ለማሳደግና ቀጣይነት እንዲኖረው ለማድረግ የሚያስችሉ ዘዴዎችን በአጭሩ አስረዱ።

ምዕራፍ አራት

ፍትሐዊነት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፣*

- የፍትሕን ምንነት ትረዳለህ/ትረጂያለሽ።
- ፍትሕ ሲጣስ የሚችልባቸውን ሁኔታዎች እና የአድሎዊ አሠራር ምንነትን ታውቃለህ/ ታውቂያለሽ።
- የማሕበራዊ ተቋማትን ምንነትና አስፈላጊነት ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- የፍትሐዊ አሠራሮች መኖር ለአካባቢው ሠላም መስፈን አስፈላጊ መሆኑን ትገነዘባለህ/ ትገነዘቢያለሽ።
- የግብር ምንነትን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።

ፍትሕ በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ትክክለኛ ፍርድ ወይም ሚዛናዊ የሆነ ውሳኔ መስጠትን የሚ ያመለክት ሀሳብ ነው። በሌላ አገላለፅ ፍትሕ ከአድሎ ወይም ከወገንተኝነት የፀዳ ዳኝነት ወይም ምስክርነት መስጠትን ይገልፃል። ፍትሕ ለየትኛውም ወገን ሳያዳሉ እውነተኛ ሀሳብ መሰንዘርን፣ እውነት መናገርን፣ እውነትን መሰረት በማድረግ መሥራትን ያመለክታል።

«ፍትሕ ማለት ትክክለኛ ፍርድ ተገቢነት ሀቅ፣ ትክክል መሆን ማለት ነው።»

መልመጃ 1

ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጡ።

1. በቤተሰብ አስተዳደር ፍትሕን የሚገልፁ ድርጊቶችን አብራሩ።
2. በትምህርት ቤት ውስጥ ፍትሕን የሚገልፁ ድርጊቶችን ዘርዝሩ።

4.1 ፍትሕ

4.1.1 የፍትሕ ምንነት

- ፍትሕ ማለት ምን ማለት ነው? የምታውቁትን በወረቀት ላይ በማስፈር ተራ በተራ ለሌሎች አንብቡላቸው።

ሥዕል 4.1 ሚዛን

- ያጋደለው ሚዛን ምንን ይገልፃል?
- የተስተካከለው ሚዛንስ ምንን ያመለክታል?
- ከነዚህ ሚዛኖች ምን ትረዳላችሁ? የትኛውን ሚዛን ትመርጣላችሁ? ለምን?

4.1.2 የፍትሕ አስፈላጊነት

- በእናንተ ደረጃ ፍትሕ ያስፈልጋል የምትሉባቸውን ጉዳዮች ዘርዝሩ።
- ፍትሕ ለሰው ልጆች ያስፈልጋል ብላችሁ ታምናላችሁ? ምክንያቶቻችሁን ዘርዝሩ።

የነፍቅር ቤተሰብ

የነፍቅር ቤተሰብ በአካባቢው ሕብረተሰብ በመልካም የቤተሰብ አስተዳደር በምሳሌነት ይጠራል። ቤተሰቡን ለመልካም ስም ካበቁት ጉዳዮች መካከል ፍትሕ የተሞላበት ቤተሰባዊ አስተዳደራቸው ነው። ለዚህም የሚከተሉት ነጥቦች በምሳሌነት ይጠቀሳሉ።

የፍቅር ወላጆች ገንዘባቸውን በአግባቡ ይጠቀማሉ። ስለልጆቻቸው የትምህርት ጉዳዮች በመመካከር እና በመወያየት ይወስናሉ። እናሳድጋለን ብለው በተረከቢት የዘመድ ልጅና በልጆቻቸው መካከል ልዩነት ሳይፈጥሩ አንድ ትምህርት ቤት ያስተምሯቸዋል።

ከትምህርት ቤት ሲመለሱም ለሁሉም ልጆች እንደአቅማቸው ተመጣጣኝ እና እኩል የሥራ፣ የጥናትና፣ የጨዋታ ጊዜ ተመድቦላቸዋል። እነ ፍቅርም በሚመለከታቸው ጉዳዮች ላይ በነፃነት ሀሳብ ወይም አስተያየታቸውን ይሰጣሉ። የሚፈልጉትንም ጥያቄ ይጠይቃሉ። ልጆቹም በትምህርታቸው ታታሪዎችና ጎበዞችናቸው። አልፎ አልፎ በጓደኞቻቸው መካከል በአጋጣሚ ቅራኔዎች ሲፈጠሩ አድሎ የሌለበት መፍትሄ ይፈልጋሉ።

መልመጃ 2

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በነፍቅር ቤተሰብ አስተዳደር ፍትሐዊ አሠራርን የሚገልፁ ተግባራትን ዘርዝሩ።
2. አነፍቅርን ታታሪና ጎበዝ ተማሪዎች ያደረጋቸው ምንድን ነው?
3. ፍትሕ የሰፈነበት ቤተሰባዊ አስተዳደር ያሉትን ጥቅሞች ዘርዝሩ።

የሳሙ ቤተሰብ

የነላሉ ቤተሰብ ከነፍቅር ቤተሰብ በተለየ ሁኔታ የሚተዳደር ነው። ቤተሰቡ ከበቂ በላይ የገቢ ምንጭ ቢኖረውም ባለው ንብረት ላይ ሁሉ ልዘዝ የሚሉት የላሉ አባት አቶ ሽብሩ ብቻ ናቸው። እሳቸው ይደረግ፡ ያሉት ሁሉ መፈፀም አለበት። የነላሉ እናት ምንም ዓይነት ሀሳብ ቢሰጡም የሚያዳምጣቸው የለም። አቶ ሽብሩ ባለቤታቸውንና ልጆቻቸውን ሳያማክሩ አሳድጋለሁ አስተምራለሁ ብለው የተረከቢቸውን የዘመድ ልጆች የቤት ውስጥ አገልጋይ አድርገዋቸዋል።

ከዚህም በላይ አቶ ሽብሩ ስለወንዶች ልጆቻቸው ትምህርት ጉዳይ እንጂ ስለ ሴቶች ልጆቻቸው ደንታ የላቸውም። ወንዶቹም ቢሆኑ በአግባቡ ክትትል ስለማይደረግላቸው በትምህርታቸው ደካሞች ናቸው።

በዚህ ፍትሕ በጎደለው ቤተሰባዊ አስተዳደር የተነሳ በቤተሰቡ ውስጥ ሠላም፣ ፍቅርና ስምምነት የለም። ልጆቹም በትምህርት ቤትም ሆነ በሰፈር ውስጥ በረባሽነት የሚታወቁ ሆኑ።

የላሉ እናት በአቶ ሽብሩ ከፍተኛ ተፅእኖ ተማረው ቤታቸውን ጥለው ከወጡ ቆይተዋል። ከሰሞኑ የመኖሪያ ቤታቸው ተሸጦ ንብረት ክፍፍል ላይ መሆናቸው በሰፊው ይወራል።

መልመጃ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በቤተሰብ አስተዳደር ውስጥ ፍትሐዊ ያልሆነ አሠራርን የሚገልፁ ተግባራትን ጥቀሱ።
2. የቤተሰብ አስተዳደር ፍትሐዊ አለመሆኑ ልጆቹ ምን ዓይነት ባህሪያት እንዲኖራቸው አደረገ?
3. በቤተሰብ ውስጥ ፍትሐዊ አስተዳደር ሲጓደል የሚጎዳው ማን ነው?
4. ከላይ ከተጠቀሱት ቤተሰቦች መካከል የየትኛው ቤተሰብ አባል ብትሆኑ ትመርጣላችሁ? ለምን?

ፍትሕ የሰዎች ሕይወትና ኑሮ መልካም እንዲሆን በማድረግ ያለው ጠቃሚታ ከፍተኛ ነው። ፍትሕ በሁሉም የሕይወት እንቅስቃሴ ውስጥ ለምሳሌ በትምህርት ቤት፡ በቀበሌና በቤተሰባዊ ኑሮ አስፈላጊ ጉዳይ ነው። በሰዎች መካከል ምንም ዓይነት ልዩነቶችና መድሎ እንዳይፈጠር ያደርጋል። ልዩነቶችም ካሉ እንዲስተካከሉ ማድረጊያ መሳሪያ ነው።

በጓደኝነት ደረጃ ፍትሕ የሰዎች የእርስ በእርስ ግንኙነት ሚዛናዊ እንዲሆን በማድረግ አንዱ የበታች ሌላው የበላይ እንዳይሆን ያደርጋል። ከጓደኞቻችሁ ጋር ተስማምታችሁ የምታጠኑትና

ወይም የምትጫወቱት በመካከላችሁ ፍትሕዊ ግንኙነት በመኖሩ እንደሆነ ልብ ብላችሁ ታውቃላችሁ። ፍትሕ አንዱ ተጎጂ ሌላው ያላግባብ ተጠቃሚ እንዳይሆን በማድረግ የዜጎች መብት እንዲከበር ያደርጋል።

በቤተሰብ ደረጃ ፍትሕ ቤተሰባዊ ኑሮ ሠላም የሰፈነበት እንዲሆን በማድረግ የዜጎችን የወደፊት ሕይወት እንዲሻሻል ያደርጋል።

በሀገር ደረጃ ፍትሕ በሕብረተሰብ ውስጥ የሚነሱ ግጭቶችንና ቅራኔዎችን በሠላማዊ መንገድ በመፍታት አድሏዊ አሠራሮችን ይከላከላል። ዜጎች ሀብትና ንብረታቸውን ያለአግባብ በሕገወጦችና በዘራፊዎች እንዳይነጠቁ ዋስትና ይሰጣል። ፍትሕ ለሕብረተሰብ እድገት፣ ብልፅግና እና ልማት መሠረት ነው።

ዜጎች በሀገራቸው በእኩልነትና በነፃነት የመኖር፣ የመማርና የመሥራት መብታቸውን ያረጋግጣል። ፍትሕ በሀገር ላይ ሠላም እንዲሰፍን ያደርጋል። በዚህም ህጻናት፣ ሴቶች፣ አቅመ ደካሞችና እናቶች ጥቃት እንዳይደርስባቸው ይከላከላል።

ፍትሕ ሠላምን የማስፈኛ ፡ ለእድገት ለብልፅግና እና ለሕዝቦች እኩልነትና የእርስ በእርስ ግንኙነት ማጠናከሪያ መሳሪያ በመሆን ያገለግላል።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ።

1. ፍትሕ በሚከተሉት አካባቢዎች ያሉትን ጥቅሞች ዘርዝሩ።
   ሀ. በቤተሰባዊ ሕይወታችሁ፣
   ለ. በሰፈር ግንኙነት ደረጃ፣
   ሐ. በትምህርት ቤት፤
2. ከላይ በተቀመጡት አካባቢዎች ልትፈፅሚቸው የምትችሏቸውን የፍትሕ ድርጊቶች አስረዱ።

4.2 የፍትሕ አሠጣጥ ሂደትና በአካባቢያችን የሚገኙ የፍትሕ አካላት

4.2.1 የፍትሕ አሰጣጥ ሂደት በማሕበረሰብ ደረጃ

- በክፍል ውስጥ በደል ቢደርስባችሁ ድርጊቱን የምታሳውቁት ለማን ነው?
- በአካባቢያችሁ በሰዎች መካከል አለመግባባቶች ሲፈጠሩ አለመግባባቱን የሚያስወግዱ ሰዎች አሉ? እንዴት ነው አለመግባባቱን የሚያስወግዱት?

አቶ በልሁ "ብልሁ"

አቶ በልሁ በአካባቢያቸው ፍትሐዊ ውሣኔ በመስጠት እንደምሳሌ የሚጠቀሱ ናቸው። የተጣሉ ሰዎችን በማስማማት በሰፈር ውስጥ ለተፈጠሩ ችግሮች መፍትሄ በመስጠት ሠላም እና እርቅ እንዲኖር በማድረግ የሚወዳደራቸው የለም። አቶ በልሁ ይህን ተግባር ሲያከናውኑ አንዳንድ ጊዜ ብቻቸውን በሌላ ጊዜ ከሌሎች ጋር በመሆን ነው። አቶ በልሁ በማስታረቅ ሥራቸው ስኬታማ የሆኑት ተአምረኛ ወይም የተለዩ ፍጡር ሆነው አይደለም።

የአቶ በልሁ ዋናው የማስማማት ሚስጢር ተገቢ የፍትሕ አሰጣጥ መንገድ ወይም ዘዴን በመከተላቸው ነው። አቶ በልሁ መጀመሪያ ባለጉዳዮች ወደ እሳቸው ሲመጡ፣ የችግሩን ወይም የአለመግባባቱን መንስኤ ለመረዳት ጥረት ያደርጋሉ። የሁለቱንም ወገኖች ሀሳብ ያዳምጣሉ። የችግሩን ምንነት በሚገባ ከተረዱ በኋላ ለማንም ያላዳላ ውሳኔ ይሰጣሉ። በዚህ የተነሳ አቶ በልሁ የሚሰጡት የሽምግልና ውሳኔ በብዙዎች ዘንድ ተቀባይነት ያገኛል።

መልመጃ 5

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. የአቶ በልሁ አብዛኛው ውሳኔዎች ለምን ተቀባይነት ያገኛሉ? ሦስት ነጥቦችን ጥቀሱ፡፡
2. የአቶ በልሁን የፍትሕ አሰጣጥ ሂደቶች ዘርዝረው? ከአቶ በልሁ ዘዴዎች ምን ትማራላችሁ?
3. ከንደኛችሁ መካከል ጨዋታችሁን በዳኝነት እንዲመራ የምትመርጡት ምን ዓይነት ባህሪ ያለውን ልጅ ነው? ለምን?

ፍትሕ በተለያዩ ቦታዎች፡ ፍትሕ በተለያዩ አጋጣሚዎች እና ጉዳዮች ላይ ይሰጣል፡፡ የፍትሕ አሰጣጥ ሁኔታ ከሰዎች የእለት ከእለት ኑሮ ጋር በቀጥታ የተያያዘ ነው፡፡ ለምሳሌ በትምህርት ቤት፣ በመጫወቻ ቦታዎችና በቤት ውስጥ እለት በእለት የሚሰጡ ውሳኔዎችን አስታውሱ፡፡ እነዚህ ሁሉ ውሳኔዎች ፍትሕን የሚገልፁ ድርጊቶች ናቸው፡፡ የፍትሕ አሰጣጥ ሂደት ለተለያዩ ቅራኔዎች ወይም ችግሮች ተገቢ መፍትሄ ወይም ውሳኔ የመፈለግ አሠራርን መከተልን ያመለክታል፡፡ እነዚህን መሰል ፍትሀዊ የውሳኔ አሠጣጥ ድርጊቶች የራሳቸው የሆኑ ሂደቶች አሏቸው፡፡

በማንኛውም የፍትሕ አሰጣጥ ሂደት መታወቅ ያለባቸው መሠረታዊ ነጥቦች አሉ፡፡ እነሱም፡-
- የችግሩን መንስኤ በአግባቡ ለመረዳት የሚያስችሉ መረጃዎችን ማሰባሰብ፡
- ጉዳዩን በሚገባ መረዳት፡
- በእውነት ላይ ተመስርቶ ሳያዳሉ ተገቢ ውሳኔ መስጠት ናቸው፡፡

መልመጃ 6

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ፡፡

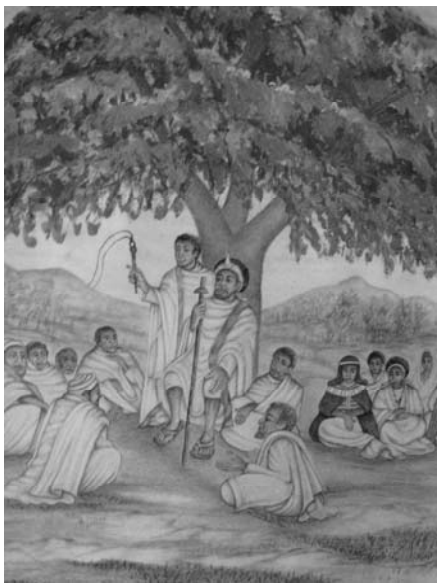
1. የፍትሕ አሰጣጥ ሂደቶች ምን ምን ነጥቦችን ይይዛሉ?
2. በአካባቢያችሁ ፍትሕን የሚሰጡ አካላት አስመግባባቶችን እንዴት ይፈታሉ?

4.2.2 የፍትሕ አካላት

- በቤተሰብ፣ በትምህርት ቤት፣ በመኖሪያ አካባቢና በመማሪያ ክፍል ፍትሕን የሚሰጡ አካላትን ጥቀሱ፡፡
- እናንተ በቤታችሁ፣ በትምህርት ቤታችሁ፣ ወይም መማሪያ ክፍላችሁ የፍትሕ አሰጣጥ ሂደቶች ውስጥ ምን ዓይነት ኃላፊነት ተወጥታችሁ ታውቃላችሁ?

የፍትሕ አካላት ማለት በሕብረተሰቡ ውስጥ የሚፈጠሩ ቅራኔዎችን ግጭቶች ወይም አለመግባባቶችን ለማስወገድ መፍትሄ የሚሰጡ አካላት ማለት ነው። ይህን ዓይነት ኃላፊነት የሚወጡ የፍትሕ አካላት ባህላዊ እና ዘመናዊ በመባል በሁለት ይከፈላሉ፡፡ እነዚህ አካላት በህብረተሰቡ ውስጥ በሚፈጠሩ የፍትሕ ችግሮች ላይ ውሳኔ በመስጠት ያገለግላሉ፡፡

ሀ. ባህላዊ የፍትሕ አካላት

ሥዕል 4.2 ባሕልዊ የፍትሕ አሰጣጥ

- ከላይ ካለው ሥዕል ምን ትረዳላችሁ?
- በአካባቢያችሁ የተጋጩ ሰዎችን የሚያስማሙ አካላትን ዘርዝሩ፡፡

ባህላዊ የፍትሕ አካላት፡- ከጥንት ጀምሮ በሀገራችን የሚኖሩ ሕዝቦች በውስጣቸው የሚፈጠሩ አለመግባባቶች እና በደሎች መፍትሄ ለመስጠት ባህላዊ አሰራሮችን ይከተላሉ። እነዚህ ባህላዊ የፍትሕ ተቋማት በተለያዩ አካባቢዎች የተለያዩ ስያሜ አላቸው። ሽማግሌዎች፣ የኃይማኖት አባቶች፣ ታዋቂ ግለሰቦች ወዘተ የሚባሉ ሲሆኑ እነሱም በተለያዩ አካባቢዎች ይገኛሉ። እነዚህም ተቋማት በቅርበት በመገኘት ለሕብረተሰቡ የተለያዩ የፍትሕ አገልግሎቶችን ይሰጣሉ። የአቶ በልሁ "ብልሁ" ተግባር ለባህላዊ የፍትሕ አካል አንድ ምሳሌ ነው።

ሥዕል 4.5 የፖሊስ ጣቢያ

ለ. ዘመናዊ የፍትሕ አካላት፣

ሥዕል 4.3 የኢትዮጵያ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

ሥዕል 4.4 የቀበሌ ጽ/ቤት

- ከላይ የሚታዩትን ሥዕሎች በመመልከት የእያንዳንዱን ተቋም ተግባራት ዘርዝሩ።

ዘመናዊ የፍትሕ አካላት ዜጎች በመንግስት አካላትም ሆነ በሌሎች መድሎ እንዳይደርስባቸው ጥበቃ ያደርጋሉ። ዜጎች የተለያዩ የፍትሕ ችግሮች ሲያጋጥማቸው ለነዚህ ተቋማት ያቀርባሉ። አካላቱም ሕግና ደንብን ተከትለው ተገቢ መፍትሄ ይፈልጋሉ። በሚቀርቡላቸው ጉዳዮች ላይ ውሳኔዎችን ያስተላልፋሉ። ከነዚህ ዘመናዊ የፍትሕ አካላት መካከል ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው።

የቀበሌ ማሕበራዊ ፍርድ ቤቶች	ፖሊስ ጣቢያዎች	ፍርድ ቤቶች
በተለያዩ ጉዳዮች ላይ የፍትሕ ውሳኔ በመስጠት ሕብረተሰቡን ያገለግላሉ። ከማንኛውም ዘመናዊ የፍትሕ አካላት መካከል በቅርበት የሚገኙ ናቸው።	በአካባቢያችሁ የምታይዋቸው የፀጥታ አስከባሪ ፖሊሶች የሕብረተሰቡንና የእናንተን ደህንነት ይጠብቃሉ። በዚህም ተግባራቸው የህብረተሰቡን ሠላምና ፀጥታ የሚያስከብሩ ዘመናዊ የፍትሕ አካላት ናቸው።	አንድ ሀገር ውስጥ ከሚገኙ የፍትሕ አካላት መካከል ፍርድ ቤቶች በዋናነት ይጠቀሳሉ። ሰዎች ችግሮች ሲያጋጥሟቸውና በደሎች ሲደርሱባቸው ወዘተ ፍትሕ የሚሰጡባቸው ተቋሞች ናቸው።።

መልመጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ፍትሕን በማስፈኑ ሂደት የሚከተሉትን አካላት ተግባር ዘርዝሩ።
   ሀ. ቀበሌያችሁ፣ ለ. ፍርድ ቤቶች፣
   ሐ. ፖሊስ ጣቢያ፣
2. የፖሊስ አባላት በአካባቢያችሁ ባይኖሩ ሲደርሱ የሚችሉ የፍትሕ ችግሮችን ዘርዝሩ።

4.3 ፍትሕ ሊጣስ የሚችልባቸው ሁኔታዎች

4.3.1 ሕግን አለማክበር

- የትምህርት ቤታችሁን ሕግ ማክበር ያለበት ማን ነው?
- ሕጉን የማያከብር ካለ ምን ይሆናል? ምን ዓይነት እርምጃዎች መውሰድ ይበጃል ትላላችሁ?

"የቻነር መንደሮች" /ክፍል ሰንድ/

የቻነር መንደሮች ለረጅም ዘመናት ለአጎራባች ሕዝቦች የፍቅርና የሠላም ምሳሌዎች ነበሩ። ታዋቂ ካደረጓቸው ጉዳዮች መካከል ሁሉም ሕብረተሰብ ያለምንም ልዩነት የመንደሮቻቸውን ሕግ በሚገባ በማክበራቸው ነበር። በተጨማሪም የፍትሕ ሥርዓታቸው ከአድሎ የፀዳ አሠራርን መሰረት ያደረገ ነበር። ለሚፈጠሩ ግጭቶችና በደሎች በጊዜ ሚዛናዊ መፍትሄ የሚሰጥ አሠራርን ይከተላሉ። በዚህም ምክንያት ቻነር "የፍትሕ መንደር፣ የፍትሕ ሀገር" በመባል ስትሞገስ ኖራለች።

ካለፉት ጥቂት ዓመታት ጀምሮ በቻነር መንደሮች ሁኔታዎች እንደቀደሙት ጊዜያት አይደሉም። በሕብረተሰቡ ውስጥ ለረጅም ጊዜ ፍትሕን ሲያስጠብቁ የቆዩ ተቋማት የሚያከብራቸው ጠፉ። ሕግና ደንብ መጣስ ከተጀመረ ቆይቷል። የመንደሩ አስተዳዳሪዎች ከሕግና ሥርዓት ውጪ ውሳኔ መስጠት ጀመሩ።

ሕብረተሰቡ ከመንግሥት መሥሪያ ቤቶች አገልግሎት የሚያገኘው በገንዘብና በትውውቅ ወዘተ... ሆነ። የሚፈልጉትን ነገር በጉልበትና በገንዘብ ወይም በዘመድ ማግኘት የተለመደ አሠራር መሆን ከጀመረ ቆየ። ዝርፊያና የድብደባ ወንጀሎች በርክተዋል።

ወንጀለኞችም በቀላሉ በፀጥታ ኃይሎች የሚያዙ አልሆኑም። ቢያዙም ወዲያውኑ ከእስር ይፈታሉ። በሕዝቡ ላይ ለሚደርስ በደል እና ግፍ ተገቢ መፍትሄ የሚሠጥ ጠንካራ የፍትሕ አካል የለም። የሕብረተሰቡ የጋራ ንብረቶች ለምሳሌ የእርሻና የቤት መሥሪያ ቦታዎች፣ ደኖች ወዘተ በግለሰቦች በመያዝ ላይ ናቸው። የተለያዩ ባህላዊና ዘመናዊ የፍትሕ ተቋማት በመድሎና በባለሥልጣናት ተፅእኖ ሕግን እያዛቡ ይፈርዳሉ። ነዋሪዎች የመንደሮቻቸው ሁኔታ እጅግ አሳስቧቸዋል። ይህ ሁኔታ በዚሁ ከቀጠለ "ቻነር የፍትሕ መንደር" ምን ትሆን ይሆን?

መልመጃ 8

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. በቻነር መንደሮች ችግር የተፈጠረው በምን ምክንያት ነው? ተወያዩበት፡፡
2. ፍትሕን የጣሱ ድርጊቶች ናቸው የምትሏቸውን ዘርዝሩ፡፡

ፍትሕ እንዲጣስ ከሚያደርጉ ጉዳዮች መካከል አንዱ ሕግን አለማክበር ነው፡፡ ሕግ ማለት ሁሉም ማክበር ያለበት ሥነ ሥርዓት እንደማለት ነው፡፡ በየትም ቦታ የሚገኝ ሕግ በዜጎች ሊከበር ይገባል፡፡ ሕግ በሁሉ ቦታና የሕይወት እንቅስቃሴ ውስጥ ይገኛል፡፡ በቤተሰብ፣ በትምህርት ቤት፣ በክፍል ውስጥ፣ በጨዋታ ቦታ፣ በሥራ ቦታ፣ ወዘተ. ሕግ አለ፡፡ የትምህርት ቤት ሕግ ወይም ሥርዓት በአግባቡ ካልተከበረ የትምህርት ሥራው ውጤታማ ሊሆን አይችልም፡፡ በዚህ የተነሳ ተማሪዎች ትምህርታቸውን በተገቢ ደረጃ መከታተል ስለማይችሉ የወደፊት ሕይወታቸው ይበላሻል፡፡

እንዲሁም እያንዳንዱ ጨዋታ የራሱ የሆነ ሕግ አለው፡፡ ሕጉ በአግባቡ መከበር ይኖርበታል፡፡ ሕጉ በአግባቡ ካልተከበረ ጨዋታው መቋረጥ ብቻ ሳይሆን ሌላም የከፋ ችግር ሊከሰት ይችላል፡፡

በቤተሰብ ደረጃም መልካም ቤተሰባዊ አስተዳደርን የማይከተል ቤተሰብ ችግር ውስጥ መውደቁ የማይቀር ይሆናል፡፡ ቀደም ሲል ያነበባችሁት የቻነር መንደሮች ታሪክ የዚህ ምሳሌ ነው፡፡ በሀገር ደረጃ የወጡ ሕጎች በዜጎች ሊከበሩ ይገባቸዋል፡፡ ይህ ካልሆነ ፍትሐዊ አሠራር ሊኖር አይችልም፡፡ "ሕግ ሲጓደል ሀገር ይበደል" የሚለው አባባል በቀላሉ ይገለፀዋል፡፡

ሕግን ባለማክበር በግለሰብ፣ በሕብረተሰብና በሀገር ላይ ከፍተኛ የሆነ በደልና ጉዳት ይደርሳል፡፡ ስለዚህ ሰዎች ለራሳቸው ለቤተሰባቸው፣ ለሀገራቸው ሰላምና እድገት ሲሉ ሕግን ሊያከብሩ ይገባል፡፡ በተለያዩ ሁኔታዎች የሚፈጠሩ የፍትሕ ችግሮች የሚከሰቱት ሰዎች ሕግንና ደንብን ባለማክበራቸው ነው፡፡

መልመጃ 9

ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጫጭር መልሶች ስጡ፡፡

1. በሚከተሉት ተቋማት ስፍትሕ መጣስ ምክንያት ይሆናሉ የምትሏቸውን ነጥቦች ዘርዝሩ፡፡
   ሀ. በቤተሰብ ውስጥ፣
   ለ. በትምህርት ቤት፣
   ሐ. በክፍል ውስጥ፡፡
2. ሕግን አለማክበር በትምህርት ቤት እና በቀበሌ ደረጃ የሚያስከትላቸውን ጉዳቶች ዘርዝሩ፡፡

4.3.2 አድሏዊ አሠራሮችን መፈፀም

- በሚከተሉት አካባቢዎች ይታያሉ የምትሏቸውን አድሏዊ አሠራሮች ዘርዝሩ።
  ሀ. በመማሪያ ክፍል፣
  ለ. በትምህርት ቤቶች፣
  ሐ. በቀበሌዎች።
- ሰዎች ለምን አድሎዊ አሠራሮችን ይፈፅማሉ? ምክንያት ናቸው የምትሏቸውን ነጥቦች ጥቀሱ፡፡

ፍትሕ እንዲጣስ ከሚያደርጉ ጉዳዮች መካከል ሁለተኛው አድሎአዊ አሠራር መፈፀም ነው፡፡ አድሎአዊ አሠራሮች የፍትሐዊ አሠራር ተቃራኒ ናቸው፡፡ አድሏዊ አሠራሮች በሕብረተሰብ ውስጥ ሲስፋፉ ፍትሕ ይጓደላል፡፡ አድሏዊ አሠራር ማለት ከሕግና ከሥርዓት ውጪ ሥራዎችን መሥራት ማለት ነው፡፡ አድሏዊ አሠራር ማለት ያላግባብ አንዱን የሚጠቅም ሌላውን የሚጎዳ ድርጊት መፈፀም በሚል ሊገለፅም ይችላል፡፡

አንዳንድ ሰዎች በዝምድና፣ በቋንቋ፣ በዘር፣ በኃይማኖት፣ በመቀራረብ ገንዘብ በመቀበል ወዘተ አድሏዊ ተግባራትን ይፈፅማሉ። አድሏዊ አሠራሮች በተለያዩ ቦታዎች ለምሳሌ በትምህርት ቤት፣ በቀበሌ፣ በፍትህ ተቋማት ወዘተ ሊፈፀሙ ይችላል።

እነዚህ አድሏዊ ድርጊቶች ሕግ እንዲዛባ በማድረግ ፍትሐዊ አሠራር እንዳይሰፍን እንቅፋት ይሆናሉ። ሆኖም ግን በየትኛውም አካባቢ የሚፈፀሙ አድሏዊ አሠራሮች ፈፅሞ የሚደገፉ ድርጊቶች አይደሉም።

መልመጃ 10

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

? 1. አድሎአዊ አሠራሮችን ለማስወገድ ከእናንተ ምን ይጠበቃል?
2. በትምህርት ቤት የሚፈጸሙ አድሎአዊ አሠራሮችን ለማስወገድ ምን መደረግ አለበት?

4.3.3 አድሏዊ አሠራሮች የሚያስከትሏቸው ችግሮች

"የቻነር መንደሮች" /ክፍል ሁለት/

በቻነር መንደሮች ሁኔታዎች ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተባባሱ እና ከቁጥጥር ውጪ እየወጡ ስለሆነ ለመኖር አስፈሪ ሆኗል። የመንደሮቹ የቀድሞ ወታደራዊ ጥንካሬና ሕብረት ባለመኖሩ ምክንያት በሌሎች አጎራባች ሕዝቦች በተደጋጋሚ እየተወረሩ ነው። ህጻናት በሚዳምች ላይ ሲጫወቱ፣ እንስሶች ሲቦርቁ አይታዩም። ጠለፋም በእጅጉ በመባባሱ ምክንያት ሴት ልጆች ትምህርት ቤት መሄድ አቁመዋል። እናቶች ገበያ ለመሄድ ሲያስቡ ከፍተኛ ፍርሀት ይሰማቸዋል። አልፎ አልፎም ሰዎች እየተገደሉ እንደሆነ በስፊው ይወራል። ሰዎች መንደሮቻቸውን እየለቀቁ መሰደድ ጀምረዋል። በመጨረሻም መንደሮቹ ሰው አልባሆኑ። እንደ ዋዛ ፈረሱ፣ ጠፉ። አሁን ሰዎች በፈራረሱት መንደሮች በኩል ሲያልፉ "ቻነር የፍቅር መንደር የፍትሕ ሀገር" በማለት ይቀልዳሉ፣ ያፌዛሉ።

መልመጃ 11

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

?
1. ሕግን አለማክበር እና አድሏዊ አሠራሮች የሚያደርሱአቸውን ጉዳቶች ዘርዝሩ።
2. የቻነር ነዋሪዎች ችግር እንዳይደርስ ምን ማድረግ ነበረባቸው? ሁለት ነጥቦችን ጥቀሱ።

ሥዕል 4.6 ጠብና ሥርቆት

ሥዕል 4.7 ጠለፋ

ሥዕል 4.8 ንብረት አውድሞ መሸሽ

አድሏዊ አሠራሮች ቀጥሎ ያሉትን ችግሮች ያስከትላሉ

- ዜጎች ከሀገራቸው ማግኘት የሚገባቸውን የዜግነት ጥቅም እንዳያገኙ ያደርጋል። ለም ሳሌ አድሎአዊ አሠራር በትምህርት ቤት ከተስፋፋ ህፃናት ማግኘት የሚገባቸውን የትምህርት እድል ሊነፈጉ ይችላሉ። አድሏዊ አሠራር በጤና ተቋማት ውስጥ ከተስፋፋ ለዜጎች ተገቢ የሆነ የህክምና አገልግሎት መስጠት አስቸጋሪ ይሆናል።
- አድሏዊ አሠራሮች በቤተሰብ ውስጥ ከተስፋፉ ኑሮው ይናጋል። ከዚህም በላይ አድሎአዊ አሠራር ሕግና ደንብ እንዳይከበር በማድረግ ዜጎች በመንግሥት ላይ እምነት እንዲያጡ ያደርጋል። አመፅና ብጥብጥ እንዲፈጠር ምክንያት ይሆናል። በዚህ የተነሳም የሀገር ሠላምና ፀጥታም ይደፈርሳል። ዜጎች ሀብትና ንብረታቸውን በጉልበተኞች ይቀማሉ። በሕይወታቸውም ላይ ጥቃት ሊፈፀምባቸውም ይችላል።

መልመጃ 12

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. አድሎአዊ አሠራር መኖር በዜጐች ላይ ምን ጉዳት ያስከትላል?
2. አድሎአዊ አሠራሮችን ለማስወገድ ከእያንዳንዱ ዜጋ ምን ይጠበቃል?

4.4 ማሕበራዊ ተቋማት

4.4.1 የማሕበራዊ ተቋማት ምንነት

ሥዕል 4.9 ማሕበራዊ ተቋማት

- የሚከተለውን ሠንጠረዥ በደብተራችሁ ላይ በመገልበጥ ተቋማቱ በአካባቢያችሁ መኖር አለመኖራቸውን በማጤን ሠንጠረዡን ሙሉ።

የተቋማት ዝርዝር	አለ	የለም	ብዛት	በተቋማቱ የሚሰሩ ባለሙያዎች ዓይነት
1. ትምህርት ቤት				
2. የጤና ኬላ				
3. ቀበሌ ጽህፈት ቤት				

ማሕበራዊ ተቋማት የሚባሉት በአንድ አካባቢ ለሕብረተሰቡ የተለያዩ አገልግሎቶችን እንዲሰጡ ታስበው የተቋቋሙ መሥሪያ ቤቶችን የሚገልፅ ሀሳብ ነው። ከላይ በሠንጠረዥ የተቀመጡት መሥሪያ ቤቶች የማሕበራዊ ተቋማት ምሳሌ ዎች ናቸው።

እነዚህ ተቋማት ለሕብረተሰቡ የተለያዩ ጠቃሚ እና አስፈላጊ አገልግሎቶችን ይሰጣሉ። ለምሳሌ እናንተ የምትማሩበት ትምህርት ቤት ለአካባ ቢያችሁ ሕብረተሰብ የትምህርት አገልግሎት ለመስጠት የተሠራ ነው። የጤና ማዕከሉም እን ደዚሁ ሕብረተሰቡ ለሚያጋጥሙት የጤና ችግ ሮች የህክምና አገልግሎት ለመስጠት የተመሠ ረተ ማሕበራዊ ተቋም ነው።

መልመጃ 13

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

? 1. ማህበራዊ ተቋማት ማለት ምን ማለት አንደሆነ ግለፁ።
2. ማህበራዊ ተቋማት ምን ምን አገልግሎቶችን ይሰጣሉ?

4.4.2 የማሕበራዊ ተቋማት አገልግሎት ፍትሐዊነት

- ፍትሐዊ ማሕበራዊ አገልግሎት መስ ጠት ማለት ምን ማለት ነው?
- የማሕበራዊ ተቋማት አገልግሎት ፍት ሐዊነት በምን ይገለፃል?

ማሕበራዊ ተቋማት የሚቋቋሙት ሁሉንም ሕብረተሰብ ያለምንም ልዩነት እኩል እንዲያገ ለግሉ ነው። ለዚህም ተቋማት በእኩልነት እና በፍትሐዊነት ላይ የተመሰረተ አገልግሎት አሰ ጣጥ ሥርዓትን መከተል ይኖርባቸዋል። ፍት ሐዊ አገልግሎት ማለት ሀብታም፣ ድሀ፣ ሥል ጣን ያለው፣ ሥልጣን የሌለው፣ ዘመድ ያለው፣ ዘመድ የሌለው፣ ወዘተ ሳይሉ ዜጎች ከተቋ ሞቹ የሚፈልጉትን አገልግሎት በተገቢ ሁኔታ መስጠት ማለት ነው።

መልመጃ 14

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

? 1. ማህበራዊ ተቋማት ፍትሐዊ አገልግ ሎት እንዳይሰጡ እንቅፋት ይሆናሉ የምትሏቸውን ነጥቦች ጥቀሱ።
2. ፍትሐዊ አገልግሎት ካልሰጡ ሊከሰቱ የሚችሉ ችግሮችን ዘርዝሩ።

4.5. ግብር

4.5.1 የግብር ምንነትና ጥቅም

ስዕል 4.10 የግብር አከፋፈል ሁኔታ

- በሥዕል 4.10 የሚታዩት ሰዎች ምን እያደ ረጉ ይመስላችኋል?
- ግብር የሚለውን ቃል ሰምታችሁ ታውቃ ላችሁ? የምታውቁትን ሀሳብ ግለፁ::

የክድኛ ጥያቄ

ክድኛ ሰሞኑን "ስለማህበራዊ ተቋማት ምንነት" ከተማረች በኋላ በአካባቢያቸው ያሉትን የተ ለያዩ ተቋማት ማን እንደሠራቸው ማወቅ ፈለ ገች:: በዚሁ ጥያቄ ዙሪያ ከአባቷ ከአቶ አሊ ጋር ውይይት አድርጋለች:: ውይይቱ ክድኛ ስለማሕበራዊ ተቋማት ካገኘችው እውቀት በተ ጨማሪ "ስለግብር ምንነት" እንድታውቅ ረድ ቷታል:: አባትና ልጅ ያደረጉት ውይይት በሁ ለት ክፍሎች በሚከተለው መልኩ ቀርቧል::

የክድኛ ጥያቄ /ክፍል አንድ/

ክድኛ፣ አባባ በአካባቢያችን የሚገኙትን ትምህ ርት ቤቶች፣ የጤናና የግብርና ጣቢያ ዎች፣ መንገድ ወዘተ ማነው የሠራቸው?

አቶ አሊ፣ እነዚህ የጠቀስሻቸው አብዛኞቹን ተቋማት የሠራው መንግሥት ነው:: መንግሥት ማለት የሕዝቦችን ሠላምና ደህንነት የሚጠብቅ የተለያዩ የልማት ሥራዎችን የሚሠራና የሚያሠራ የሕ ዝብ ውክልና የተሰጠው አካል ነው::

ክድኛ፣ አባባ መንግሥት እነዚህን ሁሉ ሥራ ዎች ለመሥራት ገንዘብ ከየት ያመጣል?

አቶ አሊ፣ መንግሥት እነዚህን ተግባራት የሚያከናውነው ከዜጎቹ በሚሰበስበው ገንዘብ ወይም ግብር ነው::

ክድኛ፣ አባባ ለመሆኑ ግብር ምንድን ነው?

አቶ አሊ፣ ግብር ማለት ዜጎች ከሚያገኙት ገቢ ላይ የተወሰነውን ለመንግሥት የሚ ከፍሉት ገንዘብ ነው:: መንግሥት ከግ ብር በሚሰበስበው ገንዘብ ለሕብረተ ሰቡ የሚያስፈልጉ ማሕበራዊ ተቋማ ትን ያስፋፋል:: መሰረተ ልማቶችን/ መንገድ፣ ውሀ፣ መብራት፣ ስልክ፣ ወዘተ/ ይገነባል:: የሀገርን ደህንነትና ሠላምን ያስከብራል::

ክድኛ፣ አባባ ሁሉም ሰው ለመንግሥት ግብር ይከፍላል?

አቶ አሊ፣ አዎ ነጋዴውም፣ ገበሬውም፣ የመን ግሥት ሠራተኛውም፣ የፋብሪካ፣ የጉልበት ሠራተኛውም፣ ወታደሩም ግብር መክፈል ይገባቸዋል::

መልመጃ 15

ከላይ የቀረበውን ውይይት መሠረት በማ ድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

1. ግብር ማለት ምን ማለት ነው?
2. ግብር በሸግባቡ ካልተከፈለ ምን ምን ችግሮች ይደርሳሉ ብላችሁ ትገምታ ላችሁ?
3. መንግሥት በግብር የሰበሰበውን ገንዘብ በምን በምን ዓይነት ተግባራት ላይ ያውለዋል?

የክድኛ ጥያቄ፣ /ክፍል ሁለት/

ክድኛ፣ አባባ ሁሉም ሰው የሚከፍለው ግብር እኩል ነው?

አቶ አሊ፣ አይደለም ልጄ ዜጎች የሚከፍሉት የግብር መጠን አንድ ዓይነት አይደ ለም:: የሚከፈለው የግብር መጠን የአንዱ ከሌላው ይለያል:: የግብሩ ክፍያ መጠን የገቢ ሁኔታን መሠረት ያደርጋል:: ስለዚህ ከፍተኛ ገቢ ያለው ሰው ከፍተኛ ግብር ይከፍላል:: ዝቅ ተኛ ገቢ የሚያገኘው እንደ ገቢው ዝቅተኛ ግብር ይከፍላል ማለት ነው::

ክድኛ፣ አባባ አንተስ መክፈል ያለብህን ግብር ከፍለሀል?

አቶ አሊ፣ በሚገባ፣ እኔ ያንቺ አባት፣ ከብዙዎች ግብር ከፋዮች ቀድሜ ነው ግዴታዬን የተወጣሁት፣ በቅርብ ጊዜ የከፈልኩ በት ማስረጃ ይኸውልሽ እይው።

ከድጃ፦ አባባ ግብር በአግባቡ ካልተከፈለ ምን ችግር ያደርሳል?

አቶ አሊ፦ አይ ልጄ ዜጎች በአግባቡ ለመንግሥት ግብር ካልከፈሉ፣ በእናንተ ደረጃ የሚገኙ ህጻናት ትምህርት መማር አይችሉም። የጤና ጣቢያዎችንም በአግባቡ መገንባት ስለማይቻል ህብረተሰቡ በበሽታ ይጠቃል። መንገዶች፣ የውሀ ጉድጓዶች፣ መብራት ወዘተ ሌሎችም አስፈላጊ አገልግሎቶች አይስፋፉም። ስለዚህ የሀገር ልማትና እድገት ይደናቀፋል። ሀገራችን ከድህነት መላቀቅ አትችልም።

ከድጃ፣ አባባ አደጉ ወይም ሠለጠኑ የሚባሉ ሀገሮች ያደጉትና የሠለጠኑት ዜጎቻቸው ግብር በመክፈላቸው ነው?

አቶ አሊ፣ አዎ የኔ ልጅ ዜጎቻቸው ጠንክረው በመሥራታቸውና የሚጠበቅባቸውን ግብር ለመንግሥታቸው ስለሚከፍሉ ነው። መንግሥት እንደ አንድ ቤተሰብ ኃላፊ ይመሰላል። የቤተሰብ ኃላፊዎች አስፈላጊ ቁሳቁሶችን ለቤተሰባቸው እንደሚያሟሉ ሁሉ መንግሥትም ለህብረተሰቡ የተለያዩ ሥራዎችን ይሠራል። ይህንንም ተግባር የሚያከናውነው ከዜጎቹ በሚሰበሰበው ግብር ነው።

ከድጃ፣ አባባ አሁን ማህበራዊ ተቋማትን ማን እንደሚሠራቸው እና ስለግብር ምንነት በሚገባ ተረድቻለሁ። የተረዳሁትን ሁሉ ነገ ለጓደኞቼ እነግራቸዋለሁ። እኔም ወደፊት ሳድግና የራሴ ሥራ ሲኖረኝ የሚፈለግ ብኝን ግብር ለመንግሥት እከፍላለሁ።

አቶ አሊ፣ ጎሽ፣ ጎሽ፣ ልጄ ይህን እንደምታደርጊ አምናለሁ።

መልመጃ 16

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የግብርን ጥቅሞች ዘርዝሩ።
2. ዜጎች የሚከፍሉት የግብር መጠን የሚወሰነው ምንን መሠረት በማድረግ ነው?
3. ግብር በአግባቡ ካልተከፈለ በእናንተ ደረጃ ያሉ ህፃናት ላይ ምን ዓይነት ችግር ይፈጥራል?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ፍትሕ ማለት ሚዛናዊ የሆነ እውነተኛ ፍርድን ወይም ውሳኔ መስጠትን ወይም በእውነት መሥራትን የሚያብራራ ሀሳብ ነው። ፍትሕ በሁሉም የሕብረተሰብ ሕይወትና እንቅስቃሴ ውስጥ አስፈላጊ እና ጠቃሚ ጉዳይ ነው። የአንድ ሕዝብ መሠረት የሆነውን ቤተሰባዊ አስተዳደርን የተረጋጋና ጤናማ እንዲሆን ያደርጋል። በዜጎች መካከል አድሏዊ አሠራር እንዳይኖር በማድረግ የእኩልነት ሥርዓትን ያጠናክራል። የአደገችና ሰላም የሰፈነባትን ሀገር ለመገንባት የሚያስችል ትልቅ መሳሪያ ሆኖ ያገለግላል።

ፍትሐዊ አሠራር እንዲጠናከር ዜጎች በተለያዩ ደረጃ የሚገኙ ሕጎችን ሲያከብሩ ይገባል። ስፍትሕ አሠራር እንቅፋት የሚሆኑ አድሏዊ ተግባራትን መከላከል ያስፈልጋል። ሲፈፀሙ የሚያያቸውን አድሏዊ አሠራ ሮችንም በግልፅ መቃወም የአንድ መልካም ዜጋ ኃላፊነት ነው። ስለዚህ ፍትሐዊ አሠራር በተለያዩ ማሕበራዊ ተቋማት አገልግሎት አሰጣጥ ውስጥ ሊጠናከር ይገባል።

ማህበራዊ ተቋማት እንዲስፋፉ ዜጎች የሚጠበቅባቸውን ግብር ለመንግሥት መክፈል ይኖርባቸዋል። በአጠቃላይ በአንድ ሕብረተብ ውስጥ ፍትሐዊ አሠራር እንዲጠናከር ዜጎች በቤተሰብ ሕይወት በትምህርት ቤት፣ በመኖሪያ አካባቢ፣ በሥራ ቦታዎች ወዘተ ፍትሐዊ አሠራርን ተግባራዊ ሊያደርጉ ይገባል።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ፍትሀዊነት፣ ከመድሎ የፀዳ ሥራ ወይም ተግባር።

ቅራኔ፣ መጋጨት፣ መጣላት፣ አለመስማማት።

አድሎ፣ ለአንድ ወገን ያመዘነ፣ ሌላውን የሚገዳ ተግባር ወይም ውሳኔ።

በደል፣ ጉዳት፡ ጥቃት።

ተቋም፣ የተወሰነ ሥራን እንዲያከናውን ሥልጣን የተሰጠው መስሪያ ቤት።

ዳኝነት፣ በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ውሳኔ የመስጠት ድርጊት ወይም ተግባር።

ሚዛን፣ በእርስ በእርስ ግንኙነት አንዱ ሌላውን እንዳይበድል የሚያገለግል መሳሪያ፣ ፅኩልነትን እና ፍትሐዊነትን የሚገልጽ ምልክት።

ባህሪ፣ ፀባይ።

ሙያተኞች፣ በተለያዩ የትምህርትና የእውቀት መስኮች በቂ እውቀት፡ ወይም ችሎታ ያላቸው።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ሚዛናዊ የሆነ የአገልግሎት አሰጣጥ ለሀገር እድገት ጠቃሚ አይደለም::
2. ባህላዊ የፍትሕ መስጫ ተቋማት ፍትሕን ለማስፈን ጥቅም አላቸው::
3. የፖሊስ አካላት ከዘመናዊ የፍትሕ አካል ውስጥ አይመደቡም::
4. ግብር ማሕበራዊ ተቋማትን ለማስፋፋት ከፍተኛ የገቢ ምንጭ ነው::
5. ፍትሐዊ አሠራሮች በሰዎች የሕይወት እንቅስቃሴ ውስጥ ጠቃሚ አይደሉም::

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. ሕግን ያለማክበር፣	ሀ. ባህላዊ የፍትሕ ተቋም።
2. ፍትሐዊነት፣	ለ. ትክክለኛ ውሳኔ።
3. ሽምግልና፣	ሐ. ዘመናዊ የፍትሕ ተቋም።
4. ማሕበራዊ ተቋም፣	መ. ማርፈድ።
5. ፍርድ ቤት፣	ሠ. የጤና ኬላ።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ፍትሐዊ አሠራር ወይም ሥርዓት አስፈላጊ የሚሆነው በየትኛው አካባቢ ነው?
   ሀ. በቤተሰብ፣ ሐ. በቀበሌ፣
   ለ. በትምህርት ቤት፣ መ. ሁሉም መልስ ናቸው።
2. ከሚከተሉት መካከል ለፍትሐዊ ውሳኔ እንቅፋት የሚሆነው የቱ ነው?
   ሀ. ሐሰተኝነት፣ ለ. ሀቀኛነት፣ ሐ. እውነተኛነት፣ መ. ሚዛናዊ ፍርድ።
3. ግብር መክፈል ያለበት የሕብረተሰብ ክፍል የትኛው ነው?
   ሀ. ነጋዴ፣ ለ. የመንግሥት ሰራተኛ፣ ሐ. ገበሬ፣ መ. ሁሉም።
4. ማሕበራዊ ተቋም ያልሆነው የቱ ነው?
   ሀ. ጤና ጣቢያ፣ ለ. ፖሊስ ጣቢያ፣ ሐ. ትምህርት ቤት፣ መ. ሁሉም።
5. ከሚከተሉት ውስጥ የፍትሐዊ አሠራር ውጤት ያልሆነው የቱ ነው?
   ሀ. የቤተሰብ መበተን፣ ለ ሠላም እና እድገት፣ ሐ. እኩልነት፣ መ. መፈቃቀር።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ::

1. ሦስቱ ዋና ዋናዎቹ ዘመናዊ የፍትሕ ተቋማት ----------፣---------እና ---------- ናቸው::
2. ለዜጎች እውቀትን የሚያስፋፋ ማሕበራዊ ተቋም ---------- ነው::
3. ዜጎች እንደ ገቢያቸው መጠን ለመንግሥት የሚከፍሉት ገንዘብ ---------- ይባላል::

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልሱ::

1. በትምህርት ቤት ውስጥ ፍትሐዊ አሠራር እንዲሰፍን ምን መደረግ አለበት።
2. ግብር በአግባቡ ካልተከፈለ ይደርሳሉ የምትሏቸውን ችግሮች ዘርዝሩ::

ምዕራፍ አምስት

የሀገር ፍቅር

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ***ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ ስታጠናቅቂ፤***

- የሀገር ፍቅር ማለት ምን ማለት እንደሆነ ትረዳለህ/ ትረጂያለሽ፤
- በዜግነትና በሀገር ፍቅር መካከል ያለውን ግንኙነት ታውቃለህ/ ታውቂያለሽ፤
- የሀገር ፍቅር ስሜትን የሚጎዱ አፍራሽ ተግባራትን ትለያለህ/ ትለያለሽ።

5.1 የሀገር ፍቅር

5.1.1 የሀገር ፍቅር ምንነት

ሥዕል 5.1 የልማት አርበኞች

- ሥዕሉ ስለ ሀገር ፍቅር ምንነት የሚያስተላልፈውን መልዕክት ግለጹ።
- በአካባቢያችሁ ከሚነገሩ ምሣሌዎች፣ አባባሎች፣ አጫጭር ሕዝባዊ ግጥሞች፣ ዘፈኖችና መዝሙሮች መካከል ስለ ሀገር ፍቅር የምታውቁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ አካፍሏቸው።

ለምሣሌ፣ በፍቅር ሀገር ይሠራል፣
በዕውቀት ሕዝብ ይከብራል፣
በጥበብ ሕዝብ ይኰራል።

(ሕዝባዊ ግጥም)

የሀገር ፍቅር ማለት የራስን ሀገር ከልብ መውደድ ማለት ነው። የአንድ ቤተሰብ አባላት የተለያየ መልክና ባህርይ ያላቸው ቢሆንም የቤተሰቡ አባላት ተግባብተው፣ ተፈቃቅረው፣ ተቻችለውና ተዋደው ይኖራሉ። የቤተሰቡ አባላት በዚያ ቤት ውስጥ እኩል መብትና ግዴታ እንዳላቸውም ይገነዘባሉ። በተመሳሳይ ሁኔታ ልዩ ልዩ ባህል፣ ቋንቋ፣ ሃይማኖትና ልማድ ያላቸው የሀገራችን ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦችም እንዲሁ በጋራ በሀገራቸው ውስጥ እኩል የመኖር መብት እንዳላቸው ሕገ መንግሥታችን አረጋግጠላቸዋል። በዚህም ምክንያት ለሀገራቸው የሚኖራቸው ፍቅር ከፍ ያለ ይሆናል።

ዓለም አቀፍ ዕውቅና ያለው የሀገራችን የግዛት ክልል ለብሔሮች፣ ለብሔረሰቦችና ለሕዝቦች እንደ አንድ ቤተሰብ መኖሪያነት በእኩልነት ያገለግላል። በዚህም ምክንያት ዜጐች ሁሉ በሀገራቸው ውስጥ በፍቅር ተቻችለውና ተከባብረው እየኖሩ ነው።

መልመጃ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በክፍል ውስጥ ተወያይባቸው።

1. አንድ ሰው ሀገሩን ደወዳል ሲባል ምን ማለት ነው?
2. ሀገራችንን የምንወደውስ ለምንድን ነው?

5.1.2 የሀገር ፍቅር መገለጫ ባህሪያት

ሥዕል 5.2 ከሀገር ፍቅር መለማመጃ መደረኮች አንዱ

- *ከሥዕሉ ምን ትገነዘባላችሁ?*

አባባ ጉተማና የእነደጩ ሰፈር ልጆች፤

የአባባ ጉተማ ሰፈር አፍንሮ በር ነው። አፍንሮ በር በአዲስ አበባ ከተማ ስድስት ኪሎ አካባቢ የሚገኝ ሰፈር ነው። የአፍንሮ በር ልጆች አባባ ጉተማን በጣም ስለሚወዷቸው የሚጠሯቸው አባቢ እያሉ ነው።

በ1928 ዓ.ም. ኢጣሊያ ኢትዮጵያን በግፍ ስትወር አባቢም ከኢትዮጵያ ጦር ጋር ዘማች ነበሩ። አባቢ ከወራሪው የኢጣሊያ ጦር ጋር ሲፋለሙ አንድ እግራቸውን ያጡ የሀገር ባለውለታ አርበኛ ናቸው።

አባቢ የዶሮ ቅድመ አያት ናቸው። ዶሮ የአስራ አራት ዓመት ልጅ ሲሆን ለአባቢ ልዩ ፍቅር አለው። የዶሮ ጓደኞች፣ ህሉፍ፣ ዘምዘም፣ ታንቱ፣ ሚደቅሳና ንፅህት ይባላሉ። ዶሮና ጓደኞቹ ከአባቢ ጋር መጫወት ስለሚወዱ ከትምህርት ቤት መልስ ሁልጊዜም የሚከተለውን የመሰለ ውይይት ያደርጋሉ።

ዘምዘም፣ አባቢ ይሄ እግርዎ ምን ሆኖ ነው የታመመው?

አባቢ፣ ልጄ ዘምዘም እግሬ መታመም ሳይሆን የተቆረጠው ለሀገሬ ነጻነት ከወራሪው የኢጣሊያን ጦር ጋር ስፋለም ነው።

ዘምዘም፣ አባቢ ሀገርዎን በጣም ይወዳሉ ማለት ነው?

አባቢ፣ ከሀገር የሚበልጥ ምን የሚወደድ ነገር ይኖራል?

ታንቱ፣ አባቢ እኛስ ሀገራችንን መውደዳችንን እንዴት እንገልጻለን?

አባቢ፣ ጐሽ የእኔ ጐበዝ! ታንቱ ጥሩ ጥያቄ ጠይቆኛል። ሀገርን መውደድ የሚጀምረው ከቤተሰብና ከአካባቢ ነው። ወላጅን ማክበር፣ ጐረቤቶች ጥሩ ባህሪ ማሳየት፣ አቅም በፈቀደ መጠን አካባቢን በንጽህና መያዝ፣

ለትምህርት ቅድሚያ መሥጠት፣ የግልና የጋራ መገልገያ መሳሪያ ዎችን በጥንቃቄ መያዝ የሀገር ፍቅር መገለጫዎች ናቸው።

ሚደቅሳ፣ አባቢ እኔ እንደርስዎ ወታደር ብሆን ጥሩ አይደለም?

አባቢ፣ በጣም ጥሩ ሃሣብ ነው። ግን እኮ ሚደቅሳ ሀገር የምትጠበቀው በጦር ሜዳ ብቻ አይደለም። ለምሣሌ በዚህ በሰፈራችን የሕዝቡን ሠላም የሚያውኩትን ልጆች መምከር፣ ሀገርንና ሕዝብን ሊጐዱ ከሚችሉ መጥፎ ባህርያት መጠበቅ፣ ራስን ለታላላቆች ምሣሌ አድርጐ ማቅረብ ሀገርን ከመጠበቅ እኩል ይቆጠራል።

ንጽሕት፣ አባቢ የሀገር ጠላት ሲመጣስ ምን ማድረግ አለብን?

አባቢ፣ ንጽሕት የእኔ ቆንጆ የሀገር ጠላት ወራሪ ጦር ብቻ አይደለም። ወራሪ ጠላት ሲመጣማ ሕዝቡ ተረባርቦ ይመክታል። ትልቁ የሀገር ጠላት ርሃብና ድህነት ነው። ዛሬ ከፊታችን የተጋረጠው ግዙፉ ጠላት ድህነታችን ስለሆነ እያንዳንዱ ዜጋ በቅድሚያ ሊዋጋው የሚገባው ይህንኑ ክፉ ጠላት ነው።

ሀሉፍ፣ ድህነትን የምንዋጋው እንዴት ነው?

አባቢ፣ ድህነትን የምንዋጋውማ በመማርና የሥራ ፍቅር በማዳበር ነው። የመንግሥትና የሕዝብ ሀብትን እንዳይባክን በመጠበቅ ድህነትን ማሸነፍ ይቻላል። የአካባቢያችሁ ቧንቧ ተሰብሮ ውሃ ሲፈስ ለሚመለከተው ክፍል ማሳወቅ። የመንገድ ዳር አምፖሎችን ያለመስበር። የእግት አደጋ ሊያስከትሉ ከሚችሉ ተግባራት መራቅ፣ አካባቢን በንፅህናና በጥንቃቄ መንከባከብ ከእናንተ ይጠበቃል።

ዶጮ፣ አባቢ ከዛሬ ጀምሮ ሀገራችንን ለመውደድና የመከሩንን ሁሉ ተግባራዊ ለማድረግ ቃል እንገባለን።

ሁሉም በአንድ ድምጽ፣ አዎን አባባ ሁላችንም በአንድነት ቃል እንገባለን።

አባቢ፣ እደጉልኝ! እደጉልኝ! ጐበዝ ተማሪዎች ሁኑልኝ ልጆቼ። የዛሬ አበባዎቻችን የነገ የሀገራችን ፍሬዎች እናንተ ናችሁ።

መልመጃ 2

ከላይ የቀረበውን ውይይት መነሻ በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በአባቢና በእነዶጮ ውይይት መሠረት የሀገር ፍቅር ማለት ምን ማለት ነው?
2. የሀገር ፍቅር መገለጫ ሲሆኑ የሚችሉ ተጨማሪ ሃሣቦችን ዘርዝሩ።
3. የሀገር ድንበር በሠራዊትና በሕዝብ እንደሚጠበቀው ሁሉ የሀገር ሀብትም ከብክነት ሲጠበቅ ድህነት አቅም አይኖረውም። በእነዚህ ሁለት ሃሣቦች ላይ ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩባቸው።

ሀገሩን የሚወድ ዜጋ ሁሉ ለሀገሩ ያለውን ፍቅር በተግባር ማሳየት አለበት። የሚከተሉት የሀገር ፍቅር መገለጫ ባህርያት በተግባር ላይ ማዋል ከእያንዳንዱ ዜጋ ይጠበቃል፣

- ኢትዮጵያ ሀገራችን መተኪያ የሌላትና በታሪኳ የኩራት መሆኗን መገንዘብና የበለጠ እንድታድግ አስተዋጽኦ ማድረግ።
- ሕዝብን ሊጠቅም የሚችል ሥራ መሥራት።
- ሀገርን ከሚጐዱ ተግባራት መራቅ።

- የሌሎችን ባህል፣ ቋንቋ፣ እምነትና አመ ለካከት በማክበር፣ በመቻቻልና በሠላም አብሮ መኖር።
- የበለፀጉ ሀገሮች ከደረሱበት ደረጃ ለመ ድረስ ጠንክሮ መሥራት።

5.2 የሀገር ፍቅርን የሚጉዱ አፍራሽ ተግባራት

- ከራስ በላይ ነፋስ።
- "እኔ ከሞትኩ ሰርዶ አይብቀል"
- የአባትህ ቤት ሲዘረፍ አብረህ ዝረፍ።
- ጉቦና ሌባ በር አይወድም።

ከዚህ በላይ ያሉት ምሣሌያዊ አነጋገሮች ምን መልእክት እንደሚያስተላልፉ ግለጹ።

አብራር ቀስቶ

የዕውቀቱ ወገኔ ትምህርት ቤት ተማሪዎች በጉብዝ ናቸው የታወቁ ናቸው። ትምህርት ቤቱ በ8ኛ ክፍል ሀገር አቀፍ ፈተና ውጤ ትም ለሦስት ተከታታይ ዓመታት ከአካባ ቢው ትምህርት ቤቶች አንደኛ ወጥቷል። የተማሪዎቹ ጉብዝና በትምህርት ብቻ ሳይ ሆን በፀባይም የተመሰገኑ ናቸው። አብራር "ቀስቶ" የዚሁ ትምህርት ቤት ተማሪ ነው።

አብራር "ቀስቶ" በትምህርት ቤቱ የሚታወ ቀው እንደ ጓደኞቹ በትምህርቱ ጉብዝና በፀባዩ መልካምነት ሳይሆን በአስቸጋሪ ባህር ይው ነው። ተማሪዎቹ "ቀስቶ" ብለው የቅ ጽል ስም የሰጧቸው አባቱ መምህር ሃይደር የዕውቀቱ ወገኔ ትምህርት ቤት መምህር ናቸው። አብራር በአባቱ በመምህር "ቀስቶ" እየተመካ በትምህርት ቤቱ ውስጥ ብዙ ጥፋት አጥፍቷል። ለምሣሌ፣ ከትምህርት ቤቱ ቤተ መጻሕፍት አባቱ የተዋሱትን መጻ ሕፍት ገፆች እየቦጨቀ ይወስዳል።

ከአባቱ ከመምህር "ቀስቶ" የፈተና ጥያቄዎች እየሠረቀ ለስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች ሲሸጥ ተገኝቷል። እንዲያውም አንድ ጊዜ ለአክስቱ ልጅ ለዘይነብ የፈተና ጥያቄዎች ሠርቆ ሰጥ ቷታል። በክፍል ውስጥም የተማሪዎችን ዕቃ እየሰረቀ መውሰዱም ተረጋግጣል። የትምህ ርት ቤቱን ጊንጊ ሰብሯል። በክፍላቸው ውስጥ ያለውን አምፖል በወንጭፍ መስበ ሩም ተደር ሶበታል።

በትምህርት ቤቱ ጓሮ የተተከለውን የአት ክልት ማሣ የአካባቢው ከብቶች ገብተው ሲያበላሽት አያገባኝም ብሎ ከፍተኛ ጥፋት እንዲደርስ ምክንያት ሆኗል። የአብራር "ቀስቶ" ባህርይ ከዕለት ዕለት መበላሸት ያሳ ሰባቸው የክፍል ጓደኞቹ ጥፋቱን ሁሉ ዘር ዝረው ለርዕሰ መምህራቸው ለማቅረብ ከስ ምምነት ላይ ደረሱ።

ሥዕል 5.3 ንብረትን ማበላሸት የሀገር ፍቅር ካለው ዜጋ አይጠበቅም

መልመጃ 3

ምንባቡን መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የአብራርና ቀስቶ የክፍል ጓደኞች ስር ዕሰ መምህሩ ስማቅረብ የተስማሙባ ቸው ጥፋቶች በየትኞቹ ርዕሰ ጉዳዮች ዙሪያ ሊጠቃለሉ ይችላሉ። በ(✓) ምልክት አመልክቱ።

ሀ. በጉቦና በዝምድና ውስጥ _____ መዋል።

ሰ. የሕዝብን ንብረት ማጥፋት _____::
ሐ. በክፍል ውስጥ በሚያሳየው የጥፋት ተግባራት_____::
መ. በምን ችገረኝነት ጥፋትን አይቶ ማለፍ_____::
ሠ. የአካባቢውን ሕዝብ አለማክበር _____::

2. የአብራር አባት የመምህር ሃይደር ጥፋቶች ሲሆኑ የሚችሉ ሦስት ምክንያቶችን ጥቀሱ::
3. የአብራር "ቅስቶ" ያልተገቡ ባህርያት የሀገር ፍቅርን ሊጉዱ የሚችሉ አፍራሽ ተግባራት መሆን ወይም ያለመሆናቸውን ከአስተማሪያችሁ ጋር ተወያዩበት::

5.3 የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ምንነት

5.3.1 በቤት ውስጥ የሚገኙ የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች

- በቤታችሁና በአካባቢያችሁ የሚገኙትን የጋራ መገልገያዎች ዘርዝሩ?

የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች የሚባሉት ከአንድ በላይ ለሆኑ ሰዎች፣ ወይም ቡድኖች አገልግሎት የሚሰጡ ቁሳቁሶች ናቸው:: የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ግለሰቦችን ብቻ ሳይሆን በርካታ ሰዎችን ያገለግላሉ::

ከግል መሣሪያዎች በተጨማሪ የሰው ልጆች ሁሉ የሚኖሩት የጋራ መሣሪያዎችን እየተጠቀሙ ነው:: የአንድ ቤተሰብ አባላትም በጋራ የሚገለገሉባቸው መሣሪያዎች አሏቸው። እነዚህ መሣሪያዎች፣ አልባሳት፣ መጻሕፍት፣ የመመገቢያና የማብሰያ ቁሳቁሶችና የንጽህና መጠበቂያዎች ሊሆኑ ይችላሉ:: እነዚህ የጋራ መገልገያዎች በሁሉም የቤተሰብ አባላት በጥንቃቄ ሊጠበቁ ይገባል::

አንዱ የቤተሰብ አባል ጥንቁቅ፣ ሌላው ደንታቢስ ከሆነ የቤተሰቡ አባላት ሠላም ይናጋል:: በግዴለሽነት የተሰበረውን ዕቃ ለማስጠገን ወይንም ለመተካት የሚወጣው ተጨማሪ ወጪ የቤተሰቡን ባጀት ያናጋል። ስለዚህም እያንዳንዱ የቤተሰብ አባል ሊጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ተገቢውን ጥንቃቄ ሊያደርግ ይገባል::

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

1. የጋራ መገልገያ መሣሪያ ማለት ምን ማለት ነው?
2. በቤት ውስጥ የሚገኙ የጋራ መገልገያ መሣሪያዎችን ዘርዝሩ::

5.3.2 በትምህርት ቤት የሚገኙ የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች

- በትምህርት ቤት ውስጥ የሚገኙ መሣሪያዎችን ዘርዝሩ::

ሥዕል 5.4 የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች

"ከዚህ ከማይሞተው የሰው ልጅ ማደጊያ ሥፍራ ግቡ!" የሚልጥቅስ በብዙ ትምህርት ቤቶች መግቢያ በር ላይ ተጽፎ ይገኛል። ትምህርት ቤት ሕያው የሆነ የጥበብ መፍለቂያ ሥፍራ ነው:: በዚህ የትምህርት ተቋም ውስጥ በርካታ የጋራ መገልገያዎች ይገኛሉ::

እያንዳንዱ ተማሪ የትምህርት ቤቱ መገልገያ መሣሪያዎችን በጥንቃቄ የመያዝ ኃላፊነት አለበት።

ወንበሮችና ጠረጴዛዎች ቢሠበሩ ጉዳቱ የጋራ ነው። የመጸዳጃ ቤቶች በጥንቃቄ ካልተጠበቁ ተማሪው ህመምተኛ ይሆናል። ተማሪው ሲታመም ደግሞ ወላጅና መንግሥት ለህክምና ወጭ ማውጣት ይጠበቅባቸዋል። ንጽህና የጐደለው የመማሪያ ክፍል በተማሪው የትምህርት አቀባበል ላይ ተፅዕኖ ያሳድራል። ትምህርት ቤት የትናንትን፣ የዛሬንና የነገን ትውልድ የሚያስተሳስር የዕውቀት ማዕከል ስለሆነ የትምህርት ቤት የጋራ መገልገያዎች በጥንቃቄ ሊያዙ ይገባል።

5.3.3 ስጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ሲደረጉ የሚገቡ ጥንቃቄዎች

- ለጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ጥንቃቄ ማድረግ ለምን ያስፈልጋል?

በቤት ውስጥ የምንገለገልባቸውን መሳሪያዎች የሚያሟሉልን ወላጆቻችን ናቸው። የአካባቢያችንንና የትምህርት ቤት መሣሪያዎችን የሚያሟሉልን ደግሞ ሕዝብና መንግሥት ናቸው። ከሕዝብ የሚሰበሰብ ግብር እና ቀረጥ ለጋራ መገልገያዎቻችን ማሟያ ነት ይውላል።

እያንዳንዱ ዜጋ እነዚህን የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች በጥንቃቄና በንፅህና ሊይዝ ይገባል። የቆሻሻ መድፊያ ገንዳ በንጽህና ካልተጠበቀ ነዋሪው በጤና ችግር ይጐዳል። የመብራት፣ የስልክና የውሃ መስመሮች ከጥንቃቄ ጉድለት ቢበላሽ ተጐጂው ሕዝቡ ነው።

ከሀገራቱ ድህነት አንጻር አላስፈላጊ ወጭዎች ድህነታችንን ያባብሱታል። በመሆኑም እያንዳንዱ ዜጋ ለጋራ መገልገያ መሳሪያዎች ተገቢውን ጥንቃቄ ማድረግ ይጠበቅበታል። የሕዝብ መገልገያ መሳሪያዎችን ያበላሸም በሕግ ይጠየቃል።

መልመጃ 5

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

?

1. የግል መገልገያዎች ከሆኑት መካከል አራቱን ዘርዝሩ።
2. በምትኖሩበት አካባቢ ሕዝቡ በጋራ ከሚገ ለገልባቸው መሣሪያዎች መካከል ሦስቱን በመዘርዘር ስለ አያያዛቸው በቡድን ተወያዩ።
3. የተሰበረ ወይንም የተበላሸ የትምህርት ቤታቸሁ ንብረት ካለ በመሰበሩ ምክንያት ያስከተለውን ጉዳት በተመለከተ ተወያዩበት።

5.4 ከድኅነትና ከኋላቀርነት መላቀቅ

5.4.1 የድኅነትና የኋላቀርነት መገለጫዎች

ልጅ "እንጀራ! እንጀራ!" እናት "የለም! የለም!" ድኅነት ክፉ ነው ጠግቦ መብላት የለም።

(ሕዝባዊ ግጥም)

- ግጥሙ የድኅነትን አስከፊነት እንዴት እንደገለጸ ተወያዩበት?

ድህነት የሚባለው፣ ምግብ፣ ልብስ፣ መጠለያና ሌሎች ለሕይወት አስፈላጊ የሆኑ መሠረታዊ ነገሮችን በተሟላ ሁኔታ አለማግኘት ነው። ኋላቀርነትም በእድገት የበለፀጉ ሀገራት የደረሱበት የአመራረት፣ የአሠራርና የአኗኗር ደረጃ ላይ አለመድረስ ነው።

ሀገራችን ደሃ ከሚባሉ ሀገሮች ተርታ የምትመደብ ናት። የድኅነታችን መንስዔ ከሆኑት አንዱ ተግተን ያለመሥራታችን ነው። ድህነት ሁል ጊዜም የሌሎች ጥገኛ ያደርጋል። ድኅነት ለተመጽዋችነት ይዳርጋል። ደሃ ሕዝብ በተፈጥሮና በሰው ሠራሽ አደጋዎች በቀላሉ ይጠቃል።

በቤተሰባችሁና በአካባቢያችሁ ያሉ ሰዎችን ልብ ብላችሁ ብታስተውሉ አንዳንድ ልጆች ከቤተሰባቸው ድህነት የተነሳ ትምህርት ለመ ማር አይችሉም። ብዙ ልጆች ተገቢና ተመ ጣጣኝ ምግብም አያገኙም።

በድኅነት የተጠቃ ሕዝብ ኑሮው የተጐሳቆለ ይሆናል፥ የጤና ችግርም ይኖርበታል። በእነዚህም ምክንያት በበቂ ሁኔታ ማምረት ስለማይቻል ድህነት ይንሠራፋል።

መልመጃ 6

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በድኅነት ምክንያት መማር ያልቻሉ ልጆች አዋዋላቸው ምን እንደሚመስል ተወያዩበት።
2. የድህነትና የኋላቀርነት መገለጫዎች ከሆኑት ነገሮች መካከል ሦስቱን ጥቀሱ።

5.4.2 ከድኅነትና ኋላቀርነት ለመላቀቅ የመፍትሔ ርምጃዎች

- ከድህነትና ከኋላቀርነት ለመላቀቅ የመ ፍትሔ እርምጃዎች ናቸው የምትሏቸ ውን ዘርዝሩ።

ከድኅነትና ኋላቀርነት ለመላቀቅ ዋናው መፍ ትሔ ተግቶ መሥራት ነው። ከፍተኛ ዕድ ገት ላይ ለመድረስ የዜጐች የሥራ ፈጣሪ ነትና ሥራ ወዳድነት አስፈላጊ ነው። በሀገራ ችንም እየታየ ያለው የዜጐች ለሥራ የመነ ቃቃት መንፈስ ጠንክሮ ሊቀጥል ይገባል። በመንግሥት የተዘጋጁ የልማት ፖሊሲዎችና ስትራቴጂዎች ዜጐችን ለሥራ የሚያነሳሱ ናቸው። ስለሆነም በስትራቴጂዎቹና በፖሊሲ ዎቹ ታግዘን ጠንካራ የሥራ ባሕልን አዳብ ረን ሀገራችንን ከድህነት ማውጣት እንች ላለን።

መልመጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በአካባቢያችሁ ከሚታዩ የልማት እንቅስቃ ሴዎች መካከል ሦስቱን ጥቀሱ።
2. በሀገራችን እየታዩ ካሉት ፈጣን የልማት እንቅስቃሴዎች ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።

5.4.3 የበጐ ፈቃደኝነት አገልግሎት

- የበጐ ፈቃደኝነት አገልግሎት ማለት ምን ማለት ነው?
- በበጐ ፈቃደኝነት የተሰማሩ ግለሰቦች ወይም ማህበራት በአካባቢያችሁ ምን ምን ተግባራት እያከናወኑ እንደሆነ ዘርዝሩ።

በፈቃደኝነት የተፈፀመ በጐ ተግባር፤

በአንድ ሀገር የሚኖር አንድ ታዳጊ ወጣት ነበር። በወጣቱ መኖሪያ ቤት አካባቢ የሚያ ልፍ የባቡር ሀዲድ አለ። ይህ ወጣት ሁልጊዜ በባቡር ሀዲዱ ዳር ቆሞ እጁን እያ ውለበለበ ተጓዦችን በፍቅር ሰላም ስለሚ ላቸው መንገደኞች ሁሉ ይወዱታል። በተለ ይም ሁሉም የባቡር ሹፌሮች በሚገባ ስለ ሚያውቁት አንዳንዴ ትንንሽ ስጦታ እየወ ረወሩለት ያልፋሉ።

አንድ ማለዳ ግን ይህ ታዳጊ ወጣት አስደ ንጋጭ ነገር ያያል። ከቤታቸው በታች ከሚ ገኘው ድልድይ ላይ የተዘረጋውን ሃዲድ የተ ሸከመው ድልድይ ፈርሶ ይመለከታል።

የባቡሩ መምጫ ሰዓት ደግሞ እየተቃረበ ነበር። ለባቡሩ ሹፌር የተፈጠረውን ችግር ቀድሞ ካልተናገረና ባቡሩ ካልቆመ በስተቀር ተሳፋሪው በሙሉ እንደሚያልቅ ያውቃል። ስለ ዚህም የለበሰውን ቀይ ሸሚዝ አውልቆ በእጁ በመያዝ የባቡሩን መምጣት መጠባበቅ ጀመረ።

ባቡሩም በአካባቢው እንደደረሰ ያ ወጣት ቀይ ሸሚዙን እያውለበለበ ከባቡሩ ጋር በመሮጥ ሹፈሩ ባቡሩን እንዲያቆም “እባክህ አቁም፣ ድልድዩ ተሰብሯል” እያለ መጮህ ጀመረ። የባቡሩ ሹፌርና መንገደኞቹ ግን እንደወት ሮው ሠላምታ የሚሰጣቸው መስሏቸው እጃቸ ውን እያውለበለቡ ሰላምታ ሰጡት። ልጁም እያለቀሰ በመሮጥ ሸሚዙን እያውለበለበ ቢጮህ ማንም ሞቱንቀቱን ሊረዳለት አልቻለም።

በመጨረሻም ባቡሩ ወደ ፈረሰው ድልድይ እየተጠጋ ሲሄድ ልጁ ባቡሩን በእጁ እየደበደበ ለማስቆም ሲሞክር አደናቅፎት በባቡሩ ሥር በመውደቁ ባቡሩ ጨፍልቆ ገደለው። ይህንን ሁኔታ በመስታወት ይከታተል የነበረው የባ ቡሩ ሹፌር ባቡሩን ቀስ ብሎ ካቆመ በኋላ በልጁ ድርጊት ተናዶና ተቆጥቶ ወርዶ ሁኔ ታውን ሲያጣራ ለካንስ ያ ታዳጊ ወጣት ለሕ ይወቱ ሳይሳሳ ራሱን አሳልፎ የሰጠው የባቡሩ ተሳፋሪዎች እንዳያልቁ ነበር።

(በብዙ ሀገሮች የሚነገር ማፋጭ ታሪክ)

መልመጃ 8

ምንባቡን መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ምንባቡ ስለ ታዳጊው ወጣት በጐ ተግባር ምን ያስተምራል?
2. ልጁ ያንን ተግባር ባይፈፅም ኖሮ ምን ሁኔታ ሊከሰት ይችል ነበር?
3. አንደ ባለታሪኩ ዓይነት መልካም ልጆች ስሌሳው ጥቅም ሲሉ ሕይወታቸውንም ይሰጣሉ። እናንተስ በአካባቢያችሁና በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ በበጐ ፈቃደኝነት የአቅማችሁንና የችሎታችሁን ያህል ታበረክታላችሁ? ተወያዩበት።

በጐ ፈቃደኝነት በራስ ተነሳሽነት ሌሎችን ለመርዳት የሚደረግ ጥረት ነው። በበጐ ፈቃደኝነት አገልግሎት ዜጐች ሁሉ ሊሳተፉ ይገባል። የበጐ ፈቃድ አገልግሎት ከልጅነት ዕድሜ ጀምሮ መዳበር የሚገባው መልካም ተግባር ነው። ማንም ሰው በበጐ ፈቃደኝነት አንድ ተግባር እንድንፈጽም ላያዘን ይችላል። ወገናችንን ለመርዳት ስሜታችን ለበጐ ሥራ የተነቃቃ ሊሆን ይገባል።

አንዳንድ ሰው በገንዘቡ፣ አንዳንድ ሰው በዕው ቀቱ ወይንም በምክሩ በጐ ተግባራት ሊፈፅም ይችላል። ለምሳሌ፣ በአካባቢያችን ያሉ ችግረ ኞችንና ህመማንን ልንረዳ እንችላለን። በት ምህርት ቤታችን ግቢ ውስጥም የተጓደሉ ነገሮችን ለማሟላት በበጐ ፈቃደኝነት አቅማ ችን የፈቀደውን አስተዋፅኦ ማበርከት እንች ላለን።

መልመጃ 9

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በጎ ፈቃደኝነትን ስማግልበት ምን መደረግ አለበት?
2. በምትኖሩበት አካባቢ በበጎ ፈቃደኝነት ተግባር ላይ የተሰማሩ ሰዎች ያከናወ ኑትን ተግባር ግለፁ?

5.5 ዜግነት

5.5.1 የዜግነት ምንነት

ሰው በሀገሩ፣ ሰው በወንዙ
ቢበላ ሣር ቢበላ መቅመቆ፣
ይከበር የለም ወይ ማንነቱ ታውቆ።
(ሕዝባዊ ግጥም)

- ይህ ሕዝባዊ ግጥም ምን መልዕክት እንደሚያስተላልፍ ከመምህራችሁ ጋር ተወያዩበት።

ዜግነት ማለት የአንድ ሀገር ሕጋዊ አባል መሆን ማለት ነው። አንድ ሰው የአንድ ሀገር ዜጋ ሲሆን የሀገሩ መንግሥት ለሚያወጣው

ሕግና ሥርዓት ተገዢ ነው። በዜግነቱም ሕጉ በሚደነግጋቸው መብቶች ሙሉ በሙሉ ተጠቃሚ ሲሆን ግዴታውንም በአግባቡ መወጣት ይጠበቅበታል። አንድ ዜጋ በማንኛውም የሀገሩ ጉዳይ በግንባር ቀደምትነት ተሣታፊ መሆን ይጠበቅበታል።

ሀገሩንና ሕዝቡን ከሚጐዱ ድርጊቶችም ራሱን መጠበቅ ይኖርበታል። ጉዳት ሊያደርሱ የሚችሉ ሰዎችንና ድርጊቶችንም በጽናት ሊቃወም ይገባል። ችግሮች ሲፈጠሩም ለሕግ አካላት በፍጥነት የማሳወቅ የዜግነት ግዴታና ኃላፊነት ነው።

መልመጃ 10

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ዜግነት ምንድን ነው?
2. ከአንድ ኢትዮጵያዊ ዜጋ ምን ምን የዜግነት ተግባራት ይጠበቃሉ?
3. "ሀገሬ ለእኔ ምን አደረገችልኝ ሳይሆን እኔ ለሀገሬ ምን አደረግሁላት ብለህ ጠይቅ" የሚለው አባባል ምን መልዕክት ያስተላልፋል።

5.6 ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ

5.6.1 የብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማና የብሔራዊ የሕዝብ መዝሙር ምንነትና አስፈላጊነት

ስዕል 5.5 ተማሪዎች በሰንደቅ ዓላማ ሥነ ሥርዓት ላይ

- ፎቶግራፉ የሚያስተላልፈው መልዕክት ምንድን ነው?

ሠራዊትና ጓደኞቹ

ሠራዊትና ሦስቱ ጓደኞቹ የኅብረት አምባ 1ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት የአምስተኛ ክፍል ተማሪዎች ናቸው። አራቱ ጓደኞሞች በትምህርት ቤት ውስጥ ያልተገባ ባህርያት በማሳየታቸው ብዙ ጊዜ ተቀጥተዋል። በተለይም ጥዋት ጥዋት ትምህርት ከመጀመሩ አስቀድሞ በሚደረገው የሰንደቅ ዓላማ ማውጣት ሥነ ሥርዓት ላይ በሰልፍ ላይ እየረበሹ አስቸግረዋል። አንዳንድ ቀን ተማሪዎች ብሔራዊ የሕዝብ መዝሙር ሲዘምሩ አራቱ ጓደኞሞች ሌላ መዝሙር በመዘመር ረብሸዋል። ሌላ ቀን ደግሞ በሰልፍ ላይ የቆሙትን ተማሪዎች እየተነኩሱ ሁከት ፈጥረዋል።

ይህን መሰሉን የአራት ጓደኞሞች ረብሻ በተደጋጋሚ ያስተዋሉት የትምህርት ቤቱ የሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት ክበብ ተወካይ ተማሪዎች አራቱን ተማሪዎች አቅርበው አነጋገሯቸው። ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማና ብሔራዊ መዝሙር የአንድ ሉዓላዊ ሀገር ክብርና መገለጫ ስለሆኑ ተገቢ አክብሮት ሊሰጣቸው እንደሚገባ በጥሩ ሁኔታ አስረዷቸው። ከብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማና መዝሙር በስተጀርባ በየዘመናቱ ታላላቅ ጠቃሚ ሀገራዊ ታሪኮች መፈጸማቸውንም አስገነዘቧቸው።

በተለይም የሀገራችንን ብሔራዊ ክብርና ሉዓላዊነት ለማስጠበቅ ጀግኖች አባቶቻችን ሰንደቅ ዓላማችንን በማስቀደም የከፈሉትን የአካልና የሕይወት መስዋዕትነት እየዘረዘሩ አስረዷቸው። ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ በስፖርት አደባባዮችና በዓለም አቀፍ መድረኮች ላይ ሲውለበለብ ለተመልካች ታላቅ ትርጉም እንደሚያስተላልፍ በርካታ መረጃዎችን በመዘርዘር ሊያስረዷቸው ሞከሩ።

ከዚህ መሰሉ ሰፊ ውይይት በኋላ አራቱ ወጣቶች ስህተታቸውን አምነው ይቅርታ በመጠየቅ ይህንን የመሰለ ስህተት እንደማይደግሙም ቃል ገቡ።

ቀደም ብለው በሰንደቅ ዓላማ አወጣጥ ሥነሥርዓት ላይ ስለፈጸሙት ያልተገባ ስህተትም የትምህርት ቤቱን ተማሪዎች በሙሉ በሰልፍ ላይ ይቅርታ እንደሚጠይቁ ቃል ገቡ::

መልመጃ 11

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

?

1. አራቱ ንደኛሞች በሰንደቅ ዓላማ አወጣጥ ሥነ-ሥርዓት ወቅት ከሚፈጽሙት ያልተገባ ተግባራት ምን ተረዳችሁ?
2. እንደዚህ ዓይነት ተማሪዎች በእናንተ ትምህርት ቤት አሉ? ካሉስ በሰንደቅ ዓላማ አወጣጥ ሥነሥርዓት ወቅት የሚፈጽሙት ጥፋት ምን ይመስላል?
3. የትምህርት ቤቱ የሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት ክበብ አባላት ከፈጸሙት ተግባር ምን ተማራችሁ?
4. ከትምህርት ቤታችሁ ውስጥ ሰንደቅ ዓላማንና ብሔራዊ መዝሙርን አስመልክቶ ተማሪዎች ተገቢ አውቀት እንዲኖራቸው ምን ቢደረግ ይሻላል?

የአንድ ሀገር ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ በብሔራዊ ምልክትነቱ ላቅ ያለ ትርጉም አለው:: ለምሳሌ ዜጐች ሁሉ ቁም ነገር ላለው ሀገራዊ ጉዳይ እን ዲተባበሩና እንዲነሳሱ ታላቅ ጠቀሜታ አለው:: ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ ነፃነትን፣ ጀግንነትን፣ መደጋገፍን፣ የሉዓላዊነት ክብርን የሚወክል ተም ሳሌት ነው::

የኢትዮጵያ ሕዝብም ሀገሩን ከሰንደቅ ዓላማው ለይቶ እንደማያይ በበጐም ይሁን በክፉ ታሪካዊ ወቅቶች አስመስክሯል:: የመንግሥት ሥርዓቶች እንኳ አስከፊና ጨቋኝ በሆኑበት ወቅት ሕዝቡ ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማውን በማስቀደም በጨቋኝ ሥርዓቶችና የሥርዓቱ አራማጆች ላይ ዘምቶ ነፃ ነቱን አውጇል:: ለሰንደቅ ዓላማው ክብር ሲልም የሕይወትና የአካል መስዋዕትነት በመክፈል የውጭ ወራሪዎችን አሳፍሮ መልሷል::

ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማችን በትምህርት ቤቶች ውስጥ፣ በመንግሥትና በግል ተቋማት፣ በቤተ እምነቶች፣ በየሀገሩ ባሉ የኢትዮጵያ ኤምባሲ ጽ/ቤቶች፣ በታላላቅ የመንግሥታት ስብሰባዎች፣ በስፖርት ሜዳዎች፣ በጦር ሜዳ ወዘተ በብሔራዊ መዝሙራችን እየታጀበ ሲውለበለብ ሀገርን ከመ ወከል ጉን ለጉን ብሔራዊ ስሜትን በከፍተኛ ሁኔታ ያነሳሳል::

ሕዝባዊነትን፣ የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝ ቦችን ድንቅ ባህልና የአኩሪ ቅርሶች ባለቤት ነትን፣ የታደልነውን የተፈጥሮ ፀጋና ጀግንነታች ንን አጉልቶ የሚያሳየው ብሔራዊ መዝሙራች ንም ሰንደቅ ዓላማችን በሚውለበለብበት ወቅት ሲዘመር የሀገራችንን ሉዓላዊነት ክብር ከፍ ያደ ርጋል::

መልመጃ 12

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ::

?

1. ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ ሀገርን ይወክላል ሲባል ምን ማለት ነው?
2. «የኢትዮጵያ ሰንደቅ ዓላማ በድል ሲውለበለብ የተሰማኝ ደስታ» በሚል ርዕስ የየግላችሁን ገጠመኞች በማስታወስ ለንደኛቻችሁ ንገሯቸው::
3. በትምህርት ቤታችሁ ውስጥና በአካባቢ ያችሁ የሚውለበለቡ ሰንደቅ ዓላማዎችን በተመለከተ ስለአያያዛቸው አጭር የጽሑፍ ዘገባ በማቀረብ ተወያዩበት? ሰንደቅ ዓላማው በጥሩ ሁኔታ ተይዟል ወይንስ ከእርጅና የተነሳ ተጐሳቁሏል? ይህንን መሰሉ ድርጊትስ አግባብ ነው ትላላችሁ?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

የሀገር ፍቅር ስሜት የሚዳብረው በቤት ውስጥ፣ በአካባቢና በትምህርት ቤት ውስጥ በምናደርጋቸው ውጤታማ እንቅስቃሴዎች ነው። የሀገር ፍቅርን የሚጐዱ ዝርዝር ተግባራትም ተገልፀዋል። ማንኛውም ሰው ሌላውን ሰው በሃይማኖቱ፣ በባህልና በቋንቋው ልዩነት ሳያደርግ ሊያከብረው ይገባል። ፍትሐዊነትና እኩልነት ሰፍኖ ከድህነትና ከኢላቀርነት ለመላቀቅም ዜጎች ሁሉ በሥራ ማመንና ለጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ጥንቃቄ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል።

ዜግነት የአንድ ሀገር ሕጋዊ አባል መሆን ማለት ነው። እያንዳንዱ ዜጋ በዜግነቱ ማግኘት የሚገባውን መብት መጠየቅ ብቻ ሳይሆን ግዴታውንም ሊወጣ ይገባል።

ለብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ ብሔራዊ መዝሙር ክብር መስጠት የእያንዳንዱ ዜጋ ኃላፊነት መሆኑም ሊዘነጋ አይገባም።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ሕገ መንግሥት፣	ዓለማቀፋዊ መብቱ፣ ጥቅሙና ክብሩ የተጠበቀለት ነጻ ሀገር።
ጉቦ፣	ሌላውን ሰው አለአግባብ በመጥቀም የሚገኝ ማንኛውም ዓይነት ያልተገባ ጥቅም።
ሕዝባዊ ግጥሞች፣	ከትውልድ ትውልድ በቅብብሎሽ የመጡና ደራሲያቸው የማይታወቅ ግጥሞች።
አርበኛ፣	ሀገር በመከላከል፣ በተሰማራበት መስክ ውጤታማ ሥራ በመሥራት፣ የታወቀ ሰው።
ሠርዶ ሣር፣	ባለ አንጓ መሬት ለመሬት ተሳቢ ሣር።
መቅመቆ፣	ጨው ጨው የሚል ጣዕም ያለው የዕፅዋት ዓይነት። በአንዳንድ አካባቢዎች ከሣር ዝርያ ጋር ይመድቡታል። በአንዳንድ የሀገራችን ክፍልም መቅመቆ የሚባለው እርድ እየተባለ የሚጠራው የቅመም ዓይነት ነው።
ግብር እና ቀረጥ፣	ከንግድ፣ ከፍጆታና ከመገልገያ ንብረቶች ጋር በተያያዘ መንግስት ከድርጅቶች፣ ከተቋማትና ከዜጎች ለልማት ሥራ እንደ ገቢያቸው መጠን የሚሰበስው ገንዘብ።
ፖሊሲ፣	ለአንድ ተግባር አፈፃፀም መንግሥት የሚያወጣው መመሪያና ደንብ።
ስትራቴጂ፣	ለአንድ ተግባር ክንውን መንግሥት የሚነድፈው የአፈፃፀም መመሪያ።
መገናኛ ብዙሃን፣	ሬዲዮ፣ ጋዜጣ፣ ቴሌቪዥንና ሌሎች የመረጃ ማግኛ ምንጮች።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ባህል ሳይበላለጥ ሁሉም በእኩልነት መታየት አለበት።
2. ዜጐች ቢያልፉም ሀገር ግን ነዋሪ ነች።
3. የትምህርት ቤታችን ንብረት ቢባክን የሚጐዳው መንግሥት ብቻ ነው።
4. ጉቦኝነት ራስን ከችግር ለማላቀቅ የሚጠቅም መልካም ተግባር ነው።
5. በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ዜጐች ሁሉ እኩል መብት የላቸውም።
6. ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ የአንድ ሀገር ክብር መገለጫ ነው።

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. ነፃ መንግሥት፣	ሀ. በራስ ተነሳሽነት የሚከናወን ተግባር።
2. ዜግነት፣	ለ. የሕዝቦች የማንነት መገለጫ።
3. ጉቦ፣	ሐ. ተገቢ ባልሆነ መንገድ የሚገኝ ጥቅም።
4. በጐ ፈቃደኝነት፣	መ. የአንድ ሀገር ሕጋዊ አባል መሆን።
5. ባህል፣	ሠ. ሉዓላዊ።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች እኩልነት የሚረጋገጠው እንዴት ነው?
   ሀ. በመገናኛ ብዙኃን ትምህርት ስለሚሰጥ፣
   ለ. ቋንቋቸው ብቻ ስለሚከበር፣
   ሐ. የራሳቸውን ክልል በመንግሥት ፈቃድ ስለሚያቋቁሙ፣
   መ. ያለምንም ተፅዕኖ የራሳቸውን ዕድል በራሳቸው ስለሚወስኑ።

2. አንድ ዜጋ የዜግነቱን ኃላፊነት የሚወጣው እንዴት ነው?
   ሀ. ለሀገሩ ሕገ መንግሥት ተገዢ በመሆን፣
   ለ. ዴሞክራሲያዊ መብቱ እንዲጠበቅ የሚፈለገውን ያህል እርሱም የሌላውን መብት ሲጠብቅ፣
   ሐ. ግዴታውን በመወጣት የሌላውን ሰው መብት በማክበር፣
   መ. ሁሉም መልስ ሊሆን ይችላል::

3. የጋራ መግልገያ መሣሪያ እንዲሆን የማይመረጠው የትኛው ነው?
   ሀ. የትምህርት ቤት ዲስክ፣
   ለ. የመኖሪያ ቤት ቴሌቪዥን፣
   ሐ. የጥፍር መቁረጫ ምላጭ፣
   መ. የአካባቢ የውሃ ቧንቧ።

4. ከሚከተሉት አንዱ ጉቦ ሊባል ይችላል፣
   ሀ. ለጐበዝ ተማሪ የሚሠጥ ሽልማት፣
   ለ. ጉዳይ ለማስፈፀም በሕጋዊ ደረሰኝ የሚከፈል ገንዘብ፣
   ሐ. በዘመድ እርዳታ ሥራ መቀጠር፣
   መ. በሥራ ልምድ አሸንፎ ሥራ መያዝ።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ሀገራችን ነፃ ሀገር ነች ስንል_____ሀገር ነች ማለታችን ነው።
2. የሀገራችን ሕዝቦች ከሀገራቸው ሀብት እኩል_____መሆን ይገባቸዋል።
3. _____የማንነታችን መገለጫ ምልክት ነው።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ዜግነት ምንድን ነው?
2. የጋራ መገልገያ መሳሪያ ማለት ምን ማለት ነው?
3. የሀገር ፍቅር እንዴት ይገለፃል?

ምዕራፍ ስድስት

ኃላፊነት ስሜት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ ስታጠናቅቂ፣*

- ኃላፊነትን ምንነት ትረዳለህ/ ትረጂያለሽ፤
- የተለያዩ ኃላፊነት ዓይነቶችን ታውቃለህ/ ታውቂያለሽ፤
- ተግባርን በቅንነት፣ በታማኝነትና በሀቀኝነት በመፈፀም በየደረጃው የዜግነት ኃላፊነትን መወጣትን ትገነዘባለህ/ ትገነዘቢያለሽ።

6.1 ኃላፊነትን የመውሰድ ግዴታ ምንነት፤

ሥዕል 6.1 ተማሪዎች በትምህርት ቤታቸው ችግኞችን ውሀ በማጠጣትና በመኮትኮት ላይ

- በሥዕሉ ላይ የሚታዩት ተማሪዎች ተግባር ምንን ያመለክታል?
- ችግኝ መትከል ጥቅሙ ምንድነው?

ስምስም ግቢ

ወ/ሮ ጫልቱና አቶ ጋሻው ባለትዳርና የአራት ልጆች ወላጆች ናቸው። አቶ ጋሻው ሸማኔ ሲሆኑ ወ/ሮ ጫልቱ ደግሞ በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ያስተምራሉ። ብሩክ፣ ገላኔ፣ ቤዛና ገመቹ በመንግሥት ትምህርት ቤት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ይከታተላሉ።

ቤተሰቡ ሥራን በንብረት ይሠራል። እነ ብሩክ የቤት ውስጥ ሥራን በመከፋፈልና በየሣምንቱ በመለዋወጥ ይሠራሉ። የሴትና የወንድ የሚለውን ባህላዊ የሥራ ምደባና ገደብን አያምኑበትም። ጊዜያቸውን በአግባቡ መድበው ስለሚጠቀሙበት በቂ የጥናት ጊዜ አላቸው። ከዚህም በተጨማሪ በየዘንባሌአቸው የልማት ሥራዎችን ይሠራሉ። ብሩክ የጓሮ አትክልት ያለማል፣ ቤዛ ንብ ታንባለች፣ ገመቹ ዶሮ ያረባል፣ ገላኔ የአባቷን ሞያ ይዛ ሽመና ትሠራለች። ግቢያቸው ለም-ለምና ልዩ ልዩ ምርት የሚታይበት በመሆኑ በአካባቢው ሰዎች "ለምለም ግቢ" በሚል ስያሜ ይታወቃል። የአካባቢያቸው ነዋሪዎችም ምርቶቻቸውን ይገዛሉ።

እነ ብሩክ ከሽያጩ በሚያገኙት ገቢ የቤተሰቡን ኑሮ በደንብ ይደግፋሉ። ለትምህርት ቤት የሚያስፈልጋቸውንና ሌሎችም ወጪዎቻቸውን በአብዛኛው በልማታቸው ገቢ ይሸፍናሉ። በተጨማሪም የሰፈራቸው ዕድር ባቋቋመው የአረጋውያን መርጃ ማሕበር አባል ሆነው የአባልነት መዋጮም ይክፍላሉ። በትምህርት ቤትም በክበባት በመሳተፍ የሥራ ልምዳቸውን ለጓደኞቻቸው ያካፍላሉ። እነ ብሩክ ጊዜያቸውንና እውቀታቸውን በአግባቡ ተጠቅመው ተጨባጭ ውጤት በማሳየታቸው በትምህርት ቤትና በቀበሌያቸው እንደ ምሳሌ የሚጠቀሱና የሚመሰገኑ ሆነዋል።

መልመጃ 1

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

?
1. እነ ብሩክ የኃላፊነትን ተግባር ያከናወኑት በምን ሁኔታ ነው?
2. ሥራን የሴትና የወንድ ብሎ መመደብ ትክክል ነው ወይስ አይደለም?
3. በቤትና በትምህርት ቤት የምትሠሩት ሥራ አለ? ካለ ምን ምን እንደሆኑ ለንደኛችሁ ግለፁ።

ኃላፊነትን የመውሰድ ግዴታ ማለት አንድን ጉዳይ በራስ ተነሳሽነት ወይም በሚሰጥ መመሪያ በአግባቡ ለመፈጸም ኃላፊነትን መቀበልና መወጣት ነው፡፡ ሁሉም ሰው በተሰማራበት ሙያና ሥራ ጠቃሚ ውጤት የማሳየት ኃላፊነት ይጠበቅበታል፡፡ ኃላፊነት እንደሙያው ዓይነትና ደረጃዎች ይለያያል፡፡

ለምሳሌ ወላጆች ልጅ ወልደው ማሳደጋቸው፣ ሀኪሞች ማከማቸው፣ መምህራን ማስተማራቸው፣ ሠራዊቱ ሀገር መጠበቁ፣ ገበሬው ማረሱና ማምረቱ፣ ተማሪዎች መማራቸው በተለያዩ የኃላፊነት ሥራዎች መሠማራታቸውን ያመለክታል፡፡ በዚሁ መሠረት ተማሪዎች በትምህርት ቤት ውስጥ በልዩ ልዩ ኮሚቴዎች በመሳተፍ ኃላፊነትን ወስደው ለማከናወን ችግሮችን በመፍታት አስተዋጽኦ የማድረግ ልምድ መውሰድ አለባቸው፡፡

የኃላፊነት ደረጃ ከፍና ዝቅ ሊል ይችላል፡፡ ሆኖም ማንኛውም ሰው በተሠማራበት ሥራ አጥጋቢ ውጤት ለማምጣት ኃላፊነትን የመውሰድ ግዴታ አለበት፡፡ የእያንዳንዱ ሰው ሥራ ጥሩ ውጤት ለራሱ፣ ለንብረተሰቡ፣ ቀጥሎም ለሀገር እድገት ጠቃሚ ነው፡፡ ስለዚህ በተማሪነ ታችሁ ጊዜ ሥራችሁ ትምህርት በመሆኑ በጥሩ ውጤት ለማጠናቀቅ ዓላማ ሊኖራችሁ ይገባል፡፡

ከዚህም በተጨማሪ በቤት ውስጥ በአቅማችሁ ኃላፊነትን በመውሰድ ለቤተሰቦቻችሁ የሥራ አገዛ ማድረግ አለባችሁ፡፡

ወላጆቻችሁ ጊዜ፣ ጉልበትና ሀብታቸውን ሁሉ ለእናንተ በጐ ዕድገት መስዋዕት ማድረጋቸው ጥሩ ዜጋ ለማፍራት መሆኑን መገንዘብ አለባችሁ፡፡ ስለዚህ በአቅምና በችሎታችሁ ኃላፊነትን መውሰድና ጥሩ ውጤት ማሳየት ወላጆችን ማስደሰትና የዜግነት ግዴታን የመወጣት ምልክት ነው፡፡

ኃላፊነትን መውሰድ በትምህርት ቤትም መደረግ ያለበት ተግባር ነው፡፡ የጋራ መገልገያ የሆኑትን የትምህርት ቤት ንብረቶች ከጉዳት መጠበቅ የአያንዳንዱ ተማሪ ኃላፊነት በመሆኑ በባለቤትነት መንፈስ እንክብካቤ ማድረግ ከሁሉም ይጠበቃል፡፡

በተጨማሪም፣ የህፃናትና የሴቶችን ጥቃት መቃወምና መከላከል ከትምህርት ቤት ሕይወት ጀምሮ ሊዳብር የሚገባው የኃላፊነት ግዴታ ነው፡፡

መልመጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

?
1. ኃላፊነትን መወጣት ማለት ምን ማለት ነው?
2. በፈቃደኝነት የሚሠራ ሥራ ኃላፊነትን መወጣት ነው አይደለም? እንዴት?
3. የትምህርት ቤትን ንብረት ተማሪዎች ስምን ይንከባከባሉ?
4. የህፃናትና የሴቶችን ጥቃት መከላከል መጀመር ያለበት ከየት ነው?

6.2 የቃል ኪዳን ምንነትና አስፈላጊነት፤

"የተናገረውን በውጤት አብሳሪ
እውነተኛ ሰው ነው ቃልኪዳን አክባሪ፡፡"

- እላይ በተሰጡት ስንኞች መሠረት ቃልኪዳን ምንድነው?
- ቃልኪዳን በምን ይገለጻል?
- ቃሉን የሚያከብር ሰው ምን ተብሎ ይጠራል?

ጨለማና ክረምት

ባለፈው ሐምሌ 30 ቀን የጣለው ዝናብ እጅግ ከባድ ነበር። የሰቡ ቀበሌ ነዋሪዎች ከየሥራቸው ወደ ቤት ለመግባት ተቸግረው አመሹ። ጕርፍና ጨለማ ካስቸገራቸው ሰዎች መካከል አንዱ አና ጢው አማረ ነው። ዝናብ እየመታው ቶሎ ቶሎ ቢራመድም ጨለማው እየከበደ በመሔዱ መን ገዱንና እርሻውን መለየት አቃተው።

ቢቸግረው የብርሀን ጭላንጭል ወዳየበት ወደ አንዱ ቤት አቅጣጫ ሔደ። ደጋግሞም ተጣራ። ብቅ ያሉት አዛውንት ሁኔታውን በባትሪያቸው ብርሀን አይተው አዘኑለት። ወደ ቤታቸው ገብቶ እንዲጠለል ጋበዙት።

አማረ ግን ልትወልድ የደረሰች ሚስቱ ተጨንቃ እንደምትጠበቀው ገልጾላቸው ባትሪያቸውንና ጥላ እንዲያውሱት ለመናቸው። አዛውንቱም ጉህ ሲቀድ እንዲያመጣላቸው ቃል አስገቡት። ቃሉንም እን ዲያከብር ደጋግመው አሳሰቡት። አማረም የገ ባውን ቃልኪዳን እንደሚፈጽም አረጋገጠላቸው ና አመስግኖአቸው ወደ መንደሩ ተጓዘ። እቤቱ ሲደርስ እንደገመተው ሚስቱ አቻሜ በር ላይ ቆማ ስትጠብቀው አገኛት። ከዚያም ወደ ሞቀ ቤ ታቸው ገብተው፣ ራት በልተው፣ ቡና ጠጥተው በሰላም ተኙ። ሲነጋጋ ሲል አቻሜን ምጥ ያዛት። አማረም ተጨነቀ። ወደ ጕረቤቶቹ በመ ሔድ የሚስቱን በምጥ መያዝ ነገራቸው።

እንደባህላችን በጉርብትና ወግ ሁሉም ሊረዷት ፈጥነው ተሰባሰቡ። ጉህ እንደ ቀደደ ለአዛውንቱ የገባውን ቃል ላለማጠፍ ሚስቱን ለጕረቤቶቹ አደራ ሰጥቶ በሩጫ ገሠገሠ። አንዳንድ ጕረቤ ቶችና ሚስቱም ጭምር ተቹት። አድራጐቱንም ከጭካኔ ቆጠሩበት። እሱ ግን ጥላና ባትሪውን ለማድረስ በሩጫ እንደሔደ በሩጫ ሲመለስ አቻሜ ሴት ልጅ ወልዳ አልል ሲባል ደረሰ።

3. አማረ ሚስቱ በምጥ ተይዛ ወደ አዛውንቱ መሔዱ ጭካኔ ነው? ወይስ አደደለም?
4. በታሪኩ ውስጥ ሀቀኝነት እንዴት ተገለጸ?
5. አዛውንቱን ደግ ናቸው ካልን አማረን ምን እንለዋለን?

ቃልኪዳን ማለት አንድ ሰው የተናገረውን እንደ ሚፈጽመው ለሌላ ሰው የሚሰጠው የቃል መተ ማመኛ ነው። የተናገረውን በተግባር ያሳየ ሰው እውነተኛ ታማኝ ሲባል፣ የተናገረውን በሥራ መተርጐም ያቃተው ደግሞ ቃል አባይ ተብሎ ይናቃል።

ቃልኪዳን ሰውን ለውጤታማ ሥራ የሚገፋፋ ኃይል ነው። እያንዳንዱ ሰው ለራሱ፣ ለቤተሰቡ፣ ለማኅበረሰቡና ለሀገሩ ቃልኪዳን መግባት አለ በት። ለሀገር የሚገባ ቃል ኪዳን በሥራ ሲተረ ጐም የዜግነት ድርሻን መወጣትን ያመለክታል። ለኅብረተሰቡ ኑሮ መለወጥ፣ ለሥልጣኔ መስፋ ፋትና ለሀገር ዕድገት የዜጐች ቃልኪዳን መግ ባት አስፈላጊ ነው። ምክንያቱም ቃልኪዳን ወደተ ግባር የሚያራምድ የህሊና አንቀሳቃሽ ኃይል ነው።

በቤት ውስጥ የሥራን ድርሻ በአግባቡ ከተወ ጣችሁ ትምህርታችሁን በጥሩ ሁኔታ መከታተል ከቻላችሁ ቃል አክባሪ ተባላላችሁ። ቃልን አክ ብሮ የመገኘት ኃላፊነት የሚጀምረው ከቤተሰባዊ የሥራ ተሣትፎ ነውና። ይህም ሁኔታ እድገት እየጨመረ በትምርት ቤት ውስጥ በሚደረጉ ልዩ ልዩ ተሣትፎዎች ይዳብራል። ለምሳሌ ተማሪ ነት በራሱ ቃል ኪዳን ነው። ምክንያቱም ለጥሩ ውጤትና ብቃት ለመድረስ ተማሪዎች የሚሠ ሩት ሥራቸው መማር መማር ሁልጊዜም ጠን ክሮ መማር ነውና።

በተጨማሪም የክፍል አለቃ፣ የክበብ መሪና አስተ ባባሪ ሆኖ ተመርጦ ለማገልገል ቃል መግባትና ኃላፊነትንም ለመወጣት መነሳሳት ነው።

መልመጃ 3

ከላይ በቀረበው ታሪክ መሠረት የሚከተ ሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ቅንነት የሚታየው በማን ተግባር ነው?
2. በአዛውንቱና በአማረ መካከል የተደረገው ቃልኪዳን እንዴት ተፈጸመ?

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ቃልኪዳን ማለት ምን ማለት ነው?
2. ቃሉን የማይፈጽም ሰው ምን ተብሎ ይጠራል?
3. የቃልኪዳን ጥቅም ምንድነው?

6.3 የቅነት፣ የታማኝነትና የሀቀኝነት ምንነት

6.3.1 ቅንነት፣ ታማኝነትና ሀቀኝነት ማለት ምን ማለት ነው?

የነጩሎ ዕቁብ

በአዲስ አበባ ደቡብ ለቡና ላፍቶ የሚባሉ ሁለት ሰፋፊ መንደሮች ይገኛሉ። በመካከላቸው አንድ ሰፊ አደባባይና አስፋልት መንገድ ተሠርቷል። በበጋም ሆነ በክረምት ወደ መንገዱና አደባባዩ ብዙ ነዋሪዎች ከየአቅጣጫው ይመጣሉ። ጨሎ፣ አምስት ጓደኞቹ ደግሞ የሰዎቹን ጫማዎች በክረምት ከጭቃ፣ በበጋ ከአቧራ በማጽዳት ዓመቱን ሙሉ በትጋት ይሠራሉ።

እነጨሎ ዓላማና ራዕይ አላቸው። ትምህርት መማርና ሉቅ መክፈት ዋናዎቹ ዕቅዶቻቸው ናቸው። ይህን እቅዳቸውን ለማሳካት ከገቢያቸው የተወሰነ ይቆጥባሉ። በየቀኑ ሠርተው ከሚያገኙት ገቢ የሃምሣ ሣንቲም ዕቁብ ይጥላሉ። ለዚህም ጨሎ ዳኛ፣ አረጋ ፀሐፊ፣ ቱሉ ገንዘብ ያዥ ሆነው ተመርጠዋል።

የአረጋ ተግባር በየወሩ በዕጣ ወረቀቶች ላይ ስም ጽፎ ጠቅልሎ ማቅረብ ነው። ሆኖም የተሰጠውን ኃላፊነት በመዘንጋት ሁለት ሁለት ብር እየተቀበለ ማጭበርበርን ፈጸመ። ይኸውም በሚጠቀልላቸው ወረቀቶች ላይ የአንድ ሰው ስም በተደጋጋሚ በመጻፍ የዕለቱ ዕጣ ያለተወዳዳሪ ለአንድ ሰው እንዲወጣ ማድረግ ነበር።

በአጭር ጊዜ ውስጥ ማንበብና መጻፍ በጥረቱ የተማረው አንዱ እቁብተኛ ግርማ፣ አረጋ ደጋግሞ የጻፈውን ስላነበበበት አጋለጠው። እነጨሎም ባደረጉት ማጣራት አረጋ እምነት ማጉደሉንና ሀቀኛ አለመሆኑን አረጋገጡ። በዚህ ጊዜ ሀቅ በመናገሩ አረጋ ግርማን ሊደበድበው ሞከረ። ጓደኞቹም ታማኝነቱን በማጉደሉ ወቀሱት። አረጋም በሠራው ስህተት ተፀፅቶ ይቅርታ ጠየቀ። እነጨሎም ከቅንነት ውጭ የሆነ ሥራ በመሥራቱ የታማኝነትን ክብር እንዳጣ በመግለጽ ከስህተቱ እንዲማር መክረው ይቅርታ አደረጉለት። የፀሐፊነቱን ኃላፊነት ደግሞ ለግርማ ሰጡት።

መልመጃ 5

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. እምነትን ማጉደል በታሪኩ መሠረት ውጤቱ ምን ሆነ?
2. የግርማ ተግባር ምንን ያመለክታል?
3. አረጋ ከፀሐፊነቱ መነሳቱ ሰግባብ ነው ወይስ አይደለም?

ማንኛውንም ተግባር በቅንነት፣ በታማኝነትና በሀቀኝነት ማከናወን ማለት በትህትናና በሥላሜዊ ሁኔታ ያለሸፍጥና ማታለል ትክክለኛውን ጉዳይ መግለጽ ወይም በድርጊት ማሳየት ማለት ነው። ታማኝነትም ኃላፊነትን በብቃት መወጣት ሲሆን ሀቀኝነት ደግሞ ቃልኪዳንን በተግባር ፈጽሞ መገኘትን ይገልጻል። ሶስቱ ጽንሰ ሀሳቦች ተያያዥነት አላቸው። አንዱ በሌላው ውስጥ ይገኛል።

ቅንነት፣ ታማኝነትና ሀቀኝነት ለእውነተኛ ተግባር መሠረት የሆኑ ባህርያት ናቸው። በማንኛውም የሥራ መስክ ላይ የተሰማራ ሰው በሙሉ ኃይሉና እውቀቱ፣ በተገቢው ጊዜና ሁኔታ በትክክል ሠርቶ በማጠናቀቅ ውጤቱን ካሳየ ኃላፊነቱን በቅንነት፣ በታማኝነትና በሀቀኝነት ተወጥቷል ማለት ነው። ከዚህ ውጭ በራስ ወዳድነትና እምነትን በማጉደል ሥራን መበደል አሳፋሪና ሀገርን መበደል ነው። ስለዚህ ብቁ ዜጋ ለመሆን በቅንነት፣ በታማኝነትና በሀቀኝነት ለመሥራት የህሊና ዝግጅት አድርጉ። በቤት፣ በአካባቢ እንዲሁም በትምህርት ቤት ኃላፊነትን የመወጣት ልምድ ማዳበር ጠቀሜታው ከፍተኛ ነው።

መልመጃ 6

ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ መልስ ስጡ።

1. ራስ ወዳድነት ማለት ምን ማለት ነው?
2. የብቁ ዜጋ መገለጫው ምንድነው?
3. በትምህርት ቤት ተሣትፎ ቅንነት ታማኝነትና ሀቀኝነት የሚገለጹባቸውን ሁኔታዎች ዘርዝሩ።

6.4 ኃላፊነትን የመወጣት አስፈላጊነት

ሥዕል 6.2 አካባቢን መንከባከብ ሀላፊነትን መወጣት ነው

- አካባቢን መንከባከብን ባንፈቅድ ምን ችግር ሊፈጠር ይችላል?
- የአካባቢን ችግር ለመፍታት የሚደረግ ተሣትፎ ምን ይባላል?
- ሰዎች የአካባቢያቸውን ችግር ለመፍታት የሚያደርጉት ተሳትፎ ምን ይባላል?

አምዬ አስቴር

በብርሃን ጮራ ትምህርት ቤት በሚገኙ ልዩ ልዩ ክበባት መካከል በየዓመቱ ውድድሮች ይካሄዳሉ። ባለፈው ዓመት አሸናፊውና ተሸላሚው የበጐ አድራጐት ክበብ ነበር። የክበቡ ሊቀ መንበር አስቴር አበራ የሰባተኛ ክፍል ተማሪ ነበረች። ያለ መመሪያና ማሳሰቢያ በቤት ውስጥ ማከናወን ያለባትን ተግባር በደንብ ትሠራለች። ሁልጊዜ በማለዳ ተነስታ ለዶሮዎች ጥራጥሬ ሰጥታ ማደሪያቸውን አጽድታ ጥራጊውን ለማዳበሪያነት በአትክልት መደቦቿ ላይ ትበትናለች። ውሻቸው እንዲናፈስ ከፈታችው በኋላ ቤት ትጠርጋለች። ከዚያም ተዘጋጅታ ቁርሷን በልታ ወደ ትምህርት ቤት ፈጥና በመሔድ በሰዓቱ ትደርሳለች። በዚህም እናትዋና ጐረቤቶቻቸው የልብ አውቃ በማለት ያደንቋታል።

በትምህርት ቤትም የምትሳተፍበት ክበብ ውጤታማነት በትጋት ትሠራለች አባላቱንም ታስተባብራለች። ትምህርት ቤቷን ወክላ በተሣተፈችበት የጥያቄና መልስ ውድድር አሸንፋ አንድ ሺህ ብር ተሸልማለች። የተሸለመችውን ብር ለበጐ አድራጐት ክበብ በመስጠት ጠቃሚ ተግባር እንዲሠራበት አድርጋለች።

ክበቡ በጉሮ ችግር ትምህርታቸውን መከታተል ያልቻሉትን ተማሪዎች ይረዳል። ችግረኛ ልጆች በአቅማቸውና በትርፍ ጊዜያቸው በመሥራት ራሳቸውን እንዲረዱ የምክርና የገንዘብ ድጋፍ ይደረግላቸዋል። ይህም የሥራን ባህል እንዲያዳብሩ መሠረት ሆኖአቸዋል።

ከዚህም ሌላ አስቴር በሰፈሯ የወጣቶች የልማት ኮሚቴ ተሣታፊ ነች። ቀበሌው በሰጣቸው ቦታ ላይ ከሚሠራው የልማት ውጤት ገቢ በቀበሌው ውስጥ የሚኖሩ በኤድስ የተጐዱ ሰዎች ይረዱበታል። በየወሩ በሚደረገው የቦይ መጥረግ፣ የቆሻሻ ማስወገድና የፀረ-ኤድስ ትምህርት ላይ በብቃት ትሠራለች።

ሕሙማንና አረጋውያንን በርኅራኄ ስለምትረዳ በብዙዎች ዘንድ የተመሰገነችና የተመረቀች ናት። ስለዚህም አስቴር በዕድሜዋ ሳይሆን በሥራዋ "እምዬ" እየተባለች ትጠራለች።

መልመጃ 7

ከምንባቡ በመነሣት ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1. ኃላፊነት መወጣት ማለት ምን ማለት ነው?
2. አስቴር በቤት፣ በትምህርት ቤትና በአካባቢዋ የምትሠራቸውን ተግባራት ዘርዝሩ።
3. እንደ አስቴር ሁሉ ኃላፊነታችሁን ትወጣላችሁ? እንዴት?

ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው ኃላፊነትን መወጣት ማለት በራስ ተነሳሽነት ወይም ከሌሎች እንዲከናውን የተሰጠን ሥራ በብቃትና በታማኝነት መሥራት ማለት ነው። እያንዳንዱ ሰው በግልና በጋራ ኃላፊነትን የመወጣት ግዴታ አለበት። ተማሪ ስለሆናችሁ ትምህርታችሁን በአግባቡ መማርና በብቃት ማጠናቀቅ ልትወጡት የሚገባ የግል ኃላፊነት ነው። ከዚህ በተጨማሪም በቤተሰብና በአካባቢ ሥራ ከሌሎች ጋር ተሣትፎ ማድረግ ደግሞ የጋራ ኃላፊነትን ማከናወን ነው። በአካባቢ ልማት መሳተፍ በራስ ተነሳሽነት ኃላፊነትን የመወጣት ምሳሌ ነው።

ኃላፊነትን መወጣት ለአሰተሳሰብና ለኑሮ ለውጥ፣ ለሥልጣኔና ብልጽግና መምጣት፣ በአጠቃላይም ከኋላ ቀርነት ለመላቀቅ በጣም አስፈላጊ ነው። እያንዳንዱ ዜጋ በቅንነት፣ በታማኝነትና በሀቀኝነት በተሠማራበት ተግባር ኃላፊነቱን የሚወጣ ከሆነ አድገትና ለውጥ ሊመጣ ይችላል።

ሥዕል 6.4 የጢያ ትክል ድንጋይ

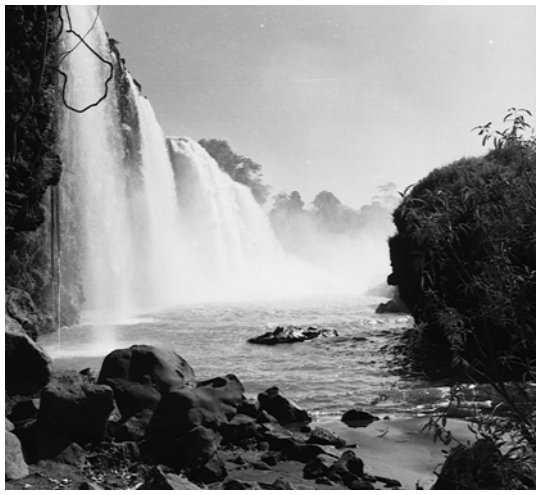
- የጢስ ዐባይ ፏፏቴ ታዋቂነቱ በምንድነው?
- የጢያ የድንጋይ ሀውልቶች የሚገኙት የት ነው? ስለ ሀውልቱ የምታውቁትን ግለጹ።
- ከሥዕሎች የትኛው የተፈጥሮ ሀብት፣ የትኛው ደግሞ ታሪካዊ ቅርስ እንደሆነ ለዩ።

መልመጃ 8

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የሥልጣኔና የዕድገት መሠረቱ ምንድነው?
2. ከአናንተ የሚጠበቀውን ኃላፊነት የምትወጡት እንዴት ነው?
3. በራስ ተነሳሽነት የሚከናወኑ ሥራዎችን ጥቀሱ።

6.5 የተፈጥሮ ሀብትና ታሪካዊ ቅርስ ምንነት፤

ሥዕል 6.3 የጢስ ዐባይ ፏፏቴ

የጫልቱ ሽልማት፤

አቶ ደጀኔ፡ ልጄ የምትፈልጊውን ነገር ልሸልምሽ አስቤያለሁ። ምን እንዳደርግልሽ ትወጃለሽ?

ጫልቱ፡ የምትሸልመኝ በምን ምክንያት ነው አባዬ?

አቶ ደጀኔ፡ ከክፍል አንደኛ በመሆንሽና ትምህርት ትሽን በአግባቡ በማጠናቀቅ ኃላፊነት ሽን በመወጣትሽ ስለተደሰትኩ ልሸልምሽ አቅጃለሁ።

ጫልቱ፡ አመሰግናለሁ አባዬ፣ ሽልማቱ ሽር ሽር ቢሆንልኝ እመርጣለሁ።

አቶ ደጀኔ፡ ጥሩ ሀሳብ ነው ጫልቱ። ወዴት ልውሰድሽ?

ጫልቱ፡ በተማርነው መሠረት በሀገራችን አስደናቂ የተፈጥሮ ሀብቶችና ልዩ ልዩ ታሪካዊ ቅርሶች መኖራቸውን አውቀናል። ከነዚያ አንዳንዶቹን ብታሳየኝ በጣም እደሰታለሁ።

አቶ ደጀኔ፡ ግሩም ሀሳብ ነው ጫልቱ። ለመሆኑ የተፈጥሮ ሀብት ማለት ምን ማለት ነው?

ጫልቱ፡ የተፈጥሮ ሀብት ማለት በመሬት ላይና በመሬት ውስጥ እንዲሁም በውሀ ውስጥ በተፈጥሮ የሚገኙ ናቸው።

አቶ ደጀኔ፡ ጥሩ ተገንዝበሻል ጫልቱ፣ ታሪካዊ ቅርስ የሚባለውስ ምንድነው?

ጫልቱ፡ ታሪካዊ ቅርሶች ደግሞ ሕዝቦች በረዥም ዘመናት ውስጥ የሠሯቸውና ለትውልድ የተላለፉ ቤተመንግሥቶች፣ ሀውልቶች፣ ስዕሎችና የመሳሰሉት ናቸው።

አቶ ደጀኔ፡ መልካም ነው። መሠረታዊውን ሀሳብ ጨብጠሻል። በሚቀጥለው ክፍል ደግሞ በስፋት ትማሪያለሽ። በተፈጥሮ ሀብትነትና ቅርስነት ከሚጠቀሱት መካከል በዚህ ዓመት ሁለቱን ላስጎበኝሽ እችላለሁ።

ጫልቱ፡ በጣም ደስ ይለኛል አባዬ። ስላየሁት ታሪካዊ ቦታና አካባቢ ዘገባ ጽፌ ለክፍል ጓደኞቼ ለማቅረብ እዘጋጃለሁ። የት ልትወስደኝ አስበሃል አባዬ?

አቶ ደጀኔ፡ በዚህ ዓመት በጉራጌ ዞን ሶዶ አካባቢ የሚገኘውን የጢያ የድንጋይ ሀውልቶችና አምቦ አካባቢ የሚገኘውን የወንጪ ሐይቅን አስጎበኝሻለሁ። ሀይቆችና በውስጣቸው የሚገኙ ነገሮች ሁሉ የተፈጥሮ ሀብቶች ናቸው።

ጫልቱ፡ አመሰግናለሁ አባዬ። እኔም ዘገባዬን ለመጻፍ ማስታወሻ ደብተሮቼን አዘጋጃለሁ።

መልመጃ 9

ከላይ የቀረበውን ውይይት መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. የጫልቱ አባት የተደሰቱት ስምንድ ነው?
2. የምታውቂቸውን የተፈጥሮ ሀብቶችና ታሪካዊ ቅርሶች ምንነታቸውንና የት እንደሚገኙ ግለጹ።
3. የተፈጥሮ ሀብት ማለት ምን ማለት ነው? ታሪካዊ ቅርስስ?

የተፈጥሮ ሀብቶች የሰው ልጆች በእውቀታቸውና በሥራ ልምዳቸው ሳያሻሽሏቸው በተፈጥሮ ያሉ ነገሮች ሁሉ የፈተጥሮ ሀብቶች ይባላሉ። እነዚህም ከመሬት በላይ፣ ከመሬት ውስጥ፣ በባሕርና በሐይቆች ውስጥ የሚገኙ ልዩ ልዩ ነገሮች ናቸው። ለምሳሌ ከመሬት በላይ ደን፣ ልዩ ልዩ ዕፅዋት፣ አራዊት፣ አእዋፋት ወንዞች፣ ፏፏቴዎች፣ እንስሳት ወዘተ የሚጠቀሱ ናቸው። ከመሬት ውስጥ ደግሞ፣ ፈሳሽና ጠጣር ማዕድናት፣ ማለትም ወርቅ፣ ነሀስ፣ ብረት፣ ጋዞች ሌሎችም ይካተታሉ።

እንዲሁም በውሀ ውስጥ የሚንቀሳቀሱና የማይንቀሳቀሱ ፍጥረታት ሁሉ በተፈጥሮ ሀብትነት ይታወቃሉ። በሀገራችን ከታወቁት የተፈጥሮ ሀብቶች መካከል፣

- የጢስ ዐባይ ፏፏቴ፣ አዋሽ፣ ተከዜ፣ ገናሌ ወዘተ ወንዞቻችን፣
- ጫሞ፣ አዋሳ፣ ላንጋኖና ጣና ሌሎችም ሐይቆቻችን፣
- በአዋሽ፣ በባሌ፣ በነጭ ሣር፣ በሰሜን ተራሮች ውስጥ የሚገኙ አራዊትና አእዋፋት በምሳሌነት የሚጠቀሱ ናቸው።

የተፈጥሮ ሀብቶችን ማልማት ለሰዎች ሕልውና ብዙ ጠቀሜታ አለው። ለሕዝቦች የጋራ ዕድገትም ሰፊ አገልግሎት ይሰጣል። እያንዳንዱ ዜጋ የተፈጥሮ ሀብቶችን ጠንቅቆ የማወቅ የማልማትና የመጠበቅ ግዴታ አለበት። ይህም ኃላፊነት የመወጣት አንዱ ገጽታ ነው። ለምሳሌ ደንን መንከባከብ በቀላሉ ከእያንዳንዱ ሰው መኖሪያ አካባቢ ይጀምራል።

እናንተም በግቢያችሁ ውስጥ ዛፎችንና እጽዋትን በመትከል አካባቢን በልምላሜ እንዲሸፈን ብታደረጉ የአካባቢ አፈር በውሀ እንዳይሸረሸርና እጽዋት እንዳይወድሙ ይረዳል። በዚሁ ሁኔታ ሁሉም የድርሻውን ቢሠራ በመውደም ላይ ያለው ደናችን ያንሠራራል። የወንዞችም ሆነ የሐይቆች ውሀ በአግባቡ በጥቅም ላይ ከዋሉ ለልማቱ እገዛ ያደርጋል። ደንን መንከባከብ ለአራዊትና ለአእዋፋት መኖር ዋስትና ሲሆን ለእርሻ ሥራ እጅግ ጠቃሚ የሆነውን አፈርም ከመታጠብ ይድናል።

ታሪካዊ ቅርሶች የሚባሉት ሕዝቦች በኖሩባቸው ዘመናት የሠሯቸው የጥበብ ውጤቶች ናቸው። እነዚህ ውጤቶች ለትውልድ በመተላለፍ በታሪክ ማስረጃነት ያገለግላሉ። የሠሯቸው ሕዝቦች የነበራቸውን የሥልጣኔ ደረጃ ያስረዳሉ። ታሪካዊ ቅርሶች ባህላዊና ሃይማኖታዊ ቁሳቁሶች፣ ሀውልቶች፣ አብያተ ክርስቲያናት፣ ቤተ መንግሥታት፣ መስጊዶች፣ ሥዕሎችና የመሳሰሉት ናቸው። ቅርሶቹ እንክብካቤና ጥበቃ ካልተደረገላቸው ይወድማሉ። የቅርስ ውድመት ደግሞ የታሪክ ውድመት ነው። ታሪካዊ ቅርሶች የጋራ ንብረቶቻችን በመሆናቸው ሁላችንም ልንጠብቃቸው ይገባል።

ማንኛውም ሰው ረዘም ያለ ጊዜ ያስቆጠሩ በስጦታ ወይም በውርስ ያገኛቸውን ንብረቶች በቅርስነት መመልከትና መጠበቅ አለበት። በመሆኑም የግልም ሆኑ የጋራ ታሪክና ጊዜን የሚጠቅሱ ቅርሶችን ለይተን ማወቅና መጠበቅ ግዴታችን ነው። የማንነታችን መገለጫ የሆኑት ቅርሶች እንዳይወድሙ፣ እንዳይሰረቁና እንዳይሸጡ መንከባከብ ያስፈልጋል።

መልመጃ 10

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የተፈጥሮ ሀብት ካልተጠበቀ የሚያስከትለው ጉዳት ምንድነው?
2. የሰዎችን ጥበብ ችሎታና የነበሩበትን የሥልጣኔ ደረጃ የሚጠቁመን ምን ይባላል?
3. በምንባቡ ውስጥ ከተገለጹት ታዋቂ ቦታዎች በአካባቢያችሁ የሚገኙ ታሪካዊ ቅርሶች ወይም የተፈጥሮ ሀብት ሁኔታ በማጥናት ለክፍል ተማሪዎች ግለጹ።
4. የተፈጥሮ ሀብቶችንና ታሪካዊ ቅርሶችን በመጠበቅና በመንከባከብ ረገድ የአናንተ ድርሻ ምን መሆን አለበት?

6.6 ኤች አይ ቪ / ኤድስ

ኤች አይ ቪ/ ኤድስ በዓለም ላይ እስከዛሬ መድኃኒት ያልተገኘለት ተላላፊ በሽታ ነው። ሰው ነትን በማዳከምና በሽታዎችን የመከላከል አቅም በማሳጣት ለሞት ያበቃል። ይህ ተላላፊ በሽታ በመዛመት በዓለም ውስጥ ወደ የትኛውም ሀገርና አህጉር ተሠራጭቷል። ሀገራችንም ከገጠር እስከ ከተማ በበሽታው መስፋፋት በመጠቃት ግንባር ቀደም ተጠቃሽ ሆናለች።

ይህ በሽታ እናትና አባትን በሚገልበት ጊዜ ቤተሰብ ይጎዳል። ልጆች ያለሰብሳቢ ይቀራሉ። ትምህርታቸውንም መቀጠል አይችሉም። ከትምርም የተነሣ ለጉዳና ኑሮና ለእንግልት ይዳረጋሉ። ይህ ሁኔታ ሀገር ተረካቢ የሆኑትን ልጆች እድገት ያሰናክላል። ሀገራችንንም አምራችና የተማረ ዜጋ ያሳጣታል። ስለዚህ ይህን አስከፊና አስቸጋሪ የሆነ በሽታ ከመስፋፋት ለማቆምና ለመከላከል የሚተላለፍባቸውን መንገዶች ማወቅ አለብሽ/ አለብህ። መተላለፊያ መንገዶቹን ካወቅሽ/ህ በኋላ ራስሽን/ ራስህን በበሽታው ከመያዝ በመከላከል ኃላፊነትታችሁን ልትወጡ ይገባል።

ኤድስ የሚተላለፍባቸው መንገዶች

- ኤድስ ወይም ቫይረሱ ያለበት ሰው በተወጋበት መርፌ ጤነኛው ሰው ሲወጋ፣
- የሕመምተኛው ሰው ደም ወደ ጤነኛው ሰው ደም ውስጥ ሲቀላቀል፣
- በኤድስ የተያዘ ሰው በተጠቀመባቸው ስለታም መሣሪያዎች፣ (ምላጭ፣ ጥፍር መቁረጫ ወዘተ) ጤነኛው ሲጠቀም፣
- ቫይረሱ ያለበት ሰው በተጠቀመበት የጥርስ ብሩሽ ወይም መፋቂያ ጤነኛው ሲጠቀም፣

መልመጃ 11

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይባቸው።

1. የኤድስ መከላከያ ዘዴዎች ምንድን ናቸው?
2. የወላጆች በኤድስ መሞት ልጆችን የሚጐዳው እንዴት ነው?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ማንኛውም ዜጋ የሀገሩ አለኝታ ነው። ሀገርን የሚረከብ ዜጋ ኃላፊነቱን በአግባቡ መወጣት መቻል አለበት። በተሰጠው ወይም በፈቃደኝነት በጀመረው በማንኛውም ዓይነት ሥራ ላይ ውጤት ያመጣል። በታማኝነትና በቅንነት አንድን ሥራ ማከናወን ከቻለ ቃል ኪዳኑን የጠበቀና የታመነ ዜጋ ነው ።

ኃላፊነትን መወጣት ከሚገለጹባቸው ሁኔታዎች አንደኛው የሀገር ቅርስና ሀብት የሆኑትን ንብረቶች በባለቤትነት መንከባከብና መጠበቅ ነው። የሀገር ሀብት በአግባቡ ለልማት ከዋለ ለሥልጣኔና ለብልጽግና መሠረት ስለሆነ እንክብካቤና ጥበቃ ሊደረግለት ይገባል። ለዚህ ዋነኛ ምሳሌ አድርገን የምንጠቅሰው የአፈራችን በከፍተኛ ፍጥነት እየታጠበ መሔድ ነው። ቅርሶቻችንም ቢሆኑ እንክብካቤና ጥበቃ ያስፈልጋቸዋል።

አስቀድሞ እንደተገለጸው ዜጐች ዋነኛ የሀገር ሀብቶች ናቸው። ራሳቸውን በትምህርትና በእውቀት በማነጽ አምራች ዜጐች እንዲሆኑ ይጠበቅባቸዋል። ለመማርም ሆነ አምራች ሆኖ ሀገርን ለመገንባት በቅድሚያ ጤናማ መሆን ወሳኝነት አለው። በከፍተኛ ፍጥነት በዓለም ላይ እየተዛመተ ያለውን ኤች.አይ.ቪ /ኤድስን መከላከል አለብን። መተላለፊያ መንገዶቹ የተጠቀሱ በመሆናቸው ከነዚህ ራስን በመጠበቅ ኤድስን መከላከል ሌላኛው ኃላፊነትን የመወጣት ገጽታ ነው። ምንም እንኳን ካለማወቅና ካለመጠንቀቅ ሰፊ ጥፋት በማድረስ ላይ ቢገኝም፣ ኤድስ ልናሸንፈው የምንችል ጠላታችን መሆኑን ማወቅ አለብን።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ኃላፊነትን መውሰድ፣	ተግባርን በሰግባቡ ስመወጣት መወሰን።
ቃል ኪዳን፣	የቃል መተማመኛ ወይም ተስፋ።
ቅንነት፣	ደግነት የሚንፀባረቅበት ጥሩ ባህርይ።
ታማኝነት፣	ቃል ኪዳን አክባሪነት።
ሀቀኝነት፣	እውነተኛነት።
የተፈጥሮ ሀብት፣	በሰዎች ዕውቀት ያልተፈጠረ ሀብት (ውሀ፣ መሬት፣አየር)።
ታሪካዊ ቅርስ፣	ያለፉ ዘመናትን ታሪክና ሥልጣኔ ማስረዳት የሚችል ከትውልድ የተላለፈ ሀብት።
ኤች. አይ. ቪ/ኤድስ፣	መድኃኒት ያልተገኘለት ተላላፊና ገዳይ በሽታ።
ስለታም መሣሪያ፣	በቀላሉ ቆዳን መቁረጥ የሚችል መሣሪያ (ምላጭ፣ ስለታም ነገር፣ ወዘተ)።
ጉህ ሲቀድ፣	ሲነጋጋ፣ ንጋት ሲጀምር።
ቃለ አባይ፣	ዋሾ።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ቃል መግባት ለእምነት መተማመኛ መስጠት ነው::
2. ተፈጥሮን መንከባከብ የአዋቂዎች እንጂ የወጣቶች ኃላፊነት አይደለም::
3. ቅርስን መጠበቅ ኃላፊነትን መወጣት ነው::
4. ሀቀኝነት ሌላው የእውነተኛነት መጠሪያ ነው::
5. ኤድስን መዋጋት ከኃላፊነት ጋር ግንኙነት የለውም::

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. አርአያነት፣	ሀ/ ተስፋና የመተማመኛ ቃላት።
2. ቅርስ፣	ለ/ በሰዎች ጥበብ ያልተሠራ።
3. ኃላፊነትን መወጣት፣	ሐ/ ተላላፊ በሽታ።
4. የተፈጥሮ ሀብት፣	መ/ ምሳሌነት።
5. ታማኝነት፣	ሠ/ የታሪክ ማስረጃ።
6. ኤድስ፣	ረ/ የሥራ ውጤት ማሳየት።
7. ቃልኪዳን፣	ሰ/ አለመዋሸት።
	ሸ/ ግዴለሽነት።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ከሚከተሉት ዐረፍተ ነገሮች ኃላፊነት መወጣት የሚገለጽበት፣
   ሀ. ትምህርትን በአግባቡ መማርና ጥሩ ውጤት ማምጣት፣
   ለ. የጥናት ጊዜ እንዳያጋስ በቤት ውስጥ ሥራ አለመሳተፍ፣
   ሐ. የአካባቢ ልማትና ጽዳት የቀበሌ ተግባር ብቻ ነው ማለት፣
   መ.በአሏራ ላለመቆሸሽ መማሪያ ክፍልን አለማጽዳት።
2. ቅርስን መንከባከብ የማን ኃላፊነት ነው?
   ሀ. የታሪክ ተመራማሪዎች፣ ሐ. ዜጎች፣
   ለ. የመንግሥት ባለስልጣናት፣ መ. ሁሉም መልስ ይሆናል::
3. ኒያላ፣ ዋልያ፣ ቀይ ቀበሮ፣
   ሀ. የአገር ቅርስ ናቸው፣
   ለ. የተፈጥሮ ሀብቶች ናቸው፣
   ሐ. በየትኛውም ክፍለ ዓለም የሚገኙ የአራዊት ዝርያ ናቸው፣
   መ. ሀ እና ለ መለሶች ናቸው::
4. ለሀገር ሥልጣኔና ዕድገት ጠቃሚው፣
   ሀ. የዜጐች መማር ነው፣
   ለ. ዘመኑ በፈጠራቸው የቴክኖሎጂ መሣሪያዎች መጠቀም ነው፣
   ሐ. በእውቀት የተደገፈ ሥራን በአጥጋቢ ውጤት ማከናወን ነው፣
   መ. ሁሉም መልስ ነው::

5. ራስን ከኤች. አይ.ቪ/ኤድስ አለመጠበቅ፣
   ሀ. ግዴታን መወጣት ነው፣
   ለ. ለሕይወት ዋጋ አለመስጠትና ኃላፊነትን አለመወጣት ነው፣
   ሐ. ቅድሚያ ለትምህርትና ለጥናት ትኩረት መስጠት ነው፣
   መ. ቃልኪዳንን አክብሮ መገኘት ነው።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ዘመንና ታሪክን ባህልና ወግን የሚገልጹ ነባር ሀብቶች_____ይባላሉ ።
2. በዓለም ላይ በአሁኑ ጊዜ መድሐኒት ያልተገኘለት በሽታ_____ነው።
3. በቴክኖሎጂና በሳይንስ ጥበብ ያልተሠራ ሀብት _____ተብሎ ይጠራል።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ኤች. አይ. ቪ/ኤድስ ከሰው ወደ ሰው የሚተላለፈው እንዴት ነው ?
2. ቃልኪዳንና ታማኝነት ምን ማለት ነው? እንዴት ይገለጻሉ? በምሳሌ አስረዱ።
3. ተማሪዎች በአካባቢያቸው ያለውን የተፈጥሮ ሀብት እንዴት መንከባከብ አለባቸው?

ምዕራፍ ሰባት

ጠንካራ የሥራ ባህል

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ ስታጠናቅቂ፤*

- የጠንካራ የሥራ ባህልን ምንነት ትረዳለህ/ ትረጃለሽ፤
- የሙያ ሥነ ምግባር ምንነትን ታውቃለህ/ ታውቂያለሽ፤
- የሥራ ክቡርነትን ትረዳለህ/ትረጃለሽ።

7.1 ሥራን መፍጠር

7.1.1 ሥራን መፍጠር ማለት ምን ማለት ነው?

ሥዕል 7.1 በተለያዩ መደምቾች የተሰማሩ ሰዎች በሥራ ላይ

- ከላይ ከቀረቡት ሥዕሎች የተረዳችሁትን ግለፁ።
- በሥዕሎቹ ላይ የምታዩዋቸውን ዓይነት ተግባራት ስለሚያከናውኑ ባለሙያዎች የምታውቁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ ግለፁ።

ሥራ መፍጠር ማለት ችሎታን ተጠቅሞ ምርት ወይም ገቢ ለማስገኘት የሚያስችል አዲስ የሥራ ዓይነት ፈጥሮ መሥራት ማለት ነው።

ትንሿ የብረታ ብረት መሥሪያ ግቢ

ድምቡ የ5ኛ ክፍል ተማሪ ነው። ሁልጊዜ የሰ ጡትን የቤት ሥራ በሚገባ ስለሚሠራ መምህሩ ጎበዝ እያሉ ያበረታቱታል። ግን አልፎ አልፎ ልብሱ ቆሻሻ ይነካበት ስለነበር ምክንያቱን ይጠ ይቁታል። ድምቡም እቅሙ በፈቀደ መጠን በግ ቢያቸው ውስጥ ባለው የብረታ ብረት ሥራ ውስጥ አባቱን በሥራ የሚያግዝ መሆኑን ይገልፅ ላቸው ነበር። መምህሩና ተማሪዎች በነድምቡ ግቢ በአካል ተገኝተው ስለዚህ ሁኔታ ለማየት ፍላጐት አደረባቸው።

አንድ ቀን ድምቡ መምህሩንና ጓደኞቹን ለጉብ ኝት ወደቤቱ ለመወሰድ ጥያቄ አቀረበ። መም ህሩና ጓደኞቹም ግብዣውን በደስታ ተቀብለው ወደ ነድምቡ ቤት ሄዱ። እዚያ እንደደረሱ በእነ ድምቡ ግቢ ውስጥ አንድ አነስተኛ የብረታ ብረት መሥሪያና መገጣጠሚያ ማሽኖችን አዩ።

በዚያ ሥፍራ የድምቡን አባት ጨምሮ አምስት የሚሆኑ የጠቋቆረ ቱታ የለበሱ ሠራተኞች ነበሩ። ሠራተኞቹ በተለያየ መሣሪያ ብረት ሲቆርጡ፣ ሲያግሉና ሲቀጠቅጡ ተመለከቱ። በዚያ ሥፍራ አንዱ ሲሠራ ሌላው ቆሞ ሳይመለከት በትጋት ሥራቸውን ያከናውናሉ።

የድምቡ መምህርና የክፍል ጓደኞቹ ባዩት ነገር በጣም ተደሰቱ። ሠራተኞቹ በጣም ፈጣኖችና ሥራቸውን የሚያከብሩ መሆናቸውን ከሚያደርጉት የሥራ እንቅስቃሴ ተገነዘቡ። በግቢው ውስጥ ብዙ የሚሠሩ ዕቃዎችንና የበር መዝጊያም ሆነ መስኮት የሚያሠሩ ደበንኞችን ተመለከቱ።

ባለፈው ሳምንት የተማሩትን ማለትም "ጠንካራ የሥራ ባህል" የሚለውን የትምህርት ርዕስ አስታወሱ። መምህራቸው በክፍል ውስጥ ያስተማሯቸውን በዚህ ትንሽ ብረታ ብረት መሥሪያ ቦታ በተግባር ተመለከቱ። መምህሩና ተማሪ ዎቹ ድምቡ ከትምህርት ቤት መልስ መሣሪያ በማቀበልና በመላላክ እንደሚያገለግል ከድምቡ አባት ሲሰሙ ይበልጥ አደነቁት።

መልመጃ 1

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከታሪኩ የተረዳችሁትን ሀሳብ ስክፍል ጓደኞቻችሁ ንገሯቸው።
2. ከነድምቡ ሠራተኞች ምን ትማራላችሁ?
3. ከድምቡ ተግባር ምን ተረዳችሁ?

ታጠቁ ስሥራ

ማጣት ድንቁርና - ድህነት በሽታ፣
በተባበረ ክንድ - በሥራ እንዲረታ።
ሁላችሁ ተነሱ - ለሥራ ዝመቱ፣
ሀገር ማደጊያዋ - ዛሬ ነው ጊዜያቱ።
እንደጉንዳን ሕብረት - እንደንብ ታታሪ፣
ጥበብን ፈላጊ - ዕውቀትን መርማሪ፣
የነገ ትልቅ ሰው - የዛሬ ተማሪ።
ጥገኝነት ፀያፍ - መሆኑን አውቃችሁ፣
ሳይሠሩ መብላትን - ሥንፍናን ንቃችሁ፣
ትንሽ ትልቅ ቀርቶ - ሥራን አክብራችሁ፣
በርትታችሁ ሥሩ - በአንድነት ሆናችሁ።

መልመጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በግጥሙ መሠረት መልሱ።

1. ግጥሙን ካነበባችሁ በኋላ የተረዳችሁትን ሀሳብ በአጭሩ ገልፃችሁ ፃፉ።
2. በግጥሙ 5ኛ፣ 6ኛና 7ኛ መስመር የተገለፀውን ሀሳብ ስመምህራችሁ አብራሩላችሁ።
3. በግጥሙ ውስጥ «ጥገኝነት ፀያፍ መሆኑን አውቃችሁ» ሲል ምን ማለቱ ነው?

ሰናይት

ሰናይት ፈቀደ ልጅ ሳለች ክዕለታት ባንደኛው ቀን እናትና አባቷ ስለጀመሩት የግል ሥራ ሲወያዩ ትሰማ ነበር። ወዲያው የራሷን ሥራ ለመፍጠር አንድ ሃሳብ ይፈልቅላታል። ይህም ሰዎች ተጠቅመው የሚጥሏቸውን የተለያዩ ብልጭልጭ ወረቀቶችን በመልቀም መሸጥ ነበር።

ሰናይት በምትኖርበት አካባቢ ባህላዊ ስፌት እየሰፉ በማስጌጥ የሚተዳደሩ ባለሙያዎች ነበሩ። እነዚህ ሰዎች ብልጭልጭ ወረቀቶችን ለስፌት ማስጌጫ ስለሚፈልጓቸው ሰናይት የሰበሰቧቸውን ወረቀቶች የሚገዙ ብዙ ደንበኞች አፈራች።

እንዲህ እያለች ባጭር ጊዜ ውስጥ ሌላ ንግድ ለመጀመር የሚያስችላት ወረት አጠራቀመች። ከዚያም የትራስ ልብስ ጠልፎ በመሸጥ ሥራ ላይ ተሰማራች። ቀጥሎም የገንዘብ አቅሟን በማዳበር ወደ ሌላ ስራ ተረማመደች።

ቀስ በቀስም እያደገች ስትሄድ በልብስ ስፌት በመሠልጠን የራሷን የልብስ ዲዛይንና የስፌት ሱቅ ከፈተች። እንዲሁም ልዩ ልዩ የሙሽራ ልብሶችን በማከራየት የገቢ ምንጯን አዳበረች።

የፈጠራ ሥራዋን ለማሻሻል የሚያስችሏትን የልብስ ስፌት መኪናችና ዘመናዊ የልብስ ቅድ መሣሪያዎችን ገዛች። ሠናይት በአሁኑ ወቅት በአካባቢዋ የታወቀች የልብስ ስፌት ባለሙያ ለመሆን በቅታለች።

መልመጃ 3

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. በታሪኩ ውስጥ ሰናይት ሥራ ለመፍጠር ያሰበችው በምን ምክንያት ነው?
2. ከሰናይት ምን ምን ነገሮችን ለመማር ቻላችሁ?
3. እናንተስ ወደፊት ምን ዓይነት ሥራ ለመሥራት ታስባላችሁ? በቡድን ሆናችሁ ተወያዩ፡፡

ሁሉም ሰው የፈለገውን የሥራ ዓይነት በመፍጠርና በማሻሻል ወደ ከፍተኛ ደረጃ ላይ መድረስ ይችላል፡፡ አንድ ሰው ሥራን ፈጥሮ ለመኖር በቅድሚያ የሚያስፈልጉት መሠረታዊ ነጥቦች የሚከተሉት ናቸው፡፡

1. **የሥራን ክቡርነት መረዳት፣** ሥራን ትንሽ ትልቅ ነው ብሎ ሳያማርጡ በሥራ ክቡርነት በማመን ማንኛውንም ሥራ ለመሥራት መዘጋጀት፣
2. **የራስ ተነሳሽነት፣** አንድ ሰው ሥራ መፍጠርና መሥራት አለብኝ ብሎ ራሱን ለሥራ ማዘጋጀትና መንቀሳቀስ፣
3. **ጥረትን ማዳበር፣** ሥራን ለመፍጠርና የሥራ ፈጠራን በየጊዜው ለማሻሻልና ለማዳበር ያልተቋረጠ ጥረት ማድረግ።

የሰው ልጅ የራሱን ኑሮ ከጊዜ ወደ ጊዜ እያሻሻለና እየለወጠ የመጣው በሥራ አማካይነት ነው፡፡ ሰው ሥራን ጠንክሮ በመሥራቱ ጥንት ከነበረበት ኋላቀር የአኗኗር ዘዴ ወደተሻለና ወደ ዘመናዊ የኑሮ ደረጃ ሊደርስ ችሏል፡፡

ዛሬ የምናያቸው የቴክኖሎጂ ውጤቶች ሁሉ የሰው ልጅ የሥራ ውጤቶች ናቸው፡፡ የአንድ ሕዝብ ጠንካራ የሥራ ባህል ሲዳብር ሀገሩንና ወገኑን ወደ እድገት ደረጃ ሊያሸጋግርና በዚህም ራሱንና ቤተሰቡን ሊረዳ ይችላል፡፡

ሥራን ትንሽ ወይም ትልቅ ብሎ መምረጥ ተገቢ አይደለም፡፡ ይህ ከሆነ ልማትና ዕድገት ሊመጣ አይችልም፡፡ የሥራ ትንሽ ወይም ትልቅ የሚባል ምርጫ መኖር የለበትም፡፡ ማንኛውም ሥራ ክቡር ነው፡፡ ለምሳሌ እናንተ ሥራ ለመፍጠር ታስቡ ይሆናል፡፡ ይህ ታላቅ ነገር ነው፡፡ ማሰቡ ብቻ ሳይሆን ለመፍጠር የምታስቡትን ሥራ ሳትዘገዩ ወደተግባር መለወጥ ይገባችኋል፡፡

ማንኛውም ሥራ ክቡር ነው።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ስመሆኑ ሥራን ፈጥሮ እየሰሩ ስመኖር በእናንተ በኩል ምን ምን ያስፈልጋ ችኋል? በደብተራችሁ ላይ ዘርዝሩና ለመምህራችሁ አንብቡላቸው፡፡
2. ጠንካራ የስራ ባህል ስሀገር ልማት የሚኖረውን አስተዋፅኦ ግለፁ፡፡
3. ሰዎች ስለ ሥራ ክቡርነት ሲናገሩ ሰምታችሁ ታውቃላችሁ? በደብተራችሁ ላይ ዘርዝሩና ለመምህራችሁ አንብቡላቸው፡፡

7.2 ሳይሰሩ መብላት

7.2.1 ሳይሰሩ መብላት ምን ማለት ነው?

- ልጆች እናንተ ከትምህርት ቤት መልስ የምትሰሩት ሥራ አለ? ለክፍል ጓደኞቻችሁ ንገሯቸው፡፡
- ሳይሠሩ መብላት መጥፎ መሆኑን የሚገልጽ አንድ ምሳሌ ለመምህራችሁ ንገሯቸው፡፡

ሳይሠሩ መብላት ማለት ሌሎች ሰዎች በለፉበትና በደከሙበት ውጤት መጠቀም ማለት ነው፡፡ ሰዎች ራሳቸውንም ሆነ ቤተሰባቸውን ለማገዝ በሥራ መሳተፍ አለባቸው። ማንም ሰው በቤተሰብም ይሁን በሕብረተሰብ አባልነቱ ሥራ ካልሠራ የሌሎች ሸክም ሆነ ማለት ነው፡፡

ሳይሠሩ መብላት ደግሞ በሰዎች ዘንድ አስነ ዋሪና የሚነቀፍ ድርጊት ነው። ሠራተኛ ሰው ለራሱም ሆነ ለሀገር የሚጠቅም ተግባር የሚያ ከናውን ስለሆነ በሰዎች ዘንድ የሚወደድና የሚከበር ነው።

መልመጃ 5

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ሳይሠሩ መብላት ማለት ምን ማለት ነው?
2. ሥራ መሥራት ያስብን ለምንድን ነው?
3. ሳይሠሩ መብላት የሚጐዳው ማንን ነው?

7.2.2 ሳይሠሩ መብላት የሚያስከትላቸው ችግሮች

- በእናንተ አቅም መሠራት አለባቸው የምት ሏቸውን ሥራዎች ዘርዝሩ።

ሥራ የሰው ልጆች የመኖር ዋስትና ነው። አንድ ሰው ካልሥራ ጤናማና የተሟላ ኑሮ ለመኖር አይችልም። ሰው ለመኖር ቢያንስ ምግብ፣ ልብስና መጠለያ ያስፈልገዋል። እነዚህን መሠረታዊ ፍላጎቶች ለማሟላት ደግሞ ሥራ መሥራት ይኖርበታል።

ሥራ መሥራት እየቻለ የማይሠራ ሰው በማ ንም ዘንድ ተቀባይነት አይኖረውም። ይሁን እንጂ አንዳንድ ሰዎች ሥራ ሣይሠሩና ሳይደ ክሙ መኖር ይፈልጋሉ። እንዲህ ዓይነት ሰዎች እነሱ ሳይሠሩና ሳይደክሙ ሌሎች የሠሩትን የሚበሉ ናቸው። ይህ ተገቢ አይደለም። እነሱ ሳይሠሩ ሌሎች የሠሩትን የድካም ፍሬ ስለ ሚካፈሉ የሠራተኞች ድርሻ ትንሽ ይሆናል። በዚህ ምክንያት ሁሉም ሰው በአቅምና በችሎ ታው ለመሥራት ካልተጣጣረ የሰዎች የኑሮ ሁኔታ ሊሻሻል አይችልም። የሀገር ዕድገትም አይኖርም። ሰዎች ሥራ ሳይሠሩ መኖር የሚፈ ልጉ ከሆነ ጥገኝነት ይስፋፋል። ጥገኝነት ማለት የሌሎችን እጅ በመጠበቅ ባልደከመበት ሀብት መኖር ማለት ነው። ስለዚህ ሌሎች በለፉበት ተቀ ምጦ የመብላት ልምድ መቅረት ይኖርበታል።

መልመጃ 6

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሳይሰሩ መብላት ምን ችግር ያስከትላል?
2. ጥገኝነት ከሚመጣባቸው ምክንያቶች ሁለቱን ግለጹ።
3. ሥራ የሰው ልጆች ዋስትና ነው የሚባለው በምን ምክንያት ነው?

7.2.3 ሳይሠሩ መብላትን መፀየፍ

- ሳይሠሩ መብላት አፀያፊ ነው የሚባለው ለምንድነው?

ሣይሰሩ መብላት ነውርና አፀያፊ ተግባር ነው። በቤተሰብና በሀገር ደረጃም ቢሆን የልማት እና የእድገት አንቅፋት ከሚሆኑት ችግሮች አንዱ ነው። ስለዚህ ሳይሰሩ መብላትን በመ ፀየፍ እና ሳይሰሩ ለመኖር የሚፈልጉ ሰዎችን በማስተማር ሁሉም ሠርቶ እንዲኖር ማበረ ታታት ያስፈልጋል።

የነመገርቱ ግቢ

መገርቱና አቻንጋ ጓደኛሞች ናቸው። ሁለቱ ጓደኛሞች አንድ ቀን የቤት ሥራቸውን እነ መገርቱ ቤት እየሠሩ ሳለ አቻንጋ በግቢው ውስጥ የተተከሉትን አበቦችና የጓሮ አትክል ቶች ተመልክቶ በልምላሜያቸው ተገረመ፣ መገ ርቱንም እንዲህ በማለት ጠየቃት። "የግቢ ያችሁ ተክሎች ያምራሉ፣ በሚገባም በቅለዋል፣ ማነው የሚንከባከባቸው?"

መገርቱም ችግኞችን ከሌላ ቦታ በማምጣት የተ ከሉት አባቷ መሆናቸውን እሷና ታናሽ ወን ድሟ ደግሞ በማረምና ውሃ በማጠጣት በየተራ እንደሚሠሩ ነገረችው።

አቻንጋ ከዚያ በፊት በቤቱ ውስጥ ሥራ ሠርቶ ስለማያውቅ በጣም ተገርሞ "ትንንሽ ልጆች ሥራ ይሠራሉ እንዴ?" ሲል ጠየቃት።

መገርቱም በመገረም እየተመለከተችው "በርግጥ ትንንሽ ልጆች እንደ ትልቅ ሰው ከባድ ሥራ ሞችን አይሠሩም፣ ይሁን እንጂ ቀላል ሥራ ሞችን መሥራት መልመድ አለባቸው። በአ ቅምና በችሎታቸው ሥራን መሥራት አስፈ ላጊ መሆኑን ከልጅነታቸው ጀምሮ ማመንና መለማመድ ይኖርባቸዋል" አለችው።

ኡቻንጋ እስከአሁን በቤተሰቡ ውስጥ በሚችለው ሥራ ባለመሳተፉ ተፀፀተ፣ ሌሎች የደከሙበትን ሲበላ በመቆየቱም አዘነ። ከዚያን ቀን ጀምሮ ኡቻንጋ በሰ አቅም ሊሠሩ የሚችሉ ሥራዎችን በመሥራት ቤተሰቡን ማገዝ ጀመረ።

መልመጃ 7

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከመገርቱና ከኡቻንጋ ታሪክ ምን ተማራችሁ?
2. ህፃናት በሚችሉት ሥራ መሳተፋቸው የሚጠቅመው ማንን ነው? ተወያዩበት
3. የኡቻንጋ የመጨረሻ ውሣኔ ምን ነበር?

ራሳቸውንና አካባቢያቸውን በሚጠቅም ሥራ ላይ የተሰማሩ ሰዎች ሥራ መሥራትን የሚ ወዱ ናቸው። ይህን የመሰለ ሀሳብ ያላቸው ሰዎች ለራሳቸው ብቻ ሳይሆን ሌሎች ሰዎችም ሳይሠሩ መብላትን እንዲፀየፉና ሠርተው እንዲ ያገኙ የሚያነቃቁ ናቸው።

ሰው መኖር ያለበት አቅምና ችሎታው በሚፈቅ ደው ሥራ ላይ ተሰማርቶ በሚያገኘው ውጤት መሆን ይገባዋል። በሥራ ውጤታቸው ራሳቸ ውንም ሆነ ሀገራቸውን ማልማት የሚፈልጉሰ ዎች ሣይሠሩ መብላትን ይፀየፋሉ። ሆኖም አን ዳንድ ሰዎች ሌላው የደከመበትን ተቀምጦ መብ ላት ይፈልጋሉ። ይህ ግን በግለሰብ፣ በቤተሰብና በሀገር ደረጃ ጉዳት የሚያመጣ ስለሆነ በጥ ብቅ መወገዝ አለበት። በሌላ በኩል ሳይሠሩ መብላትን የሚፀየፉ ሰዎች ለሌሎች ሰዎችም መልካም ምሣሌዎች ናቸው።

መልመጃ 8

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሴሎች የስፋበትን ሳስመብሳት እናንተ ወደፊት ምን ማድረግ አለባችሁ?
2. በቤት ውስጥ ሥራ የእናንተ ድርሻ ምንድን ነው?
3. አንድ ሰው የሌሳው ሰው ጥገኛ ነው የሚባለው መቼና ምን ሲሆን ነው?

7.3. ሕገ መንግስታዊ የሥራ መብቶች

- ዜጎች ሊሠሩ የሚችሉትንና የማይች ሉትን ሥራ ማን ይመርጥላቸዋል?

ሥራ እየሠሩ መኖር የሁሉም ዜጎች መብት ነው። ማንኛውም ሰው ለመኖር መሥራት አለ በት። ሕፃናት በሚችሉት የሥራ ዓይነት መሳ ተፋቸው ጥሩ ነው። ይሁን እንጂ ከዕድሜና ከአቅማቸው በላይ የሆነና የጉልበት ብዝበዛን የሚያስከትል ሥራ መሥራት አይገባቸውም። ስለሆነም ማንም ሰው የመኖር ሕገመንግሥታዊ መብት እንዳለው ሁሉ ሠርቶ ማደር የሚች ልበት ሕገ መንግሥታዊ መብትም አለው።

የመሥራት መብት የተነፈገው ሰው የመኖር መብቱንም ተገፏል ማለት ነው። ምክንያቱም የሰው ልጅ ኑሮና ሥራ የማይነጣጠሉ በመሆ ናቸው ነው።

መልመጃ 9

በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ።

1. የጉልበት ብዝበዛን የሚያስከትል ሥራ ስንል ምን ማለታችን ይመስላችኋል?

7.3.1 የፈለጉትን ሥራ በፈለጉት ቦታ የመሥራት መብት

ሥዕል 7.2 በተለያዩ ሙያዎች የተሰማሩ ሰዎች

- ሥዕሉ ላይ የምታይዋቸው ሰዎች በምን ዓይነት የሥራ መስክ የተሰማሩ ይመስላችኋል?
- እናንተ ወደፊት ምን ሠርታችሁ ለመኖር ትፈልጋላችሁ?

ለሁሉም ዜጐች የተፈቀደውና በሕገ መንግሥቱ የተቀመጠው የመሥራት መብት ሕገ መንግሥታዊ የመሥራት መብት በመባል ይታወቃል። እነዚህ ሕገ መንግሥታዊ የመሥራት መብቶች የሚከተሉት ናቸው።

1. ማንኛውም ኢትዮጵያዊ የፈለገውንና የመረጠውን ዓይነት ሥራ የመሥራት መብት አለው። ሁሉም ሰው ተመሳሳይ የሥራ ፍላጎት አይኖረውም አንዱ ገበሬ፣ ሌላው መምህር፣ አንዱ ሐኪም፣ ወዘተ በሚል የሙያ መጠሪያ የተሰማራበት የሥራ መስክ እንደየ ፍላጎቱ ይለያያል። ይሁን እንጂ ማንም ሰው በዜግነቱ በመረጠው የሥራ ዓይነት መሠማራት በሕግ የተሰጠው መብት ነው።

2. ማንኛውም ሰው ሙያውን የመምረጥና ወደ ፈለገው ቦታ ሔዶ የመሥራት መብት አለው። ይህ ማለት ማንኛውም ዜጋ የመረጠውን የሙያ መስክ ወደየትኛውም የሀገሪቱ ክልሎች ሄዶ የመሥራት መብቱ በሕግ ተረጋግጦለታል ማለት ነው። አንዳንድ የሙያ ዓይነቶችን ለማከናወንና ለማምረት ከቦታ ቦታ ልዩነቶች ሊኖሩ ይችላሉ። ለምሳሌ አንድ ሸክላ ሠሪ ከነበረበት ቦታ የሸክላ አፈር በብዛት ወደሚገኝበት ቦታ በመሄዱ ሥራውን ሊቀጥል ይችላል።

3. ማንኛውም ሰው የግል ንብረት የማፍራትና የባለቤትነት መብት አለው። ይህም አንድ ዜጋ በመረጠው ሙያና በፈለገው አካባቢ ተሠማርቶ የመሥራት፣ የግል ንብረት የማፍራትና የባለቤትነቱን መብት የማስጠበቅ ሕገ መንግሥታዊ መብት አለው።

ከላይ የተጠቀሱት እነዚህ የመሥራት ሕገ መን ግሥታዊ መብቶች ለሁሉም ዜጐች በእኩል የተ ሰጡ ነፃነቶች በመሆናቸው ሁሉም ዜጋ ሠርቶ እንዲያድር ሙሉ መብት የሚያጐናጽፉ ናቸው። ሰው እነዚህን መብቶች ተጠቅሞ ሥራ በሠራ ቁጥር ሕይወቱ ይለወጣል፣ የቤተሰቡ ኑሮ ይሻ ሻላል፣ የቤተሰብ ማደግ ደግሞ የአካባቢና የሀገር እድገትና ልማትን ያመጣል። የአንድ ሀገር ዜጐች የመሥራት መብቶቻቸውን ተጠቅመውና ተባብ ረው ከሠሩ ሀገር ትለ ማለች፣ የሕዝብ ኑሮ ደረጃም ይሻሻላል።

መልመጃ 10

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሕገ መንግሥታዊ የሥራ መብት ማለት ምን ማለት ነው?
2. ሰው የራሱና የቤተሰቡ ህይወት ተለ ውጦ ለማየት ምን ማድረግ ይጠበ ቅበታል?

7.3.2 የግል ንብረት የማፍራት መብት

- የግል ንብረት ሲባል ምን ማለት ነው?

የግል ንብረት ሲባል አንድ ሰው በግሉ የሚኖ ረው የራሱ ሀብት ሲሆን ይህም ለምሳሌ ያህል የመኖሪያ ቤትን፣ የቤት እንስሳትን፣ የእ ርሻ መኪናን፣ የእርሻ መሣሪያዎችን ወዘተ የሚ ያካትት ነው። ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በየትኛ ውም ቦታና አካባቢ የመረጠውን ሥራ ሠርቶ መኖር ይችላል። በሚሠራው የሥራ ውጤትም የመጠቀም መብት አለው። ከዚህም በላይ ሠርቶ ከሚያገኘው ውጤት ንብረት የማፍራትና በንብ ረቱም የማዘዝ መብት አለው።

መልመጃ 11

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አንድ ሰው የግሉ የሆነ ንብረት ለማፍራት የሚችለው እንዴት ነው?
2. የቤተሰባችሁ የግል ንብረት የሆኑትን ጥቀሱ?

7.4 ሙያና የሙያ ሥነ ምግባር ምንነት

- ሙያ ሲባል ምን ምንን ያጠቃልላል?
- የሙያ ሥነ ምግባር ማለት ምን ማለት ነው?

ሙያ የራሱ የሆነ ልዩ ዕውቀትንና ችሎታን የሚጠይቅ የሥራ ዓይነት ነው። ለምሳሌም ያህል ግብርና፣ ጋዜጠኝነት፣ መምህርነት ዳኝነት፣ የመሳሰሉት የሙያ ዓይነቶች ናቸው።

የሙያ ችሎታ ማለት በአንድ ሥራ ላይ ለመሠ ማራት የሚያስችልና ስለዚያ ሙያ ሊኖረን የሚገባው ዕውቀትና ችሎታ መኖር ማለት ነው።

የሙያ ሥነምግባር ማለት ደግሞ አንድ ሙያ በተግባር ላይ ሲውል ባለሙያው ሊያከብረው የሚገባው የሙያው ደንብና የአሠራር ሥነሥ ርዓት ነው። ሁሉም የሙያ ዓይነቶች የራሳ ቸው የሆኑና የተለያዩ የሙያ ሥነምግባሮች አሏቸው።

ይሁን እንጅ በሁሉም ሙያዎች የምናገኛቸው የጋራ የሆኑ የሙያ ሥነምግባሮች አሉ። እነዚህ የሙያ ሥነምግባሮች በሁሉም ባለሙያ ዘንድ መከበር የሚገባቸው ናቸው። እነዚህም ሥራን ማክበር፣ በቅንነት ማገልገል፣ ለደንበኛ ታማኝ መሆን፣ ሀቀኝነት፣ የሙያ ግዴታን መወ ጣት፣ በሙያው ተጠቅሞ ሌሎችን አለመጉዳት፣ በተገልጋዩ ላይ አድሎ አለመፈፀም የሚሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

ማንኛውም ተገልጋይ ትክክለኛ አገልግሎት የሚሰጠውንና የማይሰጠውን ባለሙያ በአጭር ጊዜ ውስጥ ለማወቅ ይችላል። ጥሩ አገልግሎት የሰጠውን ባለሙያ ያከብራል፣ የዘወትር ደንበ ኛው ለመሆንም ይጥራል። በሌላ በኩል የሙያ ሥነምግባሩን ያልተወጣን ግለሰብም ሆነ ድር ጅት ያወግዛል፣ ከዚህም አልፎ መብቱ እንዲከበ ርለት በአደባባይ ሊጠይቅ ይችላል። ይህ እየተ ደጋገመ ከሔደ ድርጅቱ ከሰራ ላይ ይወድቃል ማለት ነው።

መልመጃ 12

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በሁሉም ባለሙያ ዘንድ መከበር ያለባቸው የሙያ ሥነምግባሮችን ዘርዝሩ።
2. ጥሩ አገልግሎት መስጠት የሚጠቅመው ማንን ነው?

7.4.1 ለሙያው ደንብና የሥራ መርሆዎች መገዛት

- ለሙያ ደንብና መርሆዎች መገዛት ማለት ምን ማለት ነው?

እያንዳንዱ ሙያ የራሱ የሆነ ውጤት አለው። አንድ ባለሙያ የሚሠራው ሥራ ውጤታማ ይሆን ዘንድ አስቀድሞ የዚያን ሙያ የሥራ ሥነሥርዓቶች በሚገባ ማወቅ ይኖርበታል። ለምሳሌ አንድ ገበሬ ጥሩ ምርት እንዲያገኝ በወቅቱ መሬቱን ማለስለስ፣ ከዚያም እህሉን መዝራትና እንክብካቤ ማድረግ ይጠበቅበታል።

ይህን የአሠራር ሥርዓት ከተከተለ ራሱንና ቤተሰቡን ለመመገብ እንዲሁም ሸጦ የሚያስፈልጉትን ሌሎች ነገሮች ለመግዛት ይችላል ማለት ነው። ነገር ግን እነዚህን ሥርዓቶች ካልተከተለ የሚፈለገውን ውጤት አያገኝም።

እንዲሁም አንድ መምህር ተማሪዎቹን አስተምሮና በዕውቀት ገንቦቶ ነገ የተሻሉ ዜጐች ለማድረግ አስቀድሞ የሥራ ፍቅር፣ ሰዓት የማክበር፣ ተማሪዎቹን የመውደድና አሳታፊ የመማር ማስተማር ዘዴ ሊኖረው ይገባል። ይህ ካልሆነ ግን ተማሪዎቹን በሚፈልገው ዕውቀት ገንብቶ መልካም ዜጎች ሊያደርጋቸው አይችልም።

መልመጃ 13

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. አንድ ባለሙያ በሚሠራው ሥራ ውጤታማ ስለመሆን ምን ማድረግ ይጠበቅበታል?
2. በትምህርታችሁ ውጤታማ እንድትሆኑ ከአናንተስ ምን ይጠበቃል?

7.4.2 የሙያ ችሎታን ማዳበር

ሥዕል 7.3 የሙያ ሥልጠና

- በሥዕሉ ላይ ያሉት ሰዎች በመሰልጠናቸው ምን ጥቅም ያገኛሉ? ሀገራቱስ?

አንድ ሥራ ጥሩ ውጤት የሚኖረው ባለሙያው ራሱንና ሙያውን ለማሳደግ በሚያደርገው ጥረት ነው። የሥራን ውጤታማነት ለማሳደግ የሙያ ችሎታን ማዳበር ያስፈልጋል።

በየጊዜው ችሎታን ለማዳበር የሚያስችሉ ሥልጠናዎችን መውሰድ የሥራ ውጤትን ከፍ ያደርጋል። ከዚህም ሌላ ስለሙያው የተሻለ ዕውቀት ያላቸውን ሰዎች በመጠየቅ መረዳት ያስፈልጋል። የሙያ ችሎታ ለማዳበር የሚጣጣር ሰው ጥንካሬ ባለሙያ ይሆናል። የምርት ውጤቱ ከፍ ያለና ጥራቱም የተሟላ ይሆናል። ጥራት ያለው ምርት የሚያመርት ባለሙያ በተጠቃሚዎቹ ዘንድ ዕምነት ያተርፋል። ስለዚህ ማንኛውም ሠራተኛ በሚሠማራበት የሙያ ዘርፍ ጥሩ ውጤት ለማግኘትና ለሕብረተሰቡ ተገቢውን አገልግሎት ለመስጠት ይችል ዘንድ ሙያው የሚጠይቀውን ሥነ ምግባር ማክበር ይጠበቅበታል።

ይህ በተግባር በሚተረጉምበት ጊዜ ባለሙያው፣ ቤተሰቡና አካባቢው ይጠቀማል ማለት ነው። ይህ ሕዝቡን በቅንነት በታማኝነትና በመልካም ሙያዊ ሥነ ምግባር ማገልገል ደግሞ ሀገርን ወደ ልማትና እድገት ያሸጋግራል።

መልመጃ 14

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከሥልጠና ሌላ ሙያ በምን በምን ሁኔታ ሊዳብር ይችላል?
2. ከሌሎች ጋር አብሮ መሥራት ምን ጥቅም የሚያስገኝ ይመስላችኋል?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ማንኛውም ሰው ስመኖር ቢያንስ ምግብ፣ መጠለያና ልብስ ያስፈልገዋል። ይህንን ፍላጐት ስማሟላት ደግሞ መሥራት ይኖርበታል። ሰው ምንጊዜም ሥራን ሳይንቅ ከሠራ ከራሱ አልፎ ስአካባቢውና ስሀገር የሚጠቅም ተግባር ሲያከናውን ይችላል። ዛሬ አነስተኛ የሚመስል ሥራ በዕውቀትና በሙያ ሥነምግባር ከታገዘ ትልቅ ውጤት ሲያስገኝ ይችላል።

ሥራ አንደማንኛውም ነገር ሲፈጠር የሚችል ነው። ሆኖም ሥራን ስመፍጠር በቅድሚያ የሥራ ፍላጐት፣ ተነሳሽነትና የግል ፕረት በጣም አስፈላጊ ናቸው። እነዚህ የሥራ ስሜቶች ካሉ አንድን ቀላል ሥራ በመፍጠር ሙያን በትምህርት በማዳበርና የሙያ ሥነምግባሮችን በመላበስ ወደ ከፍተኛ የሥራ ዓይነት ስመሸጋገር ይቻላል። ሥራን ሠርቶ መኖር የሁሉም ዜጋ መብት የመሆኑን ያህል ሣይሠሩ መብላት ደግሞ ነውርና አሳፋሪ ነው።

የአንድ ሀገር ዜጐች በተሰማሩበት ሙያ ጠንክረው ሲሠሩ ውጤታቸው ከፍ ይላል። በዚህ ሒደትም ሀገር በልማት ጐዳና ትጓዛለች ማለት ነው። የሀገር ልማትና እድገት መፋጠን ደግሞ ቀስ በቀስ ድህነትንና ኋላቀርነትን ስማስወገድ ይረዳል። በዚህ ሁኔታ ሀገር ትበለጽጋለች፣ ህዝቦቿም ጤናማና የተመቻቸ መልካም ሕይወት ሲመሩ ይችላሉ።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ጥገኛ፣	በሌሎች ድካምና ልፋት የሚኖር በሌሎች ሰዎች ገቢ የሚተዳደር።
ነውር፣	ተገቢ ያልሆነ ተግባር፣ ሰዎች የማይቀበሉት አፀያፊ ባሕሪ።
ስፍቶ መና፣	ውጤት የማይታይበት ሥራ፣ የድካም ዋጋ የማያስገኝ።
ሙያ፣	ስለ አንድ ሥራ የሚኖር ዕውቀትና ችሎታ።
ልምድ፣	አንድን ሙያ አዘውትሮ ከመሥራት የሚገኝ ችሎታ።
መርህ፣	አንድን ተግባር ለመፈፀም ሰዎች የሚከተሉት የሥራ አቅጣጫ፣ መተዳደሪያ።
ማውገዝ፣	መርገም፣ በመጥፎ ስም ማንሳት።
የሙያ ሥነ ምግባር፣	አንድን ሥራ ለመሥራት ከአንድ ባለሙያ የሚጠበቅ ባህሪ።
ወረት፣	ገንዘብ፣ ንብረት ሀብት።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ሥራ የሰው ልጅ የሕይወት መሠረት ነው::
2. አንድ ሰው እየሠራ ካለው ውጪ ሌላ ሥራ መፍጠር አያስፈልገውም::
3. ራስን ችሎ መኖር ጥቅሙ ለራስ ብቻ ነው::
4. ሳይሠሩ ሌሎች የደከመበትን መብላት ነውር አይደለም::
5. የፈለጉትን ሥራ መሥራትና የግል ንብረት ማፍራት የዜጎች ሁሉ መብት ነው::

II . በ "ለ"ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. ሙያ፣	ሀ. የዜጐች ሠርቶ የመኖር መብት።
2. የሙያ ችሎታ፣	ለ. ሰዎች በጋራ የሚያከናውኑት ተግባር።
3. የሥራ መብት፣	ሐ. አንድ ባለሙያ ለሙያው የሚሰጠው ክበሬታ።
4. የግል ንብረት	መ. ራሱን የቻለ ዕውቀት የሚፈልግ የሥራ ዓይነት።
5. የሙያ ሥነምግባር፣	ሠ. አንድ ዜጋ በሙያው ሠርቶ የሚያፈራው ሀብት።
6. የቡድን ሥራ፣	ረ. በሥራ ላይ ለመሠማራት የሚያስችልና ስለ ሥራው የሚኖር ዕውቀት።
	ሰ. ተግልጋዩን ህብረተሰብ ማሳተፍ::
	ሸ. ህብረተሰብ የማይቀበለው አስነዋሪ ተግባር።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ::

1. አንድ ባለሙያ ጥሩ አገልግሎት ለመስጠት ማዳበር ያለበት የትኛውን ነው?
   ሀ. የሙያ ሥነ ምግባርን፣ ሐ. አዳዲስ ሥራ መፍጠርን፣
   ለ. የሙያ ችሎታን፣ መ. ሁሉም አስፈላጊዎች ናቸው።

2. ከሚከተሉት ውስጥ ነውርና አሳፋሪ የሚባለው የቱ ነው?
   ሀ. ተጨማሪ ሥራ መሥራት፣
   ለ. በራስ ጥረት ሥራ መፍጠር፣
   ሐ. መሥራት እየቻሉ ሌላው የደከመበትን መብላት፣
   መ. የሙያ ችሎታን ማዳበር።

3. ሥራን ለመፍጠር አስፈላጊው ነገር የቱ ነው?
   ሀ. ራስን በራስ ለሥራ ማነሳሳት፣ ሐ. ገንዘብ እስኪገኝ መጠበቅ፣
   ለ. የሌሎችን እርዳታ መሻት፣ መ. ሙያ ለመማር ዝግጁ አለመሆን።

4. ሥራ የማይሠራ ሰው በመጨረሻ ምን ይሆናል?
   ሀ. ለቤተሰብና ለሀገር ሸክም ይሆናል፣ ሐ. የሙያ ሥነምግባር ያለው ይሆናል፣
   ለ. ወደ ከፍተኛ ውጤት ይደርሳል፣ መ. ሥራን ይፈጥራል።
5. ሰው ሥራ መሥራት ያለበት ለምንድን ነው?
   ሀ. ለመኖርና ተጨማሪ ፍላጐቶቹን ለማሟላት፣
   ለ. አካባቢውንና ሀገሩን በሙያው ለማገዝ፣
   ሐ. ራሱንና ቤተሰቡን ለመርዳት፣
   መ. ሁሉም መልሶች ናቸው።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ሀገር የምትለማው መሥራት የሚችሉ ዜጐች የ ----------ባህልን ሲያዳብሩ ነው
2. ሥራን ፈጥሮ መሥራት አስፈላጊ የሚሆነው ከ----------እና -------- ለመላቀቅ ነው።
3. አንድ ሙያ በሥራ ላይ ሲውል ባለሙያው ሊያከብረው የሚገባው የሙያው ደንብና አሠራር መመሪያ ---------- ይባላል።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. የሥራ ውጤታማነት ማለት ምን ማለት ነው?
2. አንድ ሙያተኛ የሙያ ሥነምግባር የለውም የምንለው ምን ሲሆን ነው?

ምዕራፍ ስምንት

ራስን መቻል

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፤*

- ራስን የመቻል ምንነት ትረዳ/ትረዳለህ፤
- በራስ የመተማመን ጠቀሜታን ትረዳ/ትረዳለህ፤
- ከሌሎች ለመማር ዝግጁ መሆን ለምን እንደሚጠቅም ታውቂያለሽ /ታውቃለህ።

ሥዕል 8.1 ጥገኝነት

8.2 ሥዕል 8.2 ራስን መቻል

8.1 ራስን የመቻል ምንነት

- ከሁለቱ ሥዕሎች ራስ መቻልን የሚያሳየው የትኛው ነው?
- ራስን ለመቻል በትምህርት ቤትና በቤታችሁ ውስጥ የምትሰሯቸውን ሥራዎች በየተራ እየተነሳችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ግለጹ።

ጉበዝ ተማሪዎች

ጉበዝ ተማሪዎች የትም ቦታ ያሉ፣
ቀስቃሽ አይፈልጉም በጧት ይነቃሉ።
በፍጥነት ተነስተው ይለባበሱና፣
ፊታቸውን ታጥበው ቁርስም ይበሉና፣
ወደ ትምህርት ቤት ፈጥነው ይሄዳሉ።
ባንዲራ ሲወጣ በጋራ ዘምረው፣
ይገባሉ ክፍል ስርዓትን አክብረው።
መምህራን ሲያስረዱም በጽሞና አዳምጠው፣
መልስም ይሰጣሉ ሲጠየቁ ተግተው።
ዕውቀታቸው እንዲያድግ መጽሐፍ ያነባሉ፣
ይኼ ነው ጉብዝና ልጆች ልብ በሉ።

ምንጭ፣ «ይቅርታ» የልጆች መዕሐፍ፣ 2000 /የዝና ወርቁ/

መልመጃ 1

ግጥሙን መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ራስን የመቻል መገለጫ የሆኑትን ተግባራት የሚገልጹ ሀረጎችን እየለያችሁ አውጡ።
2. አንድ አወያይና አንድ ፀሀፊ ምረጡ ከዚያም ራስን መቻል ስለሚሰጠው ጥቅም ተወያዩ።

ራስን መቻል ማለት የራስን ጉልበት፣ ዕውቀት እና አቅም ጠንቅቆ በማወቅ በዚያው መጠን የሚቻለውን ነገር ሁሉ በራስ ተነሳሽነት ጠንክሮ መሥራት ነው። ከቤተሰብ፣ ከጓደኛ፣ መንግሥታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች ወይንም ከመንግሥት እርዳታን ሳይጠብቁ በራስ ገንዘብ፣ እውቀት እና ጉልበት ውጤታማ ሥራዎችን ማከናወን ራስን የመቻል ዋና መገለጫ ነው። ለምሳሌ ልጆች፣

- ትምህርታቸውን በትጋት ከተከታተሉ እና በፊተና ወቅት ተገቢውን ዝግጅት በማድረግ ሳይኮርጁ ከሠሩ፣
- መምህራን የሚሰጧቸውን የቤት ሥራዎች ያለቤተሰብ ጉትጎታ ራሳቸው አስበው ከሰሩ፣

- በቤታቸው ውስጥ የትምህርት መሣሪያ ዎቻቸውን በአግባቡ እና በጥንቃቄ የሚ ያስቀምጡ ከሆነ፣
- የትምህርት ቤት መግቢያና መውጫ ሰዓቶችን አክብረው የሚገቡ እና የሚ ወጡ ከሆነ፣

ባጠቃላይ ለራሳቸው የሚያስፈልጓቸውን ነገሮ ችን ራሳቸው የሚያከናውኑ ከሆነ «ራሳቸውን ችለዋል» ማለት ይቻላል።

በሥዕል 8.1 ላይ ሌሎች ሲሠሩ ቆሞ የሚመ ለከተው እራሱን ለመቻል የሚያደርገው ጥረት እንደሌለ የሚያመላክት ነው። በአንጻሩ በሥ ዕል 8.2 ላይ አልጋውን የሚያነጥፈው ልጅ ራሱን ለመቻል ከፍተኛ ጥረት እያደረግ የሚገኝ ነው። ስለዚህ ከልጅነት ጀምሮ ራስን የመቻል ስሜትን ማዳበር የወደፊት ሕይወ ትን የተቃና ያደርጋል።

በሌላ በኩል ስናስተውለው ማንኛውም ሰው ቢሆን የራሱ አመለካከት ኖሮት የራሱን አቋም ለመያዝና ለመፈፀም እንዲችል በቅ ድሚያ ራሱን መቻል ይኖርበታል። በሌላ ሰው ላይ ጥገኛ ሆነው እየኖሩ የራስን አመ ለካከት መከተል እና የግል አቋም መያዝ አስቸጋሪ ነው።

መልመጃ 2

የሚከተሉትን ጥይቄዎች መልሱ።

1. አንድ ተማሪ ራሱን ለመቻል ምን ምን ሥራዎችን ማከናወን ደጠበቅበታል?
2. እናንተ በቤታችሁ ውስጥ ራሳችሁን ችላችሁ የምታከናውኗቸውን ሥራዎች ግለጹ።

8.2. በራስ መተማመን

- በራስ መተማመን ማለት ምን ማለት ነው?

አሸብርና እናቱ

ወ/ሮ አየለች- ልጃቸውን አሸብርን ጠሩትና፣ «ልጄ አሸብር! ዛሬ በጣም አሞኛል። ለነገ ትም ህርት ቤት የምትለብሰው ዩኒፎርምህ አልታ ጠበም። እንዲያው ምን ይሻለኛል? እስኪ ከጎ ረቤት የሚያጥብ ሰው ልለምን» አሉት።

«እማዬ ለምንድነው ሰው የምትለምኝ?» አላ ቸው- አሸብር።

«ታዲያ ምን ላድርግ። ካልታጠበልህ እኮ ነገ ከትምህርት ቤት መቅረትህ ነው» አሉት። በዚህ ጊዜ አሸብር በጣም ተገረመና፡-
«እኔ ራሴ ለምን አላጥበውም?» አላቸው።

«አይይ ልጄ! አንተማ አትችልም?» አሉት።

«አይ እማዬ ለካስ ሞኝ ነሽ። እኔ እኮ አንቺ ሁልጊዜ ስታጥቢ እያየሁ ልብስ እንዴት እንደ ሚታጠብ አውቄያለሁ። አክስቴን ደግሞ አስተ ምሪኝ እያልኪት አስተምራኛለች። ስለዚህ እኔ አጥበዋለሁ» አላቸው።

እናቱ ግን ስላላመኑት «አይሆንም» አሉት።

አሸብር ግን ልብስ ማጠብ እንደሚችል እርግጠኛ ስለሆነ፣

«ግዴለሽም እማዬ፣ ካላመንሽኝ ካጠገብሽ አቀራ ርቤ ልጠብ» አላቸው። በዚህ ስለተስማሙ እናቱ እያዩት ልብሶቹን ማጠብ ጀመረ።

«ጎሽ የኔ ልጅ እደግልኝ። በል እስኪ እኔም ራሴን እንዲሻለኝ ትንሽ ልተኛ» አሉት።

መልመጃ 3

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከላይ ባነበባችሁት ታሪክ መሠረት በራስ መተማማን የሚለውን ሀረግ ግለጹ።
2. አሸብር ልብስ ማጠብ እችላለሁ ብሎ በራሱ ለመተማመን ያበቃው ምንድን ነው?
3. በራስ ለመተማመን ምን ያስፈልጋል?

በራስ መተማመን ማለት የራስን አቅም ጠን ቅቆ በማወቅ በሚሠሩት ሥራ ላይ እርግጠኛ መሆን መቻል ነው። በራስ መተማመን ስለ ራስ ትክክለኛ ግንዛቤ ከመያዝ የሚመነጭና ለሥራ የሚያነሳሳ ስሜት ነው። ለምሳሌ አንድ ተማሪ ትምህርቱን በክፍል ውስጥ በሚገባ ከተ ከታተለ፣ መምህራን የሚሰጡትን የቤት ሥራ ከሠራና ዕቅድ እያወጣ ካጠና በፈተና ጊዜ በራሱ ተማምኖ መሥራት ይችላል።

በራስ ለመተማመን ጠንክሮ መሥራትና እው ቀትን ማዳበር መሠረታዊ ነገሮች ናቸው። ከላይ በቀረበው ታሪክ ላይ አሸብር እናቱ እና አክስቱ ልብስ ሲያጥቡ እያስተዋለ በመማሩ ራሱ ልብሱን ማጠብ እንደሚችል እርግጠኛ ሆነ። በራሱ ተማመነ ማለት ነው። በራሱ ተማ ምኖ በመሥራቱም ጐረቤቶችን ከመለመን ዳነ። በራሳችን እየተማመን በማንነታችን እን ድንኮራ ጠንክረን መሥራት ይኖርብናል።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በራስ ስመተማመን ምን ማድረግ ያስፈልጋል?
2. በራስ ተማምኖ መሥራት ምን ጥቅም አለው?

8.3 በአቋም መጽናት

ሥዕል 8.3 የራስን ሃሳብ ለሌሎች ማሳመን

- ከላይ የቀረበው ምሥል ምንን ያሳያል?

ዘኪ እና የክፍል ጓደኞቹ

ዘካርያስ የአምስተኛ ክፍል ተማሪ ነው። መም ህሩ ሲያስተምሩ አይከታተልም። የሚሰጠውን የቤት ሥራም ራሱ አይሠራም።

በዚህ ምክንያት ክፍል ውስጥ ጓደኞቹን እየለ መነና ከቤቱ ዳቦ፣ ከረሜላ ብስኩት እያመጣ እየሰጣቸው የሠሩትን እየገለበጠ ያሳርም ነበር። በፈተና ጊዜም እንዲያስኮርጁት ቃል አስገብቷ ቸዋል።

በዚህ ሁኔታ የመጀመሪያው የዓመቱ አጋማሽ ፈተና ደረሰ። ዘካርያስም እንደሚያስኮርጁት ቃል ከገቡለት ተማሪዎች አጠገብ ለመቀረጃ እንደሚመቸው ሆኖ ተቀመጠ። ፈታኙ ወደ ፈተና ክፍሉ ሲገቡ ግን የተማሪዎቹን አቀማ መጥ ቀየሩት። ዘካርያስም ሊያስኮርጁት ቃል ከገቡለት ልጆች ተለይቶ የመጀመሪያው ረድፍ ላይ ተቀመጠ።

የፈተና ውጤታቸው ሲሰጥ ዘካርያስ በጣም ዝቅተኛ ውጤት ስላገኘ አዘነ። «መውደቄ ነው» አያለም አለቀሰ። ጓደኛው ባጫ ደግሞ የዘካር ያስን አገጭ በጁ ደግፎ «ለመኮረጅ ከምትዘጋጅ ይልቅ ፈተናውን ራስህን ችለህ ለመሥራት ትምህርትህን በትኩረት መከታተል ነበረብህ» አለው። አልማዝ ደግሞ «ታሞ ከመማቀቅ አስ ቀድሞ መጠንቀቅ» ብላ ቀለደችበት።

ዘካርያስም በጣም ተፀፀተ። «ከዚህ በኋላ በክፍል ውስጥ ትምህርቱን በትኩረት አከታተላለሁ። የቤት ሥራዎቼንም ራሴ እሠራለሁ። በትጋት አጠናለሁ። ይህንን በማድረግ ከፍተኛ ውጤት አምጥቼ ወደ ስድስተኛ ክፍል እዛወራለሁ» ብሎ ወሰነ።

በያዘው አቋም ፀንቶ በትኩረት መማር፣ ማጥ ናት እና ራሱን ችሎ የቤት ሥራዎቹን መሥ ራት ቀጠለ። ጓደኞቹ ብስኩትና ከረሜላ ስለቀ ረባቸው፣ «የሰራነውን ወስደህ ገልብጥ» ቢሉ ትም፣ «አይሆንም እኔ የናንተ ጥገኛ አይደለ ሁም። ራሴን ችዬ በትጋት ከሠራሁ ጥሩ ውጤት ማምጣት እችላለሁ» አላቸው። ዘካርያስ በአቋሙ በመጽናት ፈተናውን በልበ ሙሉነት ብቻውን እየተቀመጠ ተፈተነ። ከፍተኛ ውጤ ትም አመጣ።

ጓደኞቹ ግን ስለበለጣቸው ተናደዱና፣ "አንተ እኮ ስነፍ ተማሪ ነበርክ" አሉት። እሱም "በድሮ በፊ ያረሰ የለም" ብሎ በተራው ቀለደባቸው።

መልመጃ 5

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ዘካሪያስ ዝቅተኛ ውጤት እንዴት ማምጣት እንደቻለ ግለፁ።
2. ዘካሪያስ አመዛዝኖ ነው የወሰነው ወይስ አይደለም? ከነምክንያታችሁ ግለፁ።

ማንኛውም ሰው አንድን ጉዳይ ለመፈፀም ቆርጦ መነሳቱን ሲገልጽ «አቋም ይዟል» ይባላል። ይህንን አቋሙን ያለማወላወል ሲፈጽመው ደግሞ በአቋሙ የመጽናቱ መገለጫ ይሆናል። አቋም መያዝ እና መጽናትን በተመለከተ፦

- በጉዳዩ ላይ በቅድሚያ ጊዜ ወስዶ ማሰብ፣
- ለመያዝ የተፈለገውን አቋም ከራስ፣ ከቤተሰብ እና ከሀገር ደህንነት እና ጥቅም ጋር ማገናዘብ፣
- የራስን ነጻ አቋም መያዝና ያመኑበትን ሀሳብና አመለካከት በነጻነት ማራመድ መሠረታዊ ነገሮች ናቸው።

ማንኛውም ሰው በማንኛው ጉዳይ አቋም ሊኖረው እና በዚያው ሊፀና ይገባል። ለምሳሌ ከዘኪ እና ጓደኞቹ ምንባብ እንደተረዳችሁት ዘካርያስ የሌሎች ጥገኛ ላለመሆን ወሰነና አቋም ያዘ። በዚህ መሠረት ትምህርቱን በሚገባ በመከታተሉ ራሱን ችሎ ከፍተኛ ውጤት አመጣ።

መልመጃ 6

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አንድ የክፍላችሁ ተማሪ ትምህርት ለማቋረጥ ቢያስብ/ብታስብ በዚህ ሀሳብ ላይ አቋም ለመያዝ በቅድሚያ ምን ማድረግ አለበት ትላላችሁ?
2. ወደፊት መሆን የምትፈልጉትን ስመሆን ምን ማድረግ እንዳለባችሁ የሚገልፅ ፅሁፍ አዘጋጅታችሁ ለክፍል ተማሪዎች አንብቡ።

8.4 ስለራሳችን የሚኖረን የተሳሳተ ግንዛቤ የሚገለጹባቸው ባህሪያት

8.4.1 የበላይነት ስሜት

- የበላይነት ስሜት ማለት ምን ማለት እንደሆነ የምታውቁትን ግለጹ።

እሾህ

ቀኑ ቅዳሜ ስለሆነ ሀይሉና አለሚቱ ትምህርት ቤት አይሄዱም። እናታቸው ወ/ሮ ወሰኔና አባታቸው አቶ ለሜሳ ደግሞ ወደ አድር ስብሰባ የሚሄዱበት ቀን ነው። አባትና እናት ልጆቻቸው ሥራ እንዲለምዱና ለወደፊቱ ራሳቸውን እንዲችሉ በማሰብ በጋራ ቤቱን እንዲጠርጉና አልጋዎችን እንዲያነጥፉ ነግረዋቸው ወደ አድር ስብሰባ ሄደዋል።

ወላጆቻቸው ከአድር ተመልሰው ወደ ቤት ሲገቡ ሃይሉና አለሚቱ ይጨቃጨቃሉ። ቤቱ አልተጠረገም፣ አልጋዎች አልተነጠፉም። «ምንድነው የሚያጨቃጭቃችሁ?» አሉ ወላጆቻቸው - ወደ ቤት እየገቡ።

አለሚቱ፣ «እሱ የኔን ያህል ቤት መጥረግም ሆነ አልጋ ማንጠፍ አይችልም። ስለዚህ እኔ ቆንጆ አድርጌ የሠራሁትን ያበላሸብኛል። ከሱ ጋር መሥራት አልፈልግም» አለች።

ሀይሉ፣ «እኔ ጉበዝ ስለሆንኩ ካንተ ጋር አብሬ አልሠራም ብላ እምቢ አለችኝ» - አለ ሀይሉ እየተበሳጨ።

እናታቸው በጣም ስለተበሳጩ፣
«አለሚቱ ትክክል አይደለሽም።

ሁልጊዜም ሁሉን ነገር እኔ ብቻነኝ የማውቀው እያልሽ ስለምትጨቃጨቂ አብሮሽ ከሚሠራ ሰው ጋር አትጣጣሚም። ይኸው ዛሬም ምንም ሳትሠሩ ቆያችሁን» አሉ።

አባቷ ደግሞ፣

"ሁሉን ነገር አውቃለሁ ብለሽ ስለምታስቢ ለመማር ዝግጁ አይደለሽም። ለምትሠሪው ሥራም ትኩረት አትሰጪም። ባለፈው ቀን የበሩን እጀታ የሰበርሽው ትኩረት ሰጥተሽ እንዴት እንደሚሠራ ባለመጠየቅሽ ነው። ይኼንን ባህሪይሽን ማሻሻል ይኖርብሻል" አሏት።

መልመጃ 7

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥይቄዎች መልሱ።

1. በዚህ ታሪክ ውስጥ የበላይነት ስሜት ያንፀባረቀውን ሰው ግለፁ? አልተንፀባረቀም የምትሉ ደግሞ ምክንያታችሁን አስረዱ።
2. የበላይነት ስሜት የሚያጠቃው ሰው የሚፈጥረውን ችግር እየዘረዘራችሁ በቡድን ተወያዩ።

የበላይነት ስሜት እራስን ብቻ ከፍ አድርጐ ሌሎችን ዝቅ አድርጐ ከመመልከት የሚመነጭ ነው። አንዳንድ ሰዎች ተምሬአለሁ በሚል ስሜት አልተማሩም የሚሏቸውን ሰዎች ዝቅ አድርገው ይመለከታሉ። ይህም የበላይነት ስሜት መገለጫ ነው።

በሌላ በኩል አንዳንድ ሰው ሀብት ስላለው ብቻ በሀብት ከሱ ያነሱ ሰዎችን ዝቅ አድርጐ ይመለከታል። ይህም ሀብት አለኝ በሚለው ሰው ላይ የበላይነት ስሜት ሊፈጠር ይችላል። በአጠቃላይ የበላይነት ስሜት አብዛኛውን ጊዜ ከሌሎች ሰዎች ጋር ላለመግባባት፣ ላለመጣጣምና ለግጭት መንስዔ ይሆናል።

መልመጃ 8

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. የበላይነት ስሜት በምን ይገለፃል?
2. የበላይነት ስሜት ምን ጉዳት ያስከትላል?

8.4.2 የበታችነት ስሜት

- ተማሪዎችን በትምህርት ቤት ውስጥ የበታችነት ስሜት እንዲሰማቸው የሚያደርጓቸውን ነገሮች ዘርዝሩ።

ፍቅርተ

ፍቅርተ የአምስተኛ ክፍል ተማሪ ናት። ጨዋታ ከመጠን በላይ ትወዳለች። ስለዚህ ብዙ ጊዜ እየተደበቀች ከትምህርት ቤት ትቀራለች። መምህራን የሚሰጧትን የቤት ሥራም ብዙ ጊዜ አትሰራም። የፈተና ውጤቷም ሁልጊዜ ከንደኞቿ ያነሰ ስለሆነ የበታችነት ስሜት ይሰማታል። «እኔ ትምህርት አይገባኝም፣ ደካማ ተማሪ ነኝ» ብላ ታስባለች። በዚህ ምክንያት በራሷ አትተማመንም። ክፍል ውስጥ አስተማሪ ጥያቄ ሲጠይቅ እሳሳታለሁ ብላ ስለምትፈራ የምታውቀው ጥያቄ እንኳ ቢሆን መልሱን አትናገርም።

መልመጃ 9

ከላይ ያለውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. "እኔ ትምህርት አይገባኝም። ደካማ ተማሪ ነኝ" የሚለው የምን ስሜት መገለጫ ነው?
2. የፍቅርተ ዓይነት የበታችነት ስሜት እንዳያጠቃችሁ ምን ማድረግ እንደሚኖርባችሁ ግለጹ።

የበታችነት ስሜት የሚመነጨው እራስን ዝቅ አድርጐ ከመመልከት ነው። አንድ ሰው እራሱን ዝቅ አድርጐ ሲመለከት የሚያውቀውን ነገር የማያውቅ ይመስለዋል። መሥራት የሚችለውንም መሥራት የማይችል ይመስለዋል።

የበታችነት ስሜት በራስ የመተማመን ስሜት እንዳይዳብር እንቅፋት የሚሆን ነው።

በራስ መተማመን ከሌለ ደግሞ ትምህርትን በውጤታማነት ለመማርም ሆነ ሌሎች ሥራ ዎችን በአግባቡ ለመሥራት እንዳንችል ያደ ርገናል። ለምሳሌ ፍቅርተ ለትምህርቷ ትኩ ረት ባለመስጠቷ በራሷ እንዳትተማመን እና የበታችነት ስሜት እንዲሰማት ምክንያት ሆኗል።

መልመጃ 10

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የበታችነት ስሜት በምን ይገለፃል?
2. በራስ መተማመን በምን ይገለፃል?

8.5 የራስን ችሎታ በማወቅ ከሌሎች ስለመማር ዝግጁ የመሆን ጠቀሜታ

- እርስ በርስ መማማር ማለት ምን ማለት ነው?

አንድ ተግባር ለማከናወን ከሚያስፈልጉን ነገ ሮች ውስጥ አንዱ ችሎታ ነው። ችሎታ አለን ብለን ማሰብ ሳይሆን በእርግጥ ችሎታው ሊኖ ረን ይገባል። ችሎታ በተለያዩ አጋጣሚዎች ይበለጽጋል።

እኛም ለሥራው የሚያስፈልገው ዕውቀት እን ዳለን ልናውቅና በራሳችን ልንተማመን ይገ ባል። ያለን ዕውቀት የበለጠ ሊያድግ ከሚች ልባቸው መንገዶች ውስጥ አንዱ ዕውቀት ካላ ቸው ከሌሎች ሰዎች በመማር ነው።

መልመጃ 11

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የራሳችንን ችሎታ ስማወቅ ምን ማድ ረግ አለብን?
2. በሁለት ቡድን በመሆን አንደኛው ቡድን ከክፍል ጓደኞች ሊማር የሚችላቸውን ይግለጽ። ሁለተኛው ቡድን ደግሞ ከቤተ ሰብ የሚማራቸውን ይግለጽ።

8.5.1 ስለሀገር ዕድገትና ብልፅግና መሥራት

- የሀገር ዕድገትና ብልጽግና ማለት ምን ማለት ነው?

አንድ ሰው ሁሉም ዓይነት ዕውቀት ሊኖረው አይችልም። ስለዚህ ብቻውን በተናጠል ሠርቶ አጥጋቢ ውጤት ሊያስመዘግብ አይችልም። የሚጠቅም ውጤት ለማምጣት ሁልጊዜ በጋራ መሥራት አማራጭ የለውም። ለምሳሌ አንድን ቤት ለመሥራት የተለያዩ ባለሙያዎች ያስፈል ጋሉ። መሀንዲስ፣ ግምበኛ፣ ቀለም ቀቢ፣ አናጺ፣ ኤሌክትሪሽያን፣ ቆፋሪ፣ ተሸካሚ ወዘተ ያስፈ ልጋሉ።

እነዚህ ባለሙያዎች ተባብረውና አንዱ የሌላ ውን ሙያ አክብሮ ሲሠሩ ብቻ ነው ጥሩ ቤት መሥራት የሚቻለው። አንድ የታመመን ሰው ለማከም ደግሞ ሀኪም፣ ላቦራቶሪ ቴክኒሽያን፣ ነርስ፣ ጤና ረዳት፣ የጽዳት ሰራተኛ ወዘተ ያስ ፈልጋሉ። እነዚህ ሁሉ ተባብረውና ተጋግዘው ሲሠሩ ብቻ ነው ውጤታማ ሥራ መሥራት የሚቻለው።

ስለዚህ ለጋራ ብልጽግና በጋራ መሥራት ጠቃሚ ነው። ሀገራችንንም ማሳደግ እና ማበልፀግ የምን ችለው በልማት ሥራዎች ላይ ሁሉ ተጋግዘን በአንድ መንፈስ ስንሠራ ብቻ ነው። «ከአንድ ብርቱ ሁለት መድሀኒቱ» የሚለውን ማስተዋል ተገቢ ይሆናል።

መልመጃ 12

በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ።

በአቅራቢያችሁ የሚገኝ አንድ የሥራ ማሕበር ሥራ አመራሮችን በመምህራችሁ አማካይነት ጋብዙና በጋራ መሥራት እና መማማርን በተመለከተ ጥያቄዎችን አዘጋጅታችሁ ተወያዩ።

8.5.2 የሀገርን እድገትና ብልጽግና የሚጉዱ ተግባራት

- ኮንትሮባንድ ንግድ ምንድነው? በኮንትሮ ባንድ ከሚገቡ ዕቃዎች እስኪ የምታዉ ቁትን ግለጹ::

ሥዕል 8.4 ኮንትሮባንድ ሀገርን የሚጎዳ ተግባር ነው::

መድኃኒቱ

ወ/ሮ አማረች «ኡኡ...» ብለው ጮሁ:: ጮሪቤ ቶቻቸው እየተራራጡ ሲገቡ ትንሿ ልጃቸው ፋጤ ተዝለፍልፋ አልጋው ላይ ተኝታለች::

«ኧረ መኪና በቶሎ ጥሩ፣ ቶሎ ፍጠኑ» አሉ አንድ አዛውንት በድንጋጤ እየተርበተበቱ:: ወዲ ያው መኪና ተጠራና ትንሿ ልጅ ወደ ሀኪም ቤት ተወሰደች ::

ሀኪም ቤት እንደደረሱ ወ/ሮ አማረች እያለቀሱ በእጃቸው የያዙትን መድሀኒት ለዶክተሯ ሰጡ:: ዶክተሯም መድሀኒቱን አገላብጠው አዩና በድን ጋጤ፣

«ይኼ መድሀኒት ጊዜው ያለፈበት እና የተበላሸ ነው:: ከየት ነው የገዛችሁት?» አሉ::

«ኧረ እኔ ከመድሀኒት ቤት ነው የገዛሁት» አሉ - ወ/ሮ አማረች ልጃቸው አደገኛ ሁኔታ ላይ መሆኗን ስለተገነዘቡ እያለቀሱ:: ወዲያው ዶክተሯ ፋጤን ወደ ከፍተኛ ህክምና ላኳትና ለፖሊስ ደውለው ሁኔታውን አስታወቁ::

ፖሊስ ባካሄደው ምርመራም መድሀኒቱ በሕገ ወጥ መንገድ በኮንትሮባንድ ወደ ሀገር መግባቱ ታወቀ:: መድሀኒቱን በሕገወጥ መንገድ ያስ-ገቡትና የመድሀኒት ቤቱ ሠራተኞች በሙሉ ፍርድ ቤት ቀርበው የእስር ቅጣት ተበየነባቸው::

መልመጃ 13

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከቀረበው ምንባብ ስለኮንትሮባንድ ምን ተረዳችሁ? እስኪ አወያይና ፀሀፊ ምረጡና ተወያዩ::
2. ፋጤ የወሰዶችው መድሃኒት ችግሩ ምንድነው?

ኮንትሮባንድ ከሁለት የላቲያንኛ ቃላት የተ መሠረተ ነው:: «ኮንትራ» ማለት መቃወም፣ መፃረር እና ተቃራኒ መሆን ማለት ሲሆን «ባንድ» ማለት አዋጅ፣ ሕግንና መመሪያን ያጠቃልላል:: በዚህ መሠረት የኮንትሮባንድ ንግድ ማለት ሕግን ደንብን እና መመሪያን በመተላለፍና በመቃወም የሚደረግ የንግድ እንቅስቃሴ ነው በማለት ኮንሳይስ አክስፎርድ ኤሌክትሮኒክስ ዲክሽነሪ ይተረጉመዋል::

ድርጊቱም፤

1. ወደ ሀገር ውስጥ የሚገቡ ዕቃዎች ሊፈጽሙት የሚገባውን ሕጋዊ ሥነ ሥርዓት ሳይከተሉ በድብቅ ድንበር ጥሶ ማስገባት ነው::
2. ወደ ውጭ ሀገር የሚላኩ ዕቃዎች ሊፈ ጽሙት የሚገባውን ሕጋዊ ሥነ ሥር ዓት ሳይከተሉ በድብቅ ድንበር ጥሶ ከሀገር ማስወጣት ነው::

በዚህ ሕገወጥ ሁኔታ ከሀገር የሚወጡ እና ወደ ሀገር የሚገቡ ዕቃዎች በዜጐች ሕይወት፣ ኢኮኖሚ እንዲሁም ማኅበራዊ ሕይወት ላይ ከፍተኛ ጉዳት በማድረስ ላይ ናቸው።

በኮንትሮባንድ አማካኝነት ተገቢ ደረጃቸውን ስለመጠበቃቸው በሚመለከተው አካል ምር መራ ያልተደረገባቸው መድሀኒቶች እና የተ መረዙ ምግቦች ወደ ሀገር ውስጥ ስለሚገቡ በዜጐች ጤና ላይ ጉዳት ያደርሳሉ። በፋጤ ላይ የደረሰው ችግር አንድ ምሳሌ ነው።

ዕቃዎች በኮንትሮባንድ ወደ ውጭ ሀገር ሲወጡም መንግሥትን ከግብር እና ቀረጥ ሊያገኘው የሚገባውን ገቢ በማሳጣት የሀገ ርን ኢኮኖሚ ያዳክማሉ። የኮንትሮባንድ እን ቅስቃሴ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተባባሰ መጥቶ ሁኔታው እጅግ አደገኛ ደረጃ ላይ ደርሷል።

በአጠቃላይ ኮንትሮባንድ በአሁኑ ጊዜ ድርጊቱም፡

- ለሽብርተኝነት የገንዘብ ምንጭ በመሆን ያገለግላል፣
- የመንግሥት ገቢን ያሳጣል፣
- ጥራትና ደረጃቸው ያልተጠበቀ ሸቀጦች እና ያልተፈቀዱ የጦር መሣሪያዎች ወደ አገር እንዲገቡ በማድረግ የሀገርን ሰላም እና ኢኮኖሚ፣ የህዝብና ማህበራዊ ህይ ወትን እና ጤናን በማቃወስ ላይ የሚገኝ ከባድ ወንጀል ነው።

መልመጃ 14

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ኮንትሮባንድ ምንድነው?
2. ኮንትሮባንድ ምን ጉዳት ያመጣል?

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ራስን ስመቻል በየጊዜው እውቀትን ማዳበር ያስፈልጋል። በዕውቀት ስመበልፀግ ደግሞ በቤት ውስጥ ታሳላቆች የሚሠሩትን ማስተዋል፣ ከቤተሰብ አባላት ጋር መወያየት፣ ያስተዋልነውን ነገር በተቻለን አቅም በተሻለ ሁኔታ መሥራት ጠቃሚ ነው። በትምህርት ቤት ውስጥ ደግሞ የትምህርት ቤቱን ሥነሥርዓት ማወቅ፣ መምህራን ሲያስተምሩ በጽሞና ማዳመጥ፣ ማንበብ፣ ጥያቄዎችን መሥራት፣ ከክፍልና ከግል ጓደኞች ጋር መወያየትና የተሻለውን ሃሳብ መቀበል እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው።

እነዚህ ነገሮች ራሳችንን እንድንችል ያበቁናል። ራሳቸውን የቻሉ ሰዎች ደግሞ የሌሎች ሰዎች ተገዥ አይሆኑም። የሚያምኑበትን ስመወሰን ይችላሉ።

በሌላም በኩል ኮንትሮባንድ የሀገርን ገቢ በማሳጣት አዳክሞ ራሷን እንዳትችል የሚያደርግ ጉጂ ተግባር ነው። ከዚህም በተጨማሪ ደህንነታቸው ያልተረጋገጠ መድሀኒቶችና ምግቦችን በድብቅ ወደ ሀገር ውስጥ በማስገባት የጤና ቀውስን ያስከትላል። ሁሉም ሰው ራሱን ስመቻል ጥረት ካደረገ እና ሕገ ወጥ ተግባራትን ከተከላከለ ሀገር ትበለጽጋለች።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

መጕትጕት፣ መቀስቀስ፣ ማነሳሳት።

ማንቋሸሽ፣ ዝቅ አድርጕ ማየት፣ መናቅ።

በጽሞና፣ በርጋታ እና በትኩረት።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. የራስን አቅም ጠንቅቆ ማወቅ በራስ ለመተማመን ይጠቅማል::
2. በውይይት ጊዜ ለሌላ ሰው ሀሳብ ግምት ሳይሰጡ በራስ ፍላጐት ብቻ መከራከር ጠቃሚ ነው::
3. የሚረዳን ሰው ካለን ራሳችንን ለመቻል መሥራት ምንም አይጠቅመንም::
4. የማናውቀውን ነገር ከሌላ ሰው መጠየቅ የበታችነት ምልክት ነው::
5. እየተማማሩ ተረዳድቶ መሥራት ለሀገርና ለራስ ጠቃሚ ነው ::

II. ከተራ ቁ. 1-6 «የተከናወኑ ሥራዎች» በሚለው ርዕስ ሥር የተዘረዘሩ ተግባራት «ጥገኝነት» ወይም «ራስን መቻል» መሆናቸውን በማስተዋል በተሰጠው ቦታ ላይ የ «√» ምልክት በማድረግ አዛምዱ::

ተ.ቁ	የተከናወኑ ሥራዎች	ጥገኝነት	ራስን መቻል
1	ደብተሮቼን የት እንዳስቀመጥኳቸው ጠፉብኝና ወንድሜ ፈልጐ ከቦርሳዬ ውስጥ ከተታቸውና ሰጠኝ፣		
2	ልብሶቼን ራሴ ለበስኩ፣		
3	የተመገብኩባቸውን ዕቃዎች እህቴ እንድትሰበስባቸው ጠረጴዛው ላይ ተውኳቸው፣		
4	ትምህርት ቤት እንዳይረፍድብኝ በጠዋት ከእንቅልፌ ነቃሁ፣		
5	ኮንትሮባንድ ንግድ፣		
6	መኝታዬን አነጠፍኩ፣		

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ::

1. ራሱን የቻለ ሰው፣
   ሀ. ለራሱ ብቻ ማሰብ አለበት፣
   ለ. ከሌላው ሰው የበላይ ነኝ ብሎ ማሰብ አለበት፣
   ሐ. በዝቅተኝነት ስሜት ይሸማቀቃል፣
   መ. ከተረጂነት ነጻ ነው::
2. ከሚከተሉት ውስጥ በራሱ የሚተማመን ተማሪ ተግባር የቱ ነው?
   ሀ. ጥያቄ ለመመለስ እጁን ያወጣል፣
   ለ. ከሌሎች ተማሪዎች ጋር ይወያያል፣
   ሐ. የመሰለውን ሀሳብ ይገልጻል፣
   መ. ሁሉም ትክክል ነው::

3. በአቋም መጽናት ጠቃሚ የሚሆነው፣
   ሀ. የኔ ሀሳብ ብቻ ነው ትክክል ብሎ ድርቅ በማለት፣
   ለ. ስለ አንድ ጉዳይ በማንበብ፣ በመወያየት፣ በመሞከር፣ ግንዛቤን አዳብሮ በመወሰን እና በመፈጸም፣
   ሐ. የሌሎች ሰዎችን ሀሳብ ብቻ ተከትሎ ሳያገናዝቡ መወሰን እና መፈፀም፣
   መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።

4. የጋራ ብልፅግናን ማምጣት የሚቻለው፣
   ሀ. ለብቻ ሠርቶ በመክበር፣
   ለ. በጋራ ሠርቶ በጋራ ተጠቃሚ በመሆን፣
   ሐ. በመማማርና እውቀትን በማሳደግ፣
   መ. ከ ሀ በስተቀር ሁሉም መልሶች ናቸው።

5. ኮንትሮባንድ ንግድ፣
   ሀ. በሕገ ወጥ መንገድ እቃዎች ወደ ሀገር ውስጥ ማስገባት ነው፣
   ለ. በሕገ ወጥ መንገድ እቃዎችን ከሀገር ማስወጣት ነው፣
   ሐ. ሀገርና ሕዝብን የሚጎዳ ተግባር ነው፣
   መ. ሁሉም መልሶች ናቸው።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. መምህራን የሰጡትን የቤት ሥራ ሳይሠሩ ከሌላ ሰው መገልበጥ---------- ነው።
2. በፈተና ጊዜ ከጓደኛ ሳይኮርጁ መሥራት---------- ነው።
3. ---------- ማለት ነገሮችን አመዛዝኖ የተሻለውን ሃሳብ መያዝ እና ያለማወላወል መፈፀም ነው።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ራስን መቻል ማለት ምን ማለት ነው?
2. በአቋም ለመጽናት ምን ያስፈልጋል?
3. የበላይነት ስሜት እና የበታችነት ስሜት የሚገለፁባቸውን ባህሪያት ግለፁ።

ምዕራፉ ዘጠኝ

የቁጠባ ባህል

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ***ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፣***

- የቁጠባን ምንነት ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- የቁጠባን ባህል ማዳበር እራስን ለመቻል እንደሚያገለግል ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- በአከባቢያቸሁ የቁጠባ ባህልን ማዳበር ለምን እንደሚያስፈልግ ትገነዘባለህ /ትገነዘቢያለሽ።

9.1 ቁጠባ

9.1.1 የቁጠባ ምንነት

ሥዕል 9.1 ቁጠባን አለማወቅ

ሥዕል 9.2 የክፍል ውስጥ መገልገያ መሣሪያዎችን በአግባቡ አለመጠቀም ቁጠባን ይፃረራል

- ሁለቱ ፎቶግራፎች የሚያስተላልፉት መልእክት ምንድን ነው?

ቁጠባ ማለት ከሚገኝ ገቢ በአግባቡ ለሚያስፈልግ ወጪ ተጠቅሞ የተወሰነውን ለወደፊት ጠቀሜታ እንዲሆን ጥሪት ማስቀመጥ ማለት ነው። ይህም ቁጠባ አላስፈላጊ ከሆኑ ወጪዎች መታቀብን ያመለክታል። ቁጠባ ማለት ዛሬን እየተቸገሩ ለነገ ማሰብ አይደለም። ቁጠባ ከምና ገኘው ገቢ የሚያስፈልገንን ተጠቅመን የተወሰ ነውን ደግሞ ማስቀመጥ ማለት ነው።

ቁጠባ ሌላም ገጽታ አለው። የምንገለገልባቸው ቁሳቁሶች እንዳይጐዱ በአግባቡ መያዝና ለረጅም ጊዜ ግልጋሎት መጠቀም ማለት ነው። ለምሳሌ የመማሪያ መጻሕፍቶቻችንን በአግባቡ መጠቀ ምና በንጽህና መያዝ፣ የመማሪያ ክፍሎቻችን፣ ወንበሮቻችንና ጠረጴዛዎቻችንን ጉዳት እንዳይደ ርስባቸው በጥንቃቄ መያዝና መጠቀም ይኖርብ ናል።

የቁጠባ መጠን በየለው አቅም ይወሰናል። ለምሳሌ አንድ ጫማ አሳማሪ አቁብ ቢጥል በሳምንት የሚ ጠበቅበት ክፍያ አስር ብር ብቻ ሊሆን ይችላል። በአንጻሩም አንድ ባለታክሲ በሳምንት አንድ መቶ ብር ሊጥል ይችላል። የቁጠባ መጠን ከሚገኝ የገቢ መጠን ጋር የተያያዘ ነው።

መልመጃ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ቁጠባ ማለት ምን ማለት ነው፣
2. የሚቆጠብ ገንዘብ ለምን ለምን እንደሚጠቅም በአካባቢያችሁ ከሚኖሩ ሰዎች ወይም ከቤተሰቦቻችሁ በመጠየቅ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አስረዱ።
3. አንድን ተማሪና አንድን ገበሬ በመውሰድ ሁለቱ እንዴት ቆጣቢ ሊሆኑ እንደሚችሉ ተወያዩ።

9.1.2 የቁጠባ ዓላማዎች

9.1.2.1 የሌሎች ጥገኛ አለመሆን

- ጥገኝነት ሲባል ሰምታችሁ ታውቃላችሁ ? ምን ማለት ይመስላችኋል?

አቶ ሳሙኤል እና ወ/ሮ ብርቱካን፤

አቶ ሳሙኤል ሳዶቦ የተወለደው በደቡብ ኢትዮጵያ አረካ ከተማ ነው። በልጅነቱ በወገቡ ላይ በደረሰበት አደጋ ምክንያት አካል ጉዳተኛ ሆኗል። ይሁን እንጂ ወላጆቹ ትምህርት ቤት አስገብተው አስተምረውታል። አስር ዓመት ሲያልፈው ችግረኛ ወላጆቹን ለማገዝ በትርፍ ሰዓቱ የሲስተሮ ሥራ መሥራት ጀመረ። ከዚያ ተነስቶ በጥቃቅን ሽቀጦች ንግድ ሥራ ተሰማራ። ሃያ ዓመት ሲያልፈው ከወ/ሮ ብርቱካን ጋር ተጋቡና ሁለት ልጆችን ወለዱ። በአንድ ወቅት አቶ ሳሙኤል ይሰራ የነበረው የኮንትሮባንድ ንግድ ኪሳራ አደረሰበትና ድህነት ላይ ወደቁ።

በዚህ ጊዜ አቶ ሳሙዔልና ባለቤቱ ወ/ሮ ብርቱካን የነበራቸውን የጣት ቀለበቶች ሸጡና እንደገና በሙዝ ንግድ ተሰማሩ። አቶ ሳሙኤል አንድ ሳጥን ሙዝ እየገዛ ሲቸረችር ቀስ በቀስ የሚሸጠው የሙዝ ሣጥን ቁጥር ጨመረ።

አቶ ሳሙዔልና ወ/ሮ ብርቱካን ዛሬ ባላቸው የኑሮ ደረጃ ልጆቻቸውን ጥሩ ትምህርት ቤት ያስተምራሉ። ደህና መኖሪያ ቤት ተከራይተው ይኖራሉ። ከዚህ ባሻገር ከሚሠሩት ሥራ ከሚ ያገኙት ገቢ ላይ ለሚያስፈልጋቸው ወጪ ከሚ ጠቀሙበት በተጨማሪ እቁብም ይጥላሉ።

ድህነትን በሥራ ወዳድነታቸው ያሸነፉት አቶ ሳሙኤልና ወ/ሮ ብርቱካን ስለወደፊቱ ሲያስቡ ከሚቀጥለው ዓመት ጀምሮ ወ/ሮ ብርቱካን ወደ ትምህርት ቤት እንድትሄድ አቅደዋል። ንግዳቸ ውንም የበለጠ ለማስፋፋት እየጣሩ ነው።

(ምንጭ ለዚህ መጽሀፍ እንዲሰማማ ተደርጎ በአጭሩ ከሙሳ ጋዜጣ ሰኔ 1996 አትም ከገጽ 10 የተወሰደ)

ሥዕል 9.3 አቶ ሣሙኤልና ቤተሰቡ

መልመጃ 2

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከአቶ ሳሙዔልና ከባለቤቱ ከወ/ሮ ብርቱካን ሕይወት ምን ተማራችሁ?
2. በአካባቢያችሁ ከትንሽ ደረጃ ተነስተው ሀብታም የሆኑ ሰዎችን ታሪክ በአጭሩ በመጻፍ በክፍል ውስጥ በንባብ አሰሙ።
3. ያገኛችሁትን ታሪክ በክፍል ውስጥ ካቀረባችሁ በኋላ ያላችሁን አስተያየት በመያዝ ሌሎች ተማሪዎች ካቀረቧቸው ባለታሪኮች የአናንተ ባለ ታሪክ በምን እንደሚለይ በጽሁፍ አቅርቡ።

ቁጠባ ራሳችንን መቻል አቅቶን የሌሎች ጥገኛ እንዳንሆን ያስችለናል። በአቅማችን ልክ እየኖርን ያለንን በቁጠባ በመጠቀም ለወደፊት ኑሯችን ካላሰብን በቀር ራሳችንን ችለን መኖር ስለሚ ያቅተን የሌሎች ጥገኛ እንሆናለን። ስለዚህ በዝ ቅተኛ የኑሮ ደረጃ ላይ ያለን ብንሆን እንኳን የአቅማችንን ያህል መቆጠብን መልመድ ያስ ፈልገናል።

9.1.2.2 ወደፊት ሊመጣ የሚችልን ችግር ስመቋቋም፣

ሥዕል 9.4 ልጄን በምን ሳሳክም?

ሥዕል 9.5 በቁጠብነው ገንዘብ ምን እንገዛ?

- ከዚህ በላይ ካሉት ሥዕሎች የተገነዘባችሁትን ግለጹ፡፡

ኋላ ከመማቀቅ አስቀድሞ መጠንቀቅ

አቶ ሙላቱና ወ/ሮ ሂሩት ከመምህርነት ሙያ ቸው ጡረታ በወጡበት ዓመት በተለይ ኮሌጅ የሚማሩት ሁለቱ ልጆቻቸው ዳንኤልና ብሌን ትልቅ ሥጋት ላይ ወድቀው ነበር፡፡ ምክንያቱም ወላጆቻቸው ጡረታ ከወጡ የሚያገኙት የወር ገቢ ስለሚቀንስ በትምህርታቸው ላይ ችግር የሚ ፈጠር መስሏቸው ነበር፡፡

ይልቁንም ትምህርታቸውን ሳይጨርሱ "ገንዘብ የምታገኙበትን መንገድ መፈለግ ይኖርባችኋል" የሚባሉ መስሏቸው በርካታ ሰዓቶችን በመነጋገር አሳልፈዋል፡፡

አቶ ሙላቱና ወ/ሮ ሂሩት ግን የልጆቻቸውን ሥጋት በመረዳታቸው ውይይት ለማድረግ ጊዜው አሁን መሆን እንዳለበት ወሰኑ፡፡ ሁለቱም ለረጅም ዘመን ጠብቀው ስላቆዩት ቁምነገር ለልጆቻቸው ለመግለጽና የቤታቸው የኑሮ ልምድ በነበረበት ሁኔታ እንደሚቀጥል መንገር እንዳለባቸው ተስማሙ፡፡

አንድ እሁድ ቀን ከሰዓት በኋላ የቤተሰቡ አባላት በአንድ ጠረጴዛ ዙሪያ ተሰባሰቡ፡፡ አቶ ሙላቱና ወ/ሮ ሂሩት ሁለት የተለያዩ የባንክ የቁጠባ ደብተሮች ይዘው ቀረቡ፡፡ ደብተሮቹ የተለያየ የገንዘብ መጠን ይገልጹ ነበር፡፡ ይህ የገንዘብ መጠን ሁለቱ ታታሪ ወላጆች በየጊዜው ቤተ ሰባቸውን ከሚያስተዳድሩበት ገቢ እየቆጠቡ መጥፎ አጋጣሚ ቢፈጠር፣ በቤተሰቡ ላይ አደጋ ቢደርስ፣ ችግር ላይ እንዳይወድቁ እንዲሁም የልጆቻቸውን ትምህርት ዳር ለማድረስ እንዲያ ስችላቸው ነው ያጠራቀሙት፡፡

ይህንኑ ለልጆቻቸው እንደዚህ በማለት አስረዷ ቸው፡፡ «ያማራችሁን ሁሉ ስትጠይቁን፣ ሌሎች ልጆች የተደረገላቸውን ሁሉ እንድናደርግላችሁ ስትጠይቁን ሳንፈጽምላችሁ የኖርነው፣ ሰው እን ደቤቱ እንደሚኖር ልናስተምራችሁ፣ እኛ ጡረታ ስንወጣም ችግር ላይ እንዳትወድቁ ስላሰብን ነው፡፡ አሁን ሁላችንም ሳንሳቀቅ እንደተለመደው ኑሯችንን እንቀጥላለን፡፡ በጡረታ ላይ ስላለን የምናገኘው ደመወዝ ቀድሞ ከምናገኘው ያነስ መሆኑን ሁላችሁም መረዳት አለባችሁ፡፡ ነገር ግን ከነበረን ላይ ቆጥበን ያስቀመጥነው ገንዘብ በዚህ ጊዜ ይጠቅመናል፡፡ እና ንተም ትምህርታ ችሁን ጨርሳችሁ አራሳችሁን ስትችሉ ፈጽሞ ከችግር ሀሳብ ነጻ እንሆናለን፡፡»

ዳንኤልና ብሌን እርስ በርሳቸው በመተያ የት ተነስተው የወላጆቻቸውን አንገት አቅፈው ሳሟቸው፡፡ ሁለቱን ታናናሾቻቸውንም ስለቁጠባ ጠቀሜታ እነርሱም እንደሚያስተምሯቸው ነግ ረው አለቱን የደስታ አለት አድርገውት አመሸ፡፡

መልመጃ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መለሱ።

1. ብሌን እና ዳንኤል ከዚህ በኋላ ምን የሚያደርጉ ይመስላችኋል?
2. ሁለቱ ወላጆች ከዚህ በኋላ ስለቁጠባ ማሰብ ይኖርባቸዋል ወይስ አይኖርባቸውም? በቡድን ተወያዩ።

ቁጠባ ወደፊት ሳይታሰብ ሊያጋጥም የሚችልን ችግር ለመቋቋም እንዲቻል መጠባበቂያ ገንዘብ ወይም ንብረት ማስቀመጥ ማለት መሆኑን ቀደም ሲል ተረድታችኋል። ያልታሰቡ የወደፊት አጋጣሚዎች ሀመምና አደጋ ናቸው። በአንድ ሰው ላይ እነዚህ አጋጣሚዎች ሲደርሱ ለህክምና የሚሆን ወጪ የሚውለው ቀደም ሲል ከተጠራቀመ ገንዘብ ነው።

የቁጠባ አስፈላጊነት ለችግር ጊዜ ብቻ አይደለም። ሰዎች ሁሉ በወደፊት ሕይወታቸው ሊያሳኩዋቸው የሚሹዋቸው ግቦች ይኖራቸዋል። ለምሳሌ ትምህርት ለመማር፣ ሥልጠና ለማግኘት፣ ልጆችን በአግባቡ ለማስተማር፣ ሠርግ፣ ልደት፣ ማህበር፣ የትምህርት ምረቃ ለማዘጋጀት የሚሆን ገንዘብ ያስፈልጋል።

ነገር ግን እነዚህ የተጠቀሱት ግላዊና ማሕበራዊ እቅዶች ከአቅም በላይ ሊሆኑና ሊቀሩ የሚችሉ ናቸው። ለምሳሌ ልደትን ያለድግስ ከጓደኞችና ከቤተሰብ ጋር አስቦ ማሳለፍ ይቻላል። ሠርግ ለመደገስ ገንዘብ ከሌለ ሥርዓቱን ብቻ ፈጽሞ ጋብቻን ማክበር ይቻላል። አደጋና ህመም ግን በማንኛውም ሰው ላይ ሊያጋጥሙ የሚችሉ በመሆናቸው ሁልጊዜ ዝግጁ ሆኖ መቀመጥ ይገባል። ስለሆነም በየትኛውም መንገድ ቢሆን የቁጠባ ባህል ማዳበር ተገቢ ነው።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሰዎች ያላቸውን ገቢ እየቆጠቡ ማስቀመጣቸው ስምን ይረዳቸዋል?
2. በቤተሰባችሁ ውስጥ የሚከበሩ በዓላትና የሚደረጉ ዝግጅቶች በዓመት ውስጥ ምን ያህል ናቸው? መልሱን ከቤተሰብ ኃላፊዎች ጠይቃችሁ ተረዱ።
3. በተራ ቁጥር 2 ስተጠቀሰው ጥያቄ ለምታገኙት መልስ የሚወጡ ወጪዎች ምን ያህል እንደሆኑ በመመዝገብ ለክፍል ውይይት አቅርቡ።

9.2 በእቅድና በአቅም ልክ መመራት፤

9.2.1 በዕቅድና በአቅም ልክ የመመራት ምንነት፣

“ሰው እንደቤቱ እንጂ እንደጎረቤቱ አይኖርም!”

- ከዚህ አባባል የተረዳችሁትን ግለጹ።

ሠርግና ምላሽ፤

አቶ ፋሲል ታሪክነህ የስድስት ልጆች አባት ናቸው። የሚኖሩት ከአዲስ አበባ 80 ኪሎ ሜትር ርቃ በምትገኝ መንደር ነው። ሰሞኑን ከመጀመሪያ ልጃቸው ጋር የከረረ ፀብ የፈጠሩበት አጋጣሚ የተከሰተው ልክ የዛሬ ዓመት ነበር። አዲስ አበባ የሚኖረውና ከዩኒቨርሲቲ የተመረቀው ልጃቸው ዳዊት ሥራ ከያዘ ሦሥት ዓመት ሆኖታል።

ይሁን እንጂ ከእርሱ ጋር ተመሳሳይ ፍላጎትና ዓላማ ከአላት ሶስና ጋር ጋብቻውን የፈፀመው ባለፈው ግንቦት ወር ላይ ነው። ሁለቱም ወጣቶች ለወላጆቻቸው ይህንኑ እቅዳቸውን ባሳወቁ ጊዜ የሠርጋቸውን ድግስ በሚመለከት ብዙ ክር ክር ገጥሚቸዋል።

ሆኖም በሠርጋቸው እለት ዘመዶቻቸውና የሚወዷቸው ጓደኞቻቸው ብቻ በሚገኙበት ለማክበር ወስነው ዝግጅታቸው ተጠናቋል። በእቅዳቸው መሠረት ጋብቻቸውን ፈጽመዋል።

በዚህም አቶ ፋሲል ቅር ቢሰኙም ልጃቸው ራሱን ችሎ የሚኖርና ከአጠገባቸው ስለራቀ ሊያስገድዱት ስላልቻሉ ዝም ብለውታል። ነገር ግን በራሳቸው በኩል መልስ ሊጠሩትና ወዳጅ ዘመዶቻቸውን በመልስ ሰበብ ደግሰው ሊያበሉ ወገባቸውን ታጥቀው ተነሱ።

በዚህ ጊዜ ለድግስ ወጪ ተጨማሪ ገንዘብ ቢጠ ይቁት ልጃቸው ዳዊት ይህን ማድረግ ከአቅሙ ጋር ስለማይሄድ ሀሳባቸውን እንደማይ ቀበለው ይቅርታ በመጠየቅ ጭምር አስረድታቸዋል። ለአቶ ፋሲል ይህ ሁለተኛ ጥፋት ነው። ስለ ሆነም እርሱ ያላቸውን ችል በማለት ለድግሳ ቸው ቆርጠው ተነሱ።

ከአንድ ጎረቤታቸው ተማጽነው ገንዘብ ተበደሩ። ይህም በቂ አልመሰላቸውም። የሰፈራቸው እድር ገንዘብ ሰብሳቢ ከሆኑት ከአቶ በድሩ ደግሞ እን ደምንም አግባብተውና በሁለት ወር ውስጥ ሊመልሱ ቃል ገብተው ተጨማሪ ገንዘብ ተበ ደሩ። ለክረምት መውጫ ተብሎና ለዘር ከተ ቀመጠው የጎተራ እህል ደግሞ አራት ኩንታል አውጥተው ተጠቀሙበት።

ሥዕል 9.6. የተንዛዛ ድግስ የቁጠባ ባህልን ይገዳል

ዝግጅቱ ተጠናቆ ሲያበቃ በሐምሌ ወር ላይ ድል ያለድግስ ደግሰው ልጃቸውን ከአዲስ አበባ መልስ ጠሩ። የሚኮሩበት ልጃቸው ከፈለገ 50 ያህል እንግዶችን ይዞ እንዲመጣ አሳሰቡት። ለእ ርሳቸው ደግሞ ብዙ ዓመታት ከኖሩበት መን ደር በርካታ ክፉና በጎ አብረዋቸው ያሳለፉ ሰዎች ጠርተው ግብዣው ተከናወነ።

ዳዊት በአባቱ ድርጊት ሥጋት ገብቶታል። ብዙ ጥረት ሳያባክኑ እዳ ውስጥም ሳይዘፈቁ መደገስ እንደሚገባቸው ቢነግራቸውም አንድ ጊዜ የወሰ ኑትና ከእርሱ ወግ የበለጠ የሚመኙት እንደሌለ መለሱለት። አባቱን ሀሳባቸውን ለማስቀየር አል ቻለም። ነገር ግን አንድ ጊዜ ወጪ አውጥተው ስለደገሱ ቢቀር የሚሰማቸውን ሀዘን በማሰብ ስድስት ሚዜዎቻቸውን ብቻ አስከትለው ከሶስና ጋር ተገኙ።

አባቱ በዚህ በጣም አዘኑ። እርሱና ሶስና በአዲስ ዓመት ያቀዱት የራሳቸው አቅድ ደግሞ ነበራ ቸው። ለዚህም በአቅም ልክ መኖርን መልመ ድና ቅድሚያ ለኑሯቸው መሠረት መጣል እንዳ ለባቸው ተስማምተዋል። ይሁን እንጂ የዳዊት ዕቅድና የአባቱ ድርጊት ያልተጣጣሙ በመሆ ናቸው ለግጭት ዳርጓቸዋል። በአዲሱ ዓመት ለታናናሾቹ የትምህርት ቤት ክፍያ ለሠር ጋቸው ድግስ ወጪ የገቡትን ዕዳ ለመክፈል እንዲሁም ለዘር መግዣ ገንዘብ እንዲሰጣቸው በጠየቁት ጊዜ ሊረዳቸው አልቻለምና የፀባ ቸው መነሻም ይሔው ነው።

መልመጃ 5

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አቶ ፋሲል የልጃቸውን መልስ የደገሱበትን ወጪ ያገኙት ከየት ነው?
2. ዳዊት በአባቱ ድርጊት ያልተደሰተው ለምንድነው?
3. አቶ ፋሲል በአቅም ልክ እንዳደኖሩ እንዳያስቡ ያደረጋቸው ምንድነው?

የሰዎች የኑሮና የሀብት ደረጃ የተለያየ ነው። ስለሆነም ሁሉም ሰው በአቅሙ ልክ መመራት አለበት። በአቅም ልክ መመራት ማለት አንድ ሰው በራሱ የኑሮ ደረጃ ወይም የሀብት መጠን ማድረግ የማይችለውንና የማይገባውን ነገር አለ ማድረግ ማለት ነው።

ሰዎች በአቅማቸው ልክ መመራት ካልቻሉ ችግር ውስጥ ይወድቃሉ። ስለሆነም ለማንም ሰው የዚህ ዓይነት ችግር እንዳይገጥመው በዕቅድና በአቅም ልክ መመራት ይገባል።

የቁጠባ ባህል ሲኖረን ግን አቅማችንን አይተን ወጪዎቻችንን ባለን አቅም ልክ መጥነን እና ወጣለን። የቁጠባ ባህል ሲኖረን ኑሯችንን የም ንመራውና ወጪ የምናወጣው ራሳችንን

ከሌሎች ጋር በማወዳደር ሳይሆን በራሳችን አቅም ልክ ይሆናል።

በአቅማችን ስንኖር ዛሬ ኖረን ነገ እንዳንቸገር ያደርገናል። በአቅም ልክ የመመራት ምስጢሩ ያለው በእቅድ መመራት ላይ ነው። እቅድ የምንፈልገውን ዓላማ ለማሳካት ወሳኝ ነው።

መልመጃ 6

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. በአቅም ልክ የመመራት ምን ጠቀሜታ አለው?
2. በአካባቢያችሁ ኑራቸውን በዕቅድ የሚመሩ ሰዎች ካሉ በኑራቸው ላይ ምን ለውጥ እንዳሳዩ በመጠየቅ በፅሑፍ አቅረባችሁ ተወያዩበት።

9.2.2 በእቅድና በአቅም ልክ መኖር

- በእቅድና በአቅም ልክ መኖር ማለት ምን ማለት ነው?

አበበና ሂሩት

አበበና ሂሩት በአንድ ክፍል ውስጥ ይማራሉ። በዓመቱ መጨረሻ በትምህርት ቤታቸው ውስጥ የወላጆች ቀን ይከበራል። ለዚህ በዓል የትምህርት ቤታቸው ተማሪዎች ዝግጅት እንዲያደርጉ ተጠይቀዋል። ይህ ጥያቄ ማስታወቂያ ሰሌዳ ላይ ተማሪዎች እንዲመለከቱት ተለጥፎላቸዋል።

አበበ ማስታወቂያውን ተመልክቶ ወደ ጓደኞቹ ተቀላቀለ። ነገር ግን ስለዚህ ጉዳይ አንዳቸውም አንስተው አልተነጋገሩም። ሂሩት ደግሞ ማስታወቂያውን አንብባ የተረዳችውን እያብሰለሰለች ወደቤቷ ሄደች። የወላጆች በዓል የሚከበረው ከአንድ ወር በኋላ እሁድ ቀን ነው። ሂሩት የሥነጽሁፍ ዝግጅት ላይ ለመወዳደር ፈልጋለች።

የወላጆች ቀን በተከበረ በሳምንቱ የሴሚስተር አጋማሽ ፈተና ይሰጣል። ዘወትር ቅዳሜ አያቷ ቤት እየሄደች አያቷን ትጠይቃለች። ስለዚህ ከወዲሁ ጊዜዋን በአግባቡ ተጠቅማ ዓላማዋን ለማሳካት ማቀድ ያስፈልጋታል። ግጥም ለመጻፍ ጊዜ ያስፈልጋታል። በእርሷ እድሜ የሚገኙ ልጆች የጻፏቸውን ወይም የአዋቂዎችን ግጥሞች ማንበብ ይኖርባታል። ስለሆነም በሚቀጥለው ቅዳሜ አያቷ ቤት ስትሄድ አጎቷን መጻህፍት እንዲፈልግላት ትጠይቀዋለች።

ቤተመጻህፍት ገብታ ጋዜጦችን ማንበብ አስባለች። ለዚህም ቀድማ ትምህርት ቤት መድረስና ዘግይታ መውጣት ይኖርባታል። ይህንኑ ሃሳቧን ለወላጆቿ አስረዳቻቸው። እነርሱም አበረታቷት። ጊዜዋን በአግባቡ እንደምትጠቀም ስለሚያውቁ አበበ ያለምክንያት ወደ ትምህርት ቤት እንደምትሄድ የነገራቸውን አልተቀበሉትም።

ሂሩት በትምህርትና ከዚህ ጋር በተያያዙ እንቅስቃሴዎች ከአበበ እንደምትበልጥ ያውቃሉ። ለዚህም ማስረጃው የሁለት ዓመት ታላቁ የሆነው አበበ ሁለት ጊዜ ፈተና ወድቆ በክፍል ደረጃ እርሷ መብለጧ ነው። አባቷ ከምታነባቸው መጻሕፍት ፍሬ ሃሳቦች የምትይዝበት የተለየ የማስታወሻ ደብተር እንደሚያስፈልጋትና ይህን ነገም እንደሚያሟሉላት ነግረዋታል።

መልመጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሂሩት እቅድ ማውጣት ያስፈለጋት ስለምንድነው? ምን ምን ተግባራት ይጠበቁባታል?
2. አበበ በትምህርት ቤቱ የማስታወቂያ ሰሌዳ ላይ ስተስጠፈው መልእክት ትኩረት አለመስጠቱ ምንን ያመለክታል?

እቅድ ጊዜን ቅድሚያ ማግኘት የሚገባቸውን ተግባራት በቅድሚያ ለመፈጸም፣ ገንዘብን ደግሞ አስፈላጊ ለሆኑ ጉዳዮቻችን በአግባቡ ማዋል የሚያስችለን መንገድ ነው። እቅድ በገንዘብ አወጣጥም ሆነ በጊዜ አጠቃቀም ቅድሚያ የሚሰጠውን ቅድሚያ ከማይሰጠው ለመለየት ይረዳል። በእቅድ መኖር ከችግር እንዲሁም ከውጥረት ለመውጣት መሠረታዊ ጉዳይ ነው።

መልመጃ 8

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ፡፡

1. እቅድ ማለት ምን ማለት ነው?
2. በአቅም ልክ መኖር ማለትና ከአቅም በላይ መኖር ልዩነታቸው ምን እንደሆነ በአካባቢያችሁ ከሚኖሩ አርአያ ከሆኑ ሰው በመጠየቅ ለክፍል ውይይት አቅርቡ::

9.3 በቤተሰብ ውስጥ ቁጠባን የሚጻረሩ ተግባራት፤

- ስለቁጠባ ባገኛችሁት ግንዛቤ መሠረት በቤተሰባችሁ ውስጥ ቁጠባን የሚጻረሩ ተግባራት ምን ምን እንደሆነ ግለጹ::

የቁጠባ ባህላችንን የሚያናጉ በርካታ ሁኔታዎች አሉ:: እነዚህን በሁለት ክፍለን ማየት እንች ላለን:: አንደኛው ባህላዊ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ግላዊ ነው::

ባህላዊ የሚባለው በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ የተ ለመዱ ከሰዎች አከባቢችንና ዝናን ለማግኘት ሲባል የሚደረጉ መስተንግዶዎች ናቸው:: የተን ዛዛ የተዝካር፣ የሰደቃ፣ የማህበራት እና የምር ቃት ድግስ እንዲሁም ከልክ ያለፈ የበዓል አከባበር ሰዎችን በይሉኝታ ጥሪታቸውን እንዲያ ሚጥጡ ምክንያቶች ሊሆኑ ይችላሉ::

ለምሳሌ በየባህሉ የአንድ ቤተሰብ አባል በሞት ሲለይ ቋሚዎቹ ቤተሰቦች የዚያን ሰው አርባ፣ ሰማንያ፣ ስድስት ወር፣ ሙት ዓመት በየጊዜው ሥርዓቱ ከሚያዘው ከመጠን በላይ እየደገሱ ሲያበሉ የሚታይበት ባህል አለ:: አንድ የቤተ ሰብ ኃላፊ ወይም አባወራ ሲሞት በንሮ የተተ ከሉ የእንሰት ተክሎች የሚነቀሉበት ባህልም አለ:: እነዚህ ተግባራት በጣም ጎጂ ናቸው::

ግላዊ የቁጠባ ባህል እንዳይኖር የሚያደርጉ ትን ደግሞ እንመልከት:: የመጀመሪያው አቅ ምን አለማወቅ ነው:: አቅምን አለማወቅ ማለት የገቢ መጠንንና ፍላጎትን አለማመጣጠን ማለት ነው::

ሁለተኛው ሰዎችን ለማስደሰት ሲባል የሚደረግ አቅምን ያላመዛዘነ ወጪ ነው:: በርካታ ሰዎች ራሳቸውን ጎድተው ሰዎችን ማስደሰት የሕይ ወት ግብ ይመስላቸዋል:: ከራሳቸው ደህንነት በፊት ለሰዎች መኖርን ቅድሚያ ይሰጣሉ:: ለምሳሌ የቤታቸውን ችግር ደብቀው ደግ ለመባል ብቻ እና የሰዎችን ምስጋና ለመቀበል ሲሉ የችግር መውጫቸውን አውጥተው ለሰ ዎች የሚጋብዙ፣ ስጦታዎችን በውድ ዋጋ ገዝ ተው የሚያበረክቱ አሉ:: ሌላም ምሳሌ መጥ ቀስ ይቻላል:: በዝቅተኛም ሆነ በከፍተኛ የት ምህርት ደረጃዎች ለተማሪዎች የመመሪቂያ ድግሥ በማዘጋጀት ከሁለት አቅጣጫዎች ችግ ሮችን የሚፈጥሩም አሉ::

በአንድ በኩል የራሳቸውን ኑሮ ማቃወስ ሲሆን ሌላው ደግሞ ተጋባዦችን ለስጦታ መግዣ እንዲያወጡ ምክንያት ይሆናሉ:: ነገር ግን እነዚህ ተግባራቸው በተቸገሩ ጊዜ ዋስትና አይ ሆኗቸውም::

ሌላው ግላዊ የሆነው ቁጠባን የሚጻረር ችግር ደባል ሱስ ነው:: ደባል *ሱሰ* ማለት የአንድ መጥፎ ድርጊት ወይም ልማድ ተገዢ መሆን ማለት ነው:: ሱስና *ልማድ* የሚመሳሰሉ ቢሆንም ልዩነት አላቸው::

የመጠጥ ሱስ አልኮል መጠጥ ካልቀመሱ ተረጋ ግቶ ሥራን መሥራት አለመቻል ነው:: የቁማር ሱስ ያለጊዜና ያለእቅድ በልዩ ልዩ የቁማር ጨዋታዎች መጠመድና ገንዘብን፣ ጊዜንና አካ ልን አላግባብ ማባከን ማለት ነው:: እነዚህም ነጥቦች ደባል ሱሰኞች ይባላሉ:: የመጠጥ፣ የአ ደገኛ እጾችና የቁማር ሱሰኛ መሆን ኑሮን በእ ቅድ እንዳይመሩ ያደርጋል:: ይህ ደግሞ የሰዎች ጥገኛ መሆንና በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ ሠላም ማጣትን ያስከትላል::

መልመጃ 9

?

ሠንጠረዥ በደብተራችሁ ላይ በመገልበጥ የተጠቀሱትን ተግባራት አንብባችሁ ሱስ የሚያስከትሉ መሆን አለመሆናቸውን ከጎን ባሉት ክፍት ቦታዎች ላይ በተሰጠው ምሳሌ መሠረት መልሱ::

ተግባራት	መልስ
ምግብ መመገብ	ሱስ ያልሆነ
ጊዜ ሳይወስኑ ካርታ መጫወት	ሱስ የሚያስከትል
አደንዛዥ እጽ መጠቀም	
አዘውትሮ አልኮል መጠጣት	
ቴምብር መሰብሰብ	
ሲጋራ ማጤስ	
ቁማር መጫወት	
እስፖርትን ማዘውተር	

በሠንጠረዡ መሠረት ለሰጣችኋቸው መልሶች ምክንያቶቻችሁን በክፍል ውስጥ ተወያዩበት::

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ቁጠባ ማለት ከሚኖረን ገቢ ለወቅታዊ ፍጆታ የሚሆነን ተጠቅመን ለወደፊት የሚሆነንን ማስቀመጥ ማለት ነው። ጥሩ የቁጠባ ባህልን በአቅም ልክ በመኖር ማዳበር ይቻላል። ቁጠባ ጥሩ ተግባር ሲሆን ተግባራዊ እንዳይሆን የሚጸረሩ ማህበራዊና ግላዊ ሁኔታዎች አሉ። ለምሳሌ ሠርግና ሴሎች አጋጣሚዎች ከአቅም በላይ በሆነ ወጪ ሲደገሱ በወደፊት ኑሯችን ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ይኖራቸዋል። ስለዚህ ገቢያችንን በአግባቡ ለሚያስፈልጉን ነገሮች በማከፋፈል መጠቀም ይኖርብናል። ከሚያስፈልጉን ነገሮች መካከልም ለወደፊት የሚሆን ተቀማጭ መካተት ይኖርበታል።

የቁጠባ ዓላማዎች ብዙ ናቸው። ሲያጋጥም የሚችልን ችግር ለመቋቋም፣ የሴሎች ጥገኛ ላለመሆን የሚሉት ዋና ዋናዎቹ የቁጠባ ዓላማዎች ናቸው። ጥሩ የቁጠባ ባህል ማዳበር የሚቻለው በአቅድና በአቅም ልክ መኖር ሲቻል ነው።

በአቅም ልክ መኖር ማለት አንድ ሰው በራሱ የኑሮ ደረጃ ወይም የሀብት መጠን ማድረግ የማይገባውን ነገር አለማድረግ ማለት ነው። በአቅም ልክ ለመኖር በአቅድ መመራት ወሳኝ ነው። አቅድ ማለት በጊዜና በገንዘብ አጠቃቀም ቅድሚያ ሊሰጣቸው የሚገባቸውን ለይቶ በቅደም ተከተል ማከናወን ማለት ነው።

አቅምን ከማወቅ ባሻገር በቤተሰብም ውስጥ የቁጠባ ባህልን የሚጸረሩ ግላዊና ባህላዊ ሁኔታዎችን ጠንቅቆ ማወቅ ተገቢ ነው። ግላዊ የሚባሉት ብኩንነት፣ የአደገኛ አጽ እና የመጠጥ ሱሰኝነት ጥቂቱ ሲሆኑ ባህላዊ የሆኑት ቁጠባን የሚጸረሩ ሁኔታዎች ደግሞ ከልክ በላይ ድግስ፣ ተደጋጋሚ ማህበር እና ከመጠን ያለፈ የክብረ በዓላት ድግስ ናቸው።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ልማድ፣	አንድ ሰው በተደጋጋሚ የሚፈጽመው ተግባር።
ሱስ፣	አስተሳሰብን፣ የሥራ ባህልንና ኑሮን ስሚያናጉ አደገኛ እጾችና ልማዶች ተገዢ መሆን።
እቁብ፡	የተወሰኑ ሰዎች የተወሰነ የገንዘብ መጠን በወር ወይም በሳምንት በማዋጣት እጣ ስሚወጣለት ተረኛ ለመስጠት የሚመሠርቱት ሕብረት።
ጥሪት፣	ለወደፊት ሕይወት መኖሪያ የሚሆን ንብረት።
ጥገኛ፣	አንድ ሰው ሰርቶ መኖር በሚችልበት የአካልና የአእምሮ ብቃት ላይ ሆኖ ራሱን ችሎ መኖር ሳይችል ሲቀር።
ድል ያለ ድግስ፣	በከፍተኛ ደረጃ የተዘጋጀ፣ ሰፊ ድግሥ፣ ምግብና መጠጡ፣ እንዲሁም ተጋባዡ ከመጠን ያለፈ ብዛት ያለው።
መጥነን፣	ወስነን፣ በልክ አድርገን፣ እንዳይበዛም እንዳያንስም አድርገን።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. መቆጠብ የሚችሉ ሀብታሞች ብቻ ናቸው::
2. ቁጠባ ማለት ከሚያስፈልግ እለታዊ ወጪ ላይ ቀንሶ ለመጪው ጊዜ ማስቀመጥ ማለት ነው::
3. ቁጠባ የአንድን ወር ገቢ ለአንድ ወር ኑሮ ብቻ ሳይሆን ለመጪው ጊዜም እንዲሆን ማብቃቃት ነው::
4. ቁጠባ ሊታሰብ የሚችለው ከእለት ጠቀሜታችን ወይም ፍጆታችን ሲተርፈን ብቻ ነው::
5. አንድ ቤተሰብ ያለውን በማብቃቃት የሚቆጥበው ለወደፊት ልጆች በማሰብ ብቻ ነው::

II. በ "ለ"ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉትጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. ድህነት፣	ሀ. የቁጠባ አይነተኛ መርህ::
2. በአቅም መኖር፣	ለ. የተንዛዛ ወይም ከአቅም በላይ መደገስ::
3. ለብክነት የሚዳርግ ባህል፣	መ. መሰረታዊ ፍላጎቶችን ማሟላት አለመቻል::
4. እቅድ፣	ሠ. ጎጂ የዘወትር ተግባር::
5. ሱስ፣	ረ. ቅድሚያ ያለውን ከሌለው መለየት።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ::

1. በአቅም ልክ መኖር ማለት፤
   ሀ. ፍላጎትን በሚያገኙት ገቢ መጠን መወሰን ነው፣
   ለ. ወደፊት እንደሚያገኙ በመተማመን ተበድሮም ቢሆን የፈለጉትን ማድረግ ነው፣
   ሐ. ስለነገ አለማሰብ ነው፣
   መ. ሁሉም መልስ ነው።

2. የቁጠባ ተጻራሪ የሆነው የቱ ነው?
   ሀ. ያገኙትን ሁሉ ለሌሎች ማካፈል፣
   ለ. ከሌሎች አገኛለሁ በማለት ያለን መስጠት፣
   ሐ. ተበድሮ ድል ያለ ድግስ መደገስ፣
   መ. ሁሉም መልስ ነው።

3. ሱሰኛ መሆን ማለት፣
   ሀ. አንድን ሙያ አጥብቆ መያዝ፣
   ለ. በደባል ሱሶች ቁጥጥር ሥር መዋል፣
   ሐ. ልማዳዊ የሆነ በጎ አሰራርን ማጎልበት፣
   መ. መልሱ አልተሰጠም።
4. ጥገኝነት፣
   ሀ. አብሮ መብላትና መጠጣት፣
   ለ. መተጋገዝ፣
   ሐ. የሌሎችን ምክርና ሐሳብ ማግኘት፣
   መ. የራስን አቅም ሳይጠቀሙ በሌሎች ተጠቃሚ መሆን።
5. እቅድ፣
   ሀ. የቁጠባ መሠረት ነው፣
   ለ. የጉብዝና መሠረት ነው፣
   ሐ. ጊዜ እንዳይባክን ያደርጋል፣
   መ. ሁሉም መልስ ናቸው።

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ሱስን ከሚያስከትሉ ልምዶች መካከል ———— እና——— ይጠቀሳሉ።
2. ለብክነት ከሚዳርጉ ኋላ ቀር ጎጂ ተግባራት መካከል————-እና ———ይጠቀሳሉ።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. በአካባቢያችሁ ስንት የድግስ ዓይነቶች አሉ? ሁለቱን ብቻ ጥቀሱ።
2. ቁጠባ ማለት ምን ማለት ነው?
3. በእቅድ መመራት ከሚሰጣቸው ጥቅሞች መካከል ሁለቱን ጥቀሱ።

ምዕራፍ ስሥር

ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፤*

- የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ምንነትን ታውቃለህ/ታውቂያለሽ፤
- ሕዝባዊ ተሳትፎ ለዕድገት ያለውን ጠቀሜታ ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ፤
- በትምህርት ቤትና በአካባቢ የዲስፕሊን፣ የጽዳትና የልማት ተግባራት ላይ የመሣተፍን አስፈላጊነት ትረዳለህ/ትረጃለሽ፣

10.1 የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ምንነት

ሥዕል 10.1 አካባቢያችንን በጋራ እናጽዳ

- ከላይ ከቀረበው ሥዕል ምን ተረዳችሁ?
- በሥዕሉ ላይ የሚታዩት ተማሪዎች የሚያከናውኑት ተግባር ላይ የተሰማሩት ለምንና እንዴት እንደሆነ ግለጹ።

የአምስተኛ «ለ» ክፍል ችግር

አብዛኞቹ የአምስተኛ «ለ» ክፍል ተማሪዎች በክፍላቸው ሁኔታ ደስተኞች አልነበሩም። ባለፈው ሳምንት መምህር ያልገባበት ክፍለ ጊዜ ስለአገኙ ይህንኑ ለስብሰባ ሊጠቀሙበት ተስማሙ። ገና ውይይቱ ሲጀመር ቁም ነገር የማይሆንላትና ጨዋታ ወዳዷ አዘነጋሽ አመመኝ ብላ ውሸቷን እያቃሰተች ወጣች። ሥራዋን ያወቀው ወንድሟ ስለሺም እህቱን እንደመደገፍ ብሎ አብሯት ወደ ጨዋታ ሄደ።

በውይይቱ መጀመሪያ የተናገሩት ከማልና ሐዋ ነበሩ። እነሱም ላለፉት አራት ሳምንታት ሌሎቹ የክፍል ጓደኞቻቸው አርአያነታቸውን ተከትለው አብረዋቸው እንደሚሆኑ ተስፋ በማድረግ ክፍላቸውን ሲያፀዱ ሰንብተው እንደ ነበር አስታወሱ። ሆኖም አንድም ሰው እነሱን ተከትሎ አብሯቸው ባለማፅዳቱ ማዘናቸውን ገለፁ።

ሌሎቹም ተራ በተራ ስለክፍላቸው በጣም መቆሸሽ በተለይም ከማልና ሐዋ ካቋረጡ ወዲህ ችግሩ መባባሱን አብራሩ። አብዛኞቹ ተማሪዎች የነከማልን አርአያ ባለመከተላቸው ራሳቸውን ወቀሱ። በዚህ አኳኋን በቂ ውይይት ከተካሄደ በኋላ በጉዳዩ ሁሉም ስላመኑበት በዚሁ ዕለት ክፍሉን ለማጠብና ለማስዋብ ወሰኑ።

ገመቹ ልብሴና ጫማዬ ይበላሻል በሚል ሰበብ እንደዓለሚቱ ከዳር ቆሞ በርቱ እያለ ያጨበጭባል። በውይይቱ ወቅት "እንነሳ፣ አሁኑኑ እናጽዳ፣" እያለ ገንቢ አስተያየቶችን ያቀረበ ቢሆንም በመጨረሻ በፊዐመው ተግባር ብዙ ዎቹ ቅር ተሰኙበት።

ጫማቸውን አውልቀው በትጋት ከሚሠሩት ጓደኞቿ ከኤቢሴ፣ ከመስከረምና ከአብረኸት የተለየችው ዓለሚቱም ጫማዬ አልተመቸኝም ብላ ከዳር በመቆም ታበረታታቸዋለች።

በውይይቱም እያንዳንዳቸው ሲያፈልቁ በነበሩበት ገንቢ አስተያየቶች ዳብሮና ውሳኔ አግኝቶ የተ ከናወነው የፅዳት ሥራ በጣም አርኪ ሆኖ ተጠ ናቀቀ። ክፍሉም ፅዱና በተገቢዎቹ የትምህርት መርጃዎች ያሸበረቀ ሆነ። ሥራው እንደተጠና ቀቀ የአስር ደቂቃ ስብሰባ ተደርጎ ውጤቱ ተገ መገመ።

ከፍተኛ ትጋት ላሳዩት ተማሪዎችና ቀደም ሲል ልዩ ጥረት ላደረጉት ለክማልና ለሐዋ የአድናቆት ጭብጨባ ተደረገላቸው። በመጨ ረሻም ከሂደቱ ሁሉም ጠቃሚ ትምህርት እን ደቀሰሙ ለማረጋገጥ ተቻለ።

የቡድን ሥራ፣

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን በመሥራት በክፍል ውስጥ ተወያዩበት።

1. የአምስተኛ «ለ» ክፍል ተማሪዎች ያከናወ ኗቸው ተግባራት ተገቢ ናቸውን? ለምን?
2. የአምስተኛ «ለ» ክፍል ተማሪዎች በፈፀሟ ቸው ተግባራት ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ያደ ረጉና ያሳደረጉ አባላት ነበሩ? ልዩነታቸው ምን ይመስላል?
3. የከማልና የሐዋ የመጀመሪያ ጥረት ከንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አኳያ እንዴት ይመዘናል?

ከዚህ ቀጥሎ የተለያዩ ተማሪዎች ያከናወኗቸው ልዩ ልዩ ተግባራት ቀርበዋል። እነዚህን ተግባራት እንደ የሁኔታቸው በሁለት ምድብ ክፈሉ። አንዱ ምድብ «በንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ የተከናወኑ» የሚል ሌላው ምድብ ደግሞ «በንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ያልተከናወኑ» በሚል ይቅረብ። ለመልሶቹም ምክንያታችሁን አቅ ርቡ።

1. የክፍላችን አለቃ ሁሉንም ችግር በጉልበት ብቻ ለመፍታት የሚሞክር ነበር። ስለዚህ ሁላችንም ተሰብስበን በመወያየት በድምፅ ብልጫ አዲስ አለቃ መረጥን።
2. ትምህርት ቤታችን የችግኝ ተከላ ዘመቻ መጥራ ቱን ተከትሎ ከክፍላችን ብዙ ተማሪዎች በሥፍ ራው ተገኝተው ተክለዋል።
3. የክፍላችን አለቃ ክፍላችን የሚተዳደርበትን ደንብ አዘጋጅቶ በመምጣት በንባብ ከአሰማን በኋላ በጭብጨባ እንድናፀድቀው አስደረገ።

ከሚከተሉት መልመጃዎች መካከል አንዱን በመውሰድ በቡድን አነስተኛ ጥናት አካና ውኑ። ውጤቱንም በቀጣይ ክፍለ ጊዜ በመ ምህራችሁ አማካኝነት ለክፍል አቅርባችሁ ተወያዩበት።

? 1. በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ ጥሩ እንቅስ ቃሴ የሚያደርጉ ሁለት ክበባት ምረጡ። ከዚያም ስለአመሠራረታቸው፣ ስለዓላማቸው፣ ስለመተዳደሪያ ደንባቸው፣ ስለአደረጃጀታ ቸው፣ ስለሥራ እቅዶቻቸውና ስለአከናወኗ ቸው ዋናዋና ተግባራት ግለጹ። በማያያ ዝም አባሎቻቸው ስለሚያደርጉት የተሳትፎ ዓይነትና ደረጃ አቅርቡ። የሁለቱን ክበባት ልዩነትም አነፃፅሩ። የቱ ይሻላል? ለምን?

2. በመኖሪያችሁ አካባቢ በጥሩ ሁኔታ የሚንቀ ሳቀሱ ሁለት ማህበራዊ ድርጅቶችን ምረጡ። ከዚያም ስለሁለቱም አመሠራረት፣ ዓላማ፣ መተዳደሪያ ደንብ፣ አደረጃጀት፣ የሥራ እቅዶችና የአከናወኗቸውን ዋና ዋና ተግባ ራት ግለጹ። በማያያዝም አባሎቻቸው ስለሚ ያደርጉት የተሳትፎ ዓይነትና ደረጃ ሰፋ አድ ርጋችሁ አቅርቡ። የሁለቱን ድርጅቶች ልዩነ ትም አነፃፅሩ። የቱ ይሻላል? ለምን?

በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ ምን ጊዜም ራሳችሁን ለንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ዝግጁ ልታደርጉ ይገ ባል። ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ሰዎች አንድ ውጤት ሊያመጣ በሚችል ተጨባጭ ተግባር ላይ አስተዋጽኦ ማድረጋቸውን መነሻ ያደር ጋል። ለዚህም የራስ ተነሳሽነትና ትጋት ያስ ፈልጋል።

ይህ ዓይነቱ ተሳትፎ ይበልጥ ውጤታማ ይሆን ዘንድ መከናወን ያለበት በግል ብቻ ሳይሆን በጋራ ነው። በመሆኑም ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ የራስ ተነሳሽነት ያለበትና በጋራ የተሰማሩበት ውጤታማ የሆነ ተጨባጭ ድርጊት ነዉ።

10.2 የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አስፈላጊነት

ሥዕል 10.2 ተማሪዎች በችግኝ ተክላ ተሳትፎ

- ከላይ በቀረበው ሥዕል መሠረት የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አስፈላጊነትን ግለጹ።

ተፎካካሪዎቹ

ነስሮና ወላይቱ የክፍል ጓደኛሞች ናቸው። ሁለቱም በክፍል ውስጥ በጨዋነታቸውና በትጋታቸው እንዲሁም በትምህርት አቀባበል ከሁሉ በመላቃቸው ይታወቃሉ። አንዳንዴ በትምህርት ጉዳዮች ላይ ሲከራከሩ የሚጣሉ ይመስላሉ። ነገር ግን ከክርክራቸው በኋላ እንደቀድሚቸው በሠላም ሲነጋገሩ ይገኛሉ። አንዳንዴ ደግሞ ተከራክረው ከአንድ ስምምነት ላይ ለመድረስ ሊያቅታቸው የማን ሐሳብ ትክክል እንደሆነ ለማረጋገጥ ተያይዘው ወደ ሚመለከተው መምህር በመሄድ አንዳቸው በድል ይመለሳሉ።

አንድ ቀን እንደልማዳቸው ሲከራከሩ ከማይ ስማሙበት ደረጃ ላይ ደረሱ። ነስሮ «በአንድ ክበብ ውስጥ ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ በማድረጋችን ልንጠቀምም ላንጠቀምም እንችላለን» ይላል። ወላይቱ ደግሞ ምን ጊዜም ከንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ የጋራም ሆነ የግል ጠቀሜታ እንደሚገኝ ታስረዳዋለች። ነስሮ ግን በዚህ አልተስማማም። ለምሳሌ በትምህርት ቤታቸው የአካባቢ ጥበቃ ክበብ ውስጥ በችግኝ ተክላ ፕሮግራም በመሳተፋቸው እሱና እሷ በየግል ያገኙት ምንም ነገር እንዳልነበረ ይገልጻል።

ወላይቱም በሰጠችው ምላሽ ከችግኝ ተከላው የመንፈስ እርካታ፣ ልምድና እውቀት እንዳገኙና ወደፊትም ደኑ ባይኖር ሊደርስ ከሚችል ጉዳት እንደሚጠበቁ አስረዳችው። በዚህ ጊዜ በድንገት ከፊት ለፊት የተደፋ ቁሻሻ ይመለከታሉ። ነስሮም ይህንኑ በአስረጅነት በመውሰድ በክበባቸው ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ በማድረግ እንዲህ የተዝረከረከውን ቆሻሻ እንዳላነሱ አስረዳ።

አያይዘም ባለማንሳታቸው በሁለቱም ላይ ምንም ጉዳት እንዳልደረሰ፣ ወይም ቢያነሱ ኖሮ ምንም የግል ጥቅም እንዳላገኙ ያብራራ ጀመር። በዚህ ጊዜ በድንገት ሳያይ በአንድ የሙዝ ልጣጭ ላይ ስለቆመ አንሸራቶት ክፉኛ ወደቀ። ወላይቴ ጮሃ ልታቀናው ስትታገል ሌሎች ተማሪዎች ደረሱላትና ተረዳድተው አነሱት።

«አሁን ተረጋግጧል፣ በክበባችን በንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ የጽዳት ሥራ አከናውነን ቢሆን ኖሮ ሁላችንም ለግቢያችን ንጽህና ተቆርቋሪዎችና ባለቤቶች በሆንን ነበር። እኔንም በግሌ በጠቀመኝና ከዚህ ከደረሰብኝ ጉዳትም በጠበቀኝ ነበር። አሳምነሽኛል። ተረትቻለሁ። አንቺ ትክክል ስለሆንሽ ወደ መምህሩ ዘንድ መሄድ አያስፈልገንም» ብሏት ተያይዘው ተመለሱ።

መልመጃ 1

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ነስሮ ያገኘው ትምህርት ምንድነው?
2. ነስሮና ወላይቴ በትምህርት ቤታቸው የአካባቢ ጥበቃ ክበብ አባላት ናቸው። በችግኝ ተከላም ሆነ በግቢ ጽዳት ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ቢያደርጉ ኖሮ ሊያገኙ ይችሉ ከነበረት ጥቅሞች መካከል ሦስቱን ዘርዝሩ።

3. እስኪ እናንተ ደግሞ በራሳችሁ ትምህርት ቤት ልታከናውኑ የምትችሉትን ጠቃሚ ተግባር አቅርቡ። በዚህ ተግባር ውስጥም ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ባታደርጉ ልታጡ የምትችሉትን ሦስት ነገሮች ዘርዝሩ።

እስከአሁን እንደተማራችሁት ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ከፍተኛ ጠቀሜታ እንዳለው ተመልክታችኋል። ይህ ዓይነቱ ተሳትፎ በጋራ ከሚያስገኘው ውጤት ባሻገር አያንዳንዱ አባልም በተናጠል የሚያገኘው ጠቀሜታ ይኖረዋል። በክፍል የአለቃ ምርጫ፣ በትምህርት ቤት የተማሪዎች መተዳደሪያ ደንብ ማዕደቅ፣ የክፍልን ችግር ለመፍታት የሚካሄድ ስብሰባ፣ ክፍልን ለማፅዳትና ለማስዋብ የሚደረግ እንቅስቃሴ፣ የትምህርት ቤትን ሀብትና ንብረት የመንከባከብ ተግባር፣ ወዘተ ተማሪዎች በትጋትና በተነሳሽነት በጋራ ሊሳተፉባቸው ይገባል።

ይህንን ማድረግም ለየግለሰቡ ጥቅሞችን ያስገኛል። ለምሳሌ ጉልበተኛ ጥቃት አያደርስባቸውም። ጥሩ የሆነ የትምህርት ሥርዓት ይሰፍንላቸዋል። ጤናን የማይጎዳና መንፈስን የሚያረካ መማሪያ ክፍል ይኖራቸዋል። እንዲሁም ትምህርትን በጥሞና ለመከታተል የሚያስችል ተስማሚ ሁኔታ ይፈጠራል።

መልመጃ 2

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. በትምህርት ቤታችሁ ከሚገኙ የመንግሥትና የሕዝብ ሀብቶች መካከል ተገቢ እንክብካቤ ያላገኙ ይኖራሉ? ከኖሩ ዘርዝሯቸው።
2. ተገቢውን እንክብካቤ ያላገኙት ንብረቶች ምን ሊደረግላቸው ይገባል?
3. ሊደረግላቸው የሚገባው እንክብካቤ ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ያስፈልገዋል? እንዴት?

10.3 የሕዝባዊ ተሳትፎ ዓይነቶች

ሥዕል 10.3 ትምህርት ቤታችንን እናስውብ

ሥዕል 10.4 ስካባቢያችንን እናልማ

- ከላይ የቀረቡት ፎቶግራፎች ምንን ያሳያሉ?
- በሁለቱ ፎቶግራፎች መካከል ያለው መመሳሰል ምንድነው? ልዩነታቸውስ?

እስከአሁን ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ምን እንደሆነና ለምን አስፈላጊ እንደሆነ ለመገንዘብ ችላችኋል። አሁን ደግሞ የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ዓይነቶችን ትመለከታላችሁ።

ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ በሁለት ሊከፈል ይችላል። አንደኛው በትምህርት ቤት የሚካሄድ ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ነው። ሁለተኛው ደግሞ በመኖሪያ ወይም በሥራ አካባቢ የሚካሄድ ሕዝባዊ ተሳትፎ ነው።

መልመጃ 3

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን በቡድን ሆናችሁ ተወያዩ፡፡

1. በትምህርት ቤታችሁ የሚንቀሳቀሱትን ክበባት ስም ዘርዝሩ፡፡ ክበባት ከሌሉ እንዴት ያሉ ክበባት ሊቋቋሙ እንደሚገባቸው አስረዱ፡፡
2. በመኖሪያችሁ አካባቢ (በቀበሌዎቻችሁ) የሚገኙትን ማህበራዊ ድርጅቶች ስም ዘርዝሩ፡፡ ድርጅቶች ከሌሉ እንዴት ያሉ ማህበራዊ ድርጅቶች ሊቋቋሙ እንደሚገባቸው አስረዱ፡፡
3. በትምህርት ቤት ያሉት ወይም ሊቋቋሙ የሚገባቸው ክበባትና በቀበሌ ያችሁ ያሉት ወይም ሊቋቋሙ የሚገባቸው ማህበራዊ ድርጅቶች በምን በምን ይመሳሰላሉ? በምንስ ይለያያሉ?

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ሕዝባዊ ተሳትፎዎች በሁለት ዓይነቶች በመመደብ መልሳችሁን ከታች ያለውን ሠንጠረዥ በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ፡፡

1. በተማሪዎች ካውንስል/ ምክር ቤት ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባልነት በብቃት መሥራት።
2. የትምህርት ቤቱ የስካውት ክበብ የቡድን መሪ በመሆን ኃላፊነትን በሚገባ መወጣት።
3. ለሌች ኤይቪ ታማሚዎች እንክብካቤ በበጎ ፈቃድ አገልግሎት መሰማራት።
4. በትምህርት ቤቱ የቀይ መስቀልና የቀይ ጨረቃ ክበብ አባል በመሆን የተሟላ እንቅስቃሴ ማድረግ፡፡
5. የተማሪዎች የበጎ አድራጎት ክበብ አባል በመሆን የሥራ ድርሻን በአጥጋቢ አኳኋን መፈፀም።
6. በገበሬዎች የሕብረት ሥራ ማህበር ውስጥ ጠንካራ የማህበር አባል ሆኖ መንቀሳቀስ፡፡

በትምህርት ቤት የሚካሄድ	በመኖሪያ አካባቢ የሚካሄድ

10.4 የሲቪክ ማህበራት

ሥዕል 10.5 የቀይ መስቀል/ጨረቃ ማሕበር

ሥዕል 10.6 የመምህራን ማሕበር ጉባዔ

- ከላይ ያሉት ፎቶግራፎች ምንን ይገልፃሉ።
- ሁለቱን ፎቶግራፎች የሚያመሳስላቸው ምንድነው? የሚያለያያቸውስ?

የሲቪክ ማሕበር ማለት የንግድ ያልሆነ፣ ከፖለቲካና ከመንግሥት ነፃ የሆነ ድርጅት ማለት ነው። አንድ ሰው ፍላጎቶቹን በራሱ ግላዊ ጥረት ብቻ ለማሟላት አይችልም። የጋራ ጥረቶች ብዙ ነገሮችን ያሳካሉ። ማንኛውም ሕዝብ ሕይወቱን ለማሻሻል ከፈለገ የተለያዩ ማሕበራዊ ልማቶችን ማከናወን ይኖርበታል። በዚህ ውጤታማ ይሆን ዘንድ የልማት ሥራዎቹ በጋራ መከናወን ይገባቸዋል።

በጋራ ለመሥራት ደግሞ መደራጀት ያስፈልጋል። ሰዎች የተለያዩ ዓይነት ድርጅቶችን ሊያቋቁሙ ይችላሉ። ከነዚህም አንዱ የሆነ ውና ከሌላው በባሕርይ የሚለየው የሲቪክ ማህበር ነው። ከሲቪክ ማሕበራት ባህርያት መካከል አንደኛው በመንግሥት የሚመሩ ባለ መሆናቸው ነፃ ናቸው። ሁለተኛው ዓላማቸው ትርፍ ማስገኘት ሳይሆን ማሕበራዊ አገልግሎት ማበርከት ብቻ ነው።

በሦስተኛ ደረጃ ገቢያቸውን የሚያገኙት ከአባሎቻቸው መዋጮና ከሌሎች ለጋሾች በመሆኑ ነው። በመጨረሻም የፖለቲካ ወገንተኝነት የላቸውም። ሰዎች በሲቪክ ማህበራት ውስጥ ተሰማርተው የሚያገለግሉት በበጎ ፈቃድ አሊያም በማሕበሩ በመቀጠር ነው።

የሲቪክ ማህበራት ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ማደግ፣ ለጋራ ሠላምና ለልማት መፋጠን ከፍ ያለ አስተዋጽኦ ሊያደርጉ የሚችሉ ማሕበራዊ ተቋማት ናቸው።

መልመጃ 5

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የሚከተሉትን ባህሪያት የሚያሟሉ ትንና የማያሟሉትን ድርጅቶች ቀጥሎ ከቀረበው ዝርዝር ለዩ። መልሱን ከሥር ያለውን ሠንጠረዥ በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ስጡ።

ባህርያት - የፖለቲካ ወገንተኝነት የሌለው
- በመንግሥት የማይመራ (ከመንግሥት ነጻ የሆነ)
- በአባላቱ በጎ ፈቃድ የሚንቀሳቀስ
- ለአትራፊነት ያልተደራጀ
- ገቢውን ከአባላቱ መዋጮና ከለጋሾች የሚያገኝ

- የወረዳ የልማት ማህበር
- የሴቶች ማህበር
- የንግድ ማህበር
- የመንግሥት መሥሪያ ቤት
- የፖለቲካ ድርጅት
- የወጣቶች ማህበር
- የሙያ ማህበር
- የአንድ አካባቢ ነዋሪዎች አድር
- መንግሥታዊ ያልሆነ የረድኤት ድርጅት
- የሰራተኞች ማህበር

2. ከላይ የተዘረዘሩት ባህሪያት የሚያሟሉ ድርጅቶች በጋራ ምን ተብለው ሊጠሩ ይችላሉ?

ባህርያቱን የሚያሟሉ	ባህሪያቱን የማያሟሉ

3. አስካሁን በሠራችሁት ላይ በመመሥረት አሁን ደግሞ አስኪ ስለሲቪክ ማህበር ምንነት አጭር ማብራሪያ በማቅረብ በክፍል ውስጥ ተወያዩበት።

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አንድ ሰው በተነሳሽነት ከሌሎች ጋር በጋራ የሚያከናውነው ተጨባጭ ተግባር ነው። በትምህርት ቤት በሚከናወኑ ሥራዎች ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ማድረግ ከማንኛውም ትጉህ ተማሪ የሚጠበቅ ነው። ይህንን ማድረግ ተጨማሪ ልምድና እውቀት ለማግኘትና ከውጤቱም ለመጠቀም ያስችላል።

ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ የጋራ እንቅስቃሴን ይሻል። ገንዘብን፣ ጉልበትንና እውቀትን አዋህዶ በጋራ መሥራት በላቀ ሁኔታ ውጤታማ ያደርጋል። በጋራ ለመሥራት ከሚደራጁት አካላት መካከል የሲቪክ ማህበራት ይገኙሉ። በእነዚህ ተቋማት የሚካሄድ ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ለዴሞክራሲ ማደግ፣ ለሠላም መረጋገጥና ለልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል።

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ሲቪክ፣	ፖለቲካዊና ወታደራዊ ያልሆነ።
ተጨባጭ ተግባር፣	የደስሙሳ ሳይሆን ውጤታማ የሆነ ሥራ።
ተነሳሽነት፣	በጉትጎታ ሳይሆን በራስ ውስጣዊ ግፊት አንድን ተግባር ማከናወን።
መደራጀት፣	ስጋራ ውጤት ቡድን ወይም ማህበር ማቋቋም።
የልማት ሥራ፣	የህብረተሰቡን አድገት ለማምጣት የሚረዳ ውጤታማ ተግባር።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ::

1. ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ተጨባጭ የሆነ የተግባር እንቅስቃሴ ይሻል::
2. ሁለቱ የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ዓይነቶች የሲቪክ ማሕበራትና ማሕበራዊ ድርጅቶች ናቸው::
3. ከንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አባላት በግል ሊያገኙ የሚችሉት ጠቀሜታ አይኖርም::
4. የንግድ ድርጅት የሲቪክ ማሕበራት አንዱ ምሳሌ ነው::
5. ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ መኖሩን ከሚያረጋግጡት ነገሮች መካከል አንዱ እንቅስቃሴው በጋራ የሚካሄድ መሆኑ ነው::

II. በ "ለ"ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉትጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. የፖለቲካ ወገንተኝነት አለመኖር፣	ሀ. በትምህርት ቤት የተቋቋመ የሲቪክ ማሕበር።
2. የመረዳጃ እድር፣	ለ. የሲቪክ ማሕበራት የሚያስከትሉት ጉዳት።
3. ተጨባጭ ተግባር ማከናወን፣	ሐ. በመኖሪያ አካባቢ የሚገኝ የሲቪክ ማህበር።
4. የተማሪዎች የፀረ ኤች.አይቪ. ክበብ፣	መ. የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ግላዊ ጠቀሜታ።
5. የልምድ መዳበር፣	ሠ. ከሲቪክ ማሕበር ባህሪያት አንዱ።
	ረ. የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ብያኔ።
	ሰ. የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አንዱ ባህርይ።

III. ለሚከተሉት ፕያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ _____ የሚታይበት እንቅስቃሴ ነው፣
   ሀ. በጋራ መሥራት፣ ሐ. ተነሳሽነት፣
   ለ. ተጨባጭ ተግባር፣ መ. ሁሉም ትክክል ናቸው::
2. የሲቪክ ማሕበራት መለያ ባህርይ ያልሆነው የቱ ነው?
   ሀ.ለአትራፊነት የሚሠሩ አይደለም፣ ሐ. የፖለቲካ ፓርቲዎች ሊሆኑ ይችላል፣
   ለ. ከመንግሥት ነፃ ናቸው፣ መ. ገቢውን ከአባላቱ ያገኛል::

3. የትጉህ ተማሪ መለያዎች ከሆኑት መካከል አንዱ _____ ነው፤
   ሀ. ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ማድረግ፣ ለ. የክፍል አለቃ መሆን፣
   ሐ. በአስተማሪዎቹ መወደድ፣ መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።

4. የሲቪክ ማሕበራት ከሆኑት መካከል አንዱ _____ ነው፤
   ሀ. የወረዳ አስተዳደር ማሕበራዊ ዘርፍ፣ ለ. የሙያ ማህበር፣
   ሐ. የመንግሥታት ሕብረት፣ መ. መልሱ አልተሰጠም።

5. ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ለግለሰብ የሚያስገኘው ጥቅም _____፤
   ሀ. እውቀትና ልምድ ነው፣ ለ. ምንም አይኖርም፣
   ሐ. የሀብትና ብልፅግና ነው፣ መ. መልሱ አልተሰጠም።

6. በጋራ መሥራት ለንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ የሚያመጣው ጥቅም_____፤
   ሀ. ይበልጥ ውጤታማ ማድረጉ፣
   ለ. እውቀት ሀብትና ችሎታን ለማቀናጀት፣
   ሐ. ሀ እና ለ ትክክል ናቸው፣
   መ. መልሱ አልተሰጠም።

IV. የሚከተሉት ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሐረግ ሙሉ::

1. ሁለቱ የንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ዓይነቶች _____ እና _____ ናቸው።
2. ለዲሞክራሲ ሥርዓት መዳበር፣ ለጋራ ሠላምና ለልማት መፋጠን ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያለው መንግሥታዊ፣ ፖለቲካዊና ወታደራዊ ያልሆነ ድርጅት _____ ነው።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ለንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ አጭር ትርጉም ስጡ።
2. የሲቪክ ማሕበርን ምንነት የሚያሳዩ አምስት መለያ ባህርያቱን ዘርዝሩ።

ምዕራፍ ሰሥራ ሰንድ

ዕውቀትን መሻት

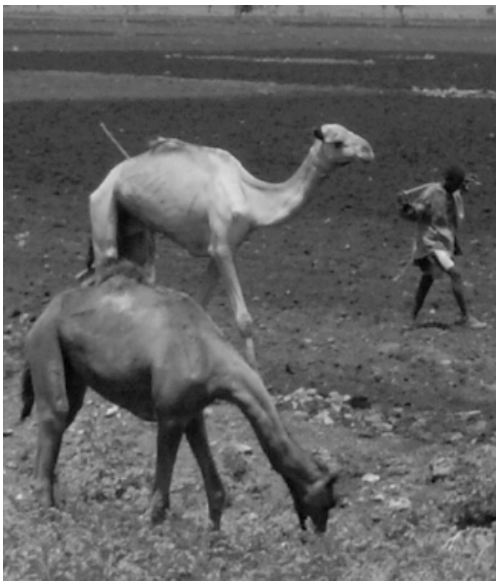
የምዕራፉ ዓላማዎች፣ *ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፤*

- ዕውቀትን መሻት ማለት ምን ማለት እንደሆነ ታውቃለህ/ታውቂያለሽ፤
- የዕውቀት ባለቤት መሆን ለራስ ኑሮ መሻሻልም ሆነ ለሕብረተሰብ ዕድገት ያለውን አስተዋፅኦ ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ፤
- ትክክለኛ ውሳኔ ለመወሰን የዕውቀትና የማስረጃን አስፈላጊነት ትረዳለህ/ትረጃለሽ::

11.1. የዕውቀት ምንነትና ጥቅም፤

ሥዕል 11.1

ሥዕል 11.2

ሥዕል 11.3

- ከላይ የቀረቡትን ሥዕሎች ምንነትና ለሰዎች የሚኖራቸውን ጥቅም ግለጹ::
- ስለነዚህ ነገሮች እንዴት ልታውቁቻላችሁ?
- ለሁለቱ ጥያቄዎች ከሰጣችኋቸው መልሶች አንጻር ስትመለከቱት፣ አንድን ነገር ማወቅ ማለት ምን ማለት ነው?

የተማሪዎቹ ውይይት

ዘይነባ፣ ሙሐባ፣ ለማና ጉተማ የ5ኛ ክፍል ተማሪዎች ናቸው:: ከዕለታት አንድ ቀን የሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት መምህርታቸው ወ/ሮ ኪሮስ የቤት ሥራ ሰጧቸው:: የቤት ሥራውም «የተለያዩ መረጃዎችን ተጠቅማችሁ የዕውቀትን ምንነት አብራሩ» የሚል ነበር:: ተማሪዎቹ በትምህርታቸው ዙሪያ በማንበብ፣ በመከራከርና በመወያየት መሳተፍ ያረካቸው ነበር:: በመሆኑም የቤት ሥራው ሲሰጣቸው በጣም ተደሰቱ::

ተማሪዎቹ የቤት ሥራውን ከተቀበሉ በኋላ በየበኩላቸው የተለያዩ መረጃዎችን ፍለጋ ተሰማሩ:: መጻሕፍትን አነበቡ፣ ሰዎችን አነጋገሩ:: ከዚያም እያንዳንዳቸው ያገኟቸውን መልሶች ይዘው ለጋራ ውይይት ተገናኙ:: በጉዳዩ ላይም ብዙ ተከራከሩ:: ያቀረቧቸውም መልሶች ባጭሩ የሚከተለውን ዓይነት ነበሩ::

ዘይነባ፡ "ዕውቀት ማለት በቅርባችን ያሉ ነገሮችን፣ ቦታዎችንና ሰዎችን በተመለከተ የሚኖረን ግንዛቤ ነው" በማለት ተናገረች።

ሙሐባ፡ "ዕውቀት የሚባለው የነገሮችን ጠቃሚነትና ጎጂነት የምንረዳበት የአእምሮ መሣሪያ ነው"። በማለት መልሱን አቀረበ።

ለማ፡ ዕውቀት ስለእንሰሳት፣ ስለመሬት፣ ስለ አየር ሁኔታ፣ ስለቴክኖሎጂ የምንነገዘበው ነው።

ጉተማ፡ ዕውቀት የምንለው ከመምህራን፣ ከመጽሐፍ፣ አካባቢን ከማጤንና ከማጥናት የምናገኘው ግንዛቤ ነው።

ከዚያም የየራሳቸውን ሐሳብ ለክፍል ጓደኞቻቸው አቀረቡ። ተማሪዎቹም በትኩረት ያዳምጧቸው ነበር። መምህርታም በተማሪዎቻቸው ጥረት በጣም ደስ ተሰኙ።

ዕውቀት አካባቢንና ዓለምን የመረዳት ሂደት ነው። ሰው አካባቢውን በመመልከት አስተሳሰቡን ያሰፋል። ከሰዎችም መረጃዎችን በማግኘት አእምሮአችንን እናሰፋለን። ትምህርት ቤትም ገብተን ከመምህራንና ከመጻሕፍት ብዙ ቁምነገር እንቀስማለን፣ ይህም ዕውቀት ምን እንደሆነ ያሳየናል።

መገናኛ ብዙኃንን በመከታተል እንዲሁም በጉብኝት የምናገኘው ቁምነገር ዕውቀት ይባላል። ስለ ዚህ ከላይ የተጠቀሱት አራቱም ተማሪዎች የዕውቀትን ምንነት በትክክል ገልፀዋል ማለት ይቻላል።

እውቀት ከተለያዩ ተጽዕኖዎች ነጻ እንድንሆን የሚያግዘን መሣሪያ ነው። ለምሳሌ ጥራት ያለው ቤት ሠርተን በመኖር ብርድ፣ ዝናብና ፀሐይ የመሳሰሉ የተፈጥሮ ጉዳቶችን እንከላከላለን። ይህ ታዲያ የቤት አሠራር ዕውቀትን ይጠይቃል።

በሽታ እንዲያጠቃን የሚያደርጉ ነገሮችንም በዕውቀት እንደርስባቸዋለን። ስናውቃቸውም እንዳያጠቁን የሚያስችል የመከላከያ ዘዴ እንቀይሳለን፣ ካጠቁንም ለመዳን የሚያስችል መድኃኒት እንድናገኝ ዕውቀት በጣም ያስፈልገናል። ስለዚህ ዕውቀት እየተሻሻለ በሄደ ቁጥር ኑሮም በጣም ይሻሻላል።

እናንተም በትምህርት ቤት የተሻለ ዕውቀት በገበያችሁ ቁጥር የበለጠ ንቦዝና ተመራማሪ ተማሪዎች ትሆናላችሁ። ይህም በተራው የላቀ ዕውቀት እንዲኖራችሁ ያግዛችኋል።

መልመጃ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በማንበብ ተወያዩባቸው፡፡

1. ከአራቱ ተማሪዎች መልሶች መካከል ስለዕውቀት ምንነት ስሕተት የሆነ መልስ አስተውላችኋል? እንዴት?
2. እናንተስ «ዕውቀት ምንድነው» ስሚለው ጥያቄ አሁን ምን መልስ አላችሁ?

መልመጃ 2

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ ባቸው፡፡

1. ዕውቀት አንዴ የምንማረው ነገር እንጂ እየተሻሻለና እየዳበረ የሚሔድ አይደለም ቢባል ትክክል ነው ትላላችሁ? ለምን?
2. የተሻለ መጠለያ ለመገንባት ከዕውቀትና ከገንዘብ ቀድሞ የሚያስፈልገን የትኛው ነው?
3. ከፍ ያለ ዕውቀት ካለውና ዝቅ ያለ ዕውቀት ካለው ሰው ሀገሩን የበለጠ የሚጠቅመው የትኛው ነው? እንዴት?

11.2 መረጃ የሚገኝባቸው ዘዴዎች

ሥዕል 11.4 የተለያዩ የመረጃ ምንጮች

- ከላይ የምትመለከቱት ሥዕል ስለመረጃ ማግኛ ዘዴ ምን ፍንጭ ይሰጣችኋል?
- መረጃዎችን ከምን ከምን የምናገኝ ይመስላችኋል?
- አዘውትሮ መረጃን ማግኘት ምን ጥቅም አለው?

ራስ ስሞሽ

"ራስ ስሞሽ" የሚባለው የሥራ መረዳዳት ልማድ በአማራ ክልል በሰሜን ሸዋ ዞን አርሶ አደሮች ዘንድ የተለመደ ነው። በራስ ስሞሽ አማች ለአማቾቹ ሥራ የሚያግዙ ሰዎችን ቡድን ይዞ ይመጣል። የሥራ ቡድኑን የማምጣቱ ፍላጎት የሚመነጨው ከሚስት ቤተሰቦች ወይም ከራሱ ከአማችየው ሊሆን ይችላል። እነዚህ ሁለቱም መንገዶች ግባቸው በአብዛኛው የአጨዳ ሥራን ተረዳድቶ መሥራት ነው። በዚያውም በተጋቢዎች ቤተሰቦች መካከል ያለውን የመረዳዳት ባሕልን ያዳብራል። የሥራ ቡድኑ ብዙ የሰው ኃይል የሚያቅፍ ሆኖ ለየት ባለ መንፈስ ሥራን የማከናውን አደራ ይጣልበታል።

ይህ በርከት ያለ የሰው ኃይል የአማቾችንም የመስተጋግዶ ብቃት የሚያስገመግም ነው። በተለይ የራስ ስሞሹ ጠያቂዎች አማቾች ከሆኑ በእነሱ በኩል ከፍተኛ ድግስ ይደገሳል። ጠላው፣ አረቄው፣ ዳቦው፣ እንጆራና ወጡ በልዩ ጥንቃቄ ይሰናዳል። የሀገር ሽማግሌዎች እንደሚናገሩት ከሆነ፣ ብዙውን ጊዜ ለሥራው የተለመኑትን ሰዎች በመስተጋግዶ ደስ አሰኝቶ መመለስ ለአማት ቤተሰብ ትልቅ ክብርና ዝና ያስገኛል፡

ታዲያ የድግሱ ወጪ አማችየውንም ሊመለከት ይችላል። ምክንያቱም እንደሁኔታው የተወሰኑ ነገሮችን ለመስተጋግዶ ማገዣ እንዲያ ቀርብ ሊጠበቅበት ይችላል።

በተለይ ደግሞ ይህን የሥራ ቡድን የማዘጋጀቱ ሐሳብ የአማችየው ከሆነ፣ ድግስ የማዘጋጀት ኃላፊነት የራሱ በአማችየው ይሆናል። ራስ አስ ደግሶ በአህያ ጭኖ ይመጣል። ያም ሆኖ ታዲያ አማቾችም ቢሆኑ ቢያንስ አንድ መክት ማረድ አይቀርላቸውም።

ከዚህም አልፎ የሥራ ቡድኑ ሲሠራ ውሎ ከቦታ ርቀት የተነሳ ወደቤቱ መመለስ ካልቻለ፣ በዚያው ለሥራ በሄደበት ቤት ማደሩ የተለመደ ነው።

መልመጃ 3

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ስለራስ ስሞሽ የጻፈው ሰው ስጽሑፉ ማዳበሪያ መረጃ ከየት ያገኘ ይመስላችኋል?
2. ጸሐፊው መረጃውን እንዴት ሲሰበስብ ቻስ?
3. ዕውቀትን ከምን ከምን መረጃዎች ማግኘት ይቻላል ትላላችሁ?

መረጃ በጽሑፍ፣ በሬዲዮ፣ በቴሌቪዥንና በመሳ ሰሉት ዘዴዎች ተዘጋጅቶ የሚቀርብ የግንዛቤ ወይም የዕውቀት ምንጭ ነው፡፡ መረጃዎችን በማየት፣ በማዳመጥ፣ በማሽተት፣ በመዳሰስ ወይም በመቅመስ ልናገኛቸው እንችላለን፡፡ መረጃዎችን ከአካባቢያችን ወይም ከአካባቢያችን ውጪ ልናገኝ እንችላለን፡፡

ከአካባቢያችን ከምናገኛቸው መረጃዎች መካከል የአካባቢ ሥላም፣ የመምህራን ጸታና ዕድሜ፣ ተዘ ውትረው የሚከበሩ በዓላት በምሳሌነት ሊጠቀሱ ይችላሉ፡፡ የሕዝብ ተወካዮች ምርጫ ውጤት፣ የዓለም የነዳጅ ዋጋ ሁኔታ፣ የኤች አይ ቪ/ኤድስ ስርጭት የመሳሰሉት ደግሞ ከአካባቢያችን ወጣ ካሉ ምንጮች የምናገኛቸው ናቸው፡፡

ዕውቀታችንን ለማዳበር የሚረዱን የተለያዩ የመ ረጃ ምንጮች አሉ፡፡ በዋናነት የሚጠቀሱ ትም መደበኛ ትምህርት፣ ንባብ፣ መገናኛ ብዙኃን፣ ጉብኝት የመሳሰሉት ናቸው፡፡ ምልክታ የምንለው አንድን በአካባቢያችን የሚከሰት ክስተት ወይም የሰ ዎችን ተግባር በጥንቃቄ መመልከትን ነው፡፡ ለምሳሌ ከፍ ሲል ያነበብነውን «ራስ ስሞሽ» ለመጀመሪያ ጊዜ የጻፈልን ሰው አጨዳ ሥፍራ እየተገኘ በትኩረት ተመልክቶ፣ የሀገር ሽማግሌ ዎችንም አነጋግሮ መረጃ አግኝቷል፣ ያንን በም ልክታውና በጥየቃ የደረሰበትን ዕውቀቱን ነው ለእኛ ያካፈለን፡፡ ያንን ያነበቡ ሰዎች ደግሞ በየራሳቸው ቋንቋ ሐሳቡን ያሰራጨታል ማለት ነው፡፡

ትምህርት ቤት ደግሞ ከሁሉም የበለጠ የዕውቀት ማግኛ ቦታ ነው፡፡ በልዩ ልዩ ሙያዎች የሠለ ጠኑ ምሁራን በትምህርት ቤት ይገኛሉ፡፡ እነሱም እኛን ለመርዳት ቀን ከሌሊት ይደክማሉ፡፡ መጻሐ ፍትን፣ ጋዜጦችን፣ መጽሔቶችንም በማንበብ ዕ ውቀት ልናገኝ እንችላለን፡፡

ሌሎቹ የዕውቀት ምንጮች እንደ ሬዲዮና ቴሌ ቪዥን ያሉት ናቸው፡፡ እነዚህ በዓለም ዙሪያ ያሉ ወቅታዊ ጉዳዮችን ተከታትለው በማቅረብ በኩል ተወዳዳሪ የላቸውም፡፡ በተለያዩ የሥራ አጋጣሚዎች ወይም በቱሪዝም ጉብኝት በተለያዩ አካባቢዎች በመዘዋወርም በርካታ ዕውቀት እናገ ኛለን፡፡ በጉብኝት ስለመሬት አቀማመጥ፣ ስለ አየር ሁኔታ፣ ስለሕዝቦች ባሕል ዕውቀት እንቀ ስማለን፡፡

ታዲያ እነዚህን ከተለያዩ ምንጮች ያገኘናቸውን መረጃዎች በሚገባ ለመረዳትና ከራሳችን ጋር ለማዋሐድ በተግባር ላይ ማዋል አለብን፡፡ ይህም ብቻ ሳይሆን፣ ጥቅምና ጉዳታቸውን እያስተዋልን፣ ደጋግመን ማጥናት ይኖርብናል፡፡ በዚህም ውጤ ታማ ለመሆን በማስታወሻዎች መመዝገብ ወይም በካሴት መቅረጽ ይጠበቅብናል፡፡

መልመጃ 4

ከሚከተሉት ርእሶች መካከል የሚያመቻችሁን በመምረጥ፣

ሀ. ርእሱን የሚያዳብሩ መረጃዎችን ከተ ለያዩ ምንጮች ሰብስቡ፡፡
ለ. ለይታችሁ ያወጣችኋቸውን መረጃዎች በተለያዩ መንገዶች አደራጁቸው፡፡

1. የትምህርት ቤታችሁ አመሠራረት ታሪክ፣
2. የጥገት ሳምን ጤንነት እንዴት መንከባከብ ይቻላል?
3. ማር አዘውትሮ መመገብ ስጤንንነት ምን ጥቅም አለው?

11.3 ኋላቀር አስተሳሰብና አመለካከት

- አንዳንድ ሰዎች በማዳበሪያ የለማ እህል በ ረከት የለውም ሲሉ ይደመጣሉ፣ ይህ አስተ ሳሰብ ትክክል ይመስላችኋል? ለምን?
- በአካባቢያችሁ የሚነገሩ ኋላቀር አባባሎችን ዘርዝሩ።
- በአካባቢያችሁ ኋላቀር ብላችሁ የምት ገነዘቧቸውን አስተሳሰቦች እንዴት ማስወገድ ይቻላል? በማስወገዱ ሂደት የእናንተስ ሚና ምን ሊሆን ይችላል?

ኋላቀር አመለካከት በጭፍን አስተሳሰብ ላይ የተ መሠረተ ልማድ ነው። በኋላቀር አመለካከት ከተ መራን ለምናደርገውም ነገር ሆነ ለምናከናው ነው ተግባር አሳማኝ ምክንያት የለንም። ልማዱ ለብዙ ጊዜ አብሮን የኖረ ሊሆን ይችላል። በመሆ ኑም ሳይንሳዊና ዘመናዊ አስተሳሰብን እንዳንቀበል ያደርገናል።

በማይጨበጡ ግምቶችና እምነቶች እንድንገዛ ይገፋፋናል። ለምሳሌ «የሸክላ ሥራ ለምን የተ ወሰኑ ቡድኖች ሙያ ብቻ ሊሆን ቻለ?» ብን ባል ተጨባጭ መልስ የለንም። «ሴት ብታውቅ በወንድ ያልቅ» የሚለው አባባል አብሮን ስለኖረ እኛም በጭፍን እንናገረው ይሆናል። «ለምን?» ለሚል ጥያቄ ግን ሳይንሳዊ ምላሽ ሊቀርብ አይ ችልም።

ኋላቀር አመለካከቶች በልዩ ልዩ መልኮች ይከሰ ታሉ። አንዳንዶቹ በምሳሌያዊ ንግግሮችና በቃላዊ ግጥሞች ውስጥ ይገኛሉ። ሌሎቹ በተግባር የሚገለጹና ጤንነትንም የሚጎዱ ናቸው። ጤናን ከሚጎዱት መካከል የሴት ልጅ ግርዛትና ጉሮሮን ማስቧጠጥ ይጠቀሳሉ። በእምነት መልክ የሚታ የም አሉ። «የሰው ቡዳ አለ» ብሎ ማመን አንዱ ኋላ ቀር አስተሳሰብ ነው። በአንድ በኩል «ቡዳ» የተባለውን ሰው ማኅበራዊ ደኅንነት የሚጎዳ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ ሰዎች ሰዎችን በመፍ ራት በጭንቀት እንዲሰቃዩ ያድርጋል።

ኋላቀር አመለካከት ያለው ሕዝብ ዕድገቱ አይፋ ጠንም። ምክንያቱም ጠቀሜታ ያላቸው ነገሮች እንዲወገዱ ይደረጋል። ጎጂ የሆኑት ግን ይበ ረታታሉ። ይህ ደግሞ ዕውቀት እንዳይስፋፋ ያደርጋል። ስለዚህ አዲሱ ትውልድ ኋላቀር አስተሳሰቦችንና አመለካከቶችን ሊያስወግዳቸው ይገባል።

መልመጃ 5

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ኋላቀር አስተሳሰቦች በአካባቢያችሁ ነዋሪዎች ላይ ምን ጉዳት ሊያስከትሉ ይችላሉ?
2. ሳይንስና ቴክኖሎጂ ሲዳብር ኋላ ቀር አስተሳሰቦች ይወገዳሉ ወይስ ይቀጥላሉ? ለምን?

11.4 የንባብ ባሕል

ሥዕል 11.5 መጽሐፍን በማንበብ ሳይንሳዊ አስተሳሰብን ማዳበር

- በሥዕሉ ላይ የምትመለከቷቸው ልጆች ምን እያደረጉ ነው?
- እንደነዚህ ልጆች አንባቢ መሆን ምን ጥቅም ያስገኝ ይመስላችኋል?
- ንባብና ዕውቀት ምን ግንኙነት አላቸው ትላላችሁ?

ንባብ በወረቀት ወይም በሌላ ዝርግ አካል ላይ በሆሔያት ተጽፎ የቀረበን ሐሳብ መቅሰሚያ መንገድ ነው። የሚቀሰመውም ነገር መረጃን የሚ ሰጠን፣ ዕውቀታችንን የሚያሰፋልንና የሚያዝ ናናን ሊሆን ይችላል።

ገና ከልጅነታችን ጀምረን የንባብ ልምዳችንን ማሳደግ ይገባናል። ከጨቅላ ዕድሜያችን ጀምረን እንድንበዛ መጻሕፍትን አዘውትረን ማንበብ ይኖርብናል። በንባብ አማካኝነት ዕውቀታቸውን አዳብረው ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሱ ሰዎች አሉ። ለምሳሌ በሀገራችን እንደነ ክበደ ሚካኤል፣ ይልማ ዴሬሳ፣ ጸጋዬ ገብረ መድኅንና ሌሎችም ግለሰቦች «ታላላቅ ሰዎች» መሆን የቻሉት ገና ከልጅነታቸው ጀምረው የንባብ ልምድ ስለነበራቸው ነው።

መልመጃ 6

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ጠንክረው በማንበብና በመማር ከትልቅ ደረጃ ላይ የደረሱ በአካባቢያችሁ ወይም በሀገር ደረጃ የሚታወቁ ሰዎችን ስም ከሚያውቁ ሰዎች ጠይቃችሁ ወይም ከጽሑፍ ላይ አንብባችሁ መረጃ አሰባስቡ። ከዚያም እነዚህ ሰዎች ለአካባቢያቸውና ለሀገራቸው ምን እንደሰሩ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።
2. ቀጣዩን ግጥም በሚገባ አንብቡና ከግርጌው የሚመጡትን ጥያቄዎች መልሱ።

ሥዕል 11.6 የዕውቀት ምንጮ ከሆኑት ውስጥ መጽሐፍት አንዱ ናቸው

መጽሐፍ ወዳጄ

ጥናት የወለዳት፣ ሳይንስ ያሳደጋት፣
ፈላስፎች ሽልመው፣ ምሁራን ያስጌጧት፣
ስለክብሯ ብዛት፣ ሰዎች የማሉላት፣
አለችኝ ፍቅረኛ፣ መጽሐፍ የሚሏት።
የምሁራን ዳኛ፣ የጥበብ መስካሪ፣
እንዳባት አለኝታ፣ እንደናት መካሪ፣
የድንቁርና መርዝ፣ የጨለማ ባትሪ፣
ገስግሰሽ ነይልኝ፣ መጽሐፌ ላንብብሽ፣
ውስጤ አንቺን በማጣት፣ እንዳይራብብሽ።
ልንገርሽ አድምጪኝ፣ ሆነሽ ካጠገቤ፣
መንፈሴ ተጠማ፣ ተራበልሽ ልቤ፣
ድረሽ መጽሐፌ፣ የአእምሮ ቀለቤ።
የጥናት መብራቴ፣ የሳይንስ ወዳጄ፣
ስሄድ በመንገዴ፣ ስቀመጥ በደጄ፣
አጋር መጽሐፌ፣ አትለይኝ ከጄ።
ውዴ መጻሐፌ፣ አንቺን ያነበበ፣
አእምሮው ዳበረ፣ ዕውቀት ተመገበ፣
ልቡ ተስፋ አገኘ፣ መንፈሱ ጠገበ።

ሀ. መጽሐፍ እንዴት እንደ ባትሪ ሊታይ ይችላል?
ለ. መጽሐፍ ድንቁርናን የሚገል መርዝ እንደሆነ መገለጹ ልክ ነው? ለምን?
ሐ. ባጠቃላይ ስትመለከቱት፣ መጽሐፍ ማንበብ ምን ምን ጥቅሞች አሉት?

11.5 የትምህርት አጠናን ዘዴ

- ትምህርታችሁን ማጥናት ከመጀመራችሁ በፊት ምን ዓይነት ዝግጅት እንደምታደርጉ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አስረዱ።
- ትምህርታችሁን ማጥናት ከጀመራችሁ በኋላስ የጥናት ተግባራችሁን እንዴት ታከናውናላችሁ? ጥናታችሁን ካጠናቀቃችሁ በኋላስ ምን ታደርጋላችሁ?

ትምህርትን በሚገባ ማጥናት ብዙ ጥቅሞች አሉት። ጥሩ ውጤት በማምጣት ከክፍል ወደ ክፍል ማለፍ የምንችለው በጥልቀት ስናጠና ነው። በሚገባ አጥንተን በትምህርታችን ከፍ ወዳለ ደረጃ ከደረስንም መምህር፣ መሐንዲስ፣

ግንበኛ፣ ሠዓሊ ወዘተ በመሆን ራሳችንን፣ ቤተሰባችንን፣ ማሕበረሰባችንና ሀገራችንን ልናገለግል እንችላለን።

ስናጠና ጥናታችንን በተዋጣ ሁኔታ ለማከናወን የሚያስችሉንን ዘዴዎች መከተል ይገባል። አስቀድመን አመቺ የጥናት ጊዜና ጸጥታ ያለው ቦታ መምረጥ ያሻል። ጥናታችንን ስንጀምር ደግሞ ጠቃሚ ሐሳቦችን በማስታወሻ ማስፈር ጥሩ ነው።

የምናጠናውን ትምህርትም ከራሳችንና ከአካባቢያችን ሁኔታ ጋር ማመሳከር አስፈላጊ ይሆናል። የሐሳቡንም እውነትነት መመርምር ይገባል። በመጨረሻም ንድፈ ሐሳቡን በቃል መሸምደድ ሳይሆን፣ እንዴት አድርገን በሥራ ላይ ልናውለው እንደሚገባን ማሰብ አለብን።

ያኔ ያጠናነው ዕውቀት ተጨባጭነት ይኖረዋል፣ ጥናታችንም ግቡን መቷል ማለት ነው።

መልመጃ 7

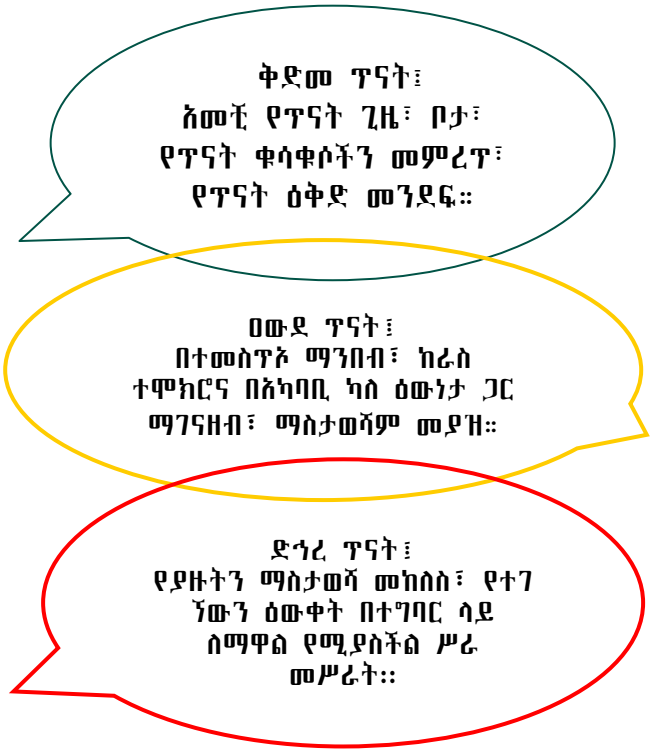
ለሚከተሉት ጥያቄዎች ተገቢውን ማብራሪያ በማቅረብ መልሱ።

?

1. የጥናት ጥቅም ምንድነው?
2. አንድ ተማሪ በሚከተሉት የጥናት ደረጃዎች ላይ ምን ማድረግ አለበት?
   ሀ. በቅድመ ጥናት ወቅት፣
   ለ. በዐውደ ጥናት ወቅት፣
   ሐ. በድኅረ ጥናት ወቅት።
3. በጥናት ወቅት ማስታወሻ መያዝ ጥቅሙ ምንድነው?
4. ማስታወሻ ስንይዝ ምን ዓይነት ዘዴ መከተል አለብን?
5. ጥናታችን በትክክል ግቡን መቷል የሚባለው መቼ ነው?

የቡድን ሥራ

ጥናት የራሱ የሆነ የሂደት ቅደም ተከተል ይኖረዋል። ሂደቱም «ቅድመ ጥናት፣» «ዐውደ ጥናት» እና «ድኅረ ጥናት» የሚባሉ ደረጃዎች ያሉት ነው። ቀጥሎ የቀረበው ሥዕላዊ መግለጫ ስለነዚህ የሂደት ደረጃዎች አጭር ማስገንዘቢያ ይሰጣችኋል። መግለጫውን ልብ በሉና ጥናት እንዴት ሊከናወን እንደሚችል በቡድን ተወያዩበት።

በተለይ በትምህርት ጥናት ውስጥ ማስታወሻ መያዝ በጣም አስፈላጊ ነው። ቀጥሎ ባሉት ሳጥኖች ውስጥ የምትመለከቷቸው ነጥቦች የጥናት ማስታወሻ በመያዝ ሂደት ውስጥ ወርቃማ ሕጎች የሚባሉ ናቸው። አስቲ በቡድን እየሆናችሁ ምንነታቸውንና አስፈላጊነታቸውን ተወያዩባቸው።

አዘውትሮ ማስታወሻ መያዝ

ነጥቦችን መከለስ

በሐሳብ እየተሳተፉ ማንበብ

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ዕውቀት ከተለያዩ ምንጮች የሚገኝና ራሳችንን እንዲሁም አካባቢያችንን ለመለወጥ የሚያስችለን መሣሪያ መሆኑን ተገንዝባችኋል:: ይህም ዕውቀት ከትምህርት ቤት፣ ከንባብ፣ አካባቢን ከመመልከት ሊገኝ እንደሚችል ተመራችኋል:: ገጂ ልማዶችን በተመለከተም ያነሳነው ነጥብ በጣም ጠቃሚ ቁም ነገሮችን አስጨብጣችኋል:: ሳይንሳዊና ተጨባጭ ባልሆኑ ጭፍን ግምቶችና ልማዶች መመራት ለኋላቀር አስተሳሰብ ተገዥ ያደርጋል:: አስተሳሰባችን ኋላቀር በሆነ ቁጥር ደግሞ ራሳችንን ለመለወጥና አካባቢያችንን ለማልማት አንችልም:: ከዚህም አልፎ ኋላቀር አስተሳሰብ በጤና ላይም ጉዳት ሊያደርስ ይችላል።

ጥናት የቅድመ ዝግጅት፣ የዐውደ ጥናትና የድኅረ ጥናት ደረጃዎች አሉት:: ቅድመ ጥናት ስጥናት የሚያስፈልጉ ነገሮችን ማመቻቸትን የሚያካትት ነው:: ዐውደ ጥናት በአንድ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ተቀምጠን የምናጠናበት ጊዜ ሲሆን፣ እሱም ከፍ ያለ ጸጥታን ይሻል:: የድኅረ ጥናት ደረጃም ያጠናነውን ትምህርት ፍሬ ሐሳቦች አሰባስበንና አደራጅተን መያዛችንን የምናረጋግጥበት ነው::

እንግዲህ በትምህርቱ ውስጥ ሁሉንም ፍሬ ነገሮች በጥንቃቄ እየተመለከታችሁ እንደመጣችሁና እነዚህን ዋና ዋና ነጥቦች እንደጨበጣችሁ እንዲሁም የተሻለ ዕውቀት እንደቀሰማችሁ ይታመናል:: ነገር ግን ብዙ ዕውቀት ማግኘታችሁ በራሱ በቂ አይደለም:: ይልቅስ የተማራችሁትን ፍሬ ነገር በሥራ ላይ ለማዋል ጥረት ማድረግም ይጠበቅባችኋል:: ዕውቀትን በበለጠ ለመቅሰምና ገጂ የሆኑ ልማዶችንና አስተሳሰቦችን ለመዋጋት ከባድ አደራ አለባችሁ::

ቁልፍ ቃላት

ዕውቀት፣ ነገሮችንና ሁኔታዎችን በብቃት ለመረዳት የሚስችል ብቃት።

መረጃ፣ ስለጉዳዮች ለማወቅ የሚሰበሰብ ጥሬ ሐሳብ።

ጥናት፣ ዕውቀትን በሚገባ ለመጨበጥ ጽሑፋዊ ወይም ሌሎች የመረጃ ፍንጮችን የመፈተሽ ዘዴ።

ኋላቀር አስተሳሰብ፣ በትምህርት ያልተደገፈ፣ በሟፍን የሚታመን ወይም በልማድ ላይ ብቻ የተመሠረተ ገታች አመለካከት።

ዐውደ ጥናት፣ በጥናት ሂደት ላይ እያለን የሚስተዋል ወይም የሚከናወን ሁኔታ።

ድኅረ ጥናት፣ ጥናታችንን ስናጠቃልል የምናከናውናቸው ተግባራት።

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ::

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ::

1. ተጨማሪ ዕውቀት ለማግኘት ጋዜጦችንና መጽሔቶችን ማንበብ ጥሩ ነው::
2. ጉብኝት የመዝናናት እንጂ የዕውቀት ማግኛ ዘዴ ሊሆን አይችልም::
3. ውጤታማ ነጋዴ ለመሆን የተሻለ ዕውቀት ያስፈልጋል::
4. ልዩ ልዩ ነገሮችን በትኩረት በመመልከት ዕውቀትን ማዳበር ይቻላል::
5. የሰው ልጆች አስተማማኝ ዕውቀት የሚያገኙት መጻሕፍትን በማንበብ ብቻ ነው::

II. በ "ለ" ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉትጋር አዛምዱ::

ሀ	ለ
1. ዐውደ ጥናት፣	ሀ. ሬዲዮ፣ ቴሌቪዥን፣ መጻሕፍት።
2. ዋናው የዕውቀት ምንጭ፣	ለ. የጥናት ቁሳቁሶችን መምረጥ።
3. ኋላቀር አመለካከት፣	ሐ. ታላላቆችን ማክበር።
4. የመረጃ ምንጮች፣	መ. የሴቶችን ሥራ ወንዶች መሥራት የለባቸውም።
5. ቅድመ ጥናት፣	ሠ. ትምህርት በትኩረት የሚነበብበት ሂደት።
	ረ. ትምህርት ቤት።

III. የሚከተሉት ፕያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ::

1. ኋላቀር አስተሳሰቦች እየተዳከሙ ሊሄዱ የሚችሉት መቼ ነው?
   ሀ. በትምህርታችን እየጎለበትን ስንሄድ፣
   ለ. ሳይንስና ቴክኖሎጂ ሲዳከም፣
   ሐ. ባሕላችንን ትተን የፈረንጆችን ባሕል ስንማር፣
   መ. ለ እና ሐ::
2. አስተማማኝ የዘመናዊ ዕውቀት ምንጭ የቱ ነው?
   ሀ. ትምህርት ቤት፣
   ለ. መኖሪያ ቤት፣
   ሐ. በአካባቢያችን ያሉ የሀገር ሽማግሌዎች፣
   መ. ለ እናሐ::
3. ከሚከተሉት መካከል መረጃ ሊያቀርብልን የሚችለው የትኛው ነው?
   ሀ. ጋዜጣ፣ ሐ. ቴሌቪዥን፣
   ለ. ሬዲዮ፣ መ. ሁሉም መልስ ይሆናሉ::

4. በጥናት ጊዜ ማስታወሻ የመያዝ ጥቅም ምንድነው?
   ሀ. ያነበብነው ሐሳብ ወዲያው እንዳይረሳን ለማድረግ፣
   ለ. ስናነብ ያልገባን ነገር ካለ ከሰዎች ጋር ለመወያየትና ለመረዳት፣
   ሐ. የእጅ ጽሑፋችንን ለማሻሻል፣
   መ. ሀ እና ለ።።

5. ከሚከተሉት መካከል ጎጂ አስተሳሰብ ያልሆነው የትኛው ነው?
   ሀ. ገላን አዘውትሮ መታጠብ ለቆዳ ድርቀት ይዳርጋል፣
   ለ. በቤት ውስጥ ሴት ልጆች የሚሠሩትን ሥራ ወንዶቹም ማገዝ አለባቸው፣
   ሐ. ባህላዊ ድርጊቶችን ሁሉ መደገፍ ተገቢ ነው፣
   መ. ወንዶች የሚሠሩትን ሥራ ሴቶች ሊሠሯቸው አይችሉም።።

IV. ከታች የተዘረዘሩት ጉዳዮች ጠቃሚ ከሆኑ «ገንቢ» ጎጂ ከሆኑ ደግሞ «ኋላቀር» እያሳችሁ በባዶ ቦታው ላይ «✓» ምልክት አድርጉ::

ዝርዝር ጉዳዮች፤	ገንቢ	ኋላቀር
ምሳሌዎች፣		
ሀ. ጉሮሮ ማስቧጠጥ፣		✓
ለ. በሽታውን የደበቀ መድኃኒት የለውም።።	✓	

1. መተዳደሪያ ላጡ ሰዎች ምጽዋት ከመስጠት ይልቅ የሥራ ዕድል፣ መፍጠር።።
2. የሽክላ ሥራ ጠቃሚ ሙያ አይደለም።።
3. ሕጻናት ሲታመሙ ወደሐኪም ቤት መውሰድ።።
4. መማር፣ መማር አሁንም መማር እናትና አባትን ማክበር።።
5. ሴት ልጅን ማስገረዝ።።
6. በሰው ርዳታ ከመተማመን ይልቅ ተፍጨርጭሮ ራስን መቻል።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።።

1. ዕውቀት ለማግኘት የሚረዱን ምን ምን ዓይነት ምንጮች አሉ?
2. በጥናት ጊዜ አዘውትሮ ማስታወሻ መያዝ ለምን ይጠቅማል?
3. ስናጠና በተሳታፊነት ማንበባችንን እንዴት ተግባራዊ ልናደርግ እንችላለን?